

ફૂલનો પવન લોચન મારે વાયો,
આકાશ કરાય એટલી સુગંધ લાયો.

કોઈ તરુ ના, કોઈ ના ઝાળી, કોઈ ના ઝાળખી પાન,
ફૂલનો ફુવાર એકલો ફૂટે જ્ઞેમ કવિનાં ગાન;
ફૂલનો સરજ હૃદયે વાગ્યો, ફૂલનો વળી ધાંધડો ટાયો.
ફૂલની નદી, ફૂલનું તળાવ, ફૂલનું નાનું ગામ,
ફૂલનો દીવો, ફૂલહિંડોગ્રી, ફૂલમાં ફેાવાં રામ;
કાળને સાગર જ્ઞત ફૂલી ત્યાં તરતાં ફૂલથી ફાગ્યો.
ફૂલનો પવન લોચન મારે વાયો.

• સંપાદન •
ડૉ. ચંદ્રકાંત દત્તાણી

‘પુનિતપ્રકાશન’ મંદિર

અને ખુશબોદાર ખુશનુમા મૌત—

રૂપાળા જગતી ગુનાઓથી છરાએથી પહાડી
 પગફાડી લીની રાતોમા ફેનાતી રાતરાણીની
 બેચેન રેશમી સુવાસ તેના પર ધુમ્મસ
 જેમ જગુબી રહેલુ એક સુવાસિત સુમધુર
 મૌન એનો મહેકતો વ્યાપ લાવણ્યમય
 લય જેમ સહેરાતી મોહક હવા એનો સુકુમાર
 કુસુમમય કપ મોસમના મધુર સ્મિત જેની
 માસુમ મુવાયમ વર્ષા તારાઓમાથી ટપકતુ
 લીલુ લીમ્સુ ઠંડુ ધૂમિય તેજ એ સંગીતમય
 રનનિત કેકે એક બેહોરી એક મદહોરા
 ઘેન એક જિનમિનાલક ફૂત ઝકારની
 એક દોડતી મેર અને— અને એક
 ખુશબોદાર ખુશનુમા રંગીન મૌત ।— હુ
 પૂનીને વેરાતો જાણિ છુ આ બધામા
 —આ સહેરાતી દિવેર જિન્દગીમા, આ
 મુસ્કુરાતા હસીન મૌતમા ।

I go, but if I go with
 a truth not yet voiced
 that very truth will
 seek me and gather me,
 and again shall I come..

❶

આડે પુરનમ કર દો ફિઝકિ
 રગ જામના નહિ ચાંદની કા !

❷

સહર - હર-સહર કર્યા-હર-કર્યા *
 સામ-દા-સામ મે ભટકના હું
 બારહા યૂં દુઆ કિ ચે દુનિયા
 મુઝકો એસી દિખાઈ દો જીમે
 સુખદ છો જી મે + ફૂલ ખીનના હો
 બારહા ચે દુઆ કિ રોશન ચાંદ
 યૂ લગા જીમે એક વ્યંધા કુઆ
 યા કોઈ ગદરા જખમ ફિઝતા દુઆ
 મે બ-હર-કેર - ફિર લી જિન્દા હું
 ઓર કલ મોમતા રંગ પહરો
 મુઝકો એસી કોઈ લગન તો ન થી
 હર જગદ તેરી માદ કયો આપી !

❸

* સહેરસહેર-ગામગામ, + ઉગ્રસ, - હરેક પરિસ્થિતિમાં

तमि को छुवनकार छुवनुं नो दह्युं,
तमोनुं रे, तमते रह्युं अपर्णुं !
हारी व्यंकटसिमां आ हूतो, आ आंस
धरी व्यर्थये रह्युं दाय्युं !

हिस लरै शहरमे ठाई असा नही
नो भुजे राह बलते के पहचान ले
और आवाज दे 'ओ जे, ओ सर द्विरे'
होना छकदूसरेसे लिपटकर वही
गिहोपेष्ट - और भादौस + के बूझकर
गायियां हे, दंसें, हाथापाई करे
पास के पेड़ की छांव में गैककर
घण्टों छक दूसरे की सुते और कहे
और हिस नेक हूँ के बाजार में
मेरी ये कीमती जेबड़ा = जिन्दगी
एक दिन के बिजे अपना रुप मोड ले.

गारा भिय अने
पूज्य सद्गुरु
मोटाभाई श्री
नाथालाल
दत्ताष्टीनी
पुण्यस्मृतिने—

જન્મ ૧૦-૧૨-૧૯૨૯
અવગાન ૮-૧૨ ૧૯૬૦

જીવન પરિગ

અનુભવમયના દીર્ઘદષ્ટિ, વય
ના પ્રમાણમાં ધની વિશેષ સુત્ર, વિવિ
ધ ભારાના વિવિધ સાહિત્યનો અભ્યાસ
વિપુલ વાચન, પ્રખર પગિષ્ઠીનન
હૃદયથી જીવવાની તેમજ બીજાને
માટે અને ને પગને ધસાર્ધ છૂટવાની
સૌમ્ય જીવનશૈલી અને એવી જ વિવેક
શીલ સૌન્દર્યમય સત્ત્વભરી સાહિત્ય
શૈલી—આ એમની વિશેષતા હતી
એમનું સરકારજીવન પણ ધન
પુરુષ ૧૯૫૬માં પોરમદર નગર
પાનિકામાં ચૂંટાયા ત્યારથી તે
જીવનના અત્યંત સુધી એમણે શહે

સુધારામાં પોતાની પ્રેમભરી નિસ્વાય મેવાઓ આપી
એમની તટસ્થ નિષ્પાનસ કાયરીતિએ તેમજ દષ્ટિવત
મોજનાઓએ સુધારાના લગભગ દરેક ક્ષેત્રમાં વિશિષ્ટ
પ્રદાન મળ્યું

આ ઉપરાંત ' પોરમદર તાનુકા સુવક મંચેસ ' ને
ભારત મેવક સમાજ જેવી ઘણી ઘણી સરચાઓ
એમની મેવાઓથી સમૃદ્ધ બની અને આમ પોરમદરના
સરકારઆગળે એમની પ્રેરણાથી અનેક સાર્વજનિક
પ્રવૃત્તિઓ પાગરની રહી

સુરેખ સારગમ પાસાતર મર્મોળી ચિન્તનકણિકાના
આ મનાપ્રમાર પ્રત્યે એમને બારે અનુરાગ હતો—એટલે
કે મૂળરાતમાં ચિન્તનમણિમાં અને 'નાથાનાન દતાણી'
પરસ્પરના પર્યાય થઈ પડ્યા માનવજીવનના આનંદ

અને વિધાદને—સ્મિત અને અશ્રુને—પોતાની સૌન્દર્યકલ્પિકામાં ધબકતા કરવાની અને એ જ રીતે એમને લહેરાતા મૂનમાં જીવનનો કોઈ મર્મ, કોઈ સ્વરસ કે અનુભવનો કોઈ નિષ્કર્ષ આપી દેવાની એમની સૌનીની શક્તિ પાછળ એમની નૈસર્ગિક જીવનસંઘીનું પણ બીજું હતું જેવા સમય, લાઘવ અને લાક્ષણિકતા એમની જીવનરીતિમાં હતા તેવા જ એમની કલ્પિકામાં પ્રગટવા.

ગુલાબની પેઠે કટકો વચ્ચે પણ એમની જીવનમ્લા કુસુમિત રહી એ જીવનકેનાનું સ્વરસ હતું જીવનના કુરૂપ-સુરૂપ સાથેનું, સમતા-વિષમતા સાથેનું, સવાદ-વિસવાદ સાથેનું રનેહલાયું સમાધાન અને જીવનને નેર્ષનજી લીધા પછી આવતી વિવેકશીલ મધુર સમજણ એમના હૃદય-રસથી રસાર્ધને જે કંઈ આવ્યું તે જીવન અને સાહિત્ય પ્રત્યેની અનન્ય પ્રીતિ અને ભક્તિરૂપે આવ્યું કોઈ શુભ સૌન્દર્યમય આવિષ્કારને ઝખતી આરાધનારૂપે આવ્યું.

અને આ દારણે જ ખૂબ વ્યાધિ વચ્ચે પણ જીવનના અતિમ દિવસો સુધીનું એમનું આત્મમગ્ન અણુનમ રજૂ થઈ હરિયાળી રહી પ્રસન્ન મધુર પ્રેમાગ સ્મિત વેરનું એમનું સુકુમાર સૌમ્ય વ્યક્તિત્વ એવું જ અકબચ રહ્યું.

આમ પ્રૌઢ કવિ તત્ત્વજ્ઞાનીને વરી હોય એવી વિશદ બાનીમાં એક દાયકા સુધી મનનાત્મક બાવસાહર સાહિત્ય વેરતા વેરતા આ કલાગર ૩૧ વર્ષની કુમળી કુસુમવયમાં જ આપણી વચ્ચેથી વિદાય થઈ ગયો. કણુની કવિતાનો આ શુનાળી ગાયક કૂચ જેમ ખીલ્યો તો પરિમલ જેમ વેરાઈ ગયો.

માનદેયાની અનંત અનુભૂતિઓ, ઝખનાઓ, આનંદ-વેદના અને અત્રુ વ્યક્ત થના મધે અને જે કાર્ધ સર્જાય તે સર્જન તે પડી ગમે તે માધ્યમ દ્વારા વ્યક્ત થાય—વાણી, રંગ, રેખા, સ્પર્શ, સાંઝ, તિપ્ત—મધે તે દ્વારા આ અભિવ્યક્તિ નિર્માણની—સર્જનની કક્ષાએ ત્યારે જ પહોંચે જ્યારે તે માત્ર અભિવ્યક્તિ જ ન રહેતા નવા પરિમાણ પામે, નવો વિસ્તાર સાધે પણ આ નવો વિસ્તાર પણ ત્યારે જ સધાય જ્યારે આ અભિવ્યક્તિ આકારના સૌંદર્યની સાથેસાથે સૌંદર્યના આકારને પણ સિદ્ધ કરે આમ ન કરી શકે તે સર્જન સર્જન ન રહે—માત્ર metaphysical form બની જાય

વાણીની બામતમા પણ આમ જ છે શબ્દ એ આખરે મૌનનું જ રૂપ છે મૌન એ મૂળ છે, જે પોતે પોતાની જ માગીમા રેપાએન છે એનાં બિડાણોમા રહીને એ ઉપર આવે છે—શાખમાં લહેરાય છે, પડનવોમા પથરાય છે, ફૂનમા ડોકાય છે ફળમા પકવ થાય છે અને આખરે ખીજ બની પોતાની જ માગીમા રેપાર્ધને પોતે પોતામા જ સમાર્ધ જાય છે શબ્દનું ફૂલ આ મૌનનું ઉપર આવેલું મૂળ જ છે એની સુકુમાર પાખડીઓ ઉપર સુદરતા તુપાર બની ફરે છે તો એના દેયાની ફારમ દવામા વિગ્તરી દવા જેટલો જ વિગ્તાર મેળવે છે

આ મૌનનો ઉદ્યાર તે શબ્દ આ શબ્દ જે શબ્દ કહે તે ઝીનવો સટોલ નથી લલિયા અમથાય બનાય પણ મૌન લખાવે ને લખાય તેવા લલિયા બનતું કદિન છે પહેલામા હાથની યાત્રિક સકિતથી કામ ચાલી શકે, બીજનમા તો કાર્ધખીલું જ જોઈએ આ ખીલું તે—દેયાની જનન સાવધાન ભૂમિમા, શયના સમારને પણ સવેદતી સરવી દન્દ્રિયો, લોકીના પ્રવાહમા એકરૂપ થઈ ગએનો

લયપ્રવાહ, રોમરોમમા રોપાર્ષિ ગએનું ગીતનું સંગીત ને સૌન્દર્યને
 જોવાની અનુભવવાની, માણસાની ગોઠકે કલાની સાથેઆથ એક
 Vision—આવું—

To see a world in a grain of sand,
 And a Heaven in a wild flower,
 Hold Infinity in the palm of your hand
 And eternity in an hour !

—આ બધું મળે ત્યારે શબ્દ જીનાય—એ શબ્દ જે મૌન લખાવે છે—
 જે પ્રભુનો ઉદ્દગાર છે પણ કના રનો પથ તો કળિ છે હજુ—દૂર છે
 મજિન કારણ કે શબ્દને જીના માત્રથી નહિ ચાલે જીનીને સઘરી
 રાખવાથી તો એને બધન આપ્યું કહેવાશે એને તો મુક્ત કરવો ઘટે—
 વિકસાવવો ઘટે—વિસ્તારવો ઘટે વાદળી જેવી રીતે વર્ષાને પોતામા
 ભરીને માત્ર એનું વહન જ નથી કરતી, એને મુક્તિ આપે છે, વરસાવે છે,
 નવો વિસ્તાર આપે છે—તેમ પોતાના દેવાદૂનની ફેરમનો પાસ આપ્યા
 સિવાય આ શક્ય નથી વાદળીના નિર્માતાએ મૌનના રેશમમાથી જે
 સૌન્દર્યપટ સજાવાનો દોષ છે એ તો જ સર્વવ્યંજને મૌનતા આ રેશમમા
 કનાકારના દેવાનું રેશમ બગે—જારણ કે ચાર હો ના મિનન વિના ચૂબ—
 નનું કાવ્ય સર્જાતું નથી, હૈયેટયા મળ્યા સિવાય પ્રીતની ક્ષિતિજ બનતી
 નથી પણ આ તાણાવાણા વણાયા પછી જે સૌન્દર્યપટ સર્જાશે તે
 ખરેખર તિલસ્મી દશે—એની આશી અસુન્દર પણ સુન્દર બની જશે ને
 ભવ્યની ભવ્યતા તો પ્રગટ થશે જ, પણ કણની કવિતા પણ કુમકુમ પગની
 પાડતી દોડી આનશે

આ કણની કવિતા ગાનાનું સૌભાગ્ય મળ્યું છે આ કણના કવિને ! અને
 એ કણ પણ કેવા ?—ઉત્પાસ ને અશ્રુ જેવા, સયોગ ને વિયોગ જેવા,
 સ્વપ્ન અને સિદ્ધિ જેવા, જિન્દગી ને મોત જેવા ક્યારેક વિરાટ—
 ખીણ ઉપર ઝગુખી રહેના ધુમ્મસ જેવા, સૂરજ—ચંદ્ર જેવા, આદતીના
 સાગર જેવા, મેઘના ધમટોપ જેવા, ગાઢ વનસાઈ જેવા તો ક્યારેક નાન

કદા—આમનું મિન્દુ, જનકતા જનમની જનમની લહેર, દો'નું ગીતમ
 કપન, પપીનું ઉડ્યન, કુલપાદી ઉપરના પ્રાકૃતમિન્દુમાં પુરાઈને પોગે
 ખાઈ રહેલી—મમ્મિનો શ્વાસ માખી રહેલી—કામની કોઈ કુમુભવ
 કાળ—આ બધા જેવા !

મને તો કણની કવિનાને ગાતા આ કલાસ્વરૂપમા ભારોભાર શક્યતાઓ
 ભરેલી દેખાય છે સાહિત્યના આ સક્ષિપ્ત સ્વરૂપનો ફલક બદારથી
 નાનો દેખાય, પણ અદ્યતી આજને કીચે તેવો છે એનો બાલ વિન્યાસ
 લહેર જેવો લાગે, પણ આતરિક શક્તિ સાગરની છે એના આ વિન્યાસનું
 રચનાબળ ગીઓની છટા પણ વિધવિધ છે વર્ણમાધુર્ય, રૂપકો, અનુભ
 ને શીનાના ચારુ સૌન્દર્યને અહીં જગજો અનુભવ છે તો મદ્યના ગૌરવ
 ની સાધાસાધ પદ્યનું લયમાધુર્ય પણ અહીં પગની પાડે છે સામીરીતે
 નિષ્કાથી બેઠાય તો આ નાનકડો કાવ્યપ્રભર આકારના સૌન્દર્યની સાથે
 સાથ સૌન્દર્યના આકારને પણ સિદ્ધ કરવાની શક્યતાઓનો અણસાર
 આપે છે, કારણ કે હૂન જેવા એના મનાયમ માનુષ સુકુમાર કદમા પરા
 ગતો એવો પ્રાણુ ધમકે છે, જે વાયુ જેટલો વિકાસ પામવાનું કૌવલ ધરા
 વે છે

—અને આ બાગ પણ આવા કૂત્રોથી ફોરમફોરમ છે અહીં ડોનર ને
 મોગરો, ઠેવડો ને કેતકી, રાતરાણી ને ચપો, શુનામ ને શુનમહોર બધા
 જ બિઠકયા છે આ કૂલો ઉપર અર્ધને વહેતી હવાનો લોચનિયે થતો
 સજી રૂપાંગો સુતાસિતરૂપમાં અનુભવી હૂનહૂનને આ ફોરમફોરો કૂમી જવા
 દિન થાય છે —મારણુ કે ફોરમફોરે કનાકાર ખુદ અહીં પ્રસરી ગયો છે

અહીં આ મોનના રૂપેરી પ્રવાહમાં સર્ગક સ્વર કૂમી ગયો છે અને
 શબ્દના પદ્મની પર પરારૂપે ઉપર આવ્યો છે અહીં એટલે જ હવે
 પરાગપરાગ છે— બધું જ પરાગપરાગ છે

‘રનેદ-સગમ’
 રામટેકરી રીડ
 પોરબ-દર
 ૩૧-૩-૧૬

ડૉ. ચન્દ્રકાન્ત દસાણી

નાથાનાથ દત્તાણીના નામ આગળ સ્વર્ગસ્થ શમ્દ મૂખતા હૃદય આચકો અનુભવે છે આટના આટલા વર્ષો થઈ ગયા છતાં એ સાધ્યા ગયા છે એ વાત બાળે હૃદય માની શમ્તુ નથી જેવો પોરનન્દર નજીક પહોંચુ છુ કે મનમા ત્યા મળનારા મિત્રોના ચહેરાઓ સ્થિર થઈ જાય છે—રતિનાન છાયા, સુધાશુ, જગદીશ અને જગનવાન પરમાર, દેવજી મોદા, ડો આવડ અને ડો ઝાવા અને નાથાનાથ દત્તાણી એ બધા મિત્રો સામે આવજો, હસજો, હાથ મિનાડજો, નયનમા બધા ના સ્નેહનો આખો સાગર જ નડી જશે થોડો જઈશુ, થોડી વાર પગી બધાયે ધીમે ધીમે વીખરાઈ જશે છેવટે જશે નાથાનાથ—‘શુનામભાઈ, પાછો તરત આનુ છુ હો,’ કહીને ને પાછા એ તરત આવી પહોંચશે ને દિવસનો જેટલો ભાગ રહી શકાય તેટલો મારી માથે જ રહેશે મધા મિત્રો જોડે વાતો થશે, તમકા મરાશે, હિય ચચાઓ પછુ થશે પછુ એ તો બને તેટલા શાત જ બેગ રહેશે માત્ર તેમના ચહેરા ઉપર સ્મિત પથરાયેનું રહેશે—નિરતર, એ સમગ્ર સમયાવધિ માટે

આજે મારી સામે એમનું પ્રસિદ્ધ ચનાર પુસ્તક ‘પદ્મપરાગ’ પડ્યું છે ત્યારે મને તો એ પુસ્તકની લીડીએ લીડીમાથી એ સદ્ગત મુહૂર્તનું નિર્મળ અને પ્રેમભર્યું સ્મિત જ દેખાયા કરે છે અને દેખાયા કરે છે ગિન્દગીની આ મહેદિવમાથી નિરામય રીતે જે વાનગીઓ માણી શકાય તે માણવાની વૃત્તિ નિરામય રીતે માણેલી એ વાનગીઓ પછુ કેની સપન અને છતાં કેની રસપૂર્ણ હતી, અને એમના જંદરમાથી પચીને એ કેનું નિર્મળ જતા બનિષ્ઠ લોહી બનાની દેતી એની સાબિતી આ પુસ્તકમા સઘરાએની તેમની ચિન્તનકણ્ઠિકાઓ પૂરી પાડે છે આ પુસ્તકના નામ સાથે જરા રમત કરીને કહું

તો નાથાનાથ પદ્મ દત્તા, અને આ પુનઃપ્રાપ્તિ એમનો પગમ આપણે મારે
એ મૂળી ગયા છે

નહિતર મારેન દત્તી એમની જિન્દગી તો બહાર વારની કુમળી વણે
આખા કુટુંબની જનામદારી તેમને હિરે લદાએતી દત્તી અભ્યાસ મૂકી
દેવો પડ્યો, જ સારમા જોતગતુ પડ્યુ, મનની ઘણીધણી મહેઝાઓ
મનમા રહી ગઈ જતા હૃદયના દ્વાર તેમણે લમેશા ખુલ્લા જ રાખ્યા, ને
ફત બરતે મીઠે બહુલા સિરાય હૃદયના ફેરવે પહોંચે જીવન ત્યા સુધી
સમૃદ્ધ કરતા જ રહ્યા પોતે નહોતા લણી રાખ્યા કંઈ નહા નાનો ભાઈ તો
છે ને ? ચંદુને ભણારીશ ચંદુને ભણાવ્યો ને એનો સંતોષ અનુભવ્યો
એ ચંદુભાઈ જ્યારે એ અન્દકાન્ત દતાળી તરીકે જાહેર થયા ત્યારે
નાથાનાનભાઈનો આનંદ જોયો હોય ! ચંદુભાઈ પોતે જ લખે છે
' એક બપોરે અમે સો જમવા બે । હના ત્યારે મારે પાસ થવાનો તાર
આવ્યો ત્યારે ભાઈએ ભાભીને મ્થુ ' હવે મારાથી જમાશે નહિ માડુ
અતર તો આનંદથી ભરાઈ ગયુ છે ' ને એ પછી આનંદના પરમ
આવેગમા તેઓ જોના જ નહિ ('નવચેતન' એપ્રિલ '૬૨)

પણ એમનો આ પ્રેમ માત્ર ભાઈમા જ કે કુટુંબમા જ સીમિત નહોતો
રહ્યો એ તો સમગ્રમા પથરાઈ જવા માગતો હતો એટલે તો એમણે
પોરમદરમા જ અનેક પ્રવૃત્તિઓ ઉપાડેની શહેરની નગરપાલિકાના તેઓ
સભ્ય બન્યા હતા અને તેની અનેક સમિતિ-ઉપસમિતિઓમા મદત્વનુ
કામ કરતા શહેરમા 'યુનિવર્સિટી ટ્રિબિયલ'ની સ્થાપના પણ તેમણે
જ કરેની એ સરકાર દ્વારા પોરમદરમા અનેક પ્રકારની સરકારપ્રવૃત્તિ
ઓનો પ્રારંભ થયો આ માસના ગીતો 'નો કાર્કમ પશ્ય અને ખ્યાલ
છે ત્યા સુધી, યુવક ટ્રિબિયલની પ્રવૃત્તિને શરૂ જ થય છે એ નાથાનાન-
ભાઈનો સંગીતનો રસ પણ બતાવે છે એ રસની પૂરી સિદ્ધિ તેમણે
વિશ્વકર્મા રેખાવિત રસ-ગરબા સ્પર્ધાની સ્થાપના કરીને મેઘવી શરદ
પૂનમને દિસે પોરમદરની પ્રજાને રાસગરમાના સુમધુર સ્વરથી ભરી
દેવાની કાર્યવહીમા તેમનો શ્રાગો નાનોચુનો નહોતો

અને મેં આગળ જણાવ્યું તેમ તેમની ત્રીજી લાવનાનાં જ આ બધાં મુ-
દ્ધા હતા એ ભાવના એમનામા કેટલી પ્રગળ હતી તે તો આ ‘પદ્ય
પરાગ’ પુસ્તકનું પહેલું વાક્ય જ સિદ્ધ કરી આપે છે શ્રી દત્તાત્રીનું એ
વાક્ય છે

‘મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે, એ પ્રેમ જે નાત્ય-શિવ-સુન્દરનો
ત્રિવેણીસંગમ છે.’

એ ત્રિવેણીસંગમ સાધવામા નાથાનાર દત્તાત્રીએ જિન્દગીનો સદુપયોગ
કર્યો હતો તે તો તેમની કાર્યરત સેવાપરાયણ જિન્દગીની સાથેસાથ
તેમની સાહિત્ય ને કલા પ્રત્યેની પ્રીતિભરી જિન્દગી જ સાબિત કરી
જાય છે આટલી ઉમરે પણ—એમ્નાંસ વર્ષની ભરબુવાન વયે તો
એમની જિન્દગીની લીલા સકેનાઈ ગઈ હતી તેમણે કેટલું બધું લખ્યું
હતું ? કાવ્યો, વાર્તાઓ, ચિન્તનકલ્પિતઓ અને આ બધાંજો ઉદ્ધ
શાયરી એમને કેટલી બધી પ્રિય હતી એ તો એમની સાથે કનાકો ગાગ
નાર જ જણી શકે વાર્તાઓમા પણ તેમની ઊગતી જતી શક્તિના દર્શન
થતા હતા કદાચ એ દિશામા તેમના પ્રયત્ને તેમને સારી એવી સિદ્ધિ
અપાવી હોત પણ તેમની અભિવ્યક્તિનું મુખ્ય વાહન તો તેમની ચિન્તન
કલ્પિતઓ હતી, તેમનો પદ્યપરાગ હતો એને તો એમના એ પ્રિય
પ્રધરને બધી પુસ્તકરૂપે પ્રસિદ્ધ કરવામા આવે છે એ સર્વથા યોગ્ય છે
આની બધી કલ્પિતઓ એ માણસને મૂઝી કેમ હશે ? કેટલા બધા
ભાવ, સ્થિતિ વિચાર, ચિન્તનનું વહન કરે છે આ કલ્પિતઓ ! ને છતાં
બહુ જ ઓછી જગ્યાએ એક ને એક વાતનું પુનઃપ્રથન એ બધામા થાય
છે પાસાદાર શૈલીમા એમનું ચિન્તન, કલ્પિતઓમા વહે ચાર્લ જઈને આ
પુસ્તકના પાનાઓ પર વહેતું રહે છે

આગળ મેં એમના જીવનમા એમને સહેવા પડેલ મટાઓનો ઉલ્લેખ
કર્યો છે ને જતા મેં મ્યું છે કે એમના મહેરા ઉપર હમેશા સ્મિત જ
પથરાઓનું રહેતું એ યોગ પ્રાપ્ત કરનાર માણસ જ નહીં શકે કે—

૨ ખ્યારા ગુલાબ, મદા કંટકની સોજતમાં રહેતું
છતા સ્મિતને સલામત રાખતું.

કુસુમિત શવનકલાનું આ ખુરખોદારે

ગુલાબી રણચ પુ' મને એકવાર તો કહે ! [પૃ. ૧]

એ ગદ્ય ગુનાએ એમને જરૂર ક્યું જ હતું !

આજે શવનનો સઘર્ષ જ્યારે આટલો બન્યો ભરડો ભરડો લઈ રહે-
છે ત્યારે એમના ચિતનની આ કાળી પાળ ખૂબ જ આશ્વાસન થઈ પડે
તેમ છે

શવનમંધાર* બુજંગ બની ચોતરફથી જ્યારે

ભરડો લઈ રહ્યો છે ત્યારે હમતાં હમતાં મહેલું*

અને સહેતાં મહેતાં હમલું* એ જ એકમાત્ર

શવનને શવવા જેલું* રાખવાનો તરજો પાડ્ય છે. [પૃ. ૧]

વિધવિધ વિચારોના વિધવિધ ભાવોના પરાગ આ પત્રે સઘર્ષ છે અને
તેમાંથી જાહેરો પરિમન છૂટે હાથે ચારે દિશામાં વેરી દીધો છે એમાં
ઉ માસભર, કવિત્વમય, બિંમિપ્રચુર ચિન્તનો છે, તો વ્યવહારમાં જેનું
સત્ય નિત્ય ઉતારવાનું હોય એવી શવનનો સાર સમજનાર સુદ મનુષ્યની
વાણી પણ છે એમાં શવન વિશે અભિનવ ઉત્સેષો ને આપેલો છે તો
મૃત્યુને નિરાશતા પણ અને ખડો છે જાણે આ જીવાન માણસને
શવનની જોડેજોડે જ મૃત્યુ જોડે પણ બાથ બીડવાની છે એનો ખ્યાલ
સતત આવતો રહેતો ન હોય ! તેઓ કહે છે

મોત એ શવનનો કંઈ અંત નથી,

પણ છે નવશવનનું* પ્રભાત.

મોત નથી આંબુ*,

લાળી સફરમાં જરા નીંદ આવી મઈ. [પૃ. ૧૫૬]

પણ તેમનો મુખ ઉઘ્યાર તો શવનનો છે, શવનમાની શ્રદ્ધાનો છે

એ માટે એક કવિત્વમય ઉદાહરણ જોઈએ

* કનકલક્ષ્યામ રાત પતી.

ભારે નિરાશાએ મને એ રાતે ઘેરો હતો. તનને કશર ન હતો,
મન બેચેન હતું, આંખોમાં નીંદ નહોતી. રાત આખી હતું
નિરાશાના અંધારમાં અટવાયેલો રહ્યો અને રાત્રીરાત્રીને મેં
તારલાઓને પૂછ્યા કયું* - 'નિરાશા મારી કંદી દૂર થશે ખરી?'

પણ નદખટ તારલાઓ તો ન બોલે કે ન ચાલે ! માત્ર મેરકે
મેરકે ઉડ્યા જ કરે.

મૂંઝવણ મારી વધતી ગઈ, અને એમ રાત પણ. અરુણોદય
પહેલાં અંધકાર પ્રગટ અને જ ને ? આખરે વીતી રાત ને
શિયુ મલાત. મલાતના પહેલા કિરણે હાસ્યનાં કેસૂડાં વેરતાં
મને પૂછ્યું : ‘ આપું તારા મજનો ઉત્તર ? ’

મેં કહ્યું : ‘ નહિ તો ! ’ ઉત્તર મળી ગયો મને !

— ‘ એ વખતે તન મારું ઉજણું ફૂલ થઈ ગયું હતું.
મન ચેતના બંસરી બળવતું હતું, આંખોમાં અનોખું
તેજ જળકે જળકે થતું હતું અને સ્વરમાં મારા,
શ્રદ્ધાનાં લાખલાખ કિરણો ચકચક થતાં હતાં ! ’

(૫ ૮૮)

એ શ્રદ્ધાની ખુમારી જ એમની પાસે ગવડાવે છે

હોય પૂનમ ચાંદની કે હો અમાસી અંધકાર,
ધ્રુવ એના સ્થાન પર નિશ્ચલ અને છે નિર્વિકાર !

(૫ ૧૫૩)

આત્મા કાચમય ટુકડાઓ—મઘ અને પદ્મ બન્નેમાં —નાયાનાન દત્તા-
ણીના લખાણોમાં ઠેરઠેર વેરાએના પડ્યા છે તેમાથી વીણાય તેટલા
વીણીને તેમના લઘુ બન્ધુ ડો ચન્દુભાઈ દત્તાણીએ બને તેટલા અહીં
આપણી સમક્ષ ગોઠવી દીધા છે એ ટુકડાઓને, કલિંગઓને, પદ્મના એ
પરાગને આપણે નજદીકથી બોઈએ છીએ ત્યારે એમાથી આપણને
મળે એક ભાતની મહેક આવતી અનુભવાય છે, ને આપણા કાનમાં સ્વ
નાયાનાબનુ એક વાક્ય અચડાય છે ‘ બહેકો નહિ, મહેકો ’ (૫ ૫૪)

ખરેખર, એ તો જીવન જીવી ગયા અને મહેક મૂડી ગયા

આપણે બધા એ મહેકને મન ભરીને માણીએ તો એમનું જીવ્યું પણ
સાર્થક ગણાય અને તેમનું મૃત્યુ પણ ધન્ય બની જાય

પ્રભુની કૃપાથી અશકય પણ નકય બને છે ‘જનકલ્યાણ’ તેનો જીવતોન્નગતો દાખવો છે કોઈપણ ગૂજરાતી પત્રને, કોઈ પણ કાગળમાં, જેટલો સદકાર નથી સાપડ્યો એટલો આવકાર ‘જનકલ્યાણ’ને મળ્યો છે હજી પણ ઉત્તરોત્તર તેનો વિકાસ થતો જ રહેશે એવો પાકો વિશ્વાસ છે

માસિકની અમૃતપૂર્વ સફળતાથી પ્રેરાઈને, આ દ્રષ્ટના મૂળજનુ દેવુને અનુનક્ષીને, અમે પુસ્તકપ્રકાશન પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી છે સસ્તા, સારા ને સાત્ત્વિક પુસ્તકો, આ કારમી મોઢવારીમાં પણ જનજાને સોઢી કિંમતે મળી રહે તે અમારો મુખ્ય આશય છે

એ દિશામાં પણ અમને અપૂર્વ આવકાર મળ્યો છે પ્રત્યેક પ્રકાશનની પ્રથમાવૃત્તિ ૫૦૦૦ નકલોની પ્રગટ કરીએ છીએ છતાં, લગભગ દર એક યા એ વર્ગે નવી આવૃત્તિ જાપરી પડે છે ગૂજરાતની પ્રજા કદર હીન નથી તેનો આ પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે

આ પુસ્તકના લેખક સ્વર્ગસ્થ શ્રી નાથાનાન દત્તાણી સાથે આ સંસ્થાને આત્મીય સંબંધ હતો બીજી કોઈપણ સંસ્થા કરતા અમારા માટે તેમને સવિશેષ પક્ષપાત હતો તેમજ આ પુસ્તક તેમની હયાતીમાં પ્રગટ થઈ શક્યુ દોન તો વધુ આનંદ થાત છતાં, મોડે મોડે પણ તેના પ્રકાશનનું સહભાગ્ય અમને જ મળે છે એથી સંતોષ અનુભવુ છું

આ પ્રકાશન ગૂજરાતી સાહિત્યમાં આગવું અર્પણ છે આર્વા પ્રાણ વાન પ્રકાશનો ગૂજરાતી લોકામાં ખૂબ જ ઓઠા છે તેની તમામ આગતિઓ જાપવાના હજી આ સંસ્થાને આપના બંદન શ્રી ચંદુલાન દત્તાણીનો ખૂબ આભારી છું આ પ્રકાશનને પણ યથોચિત આરકાર મળશે જ એવી શ્રદ્ધા સાથે વિરમુ છું

મળિનગર,
અમદાવાદ-૮
૧૫-૩-૬૬

શ્રી પુતિત મેવા દ્રષ્ટ વતી,
ચંદુલાન શંકરાલાલ પ્રજાપતિ

- ૪૪૪ મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે—એ પ્રેમ, જે સત્ય-શિવ-સુન્દરનો ત્રિવેળી મંગમ છે.
- ૪૪૪ રે, પ્યારા ગુલાબ ! —સદા કંટકની મોળતમાં રહેવું, છત સ્મિતને સલામત રાખવું—કુમુભિન જીવનકલાનું આ ખુશ્બો દાર ગુલાબી રહસ્ય તું મને એક વાર તો કહે !
- ૪૪૪ તમે જ તમારું જંધન છે ને તમારી મુક્તિ પણ તમે જ છો.
- ૪૪૪ હું બધું જ શુભાવશું પસંદ કરું, પરંતુ જીવન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાને તો કદી જ નહિ.
- ૪૪૪ પ્રેમમાત્ર સુન્દર છે.
- ૪૪૪ કંટકથી વિંધાયા વિના હૈયારું ગીત ગુલાબી નથી બનતું—પછી એ કંટક પ્રેમનો હોય કે વેદનાનો.
- ૪૪૪ દેવતા, મારા ! હું તો વાહું છું પુરુષાર્થનું તપ, —સાક્ષ્યનું વરદાન નહિ.
- ૪૪૪ અગિલ જીવનમાં જેણે કદી આસુ સાચાં નથી, મને કહેવા દો કે, એણે જીવનને કદી પ્રેમ પણ કયો નથી.
- ૪૪૪ મોતની મુસકાન માગી હતી, રોતલ જિન્દગી નહિ !
- ૪૪૪ મુદ્દને પ્રેમના આયુષ્યે જીતે એ મુદ્દ !
- ૪૪૪ ઈર્ષ્યાની લાલની ખીજ બાજુએ પણ છે કે, સારું સર્વનું હોવું જોઈએ—સર્વને મળવું જોઈએ !

૫. જુની કૃપાથી અશક્ય પણ શક્ય બને છે 'જનકલ્યાણ' તેનો જીવંતોત્તરગતો દાખલો છે. દોષપણ ગૂજરાતી પત્રને, દોષપણ કાગળમાં, જેટલો સદકાર નથી સાપડ્યો એટલો આવકાર 'જનકલ્યાણ'ને મળ્યો છે હજી પણ ઉત્તરોત્તર તેનો વિશ્વાસ થતો જ રહેતો એવો પાકો વિશ્વાસ છે.

માસિમ્ની અબૂતપૂર્વ સફળતાથી પ્રેરાઈને, આ ટૂંટના મૂળબૂન હેતુને અનુસરીને, અમે પુસ્તકપ્રકાશન પ્રવૃત્તિ હાથ ધરી છે. સસ્તા, સારા ને સાત્વિક પુસ્તકો, આ કારમી મોંઝારીમાં પણ જનતાને સોંપી કિંમતે મળી રહે તે અમારો મુખ્ય આશય છે.

એ દિશામાં પણ અમને અપૂર્વ આવકાર મળ્યો છે. પ્રત્યેક પ્રમાણની પ્રથમાવૃત્તિ ૫૦૦૦ નમ્બેની પ્રગટ કરીએ છીએ છતાં, લગભગ દર એક યા બે વર્ષે નવી આવૃત્તિ જાપવી પડે છે ગૂજરાતની પ્રજા કદર હીન નથી તેનો આ પ્રત્યક્ષ પુરાવો છે.

આ પુસ્તકના લેખક સ્વર્ગસ્થ શ્રી નાથાનાન દત્તાણી સાથે આ સંસ્થાને આત્મીય સંબંધ હતો બીજી દોષપણ સંસ્થા કરતાં અમારા માટે તેમને સર્વિશેષ પક્ષપાત હતો. તેમનું આ પુસ્તક તેમની હયાતીમાં પ્રગટ થઈ શક્યું હોત તો વધુ આનંદ થાત છતાં, મોડે મોડે પણ તેના પ્રમાણનું સહલાભ્ય અમને જ મળે છે એથી સંતોષ અનુભવુ છું.

આ પ્રમાણનું ગૂજરાતી સાહિત્યમાં આગતું અર્પણ છે. આવા પ્રાણવાન પ્રમાણનો ગૂજરાતી ભાષામાં ખૂબ જ ઓછો છે તેની તમામ આગતિઓ જાપવાના હજી આ સંસ્થાને આપવા બદલ મી. ચંદુલાન દત્તાણીનો ખૂબ આભારી છું. આ પ્રમાણને પણ યથોચિત આવકાર મળશે જ એની શ્રદ્ધા સાથે વિરમુ છું.

મણિનગર,
અમદાવાદ-૮
૧૫-૩-૬૬

શ્રી ઝુનિન સેવા ટ્રસ્ટ વતી,
ચંદુલાન શકરાનાન પ્રજાપતિ

❧ મારે મન પ્રેમ એ પરમેશ્વર છે—એ પ્રેમ, જે સત્ય-શિવ-સુન્દરનો ત્રિવેળી સંગમ છે.

❧ રે, ખ્યારા ગુલાબ ! —સદા કંટકની ઓળતમાં રહેલું, છતાં સ્મિતને સલામત રાખવું—કુસુમિન જીવનકલાનું આ ખુશ્બો-દાર ગુલાબી રહસ્ય તું મને એક વાર તો કહે !

❧ તમે જ તમારું બંધન છો ને તમારી મુક્તિ પણ તમે જ છો.

❧ હું બધું જ શુભાવશું પસંદ કરું, પરંતુ જીવન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાને તો કદી જ નહિ.

❧ પ્રેમમાત્ર સુન્દર છે.

❧ કંટકથી વિંધાયા વિના હૈયારું ગીત ગુલાબી નથી જાનતું—પછી એ કંટક પ્રેમનો હોય કે વેદનાનો.

❧ દેવતા મારા ! હું તો વાંછું છું પુરુષાર્થનું તપ,—સાક્ષ્યનું વરદાન નહિ.

❧ અખિલ જીવનમાં જેણે કદી આંસુ સાચાં નથી, મને કહેવા દો કે, એણે જીવનને કદી પ્રેમ પણ કયો નથી.

❧ મોતની મુસકાન માગી હતી, રોતલ જિન્દગી નહિ !

❧ યુદ્ધને પ્રેમના આયુધે જીતે એ જીત !

❧ ઈર્ષાણી દાલની ખીજ બાબુ એ પણ છે કે, સારું સર્વનું હોવું જોઈએ—સર્વને મળવું જોઈએ !

- ૬૬ અરુણ પ્રભાત અધારી નતમાથી જ પ્રકટે છે
- ૬૭ છવનના સ્વામમુન્દર ઓપથી અલગ રહીને ક્યાની કોઈ
જામી કદી જાજી શકે નહિ
- ૬૮ છવતરના ઝેર જેમને નિતર પીવા પડે છે, ન નારના આ
ઢેલાને કેડ એવાય જ કડ વસે છે.
- ૬૯ અમત્યના અગિય નિન્ધુને મહાત કના માટે મત્યનુ એક
ગિન્દુ પણ પયાંપત છે
- ૭૦ જિન્દગી તો છે જિન્દાદિલ વેદનાની માધુરી
- ૭૧ વાગતા પહેલા વામણીને વિધાવું પડે છે
- ૭૨ આપત્તિ આવે ત્યારે આત્મ ન ભૂલતા
કસોટી કનકની ધાય છે, કથીરની નહિ
- ૭૩ પૂજિમાની પ્રગમ્નિ છે થતી, શર તો એમના શિરે બીજને
ધારે છે.
- ૭૪ સમપીને રીઝે એ મ્નેહ લઈને રાગે એ સ્વાયં.
- ૭૫ પ્રથમ પ્યામ તો જાનન કરો—પરમ પત્ની જાધજો.
- ૭૬ લહેર થાકે નહિ તો અન્ને અડગ ખડકનાયે ચૂરેચૂરા કયે જ
રહે
- ૭૭ હારને જિમતથી આવકારે—છતાનુ રિમત એ પ્રાપ્ત કરે.
- ૭૮ આધીમા અવિચલ ગહે એ ગાધી.
- ૭૯ ગિન્દુ એ ન ભૂલે કે એને સિન્ધુ જનવાનુ છે, સિન્ધુ એ ન ભૂલે
કે એ ગિન્દુઓનો જનેવો છે
- ૮૦ પારમાના રુદનમાથી માળસ ત્યારે પોતાનુ હામ્ય મેળવે છે,
ત્યારે હમીકતે તો એ અન્યના આમુ જ કરજે લેતો હોય છે

- ૪૪૪ પ્રેમ જ પ્રેમનો પુરસ્કાર છે.
- ૪૪૫ કવિની કવિતા, એ ઝૂંઝવમાં રોપાએલ, માના હાલરડાડૂપી
ળીત્તંદુરમાંથી પાંગરેલી કુસુમ લતા જ નથી ?
- ૪૪૬ સ્વર્ગ હોય કે ન હોય, પરંતુ માનવીની કલ્પનાના સ્વર્ગ
કરતાં એ મુન્દરતર તો નહિ જ હોય !
- ૪૪૭ ઝેર પીરે નહિ—એ નીતકંઠ તો ઝેર પચાવ્યે થયાય !
- ૪૪૮ સંઘય મધુનો જ થાય—ઘડણ સદ્ગુણ જ થાય !
- ૪૪૯ મરણવા બનીને વિપાદના સમુદ્રનું મંથન કરે ને તમને
આનન્દનું રત્ન લાધશે !
- ૪૫૦ સંયમના અભાવમાંથી અતિરેક ઉદ્ભવે છે, જે વ્યર્થ
ગણાયો છે.
- ૪૫૧ મધુકરદંડિ કેળવે—અનુકરણકૃતિ નહિ !
- ૪૫૨ અસંતોષી સમાન કોઈ અકિંચન નથી. ✓
- ૪૫૩ સંતોષી સમાન કોઈ સમૃદ્ધિવાન નથી.
- ૪૫૪ મુગંધ ફેલાવવા માટે ધૂપસળીને સ્વયં સળગવું પડે છે.
- ૪૫૫ શક્તિની તલવાર ભલે તમારી પાસે ન હોય, પરંતુ શ્રદ્ધા અને
સાધનાડૂપી બંને બાલુવાળી ઢાલ હશે તો તમે ગમે તેવા
વિપત્તિ-વિમ્લકુમાંય વિજય મેળવી શકશો.
- ૪૫૬ રનેહ અને સત્ય વડે, તમે ચાહો તો, ચાહો તે છતી શકો !
- ૪૫૭ મેળવવામાં આમર્ય જોઈએ, માણવામાં સંયમી સંસ્કારિતા !
- ૪૫૮ કેળવણી એ કલ્યાણી છે.
- ૪૫૯ ધરતી અન્નપૂજાં છે, તકલી વસ્ત્રપૂજાં.
- ૪૬૦ મોહ સહરા છે : પ્રેમ નંદનવન !

- ❖ તારલા કહી રહ્યા છે : 'આ રાત અંધકારના સમુદ્રનું મંથન કરે છે—શા માટે, બાણ છે ?—પ્રભાતના નવનીત માટે !'
- ❖ તમારામાં ઉદ્ભવના વિચારો વિષે તમે કદી વિચાર કર્યો છે ?
- ❖ ધન ન હોય તો કંઈ નહિ, ધનિક હૃદય હોય તો બસ.
- ❖ કદુના નહિ, પણ કવિતા—સામાને સુધારી તો એ શકે !
- ❖ અહીં કોઈ ગરીબ નહિ હોય, ત્યારે કોઈ ગુનેગાર પણ નહિ હોય !
- ❖ વિજયની પરવા નથી, પરાજયને હસતે હૈયે છુરવવાનું ખમીર પ્રાપ્ત થાય એટલે બસ !
- ❖ પંડના દોષ અને પરના ગુણ પારખવાની વિવેકદષ્ટિ ઉત્પત્તિની ગુરુચાવી છે.
- ❖ આનન્દ છે પ્રભુનો પ્રસાદ.
- ❖ પ્રેમનું કાર્ય જ તો છે—દીવાલ તોડવાનું, સેતુ સર્જવાનું !
- ❖ દુઃખથી દુઃખી ન થઈને પણ તમે મુખી રહી શકો !
- ❖ હું સ્નેહમાં તેમજ સત્યમાં સૌન્દર્યનાં દર્શન કરું છું.
- ❖ રૂપ બ્યારે પ્રેમ કરે છે ત્યારે સવિશેષ રૂપાણું લાગે છે.
- ❖ આરામ હરામ ગણનાર માટે તો કામમાં જ શામ છે, સ્થામ છે તેમજ તીર્થ તમામ છે !
- ❖ પશ્ચર જનવાની તૈયારી હોય, એ પૂજા પામવાની આકાંક્ષા સચે !
- ❖ જુલજુલે કહ્યું : 'મૌન્દર્ય' તો પુષ્પના પરિમલમાં છે !'
- ❖ ફૂલ'કહ્યું : 'જુલજુલના ગીતમાધુર્યમાં છે નૌન્દર્ય તો !'
- ❖ સૌન્દર્ય' કહ્યું : 'જુલજુલક માત્ર સુન્દર છે !'

- ૪૪ નિરાગાની નિગાની ગોદમાં આગાની ટપા પોત્તી ટોચ છે
- ૪૫ મ્નેહના ગીતનું મમપાંખ એ કુદ પદ ૬
- ૪૬ મૃત્યુ એ હૃદયનાટ્યનું તગ્નવાક્ય નહીં, નૂતન હૃદયનો નારી છે
- ૪૭ મનનો આનન્દ માણવો હોય તો પ્રનવની પીઠા મહેવી જ રહી
- ૪૮ પ્રવચ એ વિશ્વનું વિમન નથી, એ તો છે નવગન દાગેનું મમુદ્રમન્યન!
- ૪૯ તૃણાના પ્રામાદ કરતા ત્યાગની પાર્શ્વકુરી આગી
- ૫૦ શુદ્ધ મહાભિનિષ્ક્રમણ માગે જ માગે
- ૫૧ શ્રમમિથન વટે કાગી માટીય ઝમન બને
- ૫૨ નિહિની શુભામી નહિ માધનાનું ન્વામીત્વ વાદ્યુ હતું !
- ૫૩ દુખના દાકણા વિના હૃદયશિષ્ય ઘડાતું નથી
- ૫૪ મુન્દગતા એ પવિત્રતાનું ખીચું નામ છે
- ૫૫ અપેક્ષા એટલી જ છે કે કોઈ અપેક્ષા જ ન નરે!
- ૫૬ જેને પ્રેમ જોડે તેને ગેલ તોડે? ✓
- ૫૭ જિન્દગીની આશ્રકુળને ત્યાગીને કવાની ડોઈ ડોકિવા કરી ગાઈ ન શકે
- ૫૮ મુખમાં ચળે નહિ દુખમાં ચળે નહિ આનન્દના અમી એ પામે!
- ૫૯ હૃદયમાગની મપાગીએ તગ્ન હોય એ ભલે લા ફળને, પરંતુ જેને તળિયાનો તાગ લેવો છે એરો તો 'ગોદુ' બનવું રહ્યું!

૪૪૪ પોતાની જીવન-અયોધ્યામાં જે ગમગળ્ય મર્જે, એ માત્રે
સમજાવ્યા !

૪૪૪ વમંતની અપેક્ષા ન રહે, પાનખરની ઉપેક્ષા ન રહે—શ્રમ
તાની પરીક્ષા પશ્ચાત્ત આપ થતી એવી ધન્યતાની પહેલા
પ્રતીક્ષા છે.

૪૪૪ આકાશના અશ્રુએ જેવાં અમીલયાં છે કે એ વગર છે ને
ધરતી અન્નપૂર્ણા બની રહે છે !

૪૪૪ ધનિ પેટે વિચારના પણ પડ્યા પડે છે, માટે સદ્વિચાર
સેવો !

૪૪૪ સમનુ નામ એ લે, જે ગમનુ કામ કરવા તૈયાર હોય !

૪૪૪ પાનખર અને વમંતને જીવન-ઉદ્ધાન આ રીતે માણી શકે
પાનખરમા દોષના પાદડાને ધાખેરીને, વમંતમા ગુણનાં
પુષ્પોને વિકસાવીને !

૪૪૪ ગુક પ્રેમનો દેવતા છે, પ્રુવ શ્રદ્ધાનો !

૪૪૪ જીવનમા જ્યારે જ્યારે હું ખો આજ્યા છે ત્યારે ત્યારે મેં તારો
કેટકેટલો આભાર માન્યો છે ! તે મને આવી અગ્નિ
પરીક્ષાઓ આપી કુન્દનની કક્ષામા મૂકી દીધો !

૪૪૪ તમારો આનંદ એ અન્યના વિવાદનો પ્રસાદ ન હોવો જોઈએ

૪૪૪ મુખની મુઠા ખાલી મારે પીવી છે, પણ સહુને પાઈને !

૪૪૪ બીજની મોજડી જોઈ એ ઉઘાડપગાને હું જ થયું, પરંતુ
પછી એક લગડાને જોયો ને એને મુખ થયું ! આખા એની
ઈશ્વર પ્રત્યેની કૃતજ્ઞતાથી સજ્જ બની ગઈ

૪૪૪ જીવન-માફતની મંત્ર-ત્રયી જાગે ! બરે ! અમૃતો !

સુદર્શનચક્ર નહિ, હું તો જ મી જાણુ છું, કાળુ કે હું જ ખું
હું કે, જગત ગન્ધાવન બની ગયે, કુરુનેત્ર નરિ ।

પ્રેમનો કપ્પુ કુળજને પાપ ગધિમ બનાવી મૂકે

કામનાનુ મલિયમદન કર્યા વિના ગીતાનુ જ્ઞાન ન ગાઈ
શકાય

વિષ પચાવે—કૈલાસ એ પામે

ઠોઠનાયે હૈયાને—પાપાણહૃદયીને પણ—આઘાત ન લાગી
જાય એનું મતત વ્યાન રાખો, કાળુ કે કયી મહ્યામા
અહ્યા પુપાયેલી હોય એની ગી જાણ પરે ।

અન્યની જીવનવાડીમા આપણે પ્રેમ મહા વમતકપે જ
દો, પાનખગડપે તો ફરી નહિ ।

તમારું નિત્યકર્મ જ તમારો ધર્મ બની ગયે

જીવનમા હાહાજીર એર પણ છે અને છલોછલ અમૃત પણ,
જીવનનું એર જે જીરવે—જીવનનું અમી એને લાધે ।

મોહ એમ્લો જ છે, નિમોહી । ટે મોહમુક્ત મન બને ।

અશક્યતા અવનિમા નથી, માનવીની અશક્તિમા છે

જે કર્મ કરે છે પણ ફળની અપેક્ષા કરતો નથી, એને માટે
પછી એ કર્મ બંધન નથી રહેતું

માણસને બહાર કગ્તા એની અદગ્ના દુરમને વધારે હોય છે

પથનો અત હોઈ શકે—પ્રયત્નનો નહિ ।

બાધવું દોય તો બાધજો, પણ વેગ સાથે વેર બાધજો

જાત જીતી જોયો, જગ જીત્યું એણે ।

ત્રિહિની મયુક્તા પૃથ્વીરાજ પુરુષાર્થને જ પરમાણ પહેરાવે ।

❖❖❖ મોહનો મિનારો નહિ, ત્યાગની નીકા જ પ્રેમમાગરનો
કિનારો દેખાડી શકે.

❖❖❖ નમ્રના એ મહત્તાની માતા છે.

❖❖❖ ખરી સુન્દરતા વસ્તુમાં નથી, એને જોવાની ખરી દ્રષ્ટિમાં છે.

❖❖❖ એક બાબુ મૂલ્યવાન મોની હતાં, બીજી બાબુ હતાં પારકાના
હુએ દ્રવી જોઈલા કુમુમકલેષનાં મન્થ્યાઈભયાં પવિત્ર આંસુ!
મોતી છોડીને મેં એ આંસુ લીધાં, એ અમૂલ્ય આંસુ!....

❖❖❖ મજિલે પડોચાય કે ન પડોચાય, પણ યાત્રીનો ધર્મ તો
પ્રયાણ જરૂરી રાખવાનો જ છે.

❖❖❖ ચન્દ્ર બની કોઈના જીવનાકાશને ઠંજી ન શકે તો કંઈ
નહિ, પણ રાહુ બની કોઈનાયે જીવનચન્દ્રને ઘસે તો નહિ જ.

❖❖❖ પ્રીત અને ખી દોલત છે—જેમ લૂંટાય તેમ વધે.

❖❖❖ શ્વાસ છે, નિ શ્વાસ છે—પ્થામ છે ને આશ છે—પૂર્ણિમા ને
અમાસ છે—જિન્દગીની રાતની થી સાંવરી ગોરી ભાત છે !

❖❖❖ ખરી રીતે તમે મને નહિ, પણ માગ ઉર-મુકુરમાં પડેલા
તમારા જ પ્રતિબિંબને પ્રેમ કરો છે !

❖❖❖ સફળતા સાપડ્યા પહેલાં નહિ, પણ ખરી કસોટી તો એ
પછી જ થાય છે.

❖❖❖ કોઈની જીવનનૈયા માટે મુકાન ન બની શકે તો કંઈ નહિ,
પણ તૂકાન તો ન જ બને !

❖❖❖ માનશો ?—કંટકોને મેં પ્યાર કર્યો, ને મને કૂલોનું હાસ્ય
મળ્યું !

❖❖❖ કવિની કવિતા એ એના પર વીતેલી વેદનાના અક્ષ છે

- ❖ તમારી જામને નહિ, તમારા કામને જોલવા દો !
- ❖ કમી તો છે કમાલ કરનારની—કદર કરનારની નહિ !
- ❖ અંધકાર એ પ્રકાશનો પડછાયો છે.
- ❖ પ્રેમ અને પરિમલ છુપાવ્યાં છુપતાં નથી.
- ❖ અંતર—મુકુર જેટલું સ્વચ્છ, વિચાર જેટલા સ્વસ્થ !
- ❖ ખરેલાં સૂઝાં પાંદડાંની ભસ્મમાંથી કંપજોના દીવા ક્યાં નથી જગતા ?
- ❖ વેર વિષ છે, ખ્યાર પીયૂષ છે !
- ❖ જે સાગરમાં મીઠું પાકે છે, તેમાં મોતીયે ક્યાં નથી પાકતાં ?
- ❖ અમૃત્યનો પ્રતિકાર એ અત્યના અત્કારનો જ એક પ્રકાર છે.
- ❖ મુકાનનો અભાવ એટલે તૂકાન.
- ❖ રામની મહત્તા શવણના સંહારમાં છે તેથી ય વિશેષ કદાચ શળશીનાં એકાં જોર ખાવામાં છે.
- ❖ સ્નેહ એટલે સમર્પણનું કાવ્ય.
- ❖ કોઈ માટે તમે બીજા ન બની શકો તો કંઈ નહિ; પરંતુ વીજ તો ન જ બનો !
- ❖ મેળવવામાં સામર્થ્ય જોઈએ, માલુમમાં સંઘર્ષ સંસ્કારિતા !
- ❖ નામ તો છે કામનું શુભામ.
- ❖ નામ માટે કામ નહિ, જીવનકલાની સાચી રીત તો છે આ : કામ દ્વારા નામ !
- ❖ પ્રેમ દિલ જોશે, મોહ દેહ !
- ❖ હિંમત ન દારો, ને હાર જીત બની જશે !

૪૪૪ હું એ સૈયા જિતાય

૪૪૪ નિરાશાવાદીને સર્વત્ર મજલ દેખાયે—આશાવાદીને અબિલ-
ગુલાવ !

૪૪૪ પ્રેમના પાઝમ અપમેં ટુંચુંતું કથીર પણ મદગુણનું મુવલ
બની શકે

૪૪૪ લાગત એ લાગ્યના લગાની મુદ્દાગ-ગિની છે

૪૪૪ તમે આમા પાનેલી પ્રેમની અપેક્ષા રાખતા હો, તો આમા
પ્રત્યે પ્રેમ રાખો !

૪૪૪ પ્રેમમા હાગીને જ જિતાય, પરમાર્થમા ત્યાગીને જ પમાય

૪૪૪ અહિં મા પણ યુદ્ધમા માને છે, પરંતુ યુદ્ધ મામેના યુદ્ધમા !

૪૪૪ પરાક્રમ એ સૂચક છે, જે તમને આજી દે છે—ત્યારે પ્રેમ એ
અક્ર છે, જે તમને જુમી લે છે !

૪૪૪ રાત્રિ આવે છે ને કહેતી જાય છે કે પ્રભાત ભોગવાનું છે !

૪૪૪ મ્નેહના લગેમરમરમાથી ત્યાગનું ટાકડું અમર 'તાજ'
મળે છે !

૪૪૪ પ્રેમથી પ્રેમની પ્રાપ્તિ થશે, ત્યાગથી પ્રેમની પગિતૃપ્તિ !

૪૪૪ કોઈ નિશાને ધનધોર અ ધનધની પ્રમારિકા કહી નિ દે છે, હું
એને મનોહર નિશિગ ધાની પગિયારિકા ગણી અભિનંદુ છું

૪૪૪ આકાશ કૃષ્ણ બને —ધરતી તો વૃદાવન બને !

૪૪૪ વાસના માણસની વિટૂત વૃત્તિમા વસે છે, મયામા નહિ !

૪૪૪ સત્તાની અયોધ્યાગાદી નહિ, વાછી તો હતી મમતાની રામ
પાદુકા !

૪૪૪ ભક્તિના મજને ત્યાગી મુક્તિના વૈકુઠે કોણુ વ્તય ?

- ❧ તારી કેવળ જીવનપથની માગી જ નહિ, પણ જીવનગ્યની માગધિ પણ છે.
- ❧ આપણે કોઈથી ભય ન પામીએ એ તો નિર્ભયતાની દાલની એક બાજુ છે—બીજી બાજુ એ પણ છે કે, કોઈ આપણાથી ભય ન પામે
- ❧ મહત્તાનું માનમરોવર નમ્રતાની હુંગી વટે જ સોડે.
- ❧ માયા મ્નેહનું સ્વમાન વિરહની પાનખરમા નહિ, વાસનાની વસંતમાં કરમાય છે !
- ❧ જે માગમા તૂકાન હોય છે એને કિનારો પણ હોય જ છે
- ❧ શબ્દો નહિ, માણનો હિંમક છે !
- ❧ મ્વખો મેવવા મુલબ છે, મિત્ર કંવા દુર્લભ છે
- ❧ કદી મૂલ જ ન કનારો, કદી કઈ કની ગકનો નથી
- ❧ હું તાજમહાલને એના શિટ્પીની કલા દિગ્તિએ ભેડે છું, ગાહ જહાની શાહી નજરે નહિ !
- ❧ પુરુષાર્થ તો છે કલ્પવૃક્ષ !
- ❧ હૃદયની વાત હૃદયથી ગાલળી શકાય, કાનથી નહિ !
- ❧ માયો પ્રેમ એક એવો પ્રકુલ અમીવર્ષણ અદ્રગ જ છે કે, જેની કળા કદી ઘટતી જ નથી !
- ❧ સફળ જીવન મિનાઝ નિહિના મગીન પાયા પર રચાય છે, સર્વજીવી મ્વખોના બુદ્ધિપુદ્ધ પર નહિ !
- ❧ હૈયાના હોજની પ્રીતિ એ જલલક્ષ્મી છે
- ❧ અહતામા મુખ નથી, મમતામા મુખ નથી, સાચુ મુખ તો છે સમતામા !

૬૬ આમજિન અપ્પમતા છે, મુજિન માતા !

૬૭ આશાના નાનરમા તો જુમ નામો, હવે તો નિગજાને નવડા-
વધી છે !

૬૮ પ્રત્યેક માનવીનું હૃદય પ્રેમ-પગળ બની જાય, તો પૃથ્વી
સ્વર્ગ બની જાય

૬૯ ઉડીના અજના ગાથી દિલમા દીવો ન થાય, પારકા પ્રકાશથી
પડનો પથ પ્રમશિન ન થાય

૭૦ આરતીના દીરા, જેમ પૂજ કરનાર તેમજ પૂજ પામનાર-
ઉભયને નમાન પ્રકાશ અપે છે તેવું જ પન્માર્થ-પ્રદીપનું
પણ છે

૭૧ મકા આવે છે ને હું જોઉં હું, તમારું હાથ્ય હગઈ જાય છે—
પગનું તમે એ નથી જોતા કે, ફૂલ તો કટક વચ્ચેય હમતું-
ખીવતું જાય છે !

૭૨ મનુષ્ય મૃત્યુને અધીન જે હોય, પરંતુ એના સદ્ગુણો તો
મૃત્યુ-રથી હોય છે !

૭૩ એક વખત એક વૃક્ષના ફળફૂલ વચ્ચે ચર્ચા જાગી પડી—
ફૂલ કહે 'વૃક્ષ મારા વડે શોભે છે !'
ફળ કહે 'ના, હું છું તો વૃક્ષ છે મારા લીધે જ એની સાથે'
કેતા હું, એનું નવજીવન છે !'

આમ ફળ અને ફૂલ જોરજોરથી ચોર મચાવી રહ્યા હતા ત્યારે
પાયાના પથ્થર નમા ભો-ખી ૧૨ રહેલા મૂળ મૂળા હતા !

૭૪ તમારો પથ તમે જાને જ શોધો—પછી તે ચાહે તેવો કપડાથી
હોય, પછી ભલે તે ચાહે ત્યાં જતો હોય !

૭૫ તમારી ભૂલને ખીનતની આજે જુઓ !

મનુષ્ય પ્રકાશ માટે જ્યારે જણાવે ફાફાં મારે છે, ત્યારે એની લીતરમાનો આત્મરીપ ઝંખનાય છે—‘તેજોવધ’ અનુભવે છે !

પ્રેમના માધ્યમ દ્વારા મત્યને અભિવ્યક્ત થના દો !

જિન્દગાનીની મુઝાલીમાથી માટી જામ પાયા કરે છે—કઠી ખુશીના, તો કઠી ગમના !

વમત આવે કે પાનખર આવે, પ્રેમથી આવનાર મહુ માટે પ્રેમીના હિલઠાર તો ખુલા જ છે !

પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવા પ્રેમથી અપૂર્ણતા પાપ આશીર્વાદ સમાન નથી ?

મુશની મુ વાળપ નહિ, મારી તો હતી વેદનાની માધુરી માણી શકે તેવી મસ્તીબરી મુક્તાળી ખુમારી !

રમિકતા એ શકુન્તલા છે—મ યમરૂપી તપોવનની !

હુ મસ્ત મયખવાર તુ ગેમ રોમ મધુગાળા !

મારુ મ કુચિત દ્વંદ્વ, પહેલા જે એના લલુ વતું હોમા ગચ-તુ હતુ, તે હવે દેવતા ! મારા, તારા મુહાગી અપર્ગ પછી, સકલ વિશ્વને પોતામા સમાવના તત્પર જાન્યુ છે !

તવ કૃપા-મિ મુતુ એકાદ ગિન્દુ પણ જેણે પામી લીલુ છે, એને પછી, કૃપાનિધિ, કોઈનીયે કૃપા પામવાની તમા રહેતી નથી !

હવિ ! જાલુ જ હોય તારે તો, જીવનમગ્નિતાની મપાટીના નહિ, જીવનમાગરના બિ ડાણોને વવોવતા ગીત આ ને મુકાકઠે જા !

દેવતા ! કા મારા સ્વપ્નોને જાળ જનાવી દે, ને કા મિદિનો મુવળુંદીપ જલાવી દે !

- ▣ પ્રકૃતિમાં વસંત પ્રતિવર્ષ આવે છે—એનો અર્થ એ જ કે, જીવન અનંત છે—મૃત્યુની પાનખર પછીયે નવજીવનની વસંત આવવાની છે ને અચૂક આવવાની છે !
- ▣ સાક્રી ! પ્રેમનો એક માત્ર જામ માગ્યો હતો, મોહનું મદિરા-લય નહિ !
- ▣ મેં તને મોત મોકલવાની ક્યારે ના કહી છે ? કેવળ આટલું કહ્યું છે : 'મોતને મોકલે તો છે મોકલે, પણ એ પહેલાં નિર્ભયતાને મોકલજે—એ નિર્ભયતા કે જેનું દર્શન તે પેલા કાલિનાગને નાથતી વેળા કરાવ્યું હતું. બાકી કાયરના શખ-વત મોતને તો હું શું કરું ?
- ▣ કુસુમકોમલ સ્પર્શે તારા જિંઘ મારી જિંઘ ના, તો દેવતા મારા ! વધુ પ્રહારે પણ, મને જગાડી જજે—જગાડી જજે !
- ▣ સારુ, યે જીવન તારી પ્રેમલક્ષિમાં જ વિતાવ્યું છે. અહીંનું મારું કર્તવ્ય અમાપ્ત થશે ને તારા સાદ પડશે ત્યારે હસતે મુખે ચાલી નીકળીશ,—પણ સંશોભ એટલો જ થાય છે અંતરે, કે દ્વારે તારે આવી જિલો રહીશ ત્યારે, તવ ચરણે ધર-વા મુજ લિખારી પાસે મળિમૌકિકો નહિ હોય, હશે માત્ર તારા પ્રત્યેની મારી જીવનભરની પ્રેમલક્ષિના પ્રતીક સમું તુલસી પત્ર ! અખિલ જીવનની અખંડ આરાધનાના ફળ મમા એ તુલસીપત્રને હું તો વિનમ્ર પ્રેમશ્રદ્ધાથી તારા પતિત-માવન પાદપદ્મે ધરી, તારી ચરણપલિ મસ્તકે ધારી, નત-મસ્તકે તારી સમક્ષ જિલો રહીશ. અને તું તો દેવતા મારા, ભાવભૂખ્યો છે, પ્રેમનો પિયામી છે. વળી, મુદામાના મૂઠી તાંદુલ તેં સ્નેહથી સહુર્પ સ્વીકાર્યા છે : તો કૃપાનિધિ, મુજ રંકના આ તુલસીપત્રને હુકરાવતો ના, હુકરાવતો ના !

□ તારું તેડું આંખે ત્યારે દેવતા, મારી બાતને તારે ચરણે ફળ-
ફળે ધરવા, ખખર છે તને, હું કેટકેટલા કંટકોના ડંખ સહી
રહ્યો છું ?

□ એ દિવસ યાદ છે !

હૃદયવીળાને કવિતાની કુચુમાંગુલિઓએ જે દિવસે પ્રેરણાના
પરાગ સમા મલયાલયમાં પહેલવહેલી અંકુત કરેલી એ દિવસ
હજુએ યાદ છે અને સર્વદા રહેશે !

□ આવીશ !.....એક દિવસ તારી પાસે આવીશ ને આવીશ !
આવીશ તો અવશ્યમેવ; પરંતુ વિજયની વરમાળ પહેરીને
નહિ, સિદ્ધિના મુવળું મુગટ ધારીને નહિ; સફળતાના સિમત
સહિતે થ નહિ—પણ આવીશ ભગ્ન સ્વપ્નના ખંડિત ટુકડા
લઈને, કાં કે' મહાન પરાજયની લશ્મ લગાવીને—પરંતુ
આવીશ હસતે મુખડે, પ્રેમભક્તિથી છલકાતે હૈયેઆવીશ
ને અશ્રુક આવીશ ! તારાં પતિતપાવન ચરણોમાં મારી બાતનું
નૈવેદ્ય ધરવા, દેવતા ! મારા, એક દિવસ આવીશ ને આવીશ !
સંસારનાં સઘળા બંધનો તોડીને આવીશ ને આવીને તારા
તારક પ્રેમ-બંધનમાં બંધાઈ જઈશ—સદાને માટે !

□ તારા સ્થામ મુંદર સ્વપ્નનાં દર્શન ન કરાવે તો કંઈ નહિ,
પણ મુરલીધર, તારી મધુરી ગાંસીની સૂરગંગામાં સ્નાન તો
કરાવ !

□ બધાં બંધનો ત્યાગીશ, પણ દેવતા ! મારા, તારું પ્રેમ-
બંધન નહિ ત્યાગું—કદી નહિ ત્યાગું !

□ મણિ બની તારા મુગટમાં જડાવા કરતાં, મને તો દેવ, તારે
કંઠે મૂલતી માળામાંનું ફૂલ બની તારા હૈયાની ખુશબૂ માણ-
વાનું ગમે.

- ☐ જીવનનું પોત માડું, તર ભક્તિની ભાત વડે ટીપો-સદા દીપે!
- ☐ જીવનમંઆમમા મને જીત ન આપે તો કંઈ નહિ, પણ દે તા માગ ! ઝૂમવાની તાકાત તો મદા માગૂત મળજે રાખજે !
- ☐ સુમન બનાવ તો માથે માથે તારે ચરણે ધગવાનું મીભાજ પણ આપજે !
- ☐ ઘણી વાર એવી જિમિ જાગી જો છે, જાગી જો છે ને કંઈ જાગી મારા સ્થિતિ ગા ત દેયા-મરોવરને જાગી જાય છે અને આઠોલન જો છે કે આ જાગા જ વેગ કાગીને આ મોહક માયાજાળને એક ઝાટકે ભેડીને, આ જાંઘનો જાગા તોડીને, નકલી મહોગ ફેડીને, જાંઘું જ જાંઘું છોડીને કેવળ એકલ પડે આલી નીકળું —જમ, ચાલી જ નીકળું ને ગામડે ગામડું ખૂદી વડું, ભટકું, ચોરીએ ચોરી ને ઘેર ઘેર, પ્રેમની ભિક્ષા માગતો અને પ્રેમની દીક્ષા આપતો, અંતરની જાગી મા પ્રેમની એ ભિક્ષાને સઘરતો અને સાથે માથે વાળીની વેણુ વડે મેહુની સૂરગ ગા વહાવતો જાણે જમ ભટક્યા જ કરું —હે ! જનમ જનમના રણકુ પેઠે, ભવોભવના પ્રેમયાત્રી પેઠે ભટકતો જ રહું, અને ભટકવાની કિયાને, પ્રેમની એ યાત્રાને ન હોય વિરામ, ન હોય અંત ! પરમ પ્રેમ પરમજ્ઞની આરાધના તો અનંત છે, પરંતુ હંમલો નાનો રહે ને તુ પ્રસન્ન થઈ માગવાનું કહીશ ત્યારે તારા હાથમાના સુક શંનચક કરતા હું તો શતદલ પત્ર જનવાનું પસંદ કરીશ !
- ☐ હજારો જિન્દગી કુરબાન કરતા ચે રે ! આટલું મળે હું મારું જાગી જાગી જાય અને જાગીનો જાગવેયો, દેવતા ! મારા, તુ હો !

▣ તમારે સિદ્ધિ મેળવવી છે ? અને એ પણ એવી કે જેને મેળવીને તમને પછી કંઈ પણ મેળવવાનું મન જ ન થાય ? એ માટે તો, ભાઈ, તમારા અંતરમાં અજાણી આગ પ્રગટવી જોઈએ અને એ આગ પણ કેવી ?—મંજિલે પહોંચાડ્યા વગર પળભર પણ તમને પગ વાળીને બેસવા ન દે, કાળુભર પણ એન પડવા ન દે, એવી !

▣ જીવનાકાશને મારા, પ્રકાશથી છલકાવી દેવા તું સૂચ્યું કે ચંદ્ર બનીને ન આવે તો કંઈ નહિ; પણ દેવતા મારા, ખરતા તારા સમી એકાદી તેજલકીર તો આંકી જા !

▣ આરાધના આ બધી એટલા જ માટે છે મારા આરાધ્યદેવતા—કે મારા આત્માનો એકતારો એટલો તો સર્વાંગસુંદર બની રહે, કે તને અંખના જાળે ત્યારે તારા સૂર છેડવા તું એના જ ઉપર તારી પસંદગીનો કળશ ઢાળે !

▣ પંથ અભળ્યો છે, અંધારણ્યો છે, નથી કોઈ લોભિયો કે નથી કોઈ સાથી સંગાથી—ત્રેયે કેવળ નાનો શો શ્રદ્ધાદીપ જલે છે અને એ દીપના આછા ઉલ્લસમાં પંથ કાપ્યે જઈ છું—મૂલો પડું તો લોભિયો બની ઉગારી લેજે, મારા તારણહાર !

▣ એક જ ઝલક માથું છું, જ્યોતિર્મય ! પણ કેવી !—આખી જિંદગીને દોશન કરે એવી !

▣ હે ગાયક ! તારે જો ગાવું જ હોય, તો સુપુત્ર પ્રાણ જાગે એવું ગા ! થીજી ગયેલા એ હૃદયવારિ વહેવા લાગે એવું ગા !

▣ એક જ અભ્યર્થના છે, મારા દેવ ! અને આરાધના પણ એટલા જ માટે કરું છું, કે મન ગારું એક મોરલી બની જાય, જે વડે તું તારા મંગલ સૂરો વહાવી શકે !

- ▣ તુ મારી માટે જોવ નહિ તો કંઈ નહિ, પણ પ્રભુ મારા તારા મીનના મંગીતથી તો મારા હૃદયને ભરી લેના હે !
- ▣ જિ દગીની ખેડાય તેટલી મક્ક જેડી લીધી છે, હવે અધિક આજળ જવાની તમન્ના નથી—નાશ્તેય નથી ! ત્યેક હવે જીવતરના મ વ્યા તો અત્યા મુઘીમા સાપડેવા અનુભવોના રીપ જલાવીને બેઠો છું—એવી આશાએ કે, મારે કોઈ બધુ—પ્રવામી માટે કદાચ એ પથદીપ બની રહે !
- ▣ તારી બ સરીના સગ તો ખૂબ આભાર્યા અ તરે મારે હવે તો બમ એટલી જ આગત છે કે, આખી જિ દગી મારી મન્ય એક મૂગ—બ મરી બની રહે !
- ▣ ભક્તિનુ ભાતુ બાધી પ્રેમના પથદીપે પ્રકાશતી શ્રદ્ધાની પગ દીના લગનથી સફર કરી ગઈો છું ને મને શ્રદ્ધા છે, દેવ કે મારી મદરનો અ ત ને તારી સાચરી, સૂરતનો સાશ્વતકાર—એ બન્ને ભિન્ન નહિ હોય !
- ▣ તારી મહેશ્વિમા, સાકી ! એક દિવસ આવીશ ને અશ્રુ આવીશ—પ્રેમે છવડતા હૈયાનો ભ્રમ લઈને !
- ▣ મારુ આ ખાખોશિયા જેવું જીવન, જે પહેલા એના બધિ ચારપણામા ગયતુ હતુ એ હવે, તાગલુહાર મારા ન જીવની સ્પર્શે એતનનતુ વહેતુ ઝરાક બની, સહુને એના નિર્મળ નીરનુ તારક પાન કનાવતુ હસતુ—ગાતુ વહી રહ્યું છે
- ▣ દેવતા ! અવ્યર્થના મારી, માન એટલી જ છે મોજડી બની નિરત તારા ચરણે ચૂમવાની !
- ▣ વસત આવે છે, કોકિયા મુઠકે છે એના ગીતના ગળમાં આગાહી હોય છે, કે પાનખર આવવાની છે—આ ચે જ રહેવાની !

- ૩૩ આરુચ અને સયમ સ્વચ્છનો છે
- ૩૪ તમાગ જીવનને લવ્યતાનો એવો તો મણિમુગટ બનાવી દો, કે પછી મત્યુને ય આવવું હોય તો એની યથકવગી બનીને ન આવે !
- ૩૫ કોટિ જીવન કુળાન કૃતા ય, રે, કેવળ આટલું મળે મન માત્ર મ ગવદીપ બની રહે, ને દેવતા ! માગ, તું એનું તાન્ક તેજ !
- ૩૬ અ તર-આભે મારા, પૂનમનો પૂર્ણચંદ્ર બની તું ન આવે તો કઈ નહિ—પણ તારા સ્નેહસ્મિતની બીજ રેણુ તો પ્રગટાવી જા !
- ૩૭ માથો ગેમ મદા દાતા ન રહે છે, ચાચક કદી બનતો નથી
- ૩૮ મેઘ ધરતીને ભેળી રહ્યો છે અને મધૂર ને ચાતક મિલનગીત ગાઈ જદા છે, ત્યારે થાદ તારી દીપક રાગ બનીને અ તરે મારા આગ લગાવી રહી છે, હવે તો આવ, ને મિલનનો મન્દુર ગાઈ એ આગને જુગાવ, દેવતા મારા !
- ૩૯ જીવનની મઘગી કર્કશતાઓ, આવો ! આવીને મારી મધુ બ મીમા મમાઓ, અને મધુર મ ગીતનું સ્વરૂપ ધારી મ માગ મા વિથરો ! આવો !
- ૪૦ ‘જીવન એટલે શું ?’ જિગતા સૂર્યને મે પૃથ્વી પછી એણે તો મને કઈ પણ નવાળ આપ્યા વગર કેવળ પૃથ્વીને પ્રકાશ આપનાવું પોતાનું કર્તવ્ય આપો દિવસ જાગ્યા ડ્યું છેક માજે આશ્રમતા પહેલા કર્તવ્યપૂર્તિના સંતોષથી દીપતા સ્મિત સાથે માત્ર એટલું જ કહું ‘કેમ, પ્રશ્નનો ઉત્તર મારી ગયો ને ?’ મે કહું ‘હા’

- ▣ માણું છું દેવ! માગ, કે આટલું આપે મારા આ નાના-શા
જીવનદીવડા વડે બલતે જલ્દીને ય માગ જોઈ માનવજ ધુના
અ તરના અ ધાન ઉલેચી શકુ એટલું તેજઅમી !
- ▣ બનાવે તો દેવ, મને મહાન પુરુષ નહિ, માત્ર તારી બ મીના
સ્વરખિન્દુ બનાવજો !
- ▣ જિ દગીની દોરી સદાને માટે નહિ, ફરીને સ ધાવા માટે તૂટે
છે !
- ▣ ન આવજે તુ જીવનમા મારા કીર્તિને કચન બનીને, કે ન
મુખ ને મસ્તા બનીને! આવજું હોય તો, દેવતા મારા! આવજે
તુ જીવનવાદ્યે માગ, ગીત બનીને—પ્રીત બનીને !
- ▣ કાજળધેરા અ ધારાને વી ધી અણકતી વીજ એ ગીત ગાય છે—
શ્યામવ અમામની અશ્વિની પર અમવાર અર્ધને અમકતી
વિજેત્રી બીજના બ કિમ મિતમા એજ ગીતની મ ગળ જ્યોત
અળકે છે—
- નિત્ય પ્રભાતે ખાલ-રવિ એની જ હૈરવી આલાપે છે—
સ્મિત-સૌરભમા એનું જ શુજન હોય છે—
કિનારાના અડીખમ ખડકો માથે અવિશ્વાત અવિરત સ આમ
ખેવતી સાગર-લહરીઓની ફેનિલ ખુમારીમા એનું જ તો
મર્મર-ગાન શુજતું હોય છે—
મજિલવાણુ પચિકતા પદ્મવનિમા એના ગીતના ધિ ગા-ધર
ખમ પડછ દા સ લખાય છે—
અમર આશ્વત્થ એ ગીત જીવનમા ને જગતમા અહોનિશ ને
અવિરત શુજતું રહ્યો— ધ્રુવ તારા પેઠે સદા અ તરાકારો અળ
હુણતું રહ્યો !
- ▣ કોકિયા એ વસ તનો ટહુકાર છે, મયૂરએ વર્ષાનો છડીદાર છે !

❑ તારા મસ્તકનો મુગટ બનવાની ધૂટતા મેં ક્યાં કદી કરી છે ? મેં તો માત્ર આટલું વાંછ્યું છે કે, તારા મસ્તકે શોભવા ગુચ્છ-માંનું એક અમરું મયૂર-પિન્છ બનવાનું સૌભાગ્ય સાંપડે તો બસ.....!

❑ દેવતા ! જીવનના આ વાંકાચૂંકા પથ પર તેં સહેતુક સુખદુઃખ-નાં ફૂલ-ફાંટા વેચ્યાં છે. પરંતુ મોટા ભાગના મારા સહપ્રવાસી-ઓને તો હું કેવળ ફૂલોને જ પોતપોતાની ઝોળીમાં ભરવા મથતા ને કંટકોને ઠોકરે ચડાવતા બેડાં છું. અને વેદના ને કરુણાની ગંગા-ચમુનામાં નાહતો હું તારા જ વરદ હસ્તે અ-હિતુક વેરાપેલા છતાં ઠેરઠેર ઠોકર ખાતા એ ઉપેક્ષિત કંટકોને પ્રેમનાં આંસુઓ વડે સ્નાન કરાવતો, મારી નાની શી ઝોળીમાં સ્થાન આપતો જીવનપંથ કાપી રહ્યો છું, પણ એય રહી રહી-ને મને ખટકી રહે છે કે, બિંદગાનીની આ સફર પૂરી કરીને તારું તેહું આવતાં જ્યારે હું તારે દ્વારે આવી પહોંચીશ ત્યારે, તારે ચરણે ધરવા મુજ રંક પાસે ફૂલો નહિ, કિન્તુ જીવનભર-ની મારી કમાણી સમા આ કંટકો જ હશે ! છતાં મારી ઝો-ળીના પારણામાં પોઢલાં અનાથ, ઉપેક્ષિત બાળફૂલો સમા આ કંટકોની મોન-વાણી મારા અંતરાકાશે છાએલા આ ઓર-તાના અંધારાને ઉલ્લેચતી અને શ્રદ્ધાનો દીપ જલાવતી કદી રહી છે કે, ત્યજએલાનો તારણહાર તું, મારી ખાલી ઝોળીને તારાં કૃપાપુષ્પો વડે છલકાવી દર્શા !

❑ જીવન-સાગરની તમારી આ સફરમાં હું બહુબહુ તો, મિત્રો, દીવાદાંડી બની ચકું—તૌક નહિ.

❑ કનકના વિરાટ લંડાર મારે નથી બેઠવા, હું તો દેવતા ! મારા, માત્ર તારો એકાદો તારક-મંગળ પારસ-સ્પર્શ જ વાંછું છું.

❑ માનવીનાં આંત્રને જ્યારે મોતી કરતાં મહત્તર માનવામાં આવશે, સમતા અને જાંધુતાને સ્વર્ગી સમૃદ્ધિ અને ત્રિદિ કરતાં જે આદરેલી લેખવામાં આવશે અને માનવતાને જ મોટામાં મોટી નીતિ ને મહત્તા ગણવામાં આવશે—માનવીને ત્યારે એનું જોવામેલું હાસ્ય પાછું મળશે, જીવનજાંઘરીને એનું ગીત પાછું મળશે, વિશ્વને શાંતિ આપડશે અને પૃથ્વીને સ્વર્ગ !

❑ આપે તો દેવતા ! મારા, એનું વરદાન આપજે કે, મારું જીવન મારું મધુ-કાવ્ય બની રહે !

❑ સુન્દરમ્ ! નયનમાં મારા, જસ એક જ વાર વરદ હસ્તે તારા, સૌન્દર્યનું દિવ્ય અંજન આંજુ દે—પછી તો દષ્ટિ મારી, કુરૂપ છીપમાંથી ય રૂપનાં મોતી શોધી કાઢવાની !

❑ હુ ખને ય હું મુખથી સત્કારું છું; ક્ષરણ કે મુખની પેઠે દુઃખનો મોકલનાર પણ દેવતા મારા, તું જ છે.

❑ સ્ત્રી વીજળી સમી છે—પ્રકાશ પણ આપે, ને ક્યારેક પ્રભાજે, પણ ખરી !

❑ જીવનસાક્ષ્યનું સાચું માપ સાધતા પરથી જ નીકળે—સિદ્ધિ પરથી નહિ.

❑ ફેઠેલા પ્રારબ્ધને રીઝવવાનો રાજમાર્ગ એક જ : અખંડ પુરુષ પાથ !

❑ અહીં શુનો કરનાર જ નહિ, પકડનાર જ શુનેગાર ગણાય છે !

❑ માનવને બહુજન અમાજથી વિષ્ટો પાડી દે, જાને વચ્ચે ભેદની હીવાલ રચી દે, તો એ મહત્તાય માનવ માટે જાંધનરૂપ જ નથી ?

- મૃત્યુ એ જીવનનું કપ્પરતાન નહિ, નવજીવનનું પ્રસૂતિગૃહ છે !
- વિચારની શુભાશી નહિ, આચારનું આધિપત્ય મને તો ગમે !
- પ્રત્યેક મહાન મર્જન પાછળ જૂન, પસીનો અને આંસુની ત્રિવેણી વહેલી જ હોય છે.
- સ્ત્રી એ સૌન્દર્યની કવિતા છે ને કવિતાનું સૌન્દર્ય છે.
- મૃદિ પરનું સ્વર્ગ કયું ? તો કહે : 'મા !'
- નારી એટલે સહનશીલતા, સ્નેહ અને સ્વપર્ણનું સુલગ ત્રિવેણીતીર્થ !
- સ્ત્રી પરિસ્થિતિ પ્રમાણે પલટાઈ શકે છે—પાણી જેમ પ્રત્યેક પાત્રમાં આકાર ધારણ કરી લે છે, તેમ.
- માનવ ગમે તેટલો મહાન બને, પરંતુ માતા આગળ તો એ બાળક જ રહેવાનો, ને સદાય રહેવાનો !
- સ્ત્રી વશ થાય વીરતા વટે—વરણાગીવેડા વટે કદી નહીં !
- માતાની મમતા એ મહેશ્વર તરફથી માનવજાતને મળેલી મોટામાં મોટી ને ગોંધામાં મોઘી મંગલ મૂડી છે.
- સ્ત્રી એ પૂર્વજીવનની ગીતમાધુરી છે.
- કોણ કહે છે કે લગ્નમાં સ્ત્રીના સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વનો લોપ થાય છે ? દૂધમાં સાકર મળે છે ત્યારે એ કંઈ મરી જતી નથી, જીવે છે—મધુરતારૂપે જીવે છે.
- પુરુષ અને પ્રકૃતિ બન્નારે હાથમાં હાથ જૂંથી સંવાદિતાની સ્નેહગાંઠે બંધાઈ કોઈ પણ કાર્ય કરે છે ત્યારે એ કાર્ય કાર્ય નથી રહેતું, કાવ્ય બની જાય છે.

- શ્રી એ મ જીવની છે, જે પથરને પણ પ્રેમમુદા વડે પારન મણિ બનાવી ગડે છે—નરને નાગયજ બનાવી ગડે છે— પામરને પુરુષોત્તમ બનાવી શકે છે, અને એન્ને જ નારી એ નાગયજી છે
- શ્રી એ કમ્પૂત્રી પણ છે અને મૃગજળ પણ—પુત્રપને જો મૃગ ગણીએ તો !
- શ્રી અને પુત્ર પરમ્પરના પ્રતિસ્પર્ધી બની રહે એમા નહિ, પણ પરમ્પરના પૂરક અને પોષક બની રહે એમા જ ઉલ્લેખ મેમકયાજી છે
- હુનિયા આખીના ધિછારનો ભોગ બનેવાને પણ ખ્યાર ડોણ કરે ? તો કહે 'મા !'
- નારી એ જીવનની આશ્રયગાને અમીન્દુકારથી ભરી દેતી વાસતી કોમ્પિયા છે
- શ્રી એ વિશ્વકર્માની સૌથી મહાન પ્રીમિયાગીરી છે, કવિતા અને કલા છે
- સુમનમા જેવું સ્થાન સૌન્દર્ય છે, સરિતામા જેવું સ્થાન સલિયતુ છે, છીપમા જેવું સ્થાન મોતીતુ છે, તારમા જેવું સ્થાન ઝ કારતુ છે, રણમા જેવું સ્થાન મીઠા ગરણતુ છે, વિદ્યામા જેવું સ્થાન વિનયતુ છે, કાવ્યમા જેવું સ્થાન રસમાધુરીતુ છે, ધર્મમા જેવું સ્થાન પ્રેમતુ છે સમષ્ટિમા જેવું સ્થાન માનવ તાતુ છે—એવું જ સ્થાન માનવજીવનમા ને જગતમા નારા ચણી નારીતુ છે
- માતા એન્ને મમતાની સરિતા જનેતાની ગોદ એન્ને આધિ, વ્યાધિ ને ઉપાધિના ત્રિવિધ તાપની મુક્તિદાત્રી !

- ▣ ભગિની એટલે સ્વાર્થરહિત સ્નેહની સજીવ મૂર્તિ !
- ▣ મહત્તાના મયૂરાસન કરતાં મને તો માતાની મંગલમય ગોદ ગમે.
- ▣ સ્ત્રી એ સમાજની આંખ છે, રાષ્ટ્રની પાંખ છે.
આંખ વગર દિશા સૂઝે નહિ, પાંખ વગર પંથ કપાય નહિ.
- ▣ સ્નેહ એ ગંગાપ્રવાહ છે, જે સ્વર્ગથી વહ્યો અને સ્ત્રીહૃદયરૂપી જટામાં જિલ્લાર્ધ ગયો !
- ▣ માતૃત્વ એટલે નારીત્વની પવિત્ર પૂર્ણિમાનું મંગલ મહાકાવ્ય !
- ▣ જગને કોઠિયે માણસાર્થના દીવા જલતા રાખવાની વિશ્વકર્મા-
ને જરૂર જણાઈ અને એણે સ્ત્રીરૂપી મંગલ જ્યોતિનું સર્જન કર્યું.
- ▣ સીતા એ આર્યનારીની ગીતા છે.
- ▣ સ્ત્રીની એક આંખમાં વીજ હોય છે, બીજીમાં વળાં !
- ▣ સ્ત્રી પદ છે, પુરુષ ગદ્ય.
- ▣ મેનકા પણ સ્ત્રી હતી, મીરાં પણ સ્ત્રી હતી !
- ▣ અત્યારના સંસાર-વર્તુલના ધરી અને કેન્દ્ર છે—સ્ત્રી અને સ્ત્રી !
- ▣ સ્ત્રી મોક્ષને ગુમાવવા તત્પર થશે, પણ માતૃત્વને નહિ ને નહિ જ.
- ▣ સ્ત્રી એ તારાલરી રાત છે—પુરુષ પૂર્ણ ચન્દ્ર !
- ▣ જનેતા પોતાના બાળક કરતાં વ્યારે પોતાની જાતને વહાલી ગણે, પૃથ્વી પરથી પુણ્ય ત્યારે પરવારે !
- ▣ સાધના બંસરી છે, સિદ્ધિ રાધા !

૬૬ મુન્દર વસ્તુને ચાહનારા તો અનેક હોય છે, ત્યારે અમુન્દરને ચાહનારા ગણ્યાગાંડ્યા હોય છે, પણ અમુન્દરને મુન્દર બનાવનારા—અને એ ય પાછા પ્રેમથી, મમતાથી—તો વિરલ જ હોય છે.

૬૭ 'તમે ઈશ્વરના અસ્તિત્વમાં માનો છો ?' પ્રશ્ન.

'ભેશક, ફૂલયા રહેલી ફોરમના અસ્તિત્વ અંગે મને રજમાત્ર પણ શક નથી.' જવાબ.

૬૮ જેણું અજ્ઞતું, એણું જ જાનતું : પથે નહિ તો વિપરીત પરિણામ આવે જ આવે.

૬૯ હુકમ ભોગવવાનો આગ્રહ એવનાં પહેલાં ફરજ બજાવનાં શીખજો !

૭૦ પ્રેમ અને પ્રામાણિકતા પૈમા વડે ખરીદી શકતાં નથી.

૭૧ કેટલીક ચોટ જ એવી હોય છે, કે જે ચહેરાનું નૂર અને ચિત્તનું ચેન હરી લે છે !

૭૨ ધર્મને નામે ને ધર્મને ખાતર પણ અધર્મ આચરવા સમાન એકે અધર્મ નથી.

૭૩ જીવનપંથના કંટકના ડાંગ સહે—જીવનપદ્ધતિના પરાગ એ પામે !

૭૪ જ્ઞાનનો મંચય ભલે કરો, પણ ગાયે સાથે સમપંજુ પણ કરતાં રહે; કારણ કે, નિર્માણ તો પહેલાં પાણી જ રહે, બાંધિયાર નહિ !

૭૫ પુસ્તકો કરતાં અનુભવો માનવીને અધિક શીખવે છે.

૭૬ પરીક્ષાથી ડરે કે દૂર ભાગ્યે કેમ પાલવશે? સફળતા તો, ભાઈ, પરીક્ષા પાર કરનારને જ વરે છે—પાણી પાની કરનારને નહિ !

૩૩ વિશ્વ એક વિશાળ રંગચમિ છે, જીવન એક ત્રિઅંકી નાટક છે,
અને સૌશવ, ચૌવન ને વૃદ્ધત્વ એ જીવનનાટકના ત્રેકા છીએ
ધર્મ આપણે આપણને મળેલું પાત્ર સંજ્ઞાનાપૂર્વક ભજવવા
નો છે—ત્રીપાવવાનો છે !

૩૪ પતંગે જ્યોતને કહ્યું 'તું જ મારું જીવન છે'
'અને તારું મૃત્યુ પણ !' જ્યોતે જવાબ આપ્યો

૩૫ ઘણી વાર શબ્દ કરતા મૌનનું મૃત્યુ વિશેષ હોય છે

૩૬ માનવજીવનની માપશીશી તો માનવી કેટલું જીવે એ નહિ,
પણ કેવું જીવે એ જ છે !

૩૭ નિરાશા ઘરતાયે ખોટી આગા ક્યારેક વધુ ખતરનાક નીવડે છે

૩૮ સુખ અને દુઃખ બંને જીવનઘડિયાળના એકબીજા પાછળ
અવિરત દોડતા કાઢા !

૩૯ માનવીની જીવનઉપાસાયે જ આશા ભીંગે છે, પણ એની
જીવનસંધ્યાએ એ આશમતી નથી

૪૦ તમારે સૌન્દર્યને પામવું છે ને ?

તો તમારા જીવનને જ પહેલા સુંદર બનાવો !

સુંદર જીવનમરોવખા સૌન્દર્યનું પદ્ય પ્રગટયા વગર નહિ
સહે !

૪૧ આખા જ્યારે જોલવા લાગે છે, જીવન ત્યારે મૂગી બની જાય છે !

૪૨ મહુનો જેવી તો પ્રભુ છે જ, ને એમાયે જેનું કોઈ જેલો નથી
એનો તો અધિક

૪૩ યુગપુરુષો કેવળ યુગમળને ઝીલતા જ નથી, પણ યુગપ્રવાહને
દોરે છે, નવી ગતિ પણ આપે છે.

૪૪૪ મુખ મેળવવું અને માણવું એ પણ એક કલા છે, અને કલાનો
ઢગળી ગમે ત્યાંથી પણ મુખ મેળવી શકે છે, ગમે તેવી પરિ
સ્થિતિમાં પણ મુખ માણી શકે છે

૪૪૪ ચીરત્નની માચી યશકલગી ઢામા જ છે

૪૪૪ મહાન પુરુષોનું માથું સ્મારક માનવહૃદય જ હોય

૪૪૪ જે ક્રોધનો જન્મ વેરમાથી થાય છે એ ક્રોધ કાતિલ હોય છે

૪૪૪ પારકાને પાડીને ઊંચે આવવા મથનાર પોતે જ પડે છે

૪૪૪ અપંગિશ્વરે આમંત્રિત આમેનો સત્યાગ્રહ !

૪૪૪ એનું પ્રારબ્ધ ફૂટેલું છે, જેનું પુરુષાર્થ-પાત્ર ફૂટેલું છે

૪૪૪ રિશ્ત એન્ને ફગળિયાત નિયમમદ્દતા નહિ પરન્તુ સૈશિષ્ટ
સ યમ

૪૪૪ 'હું કેવો રૂપાળો છું !' આરમામા જોના માનવે કયું

'રૂપાળો તો હું છું !' આરમાએ મામો દાવો કર્યો

અને જાનેના બકવાઠ પર રૂપ હસી રહ્યું

૪૪૪ માનવહૈયા તો છે રાખના રમકડા—એને ન દવાતાં વારથી ?

૪૪૪ બીજામા વૃથોનો વાસ છે, વૃક્ષમા ફૂલોનો વાસ છે, ફૂલમા

ફળનો વાસ છે, તેમ જ આત્મામા પરમાત્માનો !

૪૪૪ વિયોગના વૈગાળ પછી આવેલો સ યોગનો શ્રાવણ સુમધુર

કેમ ન લાગે ?

૪૪૪ અખડ શ્રદ્ધા વાછી હતી—અધશ્રદ્ધા નહિ, અશ્રદ્ધાય

નહિ !

૪૪૪ નૈરાશ્યનું અરણ્ય નહિ, આશાની કેડી વાછી હતી !

૪૪૪ તમારી વેદના જ તો છે તમારા વિકાસની શુરુઆત !

૪૪૩ મ નમરો નરના મોતી ન આપે તો કર્વ નહિ, પરંતુ દેવતા ।
મારા, રાજહ સની રમ્યતા તો દે ।

૪૪૪ આગ માથે રમત ન રમાય, મત્સ્યના ચીર સાથે ચોડા ન થાય
૪૪૫ સમુદ્ર-મથનમાથી વિષ ઉત્પન્ન થયું હતું, તો અમૃત પણ કયા
નહોતું પ્રગટ્યું ?

✓ ૪૪૬ તારલા વડે રાત સોહે છે, અધકાર વડે તારલા

૪૪૭ સુખ સંતોષમા છે તેમ ત્યાગમા પણ છે

૪૪૮ ઈર્ષ્યાએ પ્રશંસાનું — જેમ દયા તિરસ્કારનું — પ્રતિબિંબ છે

૪૪૯ પ્રેમ એ શાન્તિના પારવાનો માળો છે

૪૫૦ આપણી સાધનાને આપણી મહત્ત્વકાક્ષાની જી આઈએ લઈ
જઈએ — સિદ્ધિની ટોચે તો પહોંચાય

• ૪૫૧ પ્રતીક્ષા જેટલી ઉત્કટ, પ્રાપ્તિ તેટલી જ આહ્લાદક ।

૪૫૨ નામ તો છે કામનું ગુલામ

૪૫૩ વાછવો તો હતો વીજ-ઝમઝર, વાદળ-રણુઝાર નહિ ।

૪૫૪ શત્રો નહિ, માણસો હિંસક છે

૪૫૫ મોહ મૃગજન છે સુખિ કમૂરી ।

૪૫૬ હૃદયની વાત હૃદયથી સાંભળી શકાય, કાનથી નહિ ।

૪૫૭ માણસનો મોટામા મોટો મિત્ર ગેણ ? તો કહે અલય !

૪૫૮ ચાહે તેવો દુષ્ટ માનવી ન હોય, પરંતુ એને એની દુષ્ટતા
કળ્યા વગર રહેતી નથી

૪૫૯ મિત્રના વાણી કરતા મૌન આટું

૪૬૦ તૃષ્ણા ત્યાગ ધન, ત્યાગ ત્યાગ સુખિ

- ષ્ઠ આરા ગિ દગીને બુદ્ધાન ગર્જે છે
- ષ્ઠ કાકિયાને કાનથી બુઝો
- ષ્ઠ અનુરાગ આગ પણ લગાડે ને બાગ પણ ખીવવે ।
- ષ્ઠ રૂપની મુરા મારે પીવી છે, પરન્તુ પ્રેમના માકીની આખો દ્વારા
- ષ્ઠ બીતર રગ-મન્તીની ઝગૂગી મહેકતી હશે તો પાનખામાથે ગીત-વાસતી મટોગશે ।
- ષ્ઠ ઉપાની આખમા મન્થાના અને મન્થાની આખમા ઉપાના દર્શન નથી થતા ?
- ષ્ઠ ઉપનુ આત્મદર્શન ડરવું હોય તો તેને પ્રેમની આખે બુઝો !
- ષ્ઠ અનેક ભારણે જે નથી કહી શકતા ઘણીય વાર એક નજર એ કહી દે છે ।
- ષ્ઠ એ ટોચે પહોંચ્યા અને ગાયેથી નીચે જોયું તો તળેટી ન દેખાય । એને થયું ગાય મેળવવા જતા, એણે તળેટી તો ગુમાવી નહોતીને ?—ને એ ગાયેથી નીચે જોયો—ટોચ તળેટીને શોધવા આવી ।
- ષ્ઠ પાવતા વિના પાવ થતી વસ્તુ કા લધુતા પ્રેરે, કા અહતા ।—મજ્જતા કદાપિ નહિ ।
- ષ્ઠ મ ગારમા રહીને સાધુ બની ચકાય ?
'કેમ નહિ ? કમલ જલમા જ રહે છે, છતા અલિપ્ત નથી રહેતું ?'
- ષ્ઠ ગર્ધાલના મજથી આજને ડેમ માપી ચકાય ?
- ષ્ઠ માનવને ઘડે તો એ દુઃખ પણ આવકારપાત્ર છે

૬૬ ડુદ્ર જીવન કરતાં સત્ય મૃત્યુ આડું નહિ ?

૬૭ પરાઈ પીડ દૂર કરવા કાજે નહિ, પરન્તુ પોતાની પ્રતિષ્ઠા માટે પરમાર્થ કરનારા વધુ નીકળશે.

૬૮ આ અન્તયળી તો બુઝો : પુણ્ય કયાં વિના માનવીને પુણ્યનું ફળ લોગવનું છે અને પાપ કરવા છતાં પાપનું ફળ લોગવનું નથી !

૬૯ ભૂલ કમૂલનાથી ભૂલ મુઘરે છે, ભૂલ છુપાવનાથી ખીછ ભૂલ સળાય છે.

૭૦ ણાહા-સૌન્દર્ય સર્વદા આનન્દ-સૌન્દર્યનું દર્પણ હોતું નથી.

૭૧ આત્મા સાગર છે, પરમાત્મા સાગર !

૭૨ અમાસી અંધકારમાં અમકી જનારા તારલા, આશાના ઈશારા જ નથી ?

૭૩ એકાગ્રતા સફળતાની પહેલી શરત છે.

૭૪ ગામડું ભારતનું હૃદય છે, કૃષિ કરોડરમણ !

૭૫ પરમાર્થ દ્વારા જ પુરુષાર્થ કૃતાર્થ બને.

૭૬ સિદ્ધિ સાધનાની દાસી છે.

૭૭ એક એવો મૂઘવતો સાગર છે કે જેમા કાયરો ફૂળે છે, બહાદુરો સર્વદા હાંસલ જ કરે છે.

૭૮ પોતાના કિસ્મતમાં રાત જ હોવા છતાં અંદ્ર કદી હતાશ બનતો નથી, પરન્તુ નિજ પુરુષાર્થ-પ્રગથો રસી દે છે—રાતને તેમજ પોતાના કિસ્મતને !

૭૯ એણે કહ્યું : કેવી 'ઘનઘોર રાત છે—ઝળે મૂર્તિમંત નિરાશા!' મેં કહ્યું : 'શી મનોહર તારક ભાત—ઝળે રૂપલાવણી' આશા !

૫૫૫ હુઆમા જે હોતો તે આખામા એનો રાજ આજ્યા વગર નહિ
રહે ।

૫૫૬ શું બૂલી જવું અને શું ચાલે ગળવું , એ પણ એક પ્રકારની
વિગિષ્ટ વસ્તુ જ છે

૫૫૭ કેટલીક વાર એકવના અમૃત મમાન લાગે છે, તો કેટલીક વાર
વિપ મમાન

૫૫૮ માનશો ? કદી હિમ્મત ન હારનારો, કદી હાનતો પણ નથી ।

૫૫૯ સર્વનકાળથી પ્રભાત સ વ્યાને ગોધે છે, પ્રેમ પ્રકાશને શોધે
છે, સૌદર્ય સત્યને શોધે છે, હુ તને શોધુ છું—અને શોધે છે
તેને સાપડે છે માધના કોઈની અક્ષળ જતી નથી, પુરુષાર્થ
વાઝિયો હોતો નથી અન્તે અવગ્યમેવ ઉભયના મિલન
મ ગવને—એકસ ગમને અરોધક અધાર અદ્વિત્ય થઈ
જશે, અને પ્રભાતને મ વ્યા મળશે, પ્રેમને પ્રકાશ મળશે,
સૌદર્યને મત્ય મળશે, આત્માને પરમાત્મા ।

૫૬૦ જીવનનૈયાને મારી, ભવમાગરમાથી પાર ન પહોચાડે તો કંઈ
નહિ, કિન્તુ દેવતા । મારા, મઝધારે ઝનૂમવા બાવડા તો માળૂત
રાખજે ।

૫૬૧ શક એ પ્રેમ દોરાને કાપતી કાતર છે

૫૬૨ પુણ્યનો ગર્વ એ પાપ છે, જ્ઞાનનું શુભાન એ અજ્ઞાન છે

૫૬૩ પ્રેમે પૂનવું હોય તો ત્યાગના ટાકણા વડે ઘડાવું રહ્યું

૫૬૪ વિજય તમારામા શુભાન ન પ્રેરે તો તમારી જીવનનૈયાનું
સુકાન બની રહે—નહિતર તક્ષાન ।

૫૬૫ મમતાને માનવરૂપે અવતરવાનું મન થયું, અને એ માતામા
પ્રગટ થઈ

૬૬ યુદ્ધ કરતાં શાન્તિ અધિકતર શાક્રતા અને કુરબાની માગે છે.

૬૭ બાતવવી જ હોય, એને ણંસરી તો મળી જ રહેવાની.

૬૮ રમિકતા એ શકુન્તલા છે-સંયમરૂપી તપોવનની !

૬૯ સ્વમાનનો અતિરેક એટલે અભિમાન.

૭૦ આંખ એ માનવીને માપવાની પાસાશીશી છે. એ એક એવી આરસી છે કે જેમાં માનવીના માનસનું, ભાવનાઓનું, ચારિત્ર્યનું સ્પષ્ટ અને હૂળહૂ પ્રતિબિંબ પડેજ પડે. માનવીની આંખ નિહાળે અને તમે કહી શકશો કે એ કઈ કક્ષાનો છે; પણ શરત એટલી કે તમારી ખુદની આંખ કમળાવાળી ન હોવી જોઈએ.

૭૧ ગમે તેવા સંલોગો વચ્ચે પણ હગો ન જ કરી શકે એવું એકાદ દિલેય દુનિયામાં હશે ત્યાં સુધી દુનિયાનું ભાવિ ઉત્તત્ત્વળ છે.

૭૨ અપરાધી અંતર અને અભય વચ્ચે સર્વદા બારમો ચંદ્રમા હોય છે.

૭૩ વસ્તુ, એ પછી ગમે તેવી હોય, પણ એનું ખરું મહત્ત્વ એની આવશ્યકતામાં હોય છે.

૭૪ અપત્તિ અને સત્તા : બન્ને પ્રાપ્ત કરવા કરતાં યે પચાવવી હુકર છે !

૭૫ મિલનમાં આનન્દ હોય છે એ ખરું, પણ વિરહ જો કદી આવે જ નહિ તો એ આનન્દ યદા એકધારે અને અખંડ રહે પણ નહિ.

૭૬ પ્રત્યેક રાષ્ટ્ર માટે ભૌતિક ગરીબી કરતાં યે માંસપ્રરિક ગરીબી અધિક ખતરનાક છે. ✓

- જી નકલિયાર એ નહાનાનો મજનદાર છે નાચાર છે
ધર્મ મરિનુ નિ દહાર ।
- હવન એક નામ છે ગુણ અને દુષ એ નામ મામમા નાપ
ડના નિશ્ચ અને પરાશ્ચ છે મુન્યુ એ નામની પુત્રાનુ
છે અને નવા સ મામની ગરબાન છે
- જી હવનમા ગંડવા મત્ય, ગિવ અને મુન્દરને કવામય રીતે પ્રા
દરી શકે એ કવાકાર
- જી મન્ય માત્ર પન્ય ન દયાવી શકે, પન્ય કાપસનો તો પધિ ને
જ હોય
- જી માયુ નીન્દ્યદશન પ્રમુન્દન મમુ પ્રિય, પ્રેરક અને પાવન
હોય છે
- જી મહાન મિદ્ધિ, મદાન બનિદાન અને મહાન માધના માગે જ
માગે ।
- જી ભારન માતા એને મીના અને ગીતા
- જી સૂર્ય પુત્ર બિગના માટે ન આયગે છે, તેમ પ્રત્યેક મક
જવા માટે ન આનુ હોય છે
- જી વમતનો પ્રેમ કયા વાજયા હતો ?—રાહી તો હતી પ્રેમની
વમત !
- જી મનની વાત આખ વડે મ્હેનની મન્ય મિદ્ધ કવા પ્રેમમા છે
- જી જેને હમલુ જ છે તે તો ક દેહની જાણુજેમાથી પણ હામ્ય
ના ગુવામ વેરે ન હ !
- જી ગગન-આગનમા હા-મન્ય મતાડરી જેને છે, હવન-
આગનમા મુખદુષ

- જી 'આવતી કાલ'—જે જન્મી નથી—અને 'ગઈ કાલ'—જે મૃત્યુ પામી ચૂકી છે, એની સતત ચિન્તા કરી કરીને 'આજ'ને શા માટે માનવી ચિતા બનાવી મૂકતો હશે ?
- જી કુટિલની કુટિલતા જ એની કબર બની રહે છે.
- જી પ્રલોભન જેવું બંધન અન્ય એકેય નથી.
- જી પ્રયત્નનો અંત એટલે પરાજયનો પ્રારંભ.
- જી પ્રેમ અને શ્રદ્ધા તો પથ્થરમાં પણ પ્રભુતા પ્રગટાવે !
- જી માણસ સારો દેખાવા જેટલો મથે છે એટલો સાચો બનવા મથતો નથી.
- જી જિંદગીની કંથા ફટકિયા રાગરંગની બ્રામક ભાત વડે નહિ, સુમંગલ સત્સંગના તારક પોત વડે જ હીપે !
- જી અવિશ્વાસની આંધી નહિ, વાંછી તો હુતી વિશ્વાસની દીવા-દાંડી !
- જી સુખ તો છે સંતોષ-સાગરનું મર્મસ્થાન !
- જી પારસમણિ લાધ્યા પછી કનકના કુળેર ભંડારની ઝમના કોણુ કરે ?
- જી નીતિ એટલે ધર્મપ્રવેશિકા !
- જી રવિ-શશી નહિ, વાંછ્યા તો હતા શુક-ધ્રુવ !
- જી સ્ત્રીની એક આંખમાં વીજ હોય છે, બીજીમાં વર્ષા !
- જી પ્રેમ પ્રેમ જ રહે છે—સંયોગમાં તેમજ વિયોગમાં, સુખમાં તેમજ દુઃખમાં !
- જી પ્રેમના પ્રદીપને મેં પ્રકાશવાનું કંઈ ને એણે ત્યાગનું તેલ માગ્યું !

- ▣ આત્મદર્શન એ જ્ઞાનમંથનનું નવનીત છે
- ▣ પૂનમ જનતા પહેલા ધીર જનનું પરે
- ▣ માનવીના 'અહેસ' અને 'પીડ' વચ્ચે ઘણી વાન ધણ અંત ટોચ છે
- ▣ ગાતિમય ક્રાંતિ સુખ ગવ પ્રગતિ !
શ્રદ્ધા અને શ્રમના કોદાગી પાનડા વડે જ !
- ▣ જવાબદારી વગરની સ્વતંત્રતા એ સ્વચ્છ હતા છે
- ▣ વિકાસ સર્જનમાં છે, સહારમાં નહિ અને સહાર કન્તા પહેલા એનાથી મરમ સર્જન કરવાનું તમાગમાં સામર્થ્ય છે કે નહિ એ વિચારો લેને
- ▣ એહીના અમરણો માનવનું પણ આપે તેમ સતાવે ચ ખરા
- ▣ વિશાળ શીશમહેલોમાં વસનારાઓના મન એની વિશાળતાથી કેમ પર હશે ?
- ▣ હેતની હીંગોરીએ જ ધાયેલા દૈયા કદી છૂટા પડતા નથી—
ડાગે માયા પાણી જુગ પડતા નથી, તેમ
- ▣ પ્રેમની પૃથ્વીમાંનું પવિત્ર પર્વ એ લગન
- ▣ માનવતા માટે મરી ફીટે એ મહાત્મા
- ▣ કજૂસાઈ એ કરકમર નથી—આજસ જેમ આરામ નથી, તેમ
- ▣ કમળ કાઢવનું કાવ્ય છે, ધાન્ય ધરતીનું !
- ▣ આત્માનું ઊલ્લીકરણ કરે એ જ્ઞાન, બાપી બધું જ ધન
- ▣ સમષ્ટિના દ્રેય કાગે જે જીવનભર ખુવારી વહોરી લે છે, અને એ ચ પાગે ખુમારીથી—મમયની સરી જતી રેતી પર એ ચિ- જીવ પાદચિહ્ન પાડી જાય છે

જી નશીબ નહિ, તમે પોતે જ તમારા જીવનનો અને તમારા ભાવિનો નકશો ચાહે તેવો દોરી શકો છો.

જી વસંતના રસભંડારો ન આપે તો કંઈ નહિ, પણ દેવ ! બિંદુ-ગીની આગ્રહતાને તવ કરુણાના કોકિલ ટહુકારથી ભરી દે !

જી ઘણી વાર એવું બને છે કે આપણે મોજડીમાં જ મોહી પડીએ છીએ, અને મુકુટ આપણી વાટ ભોતો હોય છે !

જી આજે સૌને પૈસો મેળવવો છે—પરસેવો પાડીને નહિ, પણ પરસેવો ખરીદીને !

જી વસ્તુને જતી કરતાંય બે ભાવના જળવાતી હોય તો ભાવનાને જળવળે અને વસ્તુને બેધડક ફેંકી દેશે !

જી જીવનસંઘર્ષની કટુતા સહ્ય પછી પણ હૈયામાં જેના કુમાશ] જળવાઈ રહે, કવિતા ટકી રહે—જીવન એણે જીવી જાણ્યું !

જી પુરુષાર્થને પાંગળો બનાવે તો એ ગ્રેમ નહિ.

જી માણસથી પોતાનું દુઃખ જ નહિ, પારકાનું સુખ પણ સહ્ય જતું નથી.

જી વૈભવ, વિકાસની સુવર્ણ-દ્વારિકા નહિ, પરંતુ દેવતા ! મારા, વાંછ્યું તો હતું તારી કરુણાનું મંગલ વૃન્દાવન !

જી નમ્રતાને ય (પોતાનું આગવું) સ્વમાન હોય છે.

જી જ્ઞાન આંખ છે, વિજ્ઞાન પાંખ !

જી આપત્તિ તમારી જીવનનૈયા માટે આંધી પણ બની રહે, અને દીવાદાંડી પણ.

જી પાપનો લય નહિ, પણ પ્રતિષ્ઠાનો મોહ માણસને પાપ કરતાં અટકાવે છે.

૧. [વિદ્યા શું કરવું એ શીખવે છે, વિનય શું ન કરવું એ !
- [પ્રેમ ! સાચો પ્રેમ આવો જ હોય—સર્વના પ્રેય ધ્રુવે સર્વ-
સ્વ સમર્પણ કરનારો છતાં જદલાની તલપૂર ભાવના પણ ન
સેવનારો !— આવો પ્રેમ એ પ્રભુનો યવિત્ર પ્રસાદ છે અને
એ છે તો મૃતિ છે.
- [પ્રવાહ સામે તરવું કેટલું દુષ્કર છે, એનો ખ્યાલ કેવળ તીરે
ઊભી તમાશો બેનારને ક્યાંથી આવે ?
- [શાપ એના આપનારની શક્તિ પ્રદર્શિત કરે છે, તેમ એની
અશક્તિની પણ સાથેસાથ પ્રતીતિ કરાવે છે—કારણ કે,
શાપ આપરે તો ક્રોધનું અંતાન છે અને ક્રોધ એ નળજાઈતું
પ્રતીક છે.
- [માનવે સ્વયં જ મંજિલ પર જવું ભેઈએ; કિનારો કંઈ
જહાજ પાસે નથી આવતો !
- [લોખંડ સાથેના સંઘર્ષ પછી અકમકમાંથી તેજના તણખા ઝરે
છે !
- [શબ્દો હોઠેથી આવે અને હૃદયમાંથી જન્મે એ બન્ને વચ્ચે
કૃત્રિમતા અને નિષ્કાલમતા બેટકો જ ફરક છે.
- [શુભાનને પ્રેરતો વિશ્વય અને હિસ્મત ન હુરી લેતો પરાજય
— બન્ને માનવને મમાન રીતે ઘટે છે અને સમાન રીતે
એના ઉત્કર્ષનાં સોપાન બની રહે છે.
- [ક્રોધ કરીને માનવ પોતાની જાત પરથી જ કાળૂ શુભાવી દે છે.
આમ, ક્રોધદર્શન એ માનવની નિર્જળતાનું જ પ્રદર્શન બની
રહે છે; અને, એટલે, મહત્તા ક્રોધ કરવામાં નહિ, ક્રોધને
કાળૂમાં રાખવામાં રહી છે.

❧ પ્રેમ, જો એ સાચો હોય તો, પ્રેમી તેમજ એના પ્રેમપાત્ર—
હિલચલે માટે વરદાન બની રહે.

❧ મૃત્યુ એ જીવન-મંદિરનું ગર્ભદાર છે !

❧ પ્રેમના બુદ્ધનું ધર્મબુદ્ધ વ્યક્તિ સાથે નહિ, વ્યક્તિની વૈર-
વૃત્તિ સાથે જ હોય છે.

❧ અંધકાર પ્રગટ બનીનેય તારાઓને તો અધિક પ્રકાશ જ
પ્રદાન કરે છે.

❧ પ્રેમનો ટહુકાર છે જિંદગીનો ટહુકાર !

❧ સિંહદાર મંદિરનાં બાહ્ય દર્શન કરાવે, ગર્ભદાર ભીતરની
મૂર્તિનાં !

❧ દિવસરૂપી કાયાને રાત એ છાયા છે.

❧ તમારા આત્માને પ્રેમલક્ષિતનું વિમલ વૃંદાવન બનાવો ને કૃષ્ણ-
કનૈયાની મંગલ મધુ-બાંસી તેમાં આપોઆપ ગુંજી ઊઠશે.

❧ આંખે કંઈ : 'કોયલનો કાળો રંગ તને દીઠો નથી ગમતો !'
કાને કંઈ : 'કોકિલાનો કામણગારો કંઠ મારે મન અમૃતપાન
છે !'

❧ લંકા સાત સોનાની હોય, તોયે કંઈ અયોધ્યાની તોલે આવે ?

❧ યૌવન એ જીવનયાત્રાનું શિખર છે—અને ખીણ પણ.

❧ મીણુજત્તીએ પ્રકાશવું હોય તો મીણુ પીગળવું જ રહ્યું.

❧ નિરાશાની છીપ મેં જોઈ ને જોયું એમાં મેં આશાનું મોતી !

❧ કુસુમે કંટકને કહ્યું : 'તું મારા માટે શાપરૂપ છે !'

❧ હપાએ નિશાને કહ્યું : 'તું મારા માટે આશીર્વાદરૂપ છે !'

❧ તૃપ્તિ ભોગ પ્રેરે, વિરક્તિ ત્યાગ !

- ❑ પતન એ પાપનું ગંતાન છે.
- ❑ પુનમને પામનાં પડેલા અમામને પાર કચ્વી પડે
- ❑ પ્રેમ એ યુવાનીની ગધાનું ગંદાવન છે
- ❑ રનેહ જ મ્વાર્ષીનું જનક છે.
- ❑ સ્વમાનનો અતિરેક એટલે અભિમાન.
- ❑ માનવમહત્તાની નાચી પાગળીશી તો માનવતા છે—સત્તા નહિ, મત્તાય નહિ
- ❑ સેવ્યનું સેવકમા રૂપાન્તર કરે, એ સાચી અને સર્વોત્કૃષ્ટ નેવા !
- ❑ સાચા દિલનું સર્વશ્રેષ્ઠ દાન કોઈ ચાચક જ ન ગ્હે એ માટે ૧ નો મકિય પ્રયત્ન !
- ❑ જાણવા છતાં માયું ન જોલવું, એ જૂઝ જોલવા કરતાય બાદતર છે
- ❑ ક્રોધ, એ ક્રોધ કરનારે જાતે પોતાને આપેલો શાપ છે.
- ❑ ભાતના ભાતીગળ મોહમા પોતને ન ભૂલીએ !
- ❑ 'સાચા' અને 'સાગ' એ બેમાથી સર્વદા માચાને જ પમદ કરવું સાન
- ❑ જીવન—જહાજ મુખ તેમજ હુ ખરૂંપી લાકડા તથા લોહાનું બનેલું છે—જન્મેમાથી એકે વગર ન ચાલે !
- ❑ એ અ ધ છે, જેનામા વિવેકદંષ્ટિનો અભાવ છે !
- ❑ વસ તને મોહસવો, પછી કોકિલાને ગાવાનું કહેવું નહિ પડે !
- ❑ જ્યાં સંતોષની અછત હોય ત્યાં સંતાપની છત હોય છે
- ❑ આત્મવિશ્વામના અભાવમા ભીરુતાનો નિવાસ છે !

- ❑ અર્થી માગણી દીનતા પ્રેરે, પ્રાર્થના માત્વિકતા !
- ❑ પાઠકને દુ ખે દુ ખી અને મુખે મુખી થનારને નથી તો મુખ અગાવી શકતું કે નથી તો દુ ખા ડગાવી શકતું
- ❑ વિપાદ જ નહિ, અત્યાનંદ પણ આધી જન્માવે છે !
- ❑ ગુલાબ માટે તો ડટક ઢાલની જ ગરજ સારે છે
- ❑ મય ક નકલ ડ છો હોય, પણ રેલે કે તો નિષ્કલ ક થાદની જ !
- ❑ સમૃદ્ધિ મુનલું હશે, કિન્તુ સ તોપ તો પારસમણિ છે
- ❑ જિ દગીને એક આખથી જોનાર તો અ ધનોય અ ધ છે !
- ❑ લાગણીની નૈયાનુ બુદ્ધિ એ મુક્તિ છે
- ❑ દાતામા નમ્રતા પ્રેરે અને યાચકમા તાબુતા ન પ્રેરે એ ઉત્તમ દાન !
- ❑ મમખંણ, તારુ ખીજી નામ જીવન છે !
- ❑ અસ તોપ એ એનો વૃકોદગ છે, જેનું આસુરી ઉદર કદી ભરાતું જ નથી
- ❑ ભગવતી સરસ્વતીની વરદ વીણાનો એમદ ઝંકાર ધનવાનુ ય મૌભાગ્ય આપડે તો હુ ન્યે-છાર કરી ફઉ સમરદ દોબુખારા !
- ❑ આત્માને પરમાત્મા થાસે પહોંચાડતો સુમ ગલ મેતુ એટલે ધર્મ !
- ❑ પ્રગતિ એન્થે પુરુષ થી પાખોની ગતિ !
- ❑ મત્યનો સર્થ કદી આથમનો નથી
- ❑ જેટલો મીટો ગ યોગ એન્થો જ વમમો વિયોગ !
- ❑ જિ દગીની તમવીરનો રંગ જ ધપ-ઝાવ છે

આવ ! તીક-રાગ બનીને આવ, ને માગ જીવનચિરાગને
ઝગદગ તેને જગાવ !

દિલ માનુ મૃત્યુમુખી ફલ છે, જે તારા મોહ-સૂર્યના
માન્નિમ્યમા ખીલે છે ને વિયોગમા મિઠાય છે

તીપ-જ્યોતિ જ જનારે દિવને ઝેલિયુ બનાવવું જ મહુ

મૌ તમને વાહે એમ તમે વા તા દો, તો પ્રથમ તમે મૌને
ચાહો !

હાના પડદા પાછળ હમેશા જીવતુ પાઈ હોય છે વાદળ
પુરખા પાછળના ગાદ પેઠે !

જીવન ચક્ર છે કલા કુમુદિની !

હુ શ્રદ્ધાને વધો છું, અને શ્રદ્ધા મારા નિશ્ચલ મંત્રપત્રે !

નામ અને કામ કાળના પહેના પ્રવાહમા પહેલું તથાઈ જાય
છે, બીજું તરતું રહે છે

પ્રેમ શું છે ? એણે પૂછ્યું અને મેં મ્હુ — ‘પ્રેમ શું નથી ?’

જગતને મત્તા અને મક્ત્તા વગર ચાલશે, મમતા અને માન
વતા વગર નહિ જ નહિ

કોઈની સઘા કાળી નથી !

છાતીને વજની બનાવો ને વિપત્તિ વરદાન બની જશે

પરચરના મ દિરમા પરમેશ્વરને શોધો, પગ્નું તમારા મનને
જ મ ગલમ દિર બનાવી દો, ને પરમેશ્વર તમને શોધશે

અરીસામા આલુસ ‘સૌન્દર્ય’ જોવા માગે છે, સત્ય નહિ

જરૂરિયાતોને ધનડો અમ તોપ આમણિ અને અદેખાઈને
દેશવટો દો, અને તમારું હું જ મુખમા ફેરવાઈ જશે !

- ❑ દરેક દુરુક્ષેત્રમાંથી કંઈ ગીતા સબંધી નથી.
- ❑ અમરતા એને વરે છે, જે કનાગીરીને વરે છે.
- ❑ મુક્તિ તો લક્ષિતની દાસીમાત્ર છે.
- ❑ અભીષ્ઠા અને આરાધનાની બેલડી વ્યક્તિને વિમૂતિ બનાવે છે.
- ❑ પ્રીતિની પનિહારીનો ત્યાગ એ પનઘટ છે.
- ❑ જીવન—ગગને મારા, મુખ—સિદ્ધિના મુવળું સૂચને ન અમકાવે તો કંઈ નહિ; પ્રેમ—શ્રદ્ધાનો તારક શુક—ધ્રુવ પ્રગટાવે તો પણ ભયો ભયો !
- ❑ સંયમ એ લગામ છે—યનગનતા યૌવનરૂપી અરધી અશ્વની !
- ❑ તમારી સમતાની સમતુલ્યને મુખ કે દુઃખ, વિજય કે પરાજય, ચડતી કે પડતી ડગાવી ન શકે, તો તમારી એ સમતા જ તમારી સર્વોચ્ચ સિદ્ધિ છે.
- ❑ જેટલે અંશે તમે અન્યને સહાયમૂત થઈ શકો એટલે અંશે તમારું જીવન સાર્થક ગણાય.
- ❑ કોઈની કૃપા પામવા નહિ, તમારા આત્માની પ્રસન્નતા માટે જ પ્રત્યેક કર્મ કરો !
- ❑ સંયય પતન છે, આપ—લે સોદો છે, સમર્પણ અભ્યુદય છે.
- ❑ ‘મુખ સ્થિર નથી’ એ સાચું છે; અને એ પણ એટલું જ સાચું છે કે ‘દુઃખ પણ સ્થિર નથી.’
- ❑ અનધિકારીને કોઈ પણ વસ્તુ આપવા કરતાં, એ વસ્તુની જ જીવાદોરી ટુંકાવી નાખવી સારી !
- ❑ ધમનો મહિમા ભૂલાય ત્યાંથી ગતિ બાય, પ્રગતિ પરવારે !

- જી જનાવનારા કરતાં જગાડનારાની અહીં જાડુમની છે.
- જી કાર્યસિદ્ધિનું કુગુમ કુરખાનીની ડાળે ખીલે છે.
- જી જ્ઞાનની મહત્તા આપણને ચચાટ રીતે કોણ અમજાવી શકે ?
- જી તારોના મુમેળ વગર જેમ સંગીત ન જન્મે, તેમ દુઃખોના મુમેળ વગર રૂનેહ ન જન્મે.
- જી આનંદમાં કોઈ આશીદાર હોય તો વળી ઓર આનંદ આવે !
- જી મનુષ્યને મન જેટલો દુર્લભનો મહિમા છે, તેટલો સુલભનો નથી.
- જી એક ભૂલ કેટલીક વાર અનેક ભૂલની જનની બની રહે છે.
- જી દુઃખ એ તો અગ્નિ સમાન છે, પ્રકાશ પણ આપે અને બાળે પણ—પરિણામનો આધાર આપણા પર જ રહ્યો છે.
- જી સિદ્ધિની દેવી કેવળ આરતીથી ન રીઝે, એને તો આહુતિય જોઈએ.
- જી ચોતરફથી દુઃખનાં મોજાં ઘેરી વળે ત્યારે ચોક્કસ માનવું કે સુખનો કિનારો હવે દૂર નથી—કારણ કે અરુણોદય પહેલાં અંધકાર પ્રગાઠ જ હોય છે.
- જી જીવન જેવું સુંદર—મૃત્યુ એવું ભયંકર કેમ હોઈ શકે ?
- જી કાયદાની માર્થકતા ઘડતરમાં નહિ, પાલનમાં છે.
- જી માનવમનની આ અવળચંડાઈ તો લુઓ : જે એના પગ ચૂમે છે તેની એને પડી નથી, અને એની જેને પડી નથી તેના એ પગ ચૂમે છે !
- જી અન્યાય પ્રત્યેના સળંગ પ્રતિકાર એ જ તો ન્યાય પ્રત્યેના તમારા પ્રેમનો પ્રબળ પુરાવો છે.

- ▣ પરસેવો પાકેલા છતાંય પેટ ન ભરાય ત્યારે 'વાદ' જન્મે છે !
- ▣ વિજયનો ગર્વ એ જીતની હાર છે !
- ▣ જ્ઞાન માહિતી આપે, સંસ્કાર માર્ગદર્શન.
- ▣ પુણ્યના ગર્વ કરતાં પાપનો પશ્ચાત્તાપ મહાન છે.
- ▣ સલામતીવાંછુ વ્યવહારુ ડહાપણુ કરતાં મને તો દના થવા તત્પર હોય એવું સાહસિક ગાંડપણુ ગમે.
- ▣ અલગતાની ટોચે વિહરવા કરતાં હું તો એકતાની તળેટીમાં વસવાનું પસંદ કરું.
- ▣ ખરું ઔદાર્ય તો વધારાનું હોય એ આપવામાં નહિ; કિન્તુ પોતાને વધુ જરૂરનું અને વધુમાં વધુ પ્રિય હોય એ આપવામાં રહેલું છે.
- ▣ ન મળેલાને ઝંખવા તથા શૂરવા કરતાં મળેલાનો સાચો ઉપભોગ કરવો સારો.
- ▣ ફૂલ ખીસે છે ને ખરી જાય છે—પણ ક્યારે ?
ફેરમ પ્રસાદ પછી જ.
- ▣ અતિ સંપત્તિ એક એવી આજ છે કે જો એ જરે નહિ તો જલાવી નાખે.
- ▣ અહીં માનવોના આ મતલબી જગતમાં કશું માગ્યે મળતું નથી; બધું મેળવવું પડે છે.
- ▣ પ્રાર્થના એ સ્વાર્થલરી હુદ્ર માગણીઓ માટેનું કે માની લીધેલાં દુઃખદર્દનાં દંણી રોદણાં રોવાનું સાધન નથી—એ તો છે આપણા આત્મા અને પરમાત્માના મંજલ મિલનયોગ માટેનો પવિત્ર પૂલ !

જી દમનથી દિલ ન જિતાય

જી કવમની દોસ્તીમા પણ અનોખી મમ્તી છે

✓જી માનવતા ત્યારે ગ્હે છે—ત્યારે માનવ માનવને હશે છે

જી હામ્ય હરી લે એ ખરી હાર

જી માનવને બહુજન સમાજથી વિખૂટા પાડી દે, જાને વચ્ચે બેઠની અબેદ દીવાલ જી દે તો એ મહુત્તાય માનવ માટે બ ધનરૂપ જ છે

જી ક્રોધ એ માનવીની અગતિયુ, અમહિષ્ણુતાનુ અને અમહા યતાનુ પ્રતીક છે

જી ઢોઢ શાન્તિની ઝખના, હૈયે સુહની તમન્ના દુનિયાની આ દશમી અન્તયળી તો જુઓ !

જી તમે વીગતાને વરો અને વિજય તમને વગશે

જી ઠડું છુ, મુખની ઘેલજા છોટી દો અને જુઓ—મુખ તમને શોધતુ આવશે !

જી સમૃદ્ધ ખેતી એટલે સમૃદ્ધ ભારતી !

જી સ યોગમા જ ખીલનારુ ને વિયોગમા મુરઝાઈ જનારુ પુષ્પ એ પ્રેમ નથી

જી વિચાર અને વાણી એ બ ધન જની જાય છે—વર્તનમા ન પરિણમે તો !

જી આત્મા પરમાત્મા હોય તો દેહ એ દેવાલય છે

જી જાતે જગ્યા વગર જ નાવી દેનાર અગ્નિ બે કૃવેશ અને દ્રેષ !

જી દર્પણમા માનવીના અગનુ પ્રતિબિબ પડે છે, આચારના અરીસામા એના અતરનુ

૪૪ ગુસ્સો કયે ગૂઝ ન બિઠવે

✓૪૫ આત્માનું બિંદી કરણ કરે એ ક્યા, બાકી બધી ડરામત

૪૬ પ્રતિષ્ઠા પ્રતિભાની પાસગીરી નથી

૪૭ સાધનાનો પથ કુસુમોથી નહિ, કટકોથી ભર્યોભર્યો છે

૪૮ આપણે હું મેગા આપણા ગુણો જોઈએ છીએ, અન્યના અવગુણો ।

૪૯ નિસ્વાર્થ સ્નેહ એ પાયો છે, સાચી મેત્રીના મંદિરો ।

૫૦ પૂર્ણતાનું અભિમાન એ અપૂર્ણતા છે

૫૧ જાણો છો ?—જ્યારે તમે અતરમા વેર અને ધિક્કારના અગાર સંઘોડો હો, ત્યારે તમાગ મુખ—એન અને શાન્તિના મૂલો ખાખ બની જાય છે

૫૨ વિજયનું શુભાન એ પરાજયનું પ્રથમ સોપાન છે

૫૩ સતત જામત પ્રજામત એ સાચી લોડ્યાહીનો પ્રાણવાયુ છે

૫૪ મિતારના તાર મિતારથી સંયુક્ત તથા યુક્ત હોય છે—
સ્નેહનું ન ગીત પણ બે હૈયાની આવી મિલન—મુક્તિના મુલગ
સંભળાથી મળાય છે

૫૫ મૈત્રી એ બે હૃદયોનું મિલન—ગીત છે

૫૬ એણે જુસ્સું 'તમે લીધાના છે ।'

જો કદ્યુ 'અડખે ન દનાએવા હૈયાની વેદના તમે અનુભવી
નથી ।'

૫૭ તમે માન્યો ?—પ્રગિદ્ધિની આગક્રિાનો અતિરેક જ તમેને
ગિદ્ધિથી દૂર ને દૂર ગણે છે ।

- ૬૬૬ રમિકતાનો રણક્રીય વાંછ્યો હોય, ગુન્હાનો મદાર નહિ !
- ૬૬૭ વાદળી વગીને ચાલી જાય છે અને ધરતીને ગગ્ગાવવા થોભતી નથી—તાન આપનાર માણને આ દાખલો લેવો ઘટે.
- ૬૬૮ મ્નેહના સુધાકુંભને વિપમય બનાવી દેવા માટે વહેમનું ચિગણિન્દુ બમ છે
- ૬૬૯ લાગણીનું પાણી પાઓલી પુદ્ધિની તલવાર જ જીવનમંત્રામ-મા વિજયિની નીરડે
- ૬૭૦ જલમા પોતાની જાતને પધગવી આંહોલનો જગાવી કંઠર જેમ તળિયે બેગી જાય છે તેમ, જીવનના પ્રત્યેક ક્ષેત્રમાં જાગૃતિ માટે આંહોલનો જગાવનાગઓએ પણ કીર્તિની ભૂખ રાખ્યા વગર કેવળ પોતાનું કર્તવ્ય નિષ્ઠાપૂર્વક બજાવીને અદૃશ્ય થઈ જવું જોઈએ
- ૬૭૧ હુળાહુળ વિપમાયે 'ઠા' મીઠાગની મુઠા, છીપમાના મોતીન જેમ, છુપાઓવી પડી છે ! તાણનાં એ જાણે છે—નીલકંઠ શંકર પેઠે, આધુચિતિ સોફેટીમ પેઠે, પ્રેમદીવાની મીરા પેઠે !
- ૬૭૨ કહો, આ શુ હશે ?
- પૈમા વટે જેને ખગીદી ગમ્મતો નથી, નસતાના લાગા હાથ પણ જેની આગળ ટકા પડે છે, વૈભવ જેને વગ કરી શકતો નથી, પ્રતિષ્ઠા જેને રીઝવી શકતી નથી, પુદ્ધિ તેમજ બળની જેની આગળ ટકી શકી શકતી નથી અને દમનને તથા એને તો હે બાગેમો ચ દ્રમા —કહેશો ?—નહિ કહી શકો ? તો ધ્યાનથી આગળી તો અને જાતનથી જડી તો એ કોહિનૂને મનમવરાસને !—અહીં અદ્યારનો, છતાં પ્રદ્યારને પોતામા સમાવતો એ છે 'પ્રેમ'

સરળ-સંહુજગ્રાપ્ય સંકળતાને હું સ'ગ્રામના-સ'ઘર્ષના
સમુદ્રમંથનમાંથી સાંપડતી જયશ્રીનો મરણવો પિયાસી, શું
કરું ?

સ્વપ્નો સિદ્ધ ન થાય એટલે સેવવાં જ નહિ એવું કોણ કહ્યું ?

સ્વમાનને ભોગે મેળવાતી વસ્તુ એ મેળવનારના હાથે જ
એના હૈયામાં ભોંકાતી કટાર છે !

તમારા વિચારોમાંથી તમે કેટલાને આચારમાં ઉતારે છે
અને કેવી રીતે ઉતારે છે એ મહત્ત્વનું છે.

જૂનું એટલું બધું જ સોનું નથી અને નવું એટલું બધું જ
નિંદા નથી.

સંસાર છેડે સાધુ ન થઈ શકાય, સાધુ તો થવાય તૃષ્ણા
ત્યાગે.

દરેક કોયડાનો ઉકેલ હોય છે, દરેક તાળાને ચાવી હોય છે.

નામનો મોહ જાગે એટલે ક્ષમ થયે.

પોતાના પ્રિયપાત્રની દૃષ્ટિમાં મહાન દેખાવાની ઘેલછામાં
માણસ શું શું કરવા તૈયાર નથી થતો ?

માણસ સુખનાં શુભાખોની સુવાસ ભૂલી જતો હશે, કિન્તુ
દુઃખનાં કંટકોના ડંખ તો કદી નહિ.

અન્યને છેતરનાર પોતાના આત્માને છેતરીને જાતે જ નથી
છેતરાતો ?

ભોગવેલા સુખની યાદ દુઃખમાં ભળે છે ત્યારે કાં તો બળતા-
માં ઘી હોમાયું હોય તેમ દુઃખ છુરવવાની ખુમારી બમણી
બની જાય છે.

- ૩૩ પાપનાં મૂળ ત્રણ - ગરીબી, અજ્ઞાન અને લોભ !
 ૩૪ માયી પ્રીતિ પોતે જ સર્વોચ્ચ નીતિ છે.
 ૩૫ અભિમાનના અગ્નિતાપમા કલાની કુસુમકલી ભસ્મીભૂત થયા
 વગર રહેતી જ નથી
 ૩૬ માનશે ?-પર્યગને પણ દૃઢ્ય હોય છે !
 ૩૭ દમનથી કદીય દિલ ન જિતાય
 ૩૮ હાથ હરી લે એ ખરી હાત
 ૩૯ સ્નેહ, મહુનશીલતા અને મમપંજરૂપી ગંગા, યમુના અને
 સગ્ગવતીનો જ્યાં મુલગ ત્રિવેણીસંગમ થતો હોય એ મદ્દળ
 દામ્પત્ય-પ્રયાગ
 ૪૦ જીવન જીવવું એ એક મહાન કલા છે
 ૪૧ મત્ય સ્વયં નથી તો કટવું કે નથી તો મીઠું, એને કડવું કે
 મીઠું' બનાવે છે કા તો વક્તા, કા તો શ્રોતા !
 ૪૨ મોહમા અધ જનેલાને પ્રેમ કટક બનીને ડાં એ, ત્યાગના રંગે
 રંગાએલાને એ જ પ્રેમ પુષ્પ બની પરિમલ આપે છે
 ૪૩ ઉત્તુગ ગૌરીશિખર પર મહુ વિજય લાવે ન મેળવી શકે, પણ
 મહુ પોતાના ગિરને એની પેઠે ઉત્તત તો અવશ્ય રાખી શકે !
 ઝૂંઝ નહિ, ખુમારીથી જીવો, ઝૂંઝો ને જિન્દાદિલીથી ઝૂંઝો !
 ૪૪ પ્રેમ એ પરમ વશીકરણ છે—ચરમ ચુન્નક છે
 ૪૫ રે, વિકાસવાહુ ! તારા જમણા હાથમા પુરુષાર્થ છે—ડા મામા
 પ્રાપ્તિ !
 ૪૬ કામ કરવું એ એક વસ્તુ છે, કામ કરી બાણવું એ અનોખી
 વસ્તુ છે, પહેલામા ચીલાચાહુ ઘરેડ છે, ખીજમા કલા

- જી બધિયાર જડતા એ મૃત્યુની જનેતા છે
- જી ઘણા રૂબે છે, ઘણા તરે છે, કિન્તુ કેટલાક જાતે રૂબીને પારકા-
ને તારે છે હનિયાલાલ નિઃતર એના વિજ્ઞાના ગીત ગાય છે
અને એના મોજા એમા પોતાનો સૂર પુરાવે છે
- જી સત્ય કડવું હોય છે એ ખરું, કિન્તુ કડવું એટલું બહુ નત્ય
નથી હોતું !
- જી જ્ઞાનના સ પાઠન માથે એનું જ્ઞાન હેવાતું ન રહે તો એ જ્ઞાન
બ ધન જ બની રહે
- જી મનુષ્યમાત્ર ભૂલને પાત્ર હશે, પણ કરુણાને પાત્ર તો છે જ
- જી સિદ્ધિ એ કંઈ સાધનાની ઇતિશ્રી નથી, ખરી સાધના તો એ
પછી જ શરૂ થાય છે—સાપડેલી મિદ્ધિને પચાવવાની ને
ટકાવવાની સાધના !
- જી પુણ્ય પાછળનો ઉદ્દેશ સ્વાર્થ નહિ, પરમાર્થ જ હોવો ઘટે
- જી સુંદર સર્જન એ મધુર બ કાઠ છે, જે અન્નગમ વેદનની પ્રેર
ણાશુભિ વડે છેડાએલ જીવનવીણાના મ વાદી તારમાથી જન્મે
છે, જાગે છે, વિન્તરે છે !
- જી યોગ્ય સ્થળે, યોગ્ય મમથે, યોગ્ય સ્ત્રીજ આ સુભગ ત્રિવેણી
મ ગમ ઝળા માગી લે છે
- જી ઔચિત્યભાન—સારામાગનો સુદ્ધ મ વિવેક એ ડગાનો આત્મા
છે
- જી પડેલા પેસો પગિશ્રમનો ગુલામ હતો, આજ પરિશ્રમ પૈમાનો
ગુલામ છે—અને પરિશ્રમની આ પગધીનતા આપત આર્થિક
અમમાનતા તેમજ આમાજિક વિરમતાની જનેતા છે જે

૮૧ રાગ આગ છે, ત્યાગ બાગ.

૮૨ દીકાકારેની દીકાથી વ્યથિત ન બને, હતાશ ન બને; એને પણ પ્રશંસાનું આગવું રૂપ માનો !—કારણ કે દેશમાં વગર ફૂલને શ્રમર-શૂંઘનો નથી; જોટલું આ શ્રમરના શુદ્ધવરને—પછી એનું સ્વરૂપ ગમે તેવું હોય—તમારા ફૂલમાં રહેલી ફેર-મનો સંચોટ પુરાવો જ ગોપા અને દીકાના એ શુદ્ધવરની પરવા ક્યાં વિના મનન કર્યાંયરન રહી, તમારી નિષ્ઠાની ફેરમને પાંગરવા દો—પગરવા દો—પ્રચરવા દો !

૮૩ હોલતની સાથે કંઈ દિલાવરી નથી આવી જતી—હા, તાળાં-ફંચી આવે છે ખરાં !

૮૪ હવન એ કાવ્ય છે; અને કુરુક્ષેત્ર પણ.

૮૫ શબ્દોના બાણ કરતાંય જોલતી નજરનાં તીર કાલિદાસ હોય છે.

૮૬ લાગત અને લાવણ્ય પરસ્પરનાં પૂરક છે.

૮૭ હવનની ફળદ્રુપ ધરતી ઉપર જ્યારે મોકળે મને મુખદુઃખન શ્રાવણ-ભાદરવા વરને છે ત્યારે હવનની જયશ્રી હરિયાળીરૂં લહેરાઈ જાય છે.

૮૮ અન્યને અગ્નિકુંડમાં હોમી, કોઈ કદી ફૂલબાગમાં વિહરી શકે નહિ.

૮૯ પાપીને નિંદવાનો હક્ક કોઈને નથી—પુણ્યશાળીનેય નહિ !

૯૦ જે સ્વાભાવિકતાથી સુમન સીને સુગંધનું દાન કરે છે—જેદ-ભાવ વિના, ઉપકારની ભાવના વિના, બદલાની ખેવના વિના—એવી સ્વાભાવિકતાની સુગંધ માનવી દ્વારા અપાતા દાનમાં હોય તો એ દાન અવશ્ય દીપી જાય.

- વાસ્તવમાં કામુક્તા દષ્ટિમાં હોય છે, દેહમાં નહિ ।
- કસોટી માણસની ખતી કિંમત આડે છે
- મને તો કૃત્રિમ આશ્વાસનના આસુ ડગ્તા નિખાલસની નિષ્કુરતાની આગ ગમે ।
- વાસનાને સયમથી છૂતી શકાય, તૃપ્તિથી શમાવી શકાય, પણ કૃત્રિમ રીતે એને દબાવવાથી તો એ છ છેડાયેલી નાગણુ ખની હ મવાની ।
- જાળના જાળમાં શ્રદ્ધામાં પરિણમે છે ત્યારે કળ્યા વગર રહેતી નથી
- મનુષ્યમાત્રની એ એક સ્વાભાવિક જાળના હોય છે કે ડોઈ એને ચાહે, એના મિલનથી આનંદે, એના વિગ્ધથી તડપે, એની ગહ ડોઈને રહી રહીને સતાવે, ડોઈ કેવળ એનું જ ખની જાય પણ એમ ન ખને તો અલાવની એ આગ ખાળી મૂકે—એને તેમજ અન્યને પણ ।
- જનની અને જન્મભૂમિની વિચિત્રતા કુળજલ કાર પણ ડોડી નો છે ।
- છવન એ ડઈ મુલાયમ સુવાણીની સુવાણી રેશમી બિછાત નથી, પણ ડાટાળા ગાળાનું ઝુક છે—મજિલના પિયામી મધુપે એમાં ક્રમાયા વગર એને પાગ ડગ્તું ગણુ
- સુખ કગ્તા હ ખમા સમભાવી સાચીની અધિક આવશ્યકતા રહે છે ।
- મહનગીવતા મૂગી હોય છે, અમહિષ્ણુતા નાચાળ ।
- અમહિના મ વર્ષનું સાધન તો છે સમર્પણ, મ અચ નહિ

□ માનશો ?—પરાજયના બીજામાં આગામી વિજયનાં અનેક વટવૃક્ષો વ્યાપ્ત હોય છે !

□ કલાકાર જ્યારે જીવાતા જીવન સાથે જુટાછેડા લે છે ત્યારે કલા કલાકાર માથે જુટાછેડા લે છે.

□ નમ્રતા જૂનાણું છે, લઘુતા દુપળું.

□ વેદનાને શાપ ન ગણતા, વરદાન માનો; અને જીવનસંશ્રામમાં જો તમારી હાલ જાની રહેશે.

□ પ્રેમ અને પ્રદીપ સમાન છે, જે પંડ જાળીને પરને પ્રકાશ અપે છે.

□ અનૃષ્ટિ આપત્તિની જન્મદાત્રી છે.

□ બહેકો નહિ, મહેકો.

□ હૃદયના પ્રેમલ રંગે રંગાએલ કે પછી વેદનાના અશ્વથી પોવાયેલ કલાકૃતિ—પછી તે જમ્મે તે પ્રકારની હોય—સજીવ, મુંદર જ હોવાની.

□ નારી માત્ર એ સંબોધનને પામવા સ્વર્ગને પણ તુરંત ગણે—જો એકાક્ષરી સંબોધન છે : ‘મા’ !

□ શાન્તિનેય પોતાની કાન્તિ હોય છે—કાન્તિ હોય છે.

□ સામનો કરી શકે—હલ્લો એ કરે !

□ અન્ય પર અહેશાન લેલે કરો, પણ પછી અહેશાનના ભારથી એને કચકો નહિ.

□ ગુણ હશે તો એના પારસ-રૂપશે કુરૂપ લોહ પણ રૂપાણું કંચન જાની જશે !

□ પુરુષ પ્રેમ કરી જાણે છે, સ્ત્રી પ્રેમ નિભાવી જાણે છે.

❧ કાળમીંદ કાળજામાંય કડુણાની કંપળ કૂટી શકે-મમતા વડે,
માનવના વડે !

❧ જગતમાં ગહેલ ન હોત, તો જેલ પણ ન હોત !

❧ પ્રત્યેક માનવ પોતે જ પોતાનો શિદ્ધી છેને પોતાના પ્રારબ્ધ-
ને-જીવનશિલ્પને જીજ્ઞાસી રીતે ઘડી શકે છે-પુરુષાર્થ ને
શ્રદ્ધાના હથેલીટાંકણ વડે !

❧ કેવળ સંશ્રામ જ નહિ, સમાધાન પણ સામર્થ્ય માગે છે,

❧ સંઘર્ષ કરતાં સમન્વય સવિશેષ સામર્થ્ય માગે છે.

❧ તૃપ્તિ વાસના સંતોષે, ત્યાગ ભાવના !

❧ એ કવિ છે, જેને મન પ્રત્યેક કર્મ એ ક્ષબ્ધ છે !

❧ એ ખરેખર વીર છે, જેને એતું રુદન આધીન છે !

❧ ટેટલીક લાગણીઓ એવી હોય છે કે તૃપ્તિ ન પામે ત્યાં મુધી
થિત્તને ચેન ન પડવા દે--જાગેલી અંજના અને જિજ્ઞાસા
એવી લાગણીઓ છે

❧ ગવિ-શરીની અજાંહજાં રાશની ક્યાં વાંછી હતી ? વાંછી તો
હતી કેવળ જીવનપથપ્રદર્શક શ્રદ્ધાની ધ્રુવ-તારલી !

❧ મિલનની માધુરી માણવી હોય, એણે વિરહની વેદના વેઠવા
તત્પર રહેવું પડે.

❧ વિત્ત અને વિદ્યાને વધાર્યે જાણનારા વધુ નીકળશે, પણ વાપ-
રી જાણનારા અને એય વિવેકપૂર્વક, તો કો'ક વિરલા જ !

❧ જ્યારે આ પૃથ્વીપટ્ટે સરસ્વતી, શ્રમ અને શ્રીની તારક-
ત્રિવેણીનો મુલાગી સ્નેહમંગમ થશે, ત્યારે પ્રગતિ પ્રયાગ
બની જશે ! ✕

- પરાધીન જીવન કરતાં તેમાંથી મુક્ત કરવું મોત આરું !
- બાધ જ્યોતિ નહિ, મેં તો આંતર-શક્તિ માગી હતી—
અંધારાં ઉલેચની શક્તિ !
- ભૂત એ 'ગર્હ ગુજરી' છે, ભવિષ્ય એ 'કલ્પનાનું' કુસુમ' છે
—ત્યારે વર્તમાન એ તમારા હાથનો 'જલતો દીપ' છે !
- અન્યનું જુટવી લેવું એ જ નહિ, જેને આપણું માન્યું છે તેને
સાચવી રાખવું એ પણ એક પ્રકારનો અપરાધ છે.
- વસંતના રસભંડારો ન આપે તો કંઈ નહિ; પણ દેવ મારા !
નિંદગીની આશ્રમદાને તારી કડુણના કોકિલ-ટહુકારથી તો
ભરી દે !
- પોતાનો પડછાયો પણ માણસને કેવળ પ્રકાશમાં જ માથ
આપે છે, અંધકારમાં નહિ.
- શૂલ વચ્ચે રહી શકે એ કૂલ !
- વિરહની પાનખરમાં મોહ મુરઝાશે; પ્રેમ પાંગરશે—પદ્મ-
વિન બનશે, પરિપક્વ બનશે !
- માનવે મૌ પ્રથમ અને સૌથી વિશેષ ગમજવા જેવું કંઈ પણ
હોય તો તે એનું પોતાનું ગન જ છે.
- એ સાચો સ્વતંત્ર છે, જે ખુદ સ્વતંત્ર હોવા ઉપરાંત કોઈ-
નાયે સ્વાતંત્ર્યનો સ્વીકાર કરતો નથી.
- નાના માણસોય મોટા વિચાર તો કરી શકે છે, કિન્તુ મોટા
માણસો તો મોટા વિચાર આચરી બતાવે છે.
- રાગના વિરાગી અને વિરાગના રાગી બનો અને નિંદગી
તમારી, આશક્તિની આગ મટી મુક્તિનો બાગ બનશે.

- ૪૪ મધુકર—દષ્ટિ કોકિલનો ડહ બેથે, પૂર્વગ્રહ એનો રંગ ।
- ૪૫ જીવનપાત્રને રમથી છલોછલ ભરી દેતી એકાદ દાણ માટે પણ હું શુષ્ક જીવનના હજારના વર્ષ જતા કરું ।
- ૪૬ માયો પ્રેમ એ અદન મમાન છે, જે જાતે ધમાઈને પણ જગતને તો શીતળ સુવાસ જ સમર્પે છે
- ૪૭ આશા—શ્યામ વાહણની મોનેગી ઝેર ।
- ૪૮ પરમાર્થ એ આગતીના મ ગલદીપ સમાન છે, જે પૂજા કરનાર તેમજ પૂજા પામનાર—ઉભયને વિમલ પ્રકાશ અર્પે છે
- ૪૯ જેટલો મધુ સ યોગ, એટલો જ વમમો વિયોગ
- ૫૦ પદ્મચના મદિરમા પરમેશ્વરને ન ગોધો, પરંતુ તમારા મનને જ મ ગલમદિર બતાવી દો, ને ખુદ પરમેશ્વર તમને ગોધતો ધીમી પગલીએ ત્યા આવી આવશે
- ૫૧ ‘શ્વિર કયા છે ?’—એવું કોઈ પૂછે છે, ત્યારે મારાથી મટેજે માત્ર પુછાઈ બચ છે—‘શ્વિર કયા નથી ?’
- ૫૨ પાપ એ નવણની લકા છે, પશ્ચાત્તાપ એનું હલન કરનાર રામભક્ત હનુમાન ।
- ૫૩ ઠંડક ફૂલને માટે તો હાલ મમાન જ છે
- ૫૪ પ્રેમ—માની મમતા, પિતાનું વાત્સલ્ય, ભાઈનો સ્નેહ, ભગિનીનું વહાવ, મિત્રનું હેત, પત્નીનો પ્રેમ । માન એ અક્ષરનો બનેલો આ જિન્દુ સમો શબ્દ, પોતામા કેતકેતલા અગ્નિનો સિન્ધુ સમાવી બેઠો છે ?—એની આ મધણી સ્વરૂપ સરિતાઓનો જેના જીવનનાગરમા સુભગ મગમ થતો હોય, એ વ્યક્તિ કેવી ધન્ય હશે ।

- ૪૪૪ મંઝારની મોટામાં મોટી કડુબુતા કઈ? તો કટે મંગા વિના-
નું બાળક !
- ૪૪૫ વગંત આવે કે પાનખર આવે—પ્રેમથી આવનાર ગૌ માટે
પ્રેમીનાં દિલદાર ખુલ્લાં જ છે !
- ૪૪૬ સરિતામાં પૂર આવે, મારગમાં ભગ્ય ભરતી; કિનારાની ગીમા
બન્નેને છે, પણ પૂર ક્યારેક ડુબાડે, ત્યારે ભરતી તો બીજાં
જ. પૂરમાં અભિમાનની અધરપ છે, ભરતીમાં મયાંદાની
મધુરપ !
- ૪૪૭ તમને મળતી પ્રસિદ્ધિ નહિ, પણ તમને થતી પ્રમદતા જ
તમારા પરિશ્રમનો પરમ પુરસ્કાર છે.
- ૪૪૮ સુખના મોહમાં જ દુઃખનું મૂળ નથી ?
- ૪૪૯ રસિકતાનું મોતી મંચમની છીપમાં પાકે છે.
- ૪૫૦ આજના યંત્રયુગનો માનવ ક્ષણેકષણે પોતાનું જ જીવ કરતો
હોય છે.
- ૪૫૧ ધર્મની રચના માનવને દેવ બનાવવા માટે થયેલ છે, દાનવ
બનાવવા માટે નહિ.
- ૪૫૨ માણસ માત્ર પ્રીતિ તેમજ મહાનુભૂતિનો પિયાગી હોય છે.
- ૪૫૩ મોહમાં મૌન્ય કેન્દ્રસ્થાને હોય છે, સ્નેહમાં મમત્ત્વ !
- ૪૫૪ લોબી મન તળિયા વિનાના ખંડિત પાત્ર મમાન છે—એ કદી-
યે કેમ ભરાય ?
- ૪૫૫ પ્રેમપરજ એવી અનોખી છે કે જેના પીયૂષ-પાન કરવાથી ઉર-
તરસ છીપવાને બદલે જિલ્દાની વધતી જ જાય છે.
- ૪૫૬ કલમનું કાર્ય કમલ ઉગાડવાનું છે, કાદવ ઉગાડવાનું નહિ.

- શ્રી અમાનના અતિરેક ને અભિમાન વચ્ચે યુગ મામ્ય હોય છે
- શ્રી હું જ એ ખરી રીતે મુખ સ્વર્ગનું પ્રવેશ દાર છે
- શ્રી મયમ એ સાથી રસિકતાની અનિવાર્ય શરત છે સયમ-
રહિત રસિકતા એ વિલાસ જ છે અને વિનિષ્ઠાત એ વિલામની
અનિવાર્ય ફલશ્રુતિ છે
- શ્રી ચહેરો એ ચિત્ત-અથવા અનુકંમ છે
- શ્રી ખૂરા માર્ગે મેળવેલી સફળતા કળતા માથે માર્ગે ચાલતા
સાપડેલી નિષ્ફળતા સારી
- શ્રી ધિછાર કરતાયે પ્યારનો દલ અધિકતર ધિછારપાત્ર છે
- શ્રી નિરાશાના તારમાથી આશાના ઝંકારને જન્માવતા શીખો !
- શ્રી દેહને છીપ ગણીએ, તો આત્મા મોતી છે
- શ્રી અનાસક્તિ અમૃત છે, મોહ મદ્ય છે, પણ અનાસક્તિનો દલ
તો હુણહુણ વિષ જ છે
- શ્રી દિલમા દીવો ન થયો હોય તો પછી બિજળા દેહનો અર્થ શો ?
- શ્રી મમૃદ્ધિમા નહિ, તગીમા આપેલું દાન ચડે
- શ્રી કટાર કનકની હોય તેથી કંઈ પેટમા થોડી ભોજાય છે ? —
મોજડી મણિમંડિત હોય તેથી હર્ષમસ્તકે થોડી ધગાય છે ?
- શ્રી સાચો ધર્મ તો છે માણસાઈના ઢોડિયામા પ્રેમ અને ત્યાગ
રૂપી વાટ અને તેલ વડે પ્રકાશતો મર્વન મલ પ્રદીપ !
- શ્રી સમૃદ્ધિની સાથે તૃષ્ણાની વૃદ્ધિ પણ થતી ગહે છે
- શ્રી મ પત્તિ કેવળ દેહને ખગીરી ગકે, મત્તા દેહને દૂડી શકે,
પણ દિલને છુતી તો રનેહ જ શકે—કેવળ ન્નેહ !

મુરકેલીએના મડાનાગર લિમટે મરજીવા પર, માયકંગલા
પર નહિ.

અતિપ્રવૃત્તિ અને નરી નિવૃત્તિ—અને મરજી જ અવરનાક
છે.

કંટક નહિ ને કુસુમેય નહિ; માગી તો કુતી કીમિયાગીરી—
કંટકને પણ કુસુમ જનાવે એવી કસળી કીમિયાગીરી !

પતિ જનીને તમે જીનો કેવળ હાથ જ મેળવી શકો, એનું
હેયું મેળવવા માટે તો તમારે પ્રેમી જ જાનવું પડે.

નિરાશાની કબર પર આશાનાં ફૂલ ચડાવતાં શીખો.

કાળ એ જળરો ખૂની છે—‘આજ’નું ખૂન કરી પલકારામાં
એને ‘ઝઘ’કાલ’ના ચળમાં પલટાવી મૂકવા વગર એ જન્મ-
ભ્રમ જલ્દલાદને જ પ નથી વળતો !

મા....!—આ આવડા અમથા એકાદશરી ગઝલ-ગિન્દુમાં
મીડાગનો કેવો મિન્દુ મમાયો છે !

આત્માના અવાજની કબર પર હવતરનું ચલુનર કરવા કરતાં
હું તો આ હુદ્દ દેહને મૃત્યુની તલવાર નીચે ધરી દેવાનું
પસંદ કરું !

ખીલવું જ નહિ એ કરતાં, ખીલીને ખુશબૂ પ્રસારી ખરી જવું
શું જોડું ?

જ્ઞાનનું પ્રદર્શન ન હોય, ને ન હોય એના દાન—હોય કેવળ
સમર્પણ !

આરાધના નથી તો કદી એજે જતી કે નથી તો કદી અદ્વજ
રહિતી—પરંતુ ગરત એટલી એ આરાધના હોવી જોઈ એ
અંત કરણપૂર્વકની ને એકધારી !

- સત એ મુદશન-ચક છે—અમન સિગુપાલનુ શિર
- સાહિત્યનો શરી સર્વદા જીવનસૂચમાથી રોશનીની લાલી
અને પ્રેરણાની ગુલાળી મેળવે છે
- આત્મશ્રદ્ધા એ આજ્ઞાનળાહુ પુરુષાર્થની ટચલી આગળી
છે, જે ગમે તેવા સકળના જોવધન પર્વતનેય તોડી શકે-
જે એ ઉઠાવી શકે !
- બુલબુલે પૂછ્યુ 'ફૂલ, તુ ગીત ઠેમ નથી ગાતુ ?'
'ગાઉ છુ ને !' ફૂલે સ્ખમિત કહ્યુ 'મારી સુગંધ જ એ
મારુ ગીત !
- જીવન આવુ જીવો—ગૂળ વ એ ફૂલ !
- ગુલાળને સહુ ગાશે, મારે તો જીનીપત્રને ગાવું છે
- મારા હૃદયતાર તારા તારક ઝંકાર !
- પરિશ્રમ એ પારસમણિ છે, જે ધરતીની ધૂળનુ ધાન્યમા
ઉપાન્તર ડરે છે
- જહેમત વગર જયશ્રી નહિ
- જ્ઞાન, અર્ધજ્ઞાન અને અજ્ઞાનની ત્રિપુટી વચ્ચેનો તફાવત છે
આ જ્ઞાન તારે, અર્ધજ્ઞાન ડુબાડે, અજ્ઞાન મારે !
- જીવન-નૈયા માટે વિનાશના વમળ છે આ વિનયવશિત
વિદ્યા, ક્ષમાલાવનારહિત વીરતા, નમ્રતા વગરની મહત્તા,
સેવાલાવ સિવાયની સત્તા, ઉદાગતા વગરની મત્તા, વિનિમય
વિહીન મ ત્રય, મ ચમવિહોણી ગ્નિકતા, જવાબદારી વગરની
સ્વતંત્રતા, ધૈર્ય વગરનુ શૌચ, આધના વગરની સિદ્ધિ, પાત્ર
તા વગરની પ્રાપ્તિ અને સદ્વૃત્તિ વગરની ગતિ !

- કામથી નહિ, કામના અભાવથી કંટાળે !
- સુવાળન પ્રકટાવતું સુખ એ દુઃખ છે : સહનશક્તિને ઘડતું દુઃખ એ સુખ છે !
- સંયમ પતન છે, આપ-લે સોદો છે, સમર્પણ અભ્યુદય છે.
- વિરામનું સાચું સ્થાન બે કામ વચ્ચે છે !
- માનવતા માટે મરી ફીટે એ મહાત્મા !
- પ્રવૃત્તિ, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પરન્તુ જ્યાં સુધી એની પાછળ બેળ લેવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી એ ભવ્યતાની ટાચે પહોંચવાની નહિ જ નહિ !
- જીવનકલાની ચરમ ચાવી તો આ છે : હૈયે ભલેને જ્વાલા-મુખી ભભકતો હોય, છતાં હોઠે તમારે તો હાસ્ય જ હો !
- માનવીની આંખે આજે અમી ગુમાવ્યું છે, એના હોઠે હાસ્ય ગુમાવ્યું છે, હૈયે ગીત ગુમાવ્યું છે ને મસ્તકે ખુમારી ખોઈ છે, એના હાથ-પગે મુક્તિ ને ગતિ ગુમાવ્યાં છે, એના જીવનપુષ્પે ખુશબૂ ગુમાવી છે—માનવીને જ્યાં સુધી આ પાછું નહિ મળે, જગતને શાન્તિ ત્યાં સુધી નહિ મળે !
- મીઞુળત્તીએ પ્રકાશવું હોય તો મીઞે પીગળવું જ રહ્યું !
- નયોં વિલાસ જીવનને સ્વચ્છંદી બનાવે છે, નયોં સંયમ જીવનને શુષ્ક બનાવે છે—જીવનનો વિલાસ તો સંયમની રસિકતા જ સાથે !
- માલિકીની ભૂખ, કેટકેટલાં ઘર્ષણોની જન્મદાત્રી હશે !
- જગથી કે જગના જનોની પૂજા પામવા કરતાં, મને તો સદા તારી પૂજા કરવાનું જ પ્રિય લાગ્યું છે.

- ૧૧૧ આઘજો ગ્રેમ અ-દેજો પણ હોય છે !
- ૧૧૨ પુરુષાર્થને પાગજો બનાવે એ ગ્રેમ નહિ !
- ૧૧૩ પાપીને પસ્તાવો કરતો કરી દેવો એ પણ એક પ્રકારતુ પુણ્ય નથી ?
- ૧૧૪ દલી નમ્રતા કરતા પાગદર્ગે અભિમાન સારુ !
- ૧૧૫ મનેહ એક એવી અનોખી ભઠ્ઠી છે, જેમા પ્રિયજનના મધજા દોપ પીગાળી જાય છે !
- ૧૧૬ બે વસ્તુઓ માનવી પામેથી જુદીવી લેવામા આવે તો જીવન મા ગસ જેવી ડોઈ ચીજ ન રહે—આશા અને કપના !
- ૧૧૭ ન્યાય આપવાનો હક્ક, ખરી રીતે તો, જેણે કઠી પણ શુનો કર્યો જ ન હોય એને જ છે !
- ૧૧૮ ગત્રિ આવે છે અને ચાલી જાય છે એ માનવી હુ મેશા ભુએ છે, છતા આવતી આપત્તિ ઓસરી જવા માટે જ આવે છે એ એને ટેમ સમજતુ નહિ હોય ?
- ૧૧૯ ગ્રેમને ગ્રેમ વડે જ પામી ગઢાય, સૌન્દર્યને સૌન્દર્ય વડે
- ૧૨૦ નિત્ય જીવનની નાનામા નાની ક્રિયાને પણ જે જાન્યમય કરી શકે—જીવનની કવિતા એ મુલાગી પામે !
- ૧૨૧ પાગકા માટે જ જે મદદ પ્રાપ્તિ છે, એ દીપક ખરી રીતે તો કઠી ઓક્ષવાતો જ નથી
- ૧૨૨ પ્રકાશ પાથરનાની ઝખખા સેવનારે પ્રથમ ખોતામા પ્રકાશ પેટાવવો પડશે
- ૧૨૩ તમે મૌના જીવનપથમા ફૂલ વેગે ને તમારો જીવનપથ આપાઆપ મધમધી જિઠશે

- ૬૬૬ સુખ અને દુઃખ માનવ-મન જ મળે છે
- ૬૬૭ તેની એક જગત માગી હતી, નિમિત્તો પુજ નહિ !
- ૬૬૮ માનવજીવને મહત્ત્વની વસ્તુ કાળ નહિ, પણ દર્મ છે અને એમાય 'વેદવુ નહિ,' પણ 'કેવુ' એ જ મહત્ત્વ છે
- ૬૬૯ મુન્દગતારને ગ્રામી ગીતે પામી ગદ્ય પૂજની બનીને, શિખરી બનીને નહિ જ નહિ !
- ૬૭૦ કોઈને એના દોષ માટે દંડના પહેલા તમારા પોતાના દોષ ઉપર વિચાર કરજો !
- ૬૭૧ સાચો જ્ઞાની તો તે જ છે, જે ઘેડને પણ અજ્ઞાની ભેઈ શકતો નથી
- ૬૭૨ તમે ઘણું વિચાર્યું હશે, પણ તમારામાં ઉદ્ભવતા વિચારો વિષે તમે કદી વિચાર કર્યો છે ?
- ૬૭૩ ધનકતા જીવનની એક ક્ષણ માગી હતી, અનેક વખતો યાત્રિક ઢમરડો નહિ !
- ૬૭૪ મ યોગ મેહને વધારે છે તો વિયોગ એને દૂર જનારે છે !
- ૬૭૫ ગુલાબ એમ ને એમ મગી લાય એ એક વસ્તુ છે, અને કાદા વાગ્યા પછી મગે એ બીજી વસ્તુ છે વસ્તુ—પછી એ મગે તે પ્રકારની હોય—પણ એ મહેજે સાપડે અને પ્રયત્ને સાપડે એમા અતર છે કારણ કે, આનંદ જેટલો હલ્લ વસ્તુની પ્રાપ્તિમા છે એટલો સુવલમા નથી
- ૬૭૬ માનસો ? આપણા પર આવતી આવતિ એ અન્ય કંઈ નહિ, પરંતુ આપણે અન્ન પન્ન ઉતારેલ આવતિની પ્રતિકૃતિ માત્ર છે

- ❑ વિગ્રસતુ રહસ્ય તો અન્યના દોષ કાઢવામા નહિ, આપણા દોષ દૂર કરવામા છુપાયેલુ છે
- ❑ મોતની મજાક કરી શકે—જિ દગીની મજા એ માણી શકે !
- ❑ જીવન બંતે જ એક મહાથ થયે, અને જગત એ એક વિશાળ વિગ્રાપીક !
- ❑ જિ દગીની વીણા જેણે છેડી જાણી છે, એને માટે પછી મૃત્યુ પણ કાવ્ય જ બની રહે છે
- ❑ જરૂરિયાતોનો અતિરેક હું ખનો પચાંચ છે
- ❑ અભાવ અને અતિરેક ખન્ને મારે—અનાવૃષ્ટિ અને અતિ વૃષ્ટિની ખેડે !
- ❑ અજેય એ છે, જે ફનાગીરીના અમર પથનો નિત્ય પ્રયાસી ા
- ❑ માત્ર મૃત્યુ નહિ, મનની ગરીબી પણ મનુષ્યને મારી નાખે છે
- ❑ વિશ્વમા રાન્તિ વિશ્વાસથી સ્થાપી શકારો—વિશ્વાસઘાતથી નહિ અને અવિશ્વાસથી ચે નહિ
- ❑ ખરી રીતે અતરાયમાત્ર માનવીની અશક્તિએ શોષેલ ગહાતુ જ નથી ?
- ❑ આધજાનુ હું ખ ન દેખવુ, ન દાઝવું
પાગજાનુ હું ખ—દેખવું અને દાઝવું
- ❑ સીખ માગવી એ અપરાધ હોય, તો સીખ મગાવવી એ અધમતા છે
- ❑ માનવીની આ અવગાઈ તો જુઓ જીવતાજીવતા મહાન પુરુષોની એને ડોડીની ચે કિ મત નથી, પણ તેઓ મૃત્યુ પામે છે ને લોકો એમની પાછળ કરોડોના કીર્તિમંદિરો રચે છે

જી ડાનુ' ધ્યેય મીઠિનને નિ મીઠ કન્વુ ।

જી ગરુ વાપનારો ગરુ વટે જ મરે ।

જી શતિ માત્ર મૂળાને નહિ—કડુળાને પાત્ર છે

જી ધણી વાગ માણુમ પોતે જ પોતાના દુર્મનની ગરજ મારે છે

જી કયાની કૃતિ ગમે તેવી મર્યાદા હોય, પણ આખરે તો એ જિન્દુ જ છે—ન્યાયે જીવન તો મિન્દુ છે

જી માનવ પોતાની સફળતાને પોતાની શક્તિનું પરિણામ માને છે, પોતાની નિષ્ફળતાને મજબૂતાનું ફળ ।

જી કોઈના પે જીવનમાં તમારો પ્રવેશ જખમરૂપે નહિ, જડી બુદ્ધિરૂપે જ હો ।

જી પરની પીડા દૂર કરવા નહિ, પણ પોતાની પ્રતિક્ષા વધારવા માટે પરમાર્થ કરનાર વધુ નીકળરો

જી જીતને વફાગર ન રહેનાગ અન્યને ક્યાથી વફાદાર રહી શકે ?

જી એકવતા ડેવીક વાર અકળાવી મૂકે છે, તો કેટલીક વાર આરામ આપે છે

જી કદી નિગરા ન ચલામા તો સફળતાની આવી નહિ હોય ?

જી તૂટેલા તાર ન ધાય પણ ન જવાયેલા હોવા સ ધાતા નથી

જી આસક્તિ પૂતના છે, મુક્તિ કામધેનુ ।

જી જિન્દગી મીનપિયામી છે, પ્રીતિ મ ગવ સરિતા છે ।

જી અતરના દ્વાર બ ધ કર્યા—અવગુણોને અટકાવવા, ત્યા દ્વારે મારે ટકોગ પડ્યા 'અમે ક્યાથી પ્રવેશીશુ ?' ગુણોની એ વાણી હતી અને—અને મે દ્વાર જોવી નાખ્યા—દિલ અને દિમાગની મધુર—રૂસ્તિ તેમજ શક્તિ પર શ્રદ્ધા રાખીને ।

❑ માણસથી 'પોતાનું' દુઃખ જ નહિ, પારકાનું સુખ પણ જતું નથી !

❑ કૃષ્ણને સધાની આંખે જુઓ, ખંચીના કાને સાંભળો !

❑ આંખ એ પ્રેમીની જીભ છે.

❑ મારે એક ડગલુંય બચ થાય—કિન્તુ કાળની કેડીએ ન ભૂંસાય એવું !

❑ સંયોગમાં જ ખીલનારું ને વિયોગમાં મુરઝાઈ જતાંરું પુષ્પ એ પ્રેમ નથી.

❑ ચાદની એ નિશાની ગોઢમાં પોટલી ઉપા છે.

❑ વિચાર બંધન છે, વાણી શૂંળલા છે—આચાર બંનેની મુક્તિ છે.

❑ કણનો મણુ આપતી ધરતીનો વિચાર આવે છે, અને એક જ શબ્દ હૈયાની ધરતી ઉપર લહેરાય છે : 'મા' !

❑ તમારો તમારા વિશેનો અભિપ્રાય 'સારો' હોય છે, ખીલઓનો તમારા વિશેનો અભિપ્રાય 'સાચો' હોય છે !

❑ અરીસામાં માણસ 'સૌન્દર્ય' જોવા મળે છે, 'સત્ય' નહિ !

❑ આનંદ પ્રેમમાં છે તો પ્રતીક્ષામાં યે ક્યાં નથી !

❑ માટીમાંથી જ સજાંયેલો ને અન્તે માટીમાં જ મળી જનારો માનવી ગમે તેટલો મહાન બને પણ માટીને તો ન જ ભૂલે. એને તો સદા મસ્તકે જ ધારે !

❑ જ્ઞાન નયન છે, સંસ્કાર નૂર !

❑ અમાસ એ અધારાનો પ્રકાશ છે, જેના લોકચાહી તખ્તા પર નાનામોટા સહુ તારણજોને પ્રકાશવાની તક મળે છે.

- ▣ ધરતીના તારા આકાશ લાગી તૃપ્તિથી જુએ-છે, આકાશનાં કૂલ ધરતી પ્રતિ મુગ્ધતાથી જુએ છે.
- ▣ દેવલીક સતને પ્રભાત નથી હોતું !
- ▣ અસત્યનો પંથ લયસળો જ નહિ, લલચાવનારો ય હોય છે.
- ▣ ખરી ખૂણી તો જન્મવામાં નહિ, જીવી જાણવામાં છે.
- ▣ ખુબાર થવાની અશક્તિમાં તો પરાજયનું મૂળ નહિ હોય ને ?
- ▣ ત્યાગ અને તપ કદી વ્યર્થ જતાં નથી.
- ▣ પ્રેમની એક લડુર માગી હતી, મોહનો સાગર નહિ !
- ▣ બલ્લા માણસો પ્રત્યે તો ચહુ બલ્લાઈ દાખવે, ખૂરા માણસો પ્રત્યે ખૂરાઈ દાખવનારાઓનો પણ તોટો નથી; તોટો તો છે ખૂરા માણસો પ્રત્યે પણ બલ્લાઈ દાખવનારાઓનો.
- ▣ સંકલ્પનું મુકાન છે, હાથમાં પુરુષાર્થનાં હલેસાં છે ને હૈયે અળાંક ધ્રુવાની મુવતારત્રી ઝગે છે ત્યાં સુધી તો મુરકેલીઓના મહાસાગરની પરવા નથી—પછીની વાત પછી !
- ▣ આદર્શને પણ, કેણુ કહેશે કે, પોતાની સુવાસ નથી ?
- ▣ જે મરી જાય છે તે જીવી જાય છે.
- ▣ કાર્ય તો સહુ કરે છે, પરંતુ કાર્યમાં જે કાવ્ય નિહાળે છે એને માટે પછી શ્રમ પણ વિશ્રામ બની જાય છે.
- ▣ જાતનો ઉદ્ધાર કર્યા વગર જગતનો ઉદ્ધાર કેમ કરી શકાય ?
- ▣ અન્યનો આનંદ લૂંટીને મેગવાએલા આનંદ સમો એકેય અપરાધ નથી.
- ▣ પ્રતિજ્ઞાના પ્રાકટ્ય માટે અનિવાર્ય છે—કાં તો પરમાનંદની બંગી, કાં તો વિષમ વિષાદનું તીર !

- સત કાળી છે, તો તારલાઓની બિછાત ક્યાં રૂપલાવણી નથી ?
- સ્વાવલંબન સમુ કોઈ સ્વાતંત્ર્ય નથી !
- સર્વના મુખમાં પોતાનું મુખ જોવું એના જેવું સંસારમાં એકેય મુખ નથી.
- જીવનનો મોહ છૂટે—મૃત્યુનો ભય તો દૂર થાય.
- માનવી માનવીને હણે એના જેવું એકે પાપ નથી.
- મનુષ્યમાં રહેલો 'હું' અસ્ત પામે એટલે સત્યનો ઉદય થાય.
- માગીનેય મેળવાય ને ત્યાગીનેય મેળવાય !
- પાપીને પસ્તાવો કરતો કરી દેવો, એ પણ એક પ્રકારનું પુણ્ય નથી ?
- સ્વેચ્છાએ સ્વીકારેલ નિયમ એ બંધન નથી, પણ સંયમ છે.
- ત્યાગનો પંથ જ માણસને પ્રેમની મંજિલે પહોંચાડે છે.
- શ્વાસનો અંત એ જ મોત નથી, આશનો અંત પણ મોત જ છે.
- શુભાવેલાના ગમમાં માણસ, ઘણી વાર, હોય એ પણ શુભાવે છે.
- પ્રયત્નનો અંત એ પરાજયનો પ્રારંભ છે.
- નિશા પછી ઉપા આવે છે, ને અચૂક આવે છે !
- સિંહામન આપે તો સાથે સાથે તારી પાહુકા પણ આપજે.
- હૈયામાં જેના રામ હોય—હનુમાન એ ઘઈ રાકે !
- ✓ □ લોહીની સગાઈ પણ કંઈ જેવું-તેવું લોહચુંગક નથી.
- ✓ □ સાચી સહાનુભૂતિ સંકટનો ભાગાકાર કરે છે, આશ્વાસનની અભાવ આપત્તિનો શુણાકાર કરે છે.

- જી પ્રેમ માનવજન્મ પર, સેવા સંનની, પૂજા પ્રભુની !
- જી મદ્યમૂલાં મોની ક્યાં માઝ્યાં હનાં—વાંછી તો હતી કેવળ
સ્વામિની વર્ષાધારા !
- જી મેં કેવળ પ્યારનો જ નહિ, પણ ધિક્કારનોય સદા પ્યારથી
સત્કાર કર્યો છે.
- જી લાવજ્યના લલાટની લગ્ન એ મોક્ષગણિન્દી છે.
- જી પ્રજા પવિત્રતાની સખી છે.
- જી ધણા જીતીને હારે છે, તો ઘણા હારીને જીતે છે !
- જી જીત એ તો ગીત છે, પ્રીતની જાંઝરીનું !
- જી કેટકેટલાં અનર્થનું ઉદ્ભવસ્થાન 'અર્થ' હશે ?
- જી ફૂલનો રંગ ફટકી જાય ત્યાં સુધી હરકત નથી; પરંતુ એ
સુગંધ શુભાવે છે ત્યારે સર્વસ્વ શુભાવે છે !
- જી અધિકમાં અધિક આપે અને છતાં અલ્પમાં અલ્પ આપ્યું
હોય એમ અનુભવે એ સાચો પ્રેમ !
- જી અહીં, આ વિચિત્ર માનવના વિશ્વમન્દિરમાં, પૂજા પામવા
માટે પદ્મર ધનધુ' પડે છે !
- જી એ જીવનવીર છે—જે જીતને જીતી શકે, હારને હસી શકે.
- જી સરજનહારે જેટલી સુન્દરતા સૃષ્ટિને આપી છે, એટલી જ
માનવને આપી હોત તો !
- જી વાળીનો આખો સાગર જે વ્યક્ત ન કરી શકે એ કેટલીક વાર
કેવળ મૌનની એક લહર કરી દે છે !
- જી મુખને ઈશ્વરના આશીર્વાદ ગણતો માનવ, એણે જ મોકલેલા
હુઃખને અલિશાપ શા માટે ગણતો હશે ?

- અંતર તમારું અમીર હોય તો પછી તમે અમીરનાયે અમીર છો !
- સાચું દાન તો એ જ કહેવાય કે જેથી ન તો દાતામાં અભિમાન પ્રગટે કે ન તો યાચકનું સ્વમાન ઘવાય.
- ખોલો નહિ, અને ખોલો તો એવું ખોલો કે, કોઈને ય ખોલવાપણું રહે નહિ !
- ગળી શકે—પ્રકાશ એ પાથરી શકે.
- પૂલ ઝનો—દીવાલ નહિ !
- પીએ તેમ ખ્યાસ વધે એવું જલ કયું ?—તો કહે પ્રેમ !
- સૂયં-ચંદ્રના પ્રથસ્તિ-પ્રજાધો તો સહુ રથે, કિન્તુ મારે તો કોડિયાની કવિતા ગાવી !
- લપસવું સહેલું છે, પડવું વળી એથીય સહેલું છે, કઠિન તો છે ચઢવું—ચઢતા જ જવું !
- ‘આજ’ને જે આવકારે—આવતી કાલ એને આવકારે !
- ખુઝાવી ન શકે એને ખાળવાનો હક્ક નથી !
- વેરને મારે વિજય વશવા કરતાં, અને તો પ્રેમને પન્થે પરાજય પામવો ગમે !
- હવતરનાં ઝેર છૂરવી, જગે અમી રેલાવતાર બધા જ કવિ છે.
- રાગના ત્યાગમાં ત્યાગનો રાગ નથી ?
- આશા સેવે—નિરાશા એને સહેવી પડે !
- જિન્દગીનો લામ જેણે પી બહુયો છે, એને માટે મોત પણ મીઠું બની રહે છે.

- જી જગતની રાજે ત્રણ કૂલ એવાં ખીલે છે, જેમનો રંગ ઘેલછા-
નો હોય છે—ગ્રેમી, કવિ ને પાંજલ ।
- જી માનવ પોતે જ પોતાનો શિક્ષી છે.
- જી જે બધું આપી બાંધે છે, એને બધું આપી મળે છે.
- જી પ્રેમ જ પ્રેમનો પુરસ્કાર છે.
- જી એ ગરીબમાં ગરીબ છે, જેનું દિલ ગરીબ છે.
- જી મંગલને મંગલ માજે મેળવવામાં જ માંગસ્ય છે.
- જી કાંટે કાંટો ભલે નીકળતો હોય, હીરા હીરાને ભલે કાપતો હોય
—પણ વેર તો પ્રેમ વડે જ શમે છે, વેર વડે નહિ ને નહિ જ !
- જી મળેલા કરતાં મેળવેલાને માણવામાં વધુ મીઠાશ છે.
- જી છતી ઇંદ્રિયો જેણે, છત્યું ઇંદ્રાસન એણે !
- જી કામથી નહિ, કામના અભાવથી કંટાળો ।
- જી કાંટામાં કૂલ ખીલવનાર કુદરત, કોણ કહેશે કે, કડુણામથી
નથી ?
- જી આપણે સૌ એક જ તારના ઝંકાર છીએ.
- જી અમાસ એ તારલાઓની પૃથ્વીમાં છે !
- જી વન વીંધે, કેડી લાધે એને !
- જી શુણ્ણાહક ચંદ્રની ચાંદની ભેશે, દોષદેખુ મયંકનું કલંક !
- જી કોઈ એ પૂછ્યું : ‘એ’ ક્યાં વસે છે ?
મેં પ્રતિપ્રશ્ન કર્યો : ક્યાં નથી વસતો ‘એ’ ?
- જી અંધારી રાત આપનારે સાથેસાથ ચાંદ-તારા પણ ક્યાં
નથી આપ્યા ?

તમારા આશ્રમનાં દ્વાર બંને માટે ખુલ્લાં રાખો, ઉભયને સમાન ઉમંગકાથી આવકારો—દુષ્યન્તને તેમ દુર્વાસાને; અને પછી તમારે શકુન્તલા પેઠે શાપ પામવાનો નહિ રહે !

અહીં શૂર્પણખાએ છે ને શળરી યે છે—પણ તમારો આતમ-શમ બાગૃત હોય તો પછી હરકત નથી !

ઇન્દ્રધનુષની રંગલીલા પામતાં પહેલાં આકાશે કનકલક્ષ્યામ બનવું પડે છે—મેઘે વીજની કરવત વડે વહેરાઈ ને વરસવું પડે છે !

અનુરાગ આગને ય ગાગ બનાવી મૂકે !

પુરુષાર્થ તો છે કલ્પવૃક્ષ !

કાર્ય, પછી એ ગમે તે પ્રકારનું હોય, પણ એ દીપી નીકળે તો અવશ્ય માનવું કે કાં તો એ પ્રેમના રંગે રંગાએહું છે, કાં તો વેદનાના !

સાચો પ્રેમ સદા દાતા જ રહે છે, યાચક કદી બનતો નથી.

જીવનપાત્રને રસધી છલોછલ ભરી દેતી એક ક્ષણ માટે હું તો શુષ્ક જીવનનાં હબરો વધું જતાં કરું !

જે તરી શકે તે જ તારી શકે.

મીકાશ ભોજનમાં નથી, ભૂખમાં છે !

કર્મ ન પ્રગટાવતું જ્ઞાન ભારરૂપ છે !

અસંતોષી સમાન કોઈ અકિંચન નથી, સંતોષી સમાન કોઈ સમૃદ્ધિવાન નથી.

આચારને બદલે વિચાર જ્યારે પ્રચારમાં પરિણમે છે ત્યારે એ અવિચાર બની રહે છે !

- ૩૨ પ્રેમની ગંગાને ઝીવવા માટે જોઈએ ત્યાજની શિવજટા !
 ૩૩ જ્ઞાનદ માનવીની મદન વસે છે, બ્રહ્મ નિદ્રિ !
 ૩૪ પાગની પગીમા કળામા પડની પાત્ર પગીદા ધતી હોય છે !
 ૩૫ મનકે ધારો કે પગે ક્યયે, કિન્તુ ફૂલ જેનું નામ, તે તો મદા સૌરભ જ આપયો !
 ૩૬ જીવમા જડતા છે, જતુ કળામા મદત્તા !
 ૩૭ ૫ સ્વર્ગને ઝ ખુ છુ —કારણ કે ત્યા પડેવા મારા વલુને ત્યા મરુનો, વજ્રવજ્રયા કા ચો, વલુચીતયા ચિત્રો, વલુગાયા ગીતો, મને ઝ ખે ં
 ૩૮ મહાસાગરની મર્યાદા જ તો છે એનું મોગામા મોટું અને મોઘામા મોઘું મોતી !
 ૩૯ મુખ અને દુ ખ પડેલું માનવીના મયમને માપે, બીજું એની મહુનશીલતાને !
 ૪૦ મરગામા જો—
 માની મમતા ન હોય ને માનવતા ન હોય, વિરહના આમુ ન હોય ને આમુની વેદનાની માધુની ન હોય મરજોની મહેકતી પૂષ્પદાની ન હોય ને જીવનવૈવિધ્યની જાતી જા તેજહાયા ન હોય અને ન હોય નવજીવનના મગલપ્રભાત મમુ મીડું મોત તો એવું મરગાં પલ્લુ મને તો ન ખપે !
 ૪૧ કેટલાક જ ધનની મનને લગન લાગે ં અને જોમા પ્રેમનું જ ધન મુખ્ય છે !
 ૪૨ કેવળ વાણી તો શબ્દોનો વિવાસ જ છે, એનો વિકાસ તો છે વર્તન !

- ✧ જીવનનું ગીત જે પામે—જીવન એ જીવી જાણે !
- ✧ સત્યનું દાન ન હોય—આપવાનો એ પદાર્થ નથી, એ તો શોધનો વિષય છે. એ મળે તહિ, એ મોતીને તો મેળાવવું જ પડે, મરજીવા ણનીને !
- ✧ તમારી જિન્દગી ખુલ્લી કિતાબ મમી હોવી જોઈએ; દિલ દર્પણ સમાન !
- ✧ આત્માને છેતરવા જેવો અન્ય એકે અપરાધ નથી.
- ✧ કુરમાનીનું કોડિયું છે, સાધનાનું દીવેલ છે, ઝંખનાની વાટ છે, શ્રદ્ધાનો દીપ જલે છે, કસોટીની કમલલશ્યામ રાત છે, હું છું, ને સિદ્ધિના સુવર્ણ પ્રભાતની પ્રતીક્ષા.
- ✧ મુક્તિ માત્ર સતત જાગૃતિ માગે છે.
- ✧ સત્યપંથના પ્રવાસીઓએ સાથીઓનો મોહ છોડવો જ રહ્યો.
- ✧ પહેલો સંકટ, પછી સાધના અને પરિણામે સિદ્ધિ એ જ અનાતન સિદ્ધાંતની રીત છે—વિકાસક્રમ છે.
- ✧ સાધનાનો સાગર પાર કરે—એના સ્વપ્નમિનારાને સિદ્ધિને કિનારો સાંપડે.
- ✧ અનિષ્ટમાંથી પણ કંઈક ઇષ્ટ જન્મે જ છે—કુરુક્ષેત્રમાંથી ગીતા સર્જાઈ, તેમ.
- ✧ વેરાનને પણ, ચાહે તો, તમે નંદન-વનમાં પલટાવી શકો.
- ✧ મારાં ગીતોની મધુરપ, લોકો માને છે કે, મારી ટુંચા-બંસ-રીમાંથી આવે છે; પણ માત્ર હું ને તું જ જાણીએ છીએ કે ગીતો મારાં, એમની મધુરપ તો તારા યોષની મધુશાલા-માંથી ચોરી લાવે છે !
- ✧ દોષને લલે હણે, પણ દોષિતને તો હેત જ કરો.

✽ ‘હું’ અને ‘મારું’ મા રાચવાની વૃત્તિ એ વિપક્ષી છે—જે દેખાય છે મોહક, ને હોય છે દાહક !

✽ ગૌથી શ્રેષ્ઠ ધર્મ કયો ?—તો કહે મર્વધર્મ સગલાવ !

✽ હાચરના જીવન કરતા, મને તો વીગ્ન મૃત્યુ ગમે

✽ જ્યોત અને જ્વાળા પ્રકાશના જ ને સ્વરૂપો—છતા એક ઉત્તરે, બીજું બાજે

✽ ખરાબ હોવું એ નહિ, માલુમને જુએ છે તો આ ખરાબ દેખાવું !

✽ આનંદની શોધ મેં આદરી અને શોધતા શોધતા હું વેદનાના માગરના તળિયે જઈ પહોંચ્યો અને ઉલરાતા આશ્ચર્ય વચ્ચે મેં ત્યાં આનંદના મોતીને ચક્રવક થતા જોયા !

✽ પ્રેમયજ્ઞની એક અનોખી ખૂબી છે—જે હોમે છે એ હાસલ કરે છે, જે મેળવના મથે છે એ ગુમાવે છે

✽ પ્રેમ અને પ્રકાશનો હું મદદ પિયામી અને પૂતરી રહ્યો છું, અને પ્રભુ મારા ! એ પ્રેમ પણ તું છે અને એ પ્રકાશ પણ તું છે !

✽ વૃત્તિના સર્વ પ્રવૃત્તિ-વર્તુળોનું કેન્દ્ર ત્યારે ‘સ્વ’ મટી ‘સર્વ’ બને છે, ત્યારે વ્યક્તિ વ્યગ્નિ મરી વિભૂતિ બને છે

✽ સફળતાની ચાવી ચી ધીને, તું મારા પુરુષાર્થને તાણ કા લગાવે ?

✽ કિનારાના અડીળામ ખડકોની અડગ નિશ્ચલતા મેં જોઈ અને સતત કર્તવ્યરત મોજાઓની શ્રદ્ધાલરી ચેતનવતી અચળ ધીરજ પણ મેં જોઈ, અને મને લાગ્યું કે પ્રગતિના પ્રયત્નને છેલ્લે નથી—ન હોવો જોઈએ

- ✽ સુખ મેં કયાં માગ્યું છે ? હું તો કહું છું કે દુઃખ આપ—
એવું દુઃખ કે જે ટાંકણું બનીને મારા જીવન-શિલ્પને ઘટે !
- ✽ પુણ્યનો ગર્વ એ પાપ છે, જ્ઞાનનું શુભાન એ અજ્ઞાન છે.
- ✽ હું પશ્ચર બનવાનું પણ પસંદ કરું—તું એનો શિલ્પી બને
તો !
- ✽ પ્રેમનો પ્રદીપ ત્યાગના તેલ વડે જ પ્રકાશે છે.
- ✽ પોતાના અજ્ઞાનનું જેને જ્ઞાન છે એ જ્ઞાની છે—અને એ અજ્ઞાની
છે, જેને પોતાના જ્ઞાનનું શુભાન છે.
- ✽ કસોટીને કમનસીબી ન ગણતા; કારણ કે, એ ખુશનસીબી
✓ તો પામે છે કેવળ સુભાગી કનક, કમભાગી કથીર નહિ.
- ✽ તીરે જીવી તમાસો બેનારાને માંહીં પડેલાની મશ્કરી કરવા-
નો હક્ક નથી.
- ✽ સો શિદ્ધાંતો કરતાં એક સક્રિયતા સારી.
- ✽ પરને પ્રકાશ આપવા માટે દીપકે પોતે બળવું પડે છે.
- ✽ બંધનમાત્રનું મૂળ મોહમાં નથી ?
- ✽ સાધના વગરની સિદ્ધિ....કાયદોનું એ સ્વર્ગ અને ન બધે,
✓ બાઈ !
- ✽ સુખના મોહમાં જ દુઃખનું મૂળ છે.
- ✽ દુઃખ તમને રડાવી શકે ત્યારે એ હોય એના કરતાં બમણું
✓ બની જાય છે; પણ જ્યારે તમે દુઃખને હસી શકો ત્યારે એ
હોય એના કરતાં અડધું થઈ જાય છે.
- ✽ પ્રેમને પામવા માટે પ્રેમ કરવો પડે.
- ✽ સાધનાનું સ્વામીત્વ વાંછવું હતું, સિદ્ધિની શુભામી નહિ !

૬૬ અપૂરપને મદી લેવી અને એ પાછી મધુરપે,—એ તો કેવળ
પ્યાર જ કરી શકે.

૬૭ રસિકતાનું મોતી મંચમની છીપમાં પાકે છે.

૬૮ ‘ભદ્ર લોકો’ જ્યાં જતા ‘ગુણાય’ છે, ત્યાંથી જ ઘણી વાર ગુર્ગ-
ધિત જીવનમત્યો સાંપડે છે—કાદવમાંથી કમળ સાંપડે તેમ !

૬૯ પ્રાપ્તિ કરતાં પ્રતીક્ષામાં અનેરો આનંદ હોય છે.

૭૦ અતિરેક માત્ર અધઃપતનને પાત્ર !

૭૧ ગરીબો અજ્ઞના અભાવે મરે છે. અમીરો અજ્ઞના અતિરેકથી !

૭૨ આપત્તિને આનંદથી વધાવી લો અને એનું આસાનીમાં
રૂપાન્તર થઈ જશે !

૭૩ મુત્સદ્દી વિચાર્યો પછી વતે છે, મૂળ વત્યાં પછી વિચારે છે !

૭૪ તમારો દેહ દેવાલય છે : આત્મા દેવતા : નિત્યકર્મ છે તમારો
ધર્મ !

૭૫ અન્તયાંત્રી અન્નરમાં જ વસે છે.

૭૬ હમા વીર આપી શકે, કાયર નહિ !

૭૭ કહેવાય છે કે સત્ય મર્વદા કડવું હોય છે, પણ એય એટલું જ
સત્ય છે કે એના ફળ મર્વદા મીઠાં જ હોય છે.

૭૮ ભૂમિના ગર્વ કરતા પાપનો પશ્ચાત્તાપ મહાન છે.

૭૯ તમારે દ્વારે આવેલને કદી પણ ખાલી હાથે પાછો ન કાઢો, કે
જેથી કોઈક દિવસ તમારે કોઈના દ્વારેથી ખાલી હાથે પાછું
ફરવું ન પડે.

૮૦ સિદ્ધિની દેવી કેવળ આરતીથી ન રીઝે, એને તો આહુતિય
જોઈએ !

- ૬૬ સિંહાસન આપે, તો સાથે માથે તારી પાદુકા પણ આપજે !
- ૬૭ જીવન જેનું મુન્દર—મૃત્યુ એનું લયંકર કેમ હોઈ શકે ?
- ૬૮ જીવનને અને જગતને જ્યારથી હું જોતા શીખ્યો ત્યારથી—
હા, ત્યારથી—‘આનંદ’ અને ‘અત્યુ’ નામના બે પંખીઓએ
મારી આંખોમા માળા બાંધ્યા છે ।
- ૬૯ તરવામા મળત હશે, પણ મહત્તા તો તારવામા જ છે ।
- ૭૦ દૂર દૂરથી પવનપાછે વહી આવતા વાસળીના સૂર સાલળવામાં
જે મીઠાશ સમાયેલી છે—એવી જ મીઠાશ ચાદનીમા નાહવા-
મા રહેલી છે.
- ૭૧ પ્રેમ કરનારને તો સૌ પ્રેમ કરે, પણ મહત્તા તો મિઠ્ઠાંરનાર
ને ય પ્યાર કરવામા છે
- ૭૨ વિશ્વાસઘાતીને પણ વિશ્વાસપાત્ર તો વિશ્વાસ વડે જ બનાવી
શકાશે—અવિશ્વાસ વડે નહિ, વિશ્વાસઘાતથી પણ નહિ ।
- ૭૩ ફૂલની મુગ ધ મળી રહેતી હોય તો પછી બાગના માલિક ન
હોઈએ તો ય શું ?
- ૭૪ કૃતાઈ ત્યારે જ બનીએ, જ્યારે કાળની કસોટીમા ક અન નીવડે
એવું કંઈક કરી જઈએ ।
- ૭૫ બહુ ભાગીને ભુલ્લો થઈ જાએ, પણ એક આશા અખ કિત
રહેજે—શ્રદ્ધા ન ખૂટજે ।
- ૭૬ ગર્વને જ્યાં સ્થાન નથી—એ સ્થાન ગૌરવનું છે ।
- ૭૭ ‘દેખાવું,’ ‘બનવું,’ અને ‘હોવું’—એ ત્રણે વચ્ચે ‘દૂબવું,’
‘તરવું,’ અને ‘તારવું’ જેટલો તફાવત છે ।
- ૭૮ માનવીનું હૈયુ ક્યારેક કીડાગણુ બની ગઈ છે, તો ક્યારેક
કુરુક્ષેત્ર ।

- ૬૧ દીને દીવો પ્રગટે તેમ, પ્રેમ પ્રેમને પ્રગટાવે છે
- ૬૨ માનન મન હુ ખનો ગુણાગર કરે છે સુખનો ભાગાકાર !
- ૬૩ પોતાની ભૂવ માણુમને મૂ એ બનાવે છે, પાત્રકાની વાચાળ !
- ૬૪ એક ડગલામા—પહેલા પગલામા અનેક આગામી પગલાઓ
તુ ધીજ પટેલુ હોય છે !
- ૬૫ હુ તો મહા પિયામી રહ્યો છુ ફારમનો, ફૂલનો નહિ !
- ૬૬ પ્રેમ કરવો એ કવા છે, નિભાવનો એ સાધના !
- ૬૭ આજતુ નાનકડુ ધીજ એ આવતી કાલતુ વિશાળ વૃક્ષ છે !
- ૬૮ પ્રેમપ ખીનો માળો કયો ? તો કહે હૃદય !
- ૬૯ ઘણાને માટે જીવન એ 'સત જાઝી ને વેશ થોડા' જેવુ બની
રહે છે, તો કેટલાકને માટે 'સત થોડી અને વેશ જાઝા' જેવું !
- ૭૦ અમરતા એને વરે છે, જે ફનાગીરીને વરે છે !
- ૭૧ હુ કેડિયુ બતુ —તુ જ્યોત બને તો !
- ૭૨ અમત્ય જોલવું એ જ નહિ સત્ય ન જોલવુ એ પણ એક
પાપ છે !
- ૭૩ અહિ સા ધીરની સહનશીલતા સમર્થની !
- ૭૪ પવિત્ર મન પોતે જ તારક તીર્થસ્થાન છે
- ૭૫ પોતાની એમ બાણુનાર પ્રત્યે માણુસને સદા અણુગમો રહે
વાનો !
- ૭૬ મત્ય એ સુધ્ છે, જેની આસપાસ સઘળા મદુગુણોડપી ઝડો
ફરે છે !
- ૭૭ જેને પ્રકાશવુ જ છે, એને ગગન મગી જ રહેવાનુ !

૧૧૧ ત્યારે અહીં કશું અસત્ય નહિ હોય; ત્યારે કશું ય અમંગલ નહિ હોય, અમુન્દર નહિ હોય !

૧૧૨ પથદીપ ન જાની શકે તો કંઈ નહિ, તું તારો પોતાનો પ્રદીપ બને તોય ઘણું.

૧૧૩ મારાં દુઃખોને તો મેં નિત્ય હુસીને ટાળ્યાં છે, પરંતુ પારકાનાં દુઃખોએ તો નિરંતર મારી પાસેથી અચૂક અશ્વની ખંડણી મેળવી છે.

૧૧૪ સદ્ગુણ સમાન એકેય આત્મપણ નથી.

૧૧૫ સામઘ્યનું બાણ અંયમના ભાથામાં જ શોભે !

૧૧૬ દિ દુરૂપ હશે તો ક્યાંયે સુરૂપ નહિ દેખાય !

૧૧૭ એકાગ્રતા એકલબ્યની, પ્રતિજ્ઞા લીભની, સાધના ભગીરથની !

૧૧૮ સુખ મેળવવું અને માણવું એ પણ એક કલા છે. એ કલાનો કસબી ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ મુખ મેળવી શકે છે—માણી શકે છે !

૧૧૯ અંધકાર છે તો ચાંદ-તારા ઉજ્જમાળા લાગે છે—દુઃખ છે તો સુખનું મૂલ્ય અંકાય છે.

૧૨૦ પ્રીતિ દાતિને ખી બાય છે.

૧૨૧ કરુણા ક્ષમાની જન્મદાત્રી છે.

૧૨૨ કંઈપણ માનવીનું ત્રિલોચન છે.

૧૨૩ સેનાની બનતા પહેલાં ઐનિક બનવું પડે.

૧૨૪ એકેએક આશા અપૂરી રહે એ બે છવનની ગોટામાં ગોટી કરુણતા હોય, તો એક પણ આશા અપૂરી ન રહે એય શું નાની કરુણતા છે ?

- અકસ્માત અંગ્રેજોના ભોગ બની ગુનો કરી બેસનારાઓને કેટલીક વાર દેદખાનાંઓ કાયમી ગુનેગાર નથી બનાવતાં ! કેટકેટલા ગુનાઓ મરીખીમાંથી ઉદ્ભવના હોય ?
- અગ્નિનું સાન્નિધ્ય ધીને ઓગળાવ્યા-વગર રહે, તો સંગનો સંગ લાવ્યા વગર રહે.
- અગ્નિ બાળે પણ ખરો, અને હૂંફ પણ આપે. બળવું કે હૂંફ મેળવવી એ આપણા જ ઉપર અવલંબે છે, અગ્નિ ઉપર નહિ.
- અજ્ઞાનને જ્ઞાન ગણવા જેવું એકે અજ્ઞાન નથી.
- અડગતા અને છુદ વચ્ચે આલ-જમીનનું અંતર છે.
- અતિરેક આવે એટલે ઔચિત્ય અચૂક વિદાય લે.
- અતિશક્તી પણ અલિશાપરૂપ નથી ?
- અનુભવ એટલે ઠોકર ખાધા પછી થતું ખાડાનું લાન !
- અનુરાગ, આગને ય બાગ બનાવી મૂકે !
- અનુવાદ એ અંદ્ર છે, જે પારકા તેજે પ્રકાશે છે !
- અન્યના દોષ જ જોનાર અંતે કીટખમરન્યાયે જાતે જ દોષનો દોષ બની જાય તો તેમાં આશ્ચર્ય શું ?
- અપકાર પર ઉપકાર કરવાથી દુશ્મનને પણ દોસ્ત બનાવી શકાય.
- અપચાથી જ નહિ, પટોશીનું સુખ જોઈને પણ ઘણાનાં પેટમાં દુઃખે છે !
- અભિમાન સમાન એકે અધર્મ નથી.
- અભિમાનીને ઉપેક્ષા વિષ સમાન લાગે છે, પ્રશંસા અમૃત સમાન.

જી અમીરને તેડવા માટે મોત કંઈ સોનાની પાલખી સાથે નથી આવતું !

જી અમીરમાં અમીર કોણ ? તો કહે ચંતોપીમાં ચંતોપી.

જી અસત્ય, અધકાર અને અજ્ઞાનમાંથી—મોહ, માયા ને મત્સરમાંથી મુક્તિ અપાવી મનુષ્યના જીવનચોકમાં જ્ઞાન, સત્ય ને સંસ્કારની રંગોળી પૂરે—માનવનો સર્વતોમુખી ને સર્વાંગી વિકાસ સાધી એને વિશ્વપ્રેમ, વિશ્વકલ્યાણ ને વિશ્વશાંતિને સિદ્ધ કરવા કટિબદ્ધ કરે તે જ વિદ્યા, તે જ કેળવણી.

જી અસત્યનાં વાદળ-દળ લાખ મથે, હતાં સત્યનો સૂર્ય તો પ્રકાશ્યે જ રહે છે.

જી અસત્યને ટેકો જોઈએ; કારણ કે, એ સૂરદાસ છે—ત્યારે સત્ય તો સંજય છે !

જી અસત્યને માર્ગે ચાલી આસાયેશના અત્તરને માણવા કરતાં, મને તો, કંટકોના ડંખ સહીને પણ, સત્યને પંથે જ પ્રસ્થાન કરવાનું જમે.

જી અસત્યવાદી માત્ર સત્યનારાયણના અપરાધી છે.

જી અસંતોપી માટે પ્રત્યેક પ્રાપ્તિ અધિક અતૃપ્તિની જ જન્મદાત્રી બની રહેવાની !

જી અમુન્દરનો ખુરખો ઓઢીને ય ઘણી વાર મુન્દરતા આવે છે.

જી અશુ, વિપાદ-વાદળનું ગળ હરી લે છે.

જી અહમ્ અને દ્વેષ : બન્ને એના ધારનારને જ પ્રથમ મારે છે.

જી અહંકારના એવરેસ્ટને જ્યાંમુખી માનવ સર નહિ કરે, ત્યાં-મુખી એને શાશ્વત શાન્તિ નહિ લાધે !

જી અહંકારનો અગ્નિતાપ ક્રીતિ કુસુમને કરમાવ્યા વગર કેમ રહે ?

- ❑ અધિકાર પ્રાપ્તિ માટે પડખરૂપ છે, તેમ યુદ્ધમાત્ર—યુદ્ધની તૈયારીઓ પાત્ર—શાન્તિ માટે, શાન્તિવાદી માનવતા માટે આજ્ઞાન ગમાન છે !
- ❑ અધિકારને હાથવશ માટે મૃત્યુને કંઈ એની માથે મારામત ખેંચે પડતો નથી, મત્યનુ પતા એવું જ છે
- ❑ અધિકારમાં જે તાગઓ તો ઝમૂકતા જ રહે છે, છતાં માનવી જેવો માનવી દુ ખમા શાને હિંમત હારી જતો હશે ?
- ❑ અધાપો કેવળ આખોનો જ નથી હોતો, મોહ, માયા, ઈર્ષ્યા, ક્રોધ, અહંકાર ને વેગ પણ માનવીને આધ્યાત્મિક બનાવી મૂકે છે
- ❑ આક્રમક આક્રમક કાર્યનેય આમાન બનાવવાની સાધી એક જ સીધી
- ❑ આ કારણેય કારણેય તો જુઓ ! આજે જેમા ક્રમતા માનવી મરતો બન્યો છે
- ❑ આજના યુગધર્મનો શબ્દાઢ મર્મગત શાન્તિના પુનિત ગંગાવનરણુ કાજે મહુ મહિયારી ભગીરથ-ગાધના આરભો !
- ❑ આજની અશાન્તિ, સોયનો ઉપયોગ ઘડવાને અને 'કારતર'ને ઉપયોગ લઘવાને આભાની છે
- ❑ આત્મમર્મના વગર હીપ પતંગને પામી શકતો નથી, તેમ ઈશ્વરચરણે મવસ્ત્રનુ મર્મપંજુ કયા વગર ભક્તને પ્રભુપ્રાપ્તિ થતી નથી
- ❑ આત્મધર્યા એ આલનજાહુ પુરુષાર્થની દરબી આગળી છે જે ગમે તેના મહત્ત્વના ગોવર્ધન પર્વતને ચ તોળી શકે છે- જ એ ઉડાવી મૂકે છે !

- આત્માની તીર્થયાત્રાની સમાપ્તિ છે પ્રભુપ્રાપ્તિ.
- આત્માને છેડ દેવા કરતાં, દેહને જ ચેડ દેજો !
- આદર્શ દામ્પત્ય જીવનનું નિર્માણ પતિપત્નીના પરસ્પરના જીવન વિષેનાં મૂલ્યોના સંવાદિત્વસહર મંગલ મિલનયોગ પર જ થાય છે—સપ્રમાણ છાયા-પ્રકાશની મુલગ મિલાવટ-થી જેમ સર્વોત્તમ ચિત્રનું સર્જન થાય છે, તેમ.
- આદર્શસિદ્ધિ આત્મવિલોપન માગે છે.
- આપણી ઉન્નતિમાં કોઈની અવનતિ સમાયેલી ન હોવી જોઈએ.
- આપણે ક્યારે સમજીશું કે આપણે જ આપણા તારક અને આપણે જ આપણા વિઘાતક છીએ ?
- આપણે ક્યારે સમજીશું કે સુખ અસંતોષના અશ્નિતાપમાં નહીં, પણ સંતોષની રીતલ ચાંદનીમાં છે ?
- આપણે કોઈના જખ્મો પર મલમ ન લગાવી શકીએ તો કંઈ નહિ, પણ મીઠું તો ન જ લલરાવીએ.
- આપનારના અંતરાકાશે અભિમાનનાં અંધારાં ઉતારે એ નહિ, ત્યાગનો તારક દીપ પ્રગટાવે એ જ સાચું દાન !
- આળાદી અલગતામાં નથી, એકતામાં છે. ~
- આ વિશ્વજાગમાં કંટકોનું જ આયુષ્ય અધિક હોય છે, કુસુમોનું નહિ.
- આશાલતા હદી કરમાતી નથી—પાનખરમાં પણ !
- આશાવાદી પુરુષાર્થનો ચદ્દામંત્ર : ‘ શક્યા અહુત્યામાં પલટાય છે, પલટાયે જ રહે છે ! ’
- ઔચિત્યજ્ઞાન—આરાગારનો સૂક્ષ્મ વિવેક એ કલ્પનો આત્મા છે.

▣ આગાવાદી—‘બીજ પૂનમ બનશે !’

નિરાગાવાદી—‘પૂનમ અમાસમાં પલટાયા વિના નહિ રહે !’

▣ આમદ્વિત અપર મા છે, માનવીની ખની મા તો મુક્તિ જ છે.

▣ આમદ્વિત આગ છે, ભોગવિલાસ ઇંધણ !

▣ આમદ્વિતની મુક્તિ ઠારા જ થશે મારી તૃપ્તિની મંત્રાસિ !

▣ આમદ્વિત ને અદેખાઈ એ ફેંકેથી ને મંથરા છે.

▣ આખમ અમાસ છે, પુરુષાર્થ પૂનમ !

▣ આખ માનવના અંતરની આરમી છે, તો જીભ આરોગ્યની.

▣ ઇચ્છિત વસ્તુ ન મળે એના કરતાં એ હાથતાલી દઈને ચાલી જાય, એ અધિક દુઃખદાયક છે—અમૃતનો કટોરો હોઠે અટકે ન અટકે, ને ઢોળાઈ જાય, તેમ

▣ ઇન્દ્રિય એની કામના પૂરી ન કરી એટલે આવેશમાં લાગે ભૂલી એ બોલી ઊઠ્યો, ‘તું’ ફેટલો નિધુર છે ! મૂર્ખ લોકોએ નાહક તને ‘દયાળુ’ અને ‘દાના’ કહીકહીને છાપરે ચઢાવ્યો છે ! હકીકતે તો તારા જેવો કૃપાળુ અને ક્રૂર બીજો કોઈ નથી—નહિતર મારી આટલી નાનીશી માગણી ન સંતોષે !’

ત્યારે બીજાએ, જેની ઇચ્છા પણ ફળી ન હતી, હાથમાં ન આવેલ ડાસને આટી ન કહેતા, શાત-સ્વસ્થ વિનમ્રતાથી કહ્યું, ‘દેવતા ! તારી કૃપામા તો કમી નથી જ નથી. તું તો ખરે જ દયાળુ અને દાતા છે. હું જ અપાત્ર છું—અનધિકારી યાચક છું, દાતા મારા !’ અને મારી આ અનધિકૃત કામના-ને અપૂર્ણ ગણી, પાત્રતા કેળવવા માટે એ દિશામૂચન દ્વારા મને જે પ્રેરણાનું દાન કયું છે, એ ગું તારી નાનીસૂની કૃપા છે, કમળાલય !’

- ▣ ઇચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ કરતાં યં અધિક આનંદ તો એની પ્રાપ્તિ માટે કરવા પડતા પ્રયાસોમાં છે !
- ▣ ઈર્ષ્યા એ પ્રશંસાનું 'કાર્ટન' છે !
- ▣ 'ઈશ્વર એ તો માનવીની એક કલ્પનામાત્ર છે.' નાસ્તિકે કહ્યું.
'કલ્પના હોય તોયે એ કલ્પના કેવી કલ્યાણકારી છે !' મેં જવાબ આપ્યો.
- ▣ ઉદ્ધારના બે માર્ગો : એક તો પાપના નિવારણ માટે પશ્ચાત્તાપ કરવો—પુણ્ય કરવું, અને બીજો, પાપ જ ન કરવું ! ત્યારે અપનાવવા યોગ્ય માર્ગ કયો ?
- ▣ ઉપદેશ નહિ—અનુભવ માનવને ઘટે.
- ▣ ઉપા જિગે છે ને આગાહી કરે છે 'મંધ્યા આવવાની છે, હોં !' મંધ્યા જાય છે, ને કહેતી જાય છે 'ઉપા જિગવાની છે, હોં !'
- ▣ એ આવે છે ! જીવનપલટાની એ પણ આવે છે, એક વાર તો અચૂક આવે છે અને એકેએક માનવીના જીવનમાં આવે છે.
- ▣ એક કામથી કંટાળો ત્યારે અન્ય પ્રકારનું કામ કરવા લાગો, ને કંટાળો તમારો ચાલ્યો જશે !
- ▣ એક ડગલું—પહેલું પગલું, અનેક આગામી ડગલાંનું—પછીનાં અગણિત પગલાંનું પ્રેરક બળ ને ઉદ્ભવસ્થાન છે.
- ▣ એકતારૂપી કાયાની આબાહી એ છાયા છે.
- ▣ એક ભૂલ કેટલીક વાર અનેક ભૂલની જનની બની રહે છે.
- ▣ એક હાથે જેમ તાલી નથી પડતી, તેમ પતિ-પત્નીના ઉભયના સંવાદી સક્રિય ગહકાર વગર લગ્નજીવન પણ મુખી અને મદ્યનીવડતું નથી.

૫૫૫ એક વસ્તુ એવી છે, જે અન્યને આપનાં આપણે જરા પણ અચક્રતા નથી—શિખામાનું !

૫૫૬ એરબુની ચક્રનશીલના આથે મંદોનો ઘણી પેડે ગામનો કરો, ને સિદ્ધિ તમને 'સ્વાગતમ્' કરશે !

૫૫૭ એ સાચો સ્વાતંત્ર્યપ્રેમી છે, જે કોઈનાય સ્વાતંત્ર્યનો શિકાર કરતો નથી અને કોઈને પોતાના સ્વાતંત્ર્યનો શિકાર કરવા દેતો નથી.

૫૫૮ કમળસ્થામ રાત હતી.

ભારે નિરાશાએ મને એ રાતે ઘેરો હતો. તને કરાર નહોતો, મન યેન હતું; આંખોમાં જાંબ નહોતી. રાત આખી હું નિરાશાનાં અંધારામાં અટવાયેલો રહ્યો, અને રહીરહીને મેં તારલાઓને પૂછ્યા ક્યું : 'નિરાશા મારી, ઠરી દૂર થશે ખરી !' પણ નટખટ તારલાઓ તો ન જોલે કે ન ચાલે ! માત્ર મરક મરક હસ્યા જ કરે.

મૂંઝવણ મારી વધતી ગઈ અને એમ રાત પણ.

આખરે અરુણોદય પહેલાં અંધકાર પ્રગટ ગને જ ને ? વીતી રાત ને ઊઝું પ્રભાત ! પ્રભાતના પહેલા કિરણે હાથના ઢેસલાં વેરતાં મને પૂછ્યું : 'આપું તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર ?' મેં કહ્યું : 'નહિ તો ! ઉત્તર મળી ગયો મને !'

—એ વખતે તન માડું હળસુંકૂલ થઈ ગયું હતું. મન યેનની જાંસરી બગવતું હતું. આંખોમાં અનોખું તેજ ઝબક ઝબક થતું હતું. મોં પર કો' નૂતન આશા ને પ્રેરણા બાળે હાથમાં હાથ ગૂંથી રાસે રમતાં હતાં, અને સ્વરમાં મારા, શ્રદ્ધાનાં લાખલાખ કિરણો ચકચક થતાં હતાં !

કર્તૃત્વનો ગર્વ કરવો હોય, એને પરિણામની કટુતા મહેવા
તૈયાર રહેવું પડે

કટપના કેવળ મન્ત્રી આપે છે—પણ લાલુજીવી, ત્યારે માધના
પ્રથમ મહેનત માગે છે ને પછી મળ આપે છે—પણ
શાશ્વતજીવી

કટપના ડો' બહુ ઝીડી જેવી છે હવાઈ તરંગો એના પગ
થિયા છે, અને એનું ચઢાણ જેટલું સુગમ છે તેટલું જ વેગ
પૂરક છે માનવી એના પહેલા પગથિયે પગ મૂકે છે ને તત્ક્ષણ
છેક ઠેલે પગથિયે જઈ પહોંચે છે—તળેટીમા ઊભેલો માનવી
એકાએક ટાંચે જઈ પહોંચે, તેમ

કટપના નહિ, કામનાય નહિ, પણ સાધના જ એક એવું લોહ
ચુંબક છે, જે ગમે તેવી લોખંડી સિદ્ધિને ય આઠધ્યા વગર
રહે જ નહિ ને !

કટપવૃક્ષ એ પુનર્પાર્થનું સ્વર્ગીય નામ છે ।

કહા, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ એનો આદર્શ તો
આ જ હોઈ ગયે—સત્યમ, ગિવમ, મુન્દગમ !

કહાના કળશે ન ઢાળાવાનું નક્કી કર્યું છે, ને મેં એને ઢાળા
વ્યે જ રહેવાનું નક્કી કર્યું છે—જોઈએ, કોણ જીતે છે !
પણ એટલું તો નક્કી જ છે કે વિજયને વગીશ તો એ વિરલ
હશે અને પરાજય પામીશ તો પણ એ પામર નહિ હોય ।

કવિતા લખે એ કવિ, તો કવિતા જીવે એ શું ?

કનોટી, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ કામચાળી તો
એને પાર કરનારને મળે છે, એનાથી કૂટ સાગનાગ્ને નહિ

- કહેવું અને કરવું, એ બન્ને ક્રિયાઓ વચ્ચે આલ અને ધરતી જેટલું અંતર રહેલું છે; અને એ અંતર, એ અસમાનતા, એ વિરોધાભાસ જ અનેક અનિષ્ટોનું ઉદ્ભવસ્થાન નથી ?
- કંટક ડાંગવાનું ન દોડે, એથી કાંઈ ફૂલ મહેકવાનું થોડું જ છે. યી ?
- કંટકમય હવનપંથમાં નારી એ કુસુમ-કલિષ્ઠ છે.
- કંટકે કુસુમને કહ્યું, 'તારી ફેરમને આમ શાને સતત વેડફી રહ્યું છે ?'
- કુસુમે સસ્મિત ઉત્તર આપ્યો, 'પરિમલ આપું છું ને પ્રેમ પામું છું!—વળી પામતાં પહેલાં ખુશબૂ પ્રસારી જવી, એ જ તો છે મારો હવનધર્મ !'
- કંટકોને પણ દોસ્તી તો કુસુમોની જ ગમે છે !
- કંટકોને પ્યાર કરવાં શીખી જાયો, અને તમને પછી એ ડાંગશે નહિ—સુગંધ જ આપશે! દુઃખનું—સંકટમાત્રનું પણ એવું જ છે.
- કાઠવ પણ કમળ આપે છે, તો પછી માનવી જેવો માનવી શાને કાઠવ ઉઘડતો હશે ?
- કામથી કંટાળે ને કામને પડતું જ મૂકે—પાછો એ પડે !
- કામનામાત્રનો ત્યાગ કરો, અને તમને ભવશાગર-તારક તરારો લાગશે !
- કાયદો માત્ર કલંક છે—સત્તા તેમજ જનતાનું !
- કાયમ માટે નથી તો મેલી મુરદો ભર આવતી, કે નથી તો મતલબી મહેરજાઓ સફળ થતી.

- ☐ કેળવાયેલાં ચિત્ત અને અશુભ સૌન્દર્યનું સાચું દર્શન કરી જાણે છે !
- ☐ કોઈને એ એના દોષ માટે દંડતાં પહેલાં તમારા દોષ પર વિચાર કરજો !
- ☐ કોઈ પણ ધર્મને ધિક્કારવો એના જેવી કોઈ અધાર્મિકતા નથી.
- ☐ કોઈ પણ રાષ્ટ્રની પ્રજા કેવી છે એ જાણવાનું એક સળંગ સાધન એટલે એ પ્રજાનું સાહિત્ય. સાહિત્યમુકુરમાં પ્રવૃત્તિવનનાં પ્રતિબિંબો અર્થાત્ ઝીલાય છે, જળવાય પણ છે. સાહિત્ય જાણે પ્રજાને, પ્રજાની પ્રગતિને માપવાની પારાશીશી છે. જેવી પ્રજા તેવું તેનું સાહિત્ય, અને જેવું સાહિત્ય તેવી પ્રજા.
- ☐ કોઈ પણ સાચા હેતુ માટે, શુભ કાર્ય માટે સમજપૂર્વક અપાયેલું બલિદાન કદી પણ નિષ્ફળ જતું જ નથી. વળી જેમ ધ્યેય ઉચ્ચતર ને બલિદાન વધારે નિઃસ્વાર્થ તેમ એની અસરકારકતા ને ચિરંજીવિતા પણ અનિકંતર.
- ☐ કોઈ મનાવનાર હોય તો અને ત્યારે જ માણસને રિસાવાનું મન થાય છે.
- ☐ કોકિલ એ વસંતનો ટહુકાર છે. મયૂર એ વર્ષાનો છઠ્ઠીદાર છે !
- ☐ કોઈ એ આપનો છે, જેમાં અસહિષ્ણુ મનુષ્યની નબળાઈના ગાંડપણનું પ્રતિબિંબ પડે છે !
- ☐ ક્ષમા વીરની યશકલગી છે, કાયરની કાળાટીલી !
- ☐ ખરી રીતે તો, માનવીનું મન જ્યાં સુધી યુવાન હોય છે, ત્યાં સુધી એ યુવાન જ હોય છે—મન વૃદ્ધ બને છે ત્યારે માનવી પણ વૃદ્ધ બની જાય છે.

- [] ખુશામદ એ નિદાનુ દુલામણું નામ છે
 [] ખેતી એ ભાગતની ધોરી નગ છે, ખેડૂત નદા !
 [] ખોટી આશા કરતા ખુની નિરાગા ઘણી વાર ચોછી હાનિમ
 નીવડે છે
 [] ગૃહિણી એ ગૃહની કવિતા છે, તેા ખાલક એ ગૃહનુ શુ જનદ
 [] જગતા મધપૂડામાથી મધુમયય કરી પોતાના ને પગ
 જીનનપાત્રને મીઠાશથી ભરી દેવુ, એ જ શુ માનવમાત્ર
 કર્તવ્ય નથી ?
 [] જગતમા ઢાકયા રતન જેવા કેટલાક માનવીઓ આખરે અળ
 હુડયા વગર રહેતા જ નથી—પાદડીઓ વચ્ચે છુપાયેલુ શુલાળ
 ઠે વાદળાથી ઢાકાયેલો સૂર્ય જેમ છુપો રહેતો નથી, એમ જ
 [] જગતમા મોટામા મોટુ હુળ કયુ ? તેા કે ભગ્ન સ્વપ્નોના
 ખાંડેરામા જીવણુ !
 [] 'જગતમા વેર જેવી કોઈ વસ્તુ જ ન હોત તેા ?'
 'તો પ્રેમના મૂલ કેમ અમમત ?'
 [] જનતાના સહકારના વારિ-સિચન વગર કોઈ પણ પ્રકારની
 સાર્વજનિક પ્રવૃત્તિની લતા પાગરી શકે નહિ
 [] જયશ્રી વામતી કોકિલા બની ટૂંકવાની—પરન્તુ અખડ
 આરાધનાની આગ્રધટામા જ, હો !
 [] જલ વ્યારે ખાઓચિયાના સકુચિત બધનમાથી મુખ્ત થઈ
 ઝરણુ બની જાય છે ત્યારે જેમ એને એની સાચી ગતિ મળી
 જાય છે, તેમ માણુન વ્યારે મોહમાયાના દુન્યવી બધનથી
 વિરમ્ત તેમજ વિમુક્ત બની જાય છે ત્યારે એને સદ્ગતિ
 સાપડે છે—મોક્ષ મળે છે

જાત-અનુભવ જ માનવનો મોટામાં મોટો મિત્ર, ગુરુ ને માર્ગદર્શક છે.

જાતે લોહ બની કીર્તિ પ્રતિ આકર્ષાઓ નહિ, કિન્તુ કીર્તિના લોહને તમારા કર્તવ્યના લોહચુંબક વડે આપમેળે આકર્ષાવા દો.

જીવન એક મહાગ્રંથ છે, અને જગત એક વિશાળ પાઠશાળા !

જિંદગી એટલે તેજછાયાની સંતાકૂકડી !

જિંદગી જીવવા માટે છે—તો પછી હસતાં—ગાતાં શા માટે ન જીવવી ?

જિંદગીને તમારી પવિત્ર પંચવટી બનાવો; ને શમ આપો-આપ એમાં પશુકુટી બાંધશે !

જિંદગાની તો છે પૂપદાની !

જીવ એ સીંદરી છે—જે બળે, પશુ વળ મૂકે નહિ !

જિંદગાનીનું બીજું નામ છે તનની અને મનની તંદુરસ્તી.

જીવતરના કડવા ઘૂંટડા ગળે—જીવનની મીઠાશ એ માણે !

જીવનમાં આશા ન હોય ને કલ્પના ય ન હોય અને ન હોય સમરણો ને સ્વપ્નો—તો પછી એ શળને હું શું કરું ?

‘જીવન એટલે શું ?’

‘પ્રેમ અને શ્રમની સરિતાઓનો સુલગ સંગમ !’

જીવન-ઉદ્ધાનમાં તમારા, પુરુષાર્થના પુષ્પને વિકસાવો; ને વિજય-મધુષ આપમેળે આકર્ષશે.

જીવનકલાની ચરમ ચાવી તો છે આ : દૈવે ભલેને જવાલા-મુખી ભમૂકતો હોય, છતાં હોઠે તમારે તો હાસ્ય જ હો !

- ૪૪૪ જીવનમાં કવિતા ય છે ને કટુતા ય છે, પરંતુ જીવનની કવિતા
તુ પાન જેણે કરી બાણ્યુ છે એને પછી કટુતાના કટક ડંખના
નથી અથવા કહો કે, પછી એનું મન જ દાન્યમય બની નય
છે, જે કટુતાને પણ કવિતામાં પલટાવી દે છે
- ૪૪૪ જીવનક્રમ સાધનાદેવીને ચરણે મમખી દેનાગ્ને, કટો તો,
મિહિ કેમ ન માપડે ?
- ૪૪૪ જીવન એક શેત્ર જ છે એમાં કોઈ બાજુ જીતે, તો કોઈ હારે
પણ ખરું
- ૪૪૪ જીવન એક કવા હોય, તો વિશ્વવીણા માથે વ્યક્તિત્વના સ કુ
ચિત બાધનો તોડી, ચોતાની જીવનવીણા વડે સુગ વાદિતા
માધી, તાદાત્મ્ય મજા, વિશ્વપ્રેમની મુહાળી સૂરાવટ રેલાવે
એ જ જીવન-કલાકાર નહિ ?
- ૪૪૪ જીવનમાં એવી પગો આવે છે, જ્યારે જીવન ગૂંચ બાંસે છે—
અકાતુ લાગે છે અને મૃત્યુ મીકુ લાગે છે
- ૪૪૪ જીવનનૈયાના તારક મઠ અને સુકાન કયા ?
—તો કે' એવા અને ત્યાગ !
- ૪૪૪ જીવનનૈયાનું સુકાન તમારા અંતરના અવાજને સોંપી દો, ને
અંતરમાં તમને અવગ્યમેવ ભવસાગર પાર કરી દેશે !
- ૪૪૪ જીવનપટને સાદાર્થ અને સ તોષના તાણાવાણા વડે શૂંથી લો
ને ગુણ તમને શોધતું આવશે
- ૪૪૪ જીવનનો મોહ જ મૃત્યુના લયનો જનક છે
- ૪૪૪ જીવન લોહ છે—જીવનકવાના પાગમ-સ્પર્શ દ્વારા એમાંથી
મુવર્ણ સર્જવું એ જીવનકવાધરનું ધ્યેય છે, કર્તવ્ય છે

- જીવનને સમુદ્રનાં વારિ જેવું ખાડું કે નદીનાં નીર સમું મીઠું બનાવવું, એ જીવનારાના જ હાથમાં નથી ?
- જીવનસરોવરે મારા, તવ મંગલ પ્રેમનાં પત્રો ખીંચો—વિમલ પત્રો પરાગો !
- જીવનસંઘર્ષ બુજંગ ળની ચોતરફથી જ્યારે ભરડો લઈ રહ્યો છે ત્યારે હસતાં હસતાં સહેવું અને સહેતાં સહેતાં હસવું એ જ એકમાત્ર જીવનને જીવવા જેવું રાખવાનો તરણોપાય છે.
- ‘જીવનનો સાચો આનંદ તમારે માણવો છે ને ?’
‘તો એટલું ઠરો. રનેહ, સમતા ને સેવામાં તમારી જાતને સમર્પી દો !’
- જીવનસાક્ષ્યનું સાચું માપ સાધના પરથી જ નીકળે—સિદ્ધિ પરથી નહિ.
- જીવન ક્ષણભંગુર છે, સમયરૂપી સમીર સતત વહેતો જ રહે છે, અને મૃત્યુ અનિવાર્ય છે—આ બધાનો અર્થ એટલો જ કે માનવે મળેલી પળેપળનો પૂરેપૂરો ઉપસોગ કરી લેવો, જેથી પાછળથી બ્યર્થ પસ્તાવાનો વારો ન આવે !
- જે દાન પાછળ સ્વાર્થ હોય છે એ દાન, નથી તો દેનારને ફળતું કે નથી તો લેનારને.
- જેને ઝળકવું જ છે, એ તો વાદળ-વલુઆરને વીંધીનેમ ઝળકે જ છે—વીજ-ઝળકાર પેઠે.
- જે મનુષ્ય સત્યનો પયગામ લઈને જન્મે છે, સત્ય ખાતર જ જીવે છે અને અંતે સત્ય ખાતર મરે છે એ સર્વદા ને સર્વત્ર પૂજાય છે.

☐ જેમ અત્યાચાર વધે, તેમ વિશ્વવર્ના વેગ વધે !

☐ જેમ પ્રેમ વધાવે, તેમ વિગ્નની વેદના પણ વધારે

☐ જૂના ને નવાની ઘડમાઝ અને ઘર્ષણ મદાય ચાલ્યા જ કરે છે, અને કદાચ સમઘિના અત પર્યંત ચાલ્યા પણ કરશે પરંતુ જેમ જૂનું એટલું બધું જ સોનું નથી, તેમ નવું એટલું બધું જ નિધ નથી જૂનામાં રહેલ ઉત્તમ તત્વને, માન એ જૂનું છે માટે જ, ત્યાજ્ય ગણવું અને નવામાં રહેલ ખતરનાક તત્વને માન એ નવું છે એટલા માટે જ સ્વીકાર્ય ગણવું, એ ભાવના પૂર્વગ્રહી અને પ્રાકૃત મનોદશાની દીતક છે, અને એવી મનોદશા એ 'મોડર્ન ફેશન' નથી પરંતુ એક ઉકાન્તિવિમુખ વૃત્તિ છે છતાં પણ આ નવાજૂની આ પરિવર્તન આવશ્યક છે, અનિવાર્ય પણ છે કારણ કે, જેમ વહેતું પાણી જ નિત્ય નિમલ રહે છે તેમ પરિવર્તનશીલ જીવનઝરણુ જ પ્રગતિ સાધી શકે છે પરંતુ માનવીએ જો ધરેધર પ્રગતિ સાધવી હોય, જીવનનો વિમસ કરવો હોય તો મગલકારી મધુકરવૃત્તિ કેળવવી જોઈએ ને જૂના ને નવામાંથી જીવનને પ્રેરક, પોષક ને પ્રગતિપ્રરક નીવડે એવા મધુનો જ સચ્ચ કરવો જોઈએ માનવીની આ મધુકરવૃત્તિના વિકાસમાં માનવીનો વિકાસ સમાયેલો છે

☐ જ્યોત અને જ્વાળા ! જી એ પ્રકાશ આપતી જ્યોત પણ છે, અને ભરમી મૂત કરતી જ્વાળા પણ !

☐ ટોચે વિરાજનારને પવકારમાં તમેટીમાં ધકેલી દેવા કોઈ સમર્થ હોય તો એ છે અહુકારની આધી !

☐ જહા માણસો પણ પોતાની મૃત્યુઈ કમૂવતા નથી !

- કાળેથી તૂટેલું કૂલ કદી ખીલી શકે ખરું? પ્રભુથી વિખૂટે!
પડેલો છવ કદી કાળજની ટાઢક મેળવી શકે ખરો?
- તન્દુરસ્ત મનોબળ સમું એકે ઔપધ નથી.
- તમન્ના અને તાકાત વચ્ચે તફાવત આટલો : તમન્ના સ્વપ્નો
સેવે છે, તાકાત એને સિદ્ધ કરે છે.
- તમારા જખ્મો ફૂગાવવા હોય, તો ખીજના જખ્મો પર તમે
મક્કમપટ્ટી લગાવો !
- તમારી ભૂલ તમારા માટે ખાડેય બની રહે, અને પગથિયું
પણ.
- તમારું કર્મ તરાપો બનીને તમને તારી શકે, અને તીર બની-
ને મારી ય શકે !
- તમારું જ્ઞાન ત્યારે જ સાર્થક ગણાય કે જ્યારે તમારો એ
જ્ઞાનદીપ, તમારા અન્ય માનવબંધુઓના છવનપંથમાં છવા-
યેલ અજ્ઞાનનાં અંધારાંને ઉલ્લેચતો પથદીપ બની રહે !
- 'તમારે જગતને છતલું છે ને ?'
'તો પહેલાં તમારી જાતને જ છતો ! સઘળા વિજયોની
શુરુઆતી એ જ છે.'
- તમારે નિંદા કરવી જ છે ?
—તો નિંદાની જ નિંદા કરોને !
- 'તમારે માત્ર સુખ જ જોઈએ છે ?—ને રજમાત્ર પણ દુઃખ
સહા સિવાય ?'
'ત્યારે તો તમને એ મળી રહ્યું, ભાઈ! જેના છવનાકાશમાં
રાતને સ્થાન જ નથી, ત્યાં પ્રભાત પણ શી રીતે જોગે !'

૪૪ તમારે મિત્રિ મેળવવી છે ? અને એ પણ એવી કે જેને મેળવીને તમને પછી કાર્જ પણ મેળવવાનું મન ન થાય ?
 'એ માટે તો, ભાઈ, તમારા અંતરમાં અંતર પાની આગ પ્રગળવી લેઈએ અને એ આગ પણ ટેવી ?—મંત્રિવે પહોંચાડ્યા વગર પગલર પણ તમને પગ વાળીને ભેગવા ન દે, કણુલર પણ એન પડવા ન દે, એવી !'

૪૫ તમારો અહુ કાર તમારી ગણિત માટે ક્ષય રોગની જે ગગન મારશે

૪૬ તમે કહા છો 'હું જાણુવું કંઈ છે'
 હું પૂઠ છું 'સુખ પચાવવું પણ કયા સહેલું છે ?'

૪૭ તમે તમારું કર્તવ્ય નિષ્કાપૂર્વક બતાવો, ને કામચાળી આપો આપ તમારા કદમો ચૂમશે !

૪૮ તમે પ્રેમના તાર છેડો, અને મામાની ઉર-વીણામાંથી નિસશય પ્રેમના ઝંકાર બિડવાના ને બિડવાના જે—દીવે દીવો પ્રકટે તેમ

૪૯ તારાઓ કહી રહ્યા છે કે ખરતા પહેલા પ્રકાશ પાથરી જાઓ ! પુષ્પો કહી રહ્યા છે કે કરમાતા પહેલા પરિમલ પ્રસારી ગોઠો ! વીજ કહી રહી છે કે વિજાતા પહેલા ઝળકી લો ! દીપકો કહી રહ્યા છે કે જ્વલતે જલીને જગને જ્યોતિ અર્પો ! પૂષ્પસગી કહી રહી છે કે મળગીનેય મહુને મુગધ સમર્પો ! મુખડ કહી રહ્યું છે કે પોને ઘમાઈને પણ પરને તો શીતલતા જે આપો ! બિંદુ સમી આ વસ્તુઓના નિત્યનિરતરના આ અર્વંમ જલ સક્રિય સંદેશસિ ધુમ્મા પોતાની જીવનમરિતાનો મગમ સાધવા પ્રત્યેક માનવ કળિગદ્ગદ થશે ત્યાં—હા, ત્યાં જે સમઘટિની નૈયાને વિશ્વશાન્તિનો ક્યાણુકારી કિનારો માપડશે !

- તલવારની ધાર કરતાં સત્યના પંથ પર ચાલવું વધુ દુષ્કર છે.
- તારમાં જેમ અંકાર વ્યાપ્ત છે, તેમ સાક્ષ્ય પણ તમારા જ હાથમાં છે—જરૂર છે કેવળ હાથ હલાવવાની, ફર્તવ્ય બળવવાની, તાર છેડવાની ! પ્રત્યેક ક્રિયા જેમકલા માગી લે છે, તેમ હાથ હલાવવાની આ ક્રિયા પણ આધના માગી લે છે !
- તિભેરી તમારી ગમે તેટલી ભરચક હોય, પરંતુ તમારા દિલની તિભેરી ખાલીબમ હોય તો શું વળ્યું !
- તૂટેલા તાર સંધાય, પણ કંઈ ભાંગેલાં હૈયાં થોડાં જ સંધાય ?
- તું પ્રસન્ન થઈ માગવાનું કહીશ ત્યારે, હાથમાંના મુદ્રશનચક્ર કરતાં, હું તો શતદલ પદ્મ બનવાનું પસંદ કરીશ.
- તૃપ્તિમાં મગ્ન હશે, પણ મહત્તા તો ત્યાગમાં જ છે.
- તૃષ્ણા તેજબ છે. ત્યાગ ચંદન !
- તૃષ્ણાના તારમાંથી ત્યાગના અંકાર કેમ બિઠે ?
- ત્યાગ એ પ્રેમમંદિરનો પાયો છે, અને પ્રેમ એ લગ્નમંદિરનો પાયો છે.
- ત્યાગના કાંટા વાંછ્યા હતા, રાગનાં ફૂલ નહિ !
- ત્યાગની તીર્થયાત્રા કરનાર કદી ઘર બાળતો નથી, સદા ઉભળે જ છે.
- ત્યાગીઓ પણ તૃષ્ણાની ટીકનો ત્યાગ કરી શક્તા નથી.
- દગો રમનારને એનું અંતર વીંછી બનીને ડાંબે જ છે.
- દદના દેનારે દવાયે દીધી જ છે. પાપ અને ગ્રાચક્ષિત્ત, અનુક્રમે, દદ અને દવા જ છે ને ?

❧ ફરેક કોયડા માથે એનો ઉઠેલ પલ્લુ જન્મે છે—ગ્રોધતા આવડે એ જોઈએ

❧ દ બ કરવો એન્લે દિલમા દાવાન ઝ પેગવવો !

❧ દ બી નમ્રતા કરતા, પારદર્શક અભિમાન માડુ નહિ ?

❧ દ બીના ફાત હાથીના ટોચ છે, હાથ્ય જન્મનુ, અને આસુ મગગના !

❧ દીપ જલે છે, જાતે જલીનેય જીવનભર પરને પ્રકાશ આપે છે માનવી આ જીએ છે, છતા સમજાતુ નથી, શા માટે તે માનવ જીવનનુ રહસ્ય પામવા તરવજ્ઞાનના ચોથા ઉથવાવે છે ને તકવિતકના કૃયા થાવે છે ?

❧ દીપ જેમ સતાડી રાખવા માટે પેટાવતા નથી, તેમ જ્ઞાન પલ્લુ મ ઘરી રાખવા નહિ, પલ્લુ સમર્પણ માટે મ પાદન કરવુ જોઈએ

❧ દીર્ઘકાળ સુધી અ ધકારમા જ અટવાયેલા માનવને એકાએક પ્રકાશ લાઘતા એની આખો અ જાઈ જાય છે, તેમ વર્ષો સુધી ગુલામીના અ ધારામા સળડતુ રહેલુ રાષ્ટ્ર પલ્લુ મુજિનો પ્રકાશ પ્રારભમા તો જિરવી શકતુ નથી

❧ દુ ખની જારીમાથી પલ્લુ તમાગ જીવનખડને નૂતન પ્રકાશ અને નવલો પ્રાણવાયુ મળી રહે—તમે મક્કમ ખનો તો !

❧ દુ ખનો અભાવ એટલે જ મુખ નહિ, મુખ એટલે તો ગમના મુક્ત ચિત્તનો પ્રમન્ન સતોપ !

❧ દુ ખ વગર મુખનુ માયુ મૃત્ય પરખાતુ નથી—રજની વગર રોશનીની કિ મત સમજાવી નથી તેમ

- ❑ દુનિયાના સુખ માટે, કલ્યાણ કાળે જે મથે છે એને દુનિયા તો દુઃખ જ આવે છે. નીલકંઠ ણની જે આ ઝેરને જિરવી શકે— દુનિયાને દુઃખમુક્ત એ કરી શકે !
- ❑ દુનિયામાં દરેક માણસ દેખાય છે એવો હોતો નથી, કહે છે એટલું કરતો નથી; અને આ દંભ જ એના દિલના અને દુનિયાના દર્પણમાં કાઢ ણની માનવજાતના ભાવિને પૂંધણું ણનાવે છે !
- ❑ દુષ્ટની ટીકા કરવામાં, એનો તિરસ્કાર કરવામાં કે એને હડધૂત કરવામાં મહત્તા નથી; મહત્તા તો છે એને દનેહથી મુધારી સમજન ણનાવવામાં, એનો સમુદ્ધાર કરવામાં.
- ❑ દુષ્ટ રીતે મેળવેલી ભૂત એ માનવીની મોટામાં મોટી હાર જ છે.
- ❑ દુષ્ટમાં દુષ્ટ પણ દુનિયાને દગો દઈ શક્યો, પણ એના દિલને નહિ.
- ❑ દોષ કરનાર હજીયે માફીપાત્ર છે. પણ દોષ છુપાવનાર તો હરગિઝ નહિ.
- ❑ ધર્મ-પ્રયાગ એટલે જ્ઞાન, કર્મ અને ભક્તિરૂપી સર્વગંગલા ગંગા, યમુના અને સરસ્વતીનો તારક ત્રિવેણી-સંગમ !
- ❑ ખીરજ અને પુરુષાર્થ સફલતાનાં માતા-પિતા છે.
- ❑ પૂપસળી પેઠે બતે જલીને પણ-ગરીને ય જગને મહેકાવનાં માનવ ક્યારે શીખરો ?
- ❑ ન માગે દોડતી આવે, એવી ચીજ કઈ ?
— તો કે, સુદિયાણી મલાહ !

નળજા મનના યોગાનમાં જ ગંકા અને ભય ટેગ-નંબૂ તા છે.

નમ્ર જાન્યા વિના ઝકિત પ્રિય નહિ જની શકે !

નરી રનિકતા જીવનને સ્વચ્છંદી જનાવે, નયો મંયમ જી તને ગુપ્ત જનાવે—જીવનનો વિકાસ તો મંયમી રનિકતા માધે ! રનિકતાની નૈયાનું મંયમ એ સુધાન છે.

નંદવાયેલા હૈયાની કારમી વેદના માણુગને કેટલીક વાં પાગલ કરી મૂકે છે.

નામનો મોહ આજે મર્વત્ર દેખાય છે. નામના મોહમાં આધ જા જની આજે સહુ કામને ભૂત્યા છે. આપણી વિકાસયાત્રાને અવરોધતા અનેક દ્વંષણો પૈકીનું એક આ પણ છે ફીણ જેવા ફાગટ આ મોહમાંથી જેમ વહેલા મુક્ત થઈશું, તેમ વિશેષ વિકાસ માધી શકીશું. આપણે જો પ્રગતિ સાધવી હશે, તો આ નામનો મોહ ત્યાગી કામનો મોહ પ્રગટાવવો પડશે—કર્તવ્યનિષ્ઠાને વિકસાવવી જોઈશે.

નારી એટલે વેરાન જીવનમા વનરાઈઓ લહેરાવતી વર-દાયિની વર્ષા તો નહિ ?

નારી નારાયણી છે, કાગળ કે એ મમતાની મ ગણમૂર્તિ માતા છે, અને માતા એ વિશ્વકર્માની કટ્યાવુમથી કવિના છે

નીતિ એલે ધર્મ પ્રતિ દોરી જતી જીર્ણ ગતિ ?

નિત્ય જીવનને સ્થામ રાખી, કલુષિત રાખી, મંદિરમાં જઈ દીપ પેટાવવાથી, મનમ દિરનાં કાજળ કદી ધોવાય ખરાં ?

નિત્ય જીવનની નાનામાં નાની ક્રિયાને પણ જે કાવ્યમય કરી શકે—જીવનની કવિતા એ સુભાગી પામે !

- ❖ નિરભિમાન સૌથી સારું છે, અભિમાન ખરાબ છે; પરંતુ નિરભિમાનનો દંભ તો સૌથી ખરાબ છે.
- ❖ નીરશ્વીર-વિવેક છે પ્રગતિપંથનો પથદીપ !
- ❖ નિશાના જન્મજને જતો ભેઈ રહ્યો હતો, ત્યાં ઉપાકિરણની ખરાતના શરણાર્ધ-સૂરો કહ્યું પટે શું છ રહ્યા !
- ❖ નિત્યયૌવના આશા પીડી ચોળી જતી ન હોતે, તો કોણ લલા, આવી જિન્દગાની છુટ્યા કરતે !
- ❖ નેતા અને જનતા વચ્ચે કડી બનવાને બદલે સત્તા જ્યારે કરવત બની રહે છે, ત્યારે અધઃપાતને આકર્ષક આમંત્રણ મળી રહે છે.
- ❖ ન્યાય મોટે ભાગે 'ઝાયદા'ને વફાદાર રહે છે, 'સત્ય'ને નહિ !
- ❖ પતન એ બળું છે, કુસંપડૂપી કરોળિયાનું !
- ❖ પથિક ! પથ મધ્યે તારા, બધું ખૂટ્યું ચોપાશે, પરંતુ શ્રદ્ધા ખૂટી તો પછી થઈ રહ્યું !
- ❖ પરસેવો પાડીને નહિ, પણ પરસેવો ખરીદીને પૈસો મેળવવાની વૃત્તિ આજે ઉત્તરોત્તર વધતી જાય છે; અને પરિણામે સાચાં સુખશાન્તિ દૂર ને દૂર સરતાં જ જાય છે.
- ❖ પરિવર્તન બે હૃદયપૂર્વકનું હોય તો એ તારે, પણ બે કેવળ ક્ષણિક વેશપલટો જ હોય તો પાડે જ પાડે.
- ❖ પરિશ્રમ એ પારમભણિ છે, જે ધરતીની ધૂળનું ધાન્યમાં રૂપાન્તર કરે છે.
- ❖ પરિશ્રમને સ્થાને પૈસાની પ્રતિષ્ઠા થઈ ત્યારથી વિષમતા અને વિનિપાતનાં વિષ-ખીજ વવાયાં !

- ▣ પશ્ચાત્તાપ કરતા પાપીને એનાં પુરાણાં હુષ્ટિયોની વારે વારે યાદ આપી ધનકાર્યા કરવો એ પણ એક પ્રકારનું પાપ નથી ?
- ▣ પસ્તાવો એ પાપના અરબમાં અટવાયેલા માનવનો પ્રવતારક છે—પથદીપ છે.
- ▣ પાનખરના આગમને ફૂલ કરમાયાં—કંટકે માન્યું : ‘મારો શાપ લાગ્યો !’
વસંતના આગમને ફૂલ ખીંચ્યાં—માળીને લામ્યું : ‘ઈશ્વરના આશીર્વાદ ઊતર્યા !’
- ▣ પાપ છુપાવવું કે પાપ સહી લેવું એ તો પાપનું ય પાપ છે !
- ▣ પાપનો ઘરો અને પાખંડનો પરપોટો ફૂટ્યો જ રહે !
- ▣ પાત્રતા વિના મળતો લાભ એ નુકસાન જ છે.
- ▣ પાપમાલીને પ્રવાહી સ્વરૂપ ધારણ કરવાની ઈચ્છા થઈ, ને એ સુરોમાં પ્રગટ થઈ.
- ▣ પારકાના દીપ જુઝાવીને જે પોતાના દીપને જલતો રાખવા મથે છે એને એક દિવસ વિધિ-વાયુની એક એવી તો થપાટ લાગે છે કે દીપ એનો પછી સદાને માટે જુઝાઈ જાય છે.
- ▣ પારકાને પોતાનાં કરવાની કલા સ્ત્રીમાત્રને સ્વભાવસિદ્ધ હોય છે.
- ▣ પારકાને પોતાનો શિકાર બનાવી ખીડા આપનાર વ્યક્તિ પોતે જ પોતાની પરપીડનવૃત્તિનો શિકાર બનેલ હોય છે.
- ▣ પારકા માટે જ જે મદા પ્રકાશે છે, એદીપ ખરી રીતે તો કદી એલવાતો જ નથી.
- ▣ પારકાને પીડવામાં જ પાપ સમાઈજતું નથી, કેવળ પોતાના મુખએત ખાતર જ મથવામાં પણ પાપ છે.

- ✽ પારસ-રૂપશે તારા, રેતી સમાન જીવન મારું, જનો મંગલ મોતી ને મન મારું તારક બોલેતી !
- ✽ પીએ તેમ પ્યાગ વધે એવું જલ કયું—તો કહે ધન !
- ✽ પૂતરી ! તારે પ્રભુને પામવો છે ? એની પૂજા કરવી છે ? તો એ તને નહીં મળે મંદિરોમાં કે મસ્જિદોમાં; મળશે તને એ રસ્તા પર પરસેવો પાડી પથ્થરો ફાડતા પેલા મજૂરમાં, મળશે તને એ રાતદિન કાળી મજૂરી કરી, ઢોહીનું પાણી કરી, બળ-બળતા તાપમાં, કડકડતી ઠંડીમાં, વરસતા વરસાદમાં ધરતી-માંથી ધાન્ય પકવતા પેલા ખેડૂતમાં; મળશે તને એ પ્રામાણિકપણે શ્રમદેવતાની આરાધના કરી સંતોષથી જીવન ગુજારતા કો' દરિદ્રનારાયણની તૂટેલકાટેલ શૂંપડીમાં, કે કો' નિર્દોષ બાળકના નિર્મલ મંગલ હાસ્યમાં !
- ✽ પુરુષને જો પતંગ ગણીએ, તો સ્ત્રીને, જેના આધારે પતંગ ગગનમાં મરજતાથી વિહરે છે એ, દોરીની જ ઉપમા આપી શકાય.
- ✽ પુરુષને મૃગ ગણીએ, તો સ્ત્રી એ કરતુરી છે.
- ✽ પુરુષને સંયમી જોઈ જેટલી સ્ત્રી રીઝે છે એટલી અન્ય એકે-થી રીઝતી નથી.
- ✽ પુરુષ મહત્વાકાંક્ષાને વરેલ છે, સ્ત્રી મમતાને !
- ✽ પુરુષાર્થ એક એવું વૃક્ષ છે, કે જેને ફળ આવ્યાં વગર રહેતાં જ નથી.
- ✽ પુરુષાર્થની પઠાણી ઉઘરાણી થાય એટલે પ્રાપ્તિ પગે પડતી આવે જ આવે !
- ✽ પુરુષાર્થરૂપી કૃષ્ણનો વિરહ પ્રાપ્તિરૂપી રાધા કેમ સહી શકે ?

- ❖ પુરુષાર્થનો પારમમણિ પાસે હોય પછી વિજયના કનકની કે પરાજયના કથીરની પરવા કોણ કરે ?
- ❖ પૂર્ણિમાના પૂર્ણચંદ્ર કરતાં ય મને તો પ્રિય છે જાંકિમ બીજા-લેખા—જેને મહાદેવના મસ્તકે વિરાજવાનું વરદ સૌભાગ્ય વધુ છે.
- ❖ પૂર્વગ્રહો પણ પ્રગતિપંથના પર્યયો જ છે ને ?
- ❖ પૂર્વગ્રહ પણ એક પ્રકારનો માનસિક કમળો જ નથી શું ?
- ❖ પૈમે, પ્રમિદ્ધિ, પ્રતિષ્ઠા, મત્તા, મમૃદ્ધિ—તારા ને મારા મિ-લાપમાં અંતરાયરૂપ એવું આ બધું છેડીને કેવળ તારા પ્રત્યેની પ્રેમભક્તિથી છલોછલ ભરેલા, દિનરાત તારા જ સખ્યની આ-રત કરતા હૈયાના સાથમાં તારાં ચરણોમાં આજોટવા આવું છું. મારા આરાધ્યદેવ ! મને તરછેડીશ મા !
- ❖ પોતાનું અજ્ઞાન ન જાણનારો પણ એક રીતે અજ્ઞાની જ નથી શું ?
- ❖ પોતાના અંગૂઠાને ધાવતાં ધાવતાં બાળક પોતાના મુખની લાળને જેમ માતાનું દૂધ માનવા લાગે, તેમ આપણે પણ અધોગતિને તો પ્રગતિ નથી માની રહ્યા ને ?
- ❖ પોતાનું કહેવું સાચું છે એમ કમાવવા ખાતર માણસ ગમે તેટલું ખોટું બોલતાં અચકાતો નથી.
- ❖ પોતાની ધારણા ફળતી બુએ છે ત્યારે માનવમાત્ર અજળ આનંદ અનુભવે છે.
- ❖ પોતાનું બાળક અને પારકાની પત્ની માણસને સદા ચડિયાતાં લાગે છે !
- ❖ પ્રામાણિકતાનું પ્રલવસ્થાન સંપત્તિ નહિ, પણ સંસ્કાર છે.

- ❖ પ્રારબ્ધના સિતારા આસમાનમાં ચમકતા હશે, પુરુષાર્થના સિતારા તો એના હાથમાં ચમકતા હોય છે !
- ❖ પ્રીત એક એવી અલગારી-અલગેલી જાળ છે કે, પહેલાં એમાં માણસ આહીને ફસાય છે, ને પછી ચાહે તો ચ છૂટી શકતો નથી.
- ❖ પ્રીત અને ગીતને કહી બાંધી શકાતાં નથી—અનિલ અને પરિમલ પેઠે.
- ❖ પ્રીતનું પાનેતર ત્યાગની ભાત વડે જ દીપે.
- ❖ પ્રીતિ અને ભક્તિ—ચોછાવરીની જન્મદાત્રી છે.
- ❖ પ્રીતિ તલવાર છે, લગ્ન મ્યાન !
- ❖ પ્રિયજનની ચિંતા એના પ્રત્યેના પ્રેમમાંથી જ પ્રગટે છે—પ્રીતિ ભીતિની જન્મદાત્રી છે !
- ❖ પ્રકાશ પાયરવાની ઝંખના સેવનારે પ્રથમ પોતામાં પ્રકાશ પેટાવવો પડ્યો.
- ❖ પ્રકાશ પ્રદાન કરતી વેળા સૂર્ય કદી એ નથી જતો કે કોણ કુપાત્ર છે ને કોણ સુપાત્ર છે....ત્યારે માનવી—?
- ❖ પ્રકાશ વાંછ્યો હતો—અંગારા નહિ ને રાખ પણ નહિ.
- ❖ પ્રગતિ-નુપૂરનો એકચ-અંકાર : ‘એક તાલમે ચલો !’
- ❖ પ્રગતિની પગદંડી તો આ છે : સ્વપ્નોમાં નહિ, પણ સ્વપ્નોની સિદ્ધિમાં રાયવું !
- ❖ પ્રગતિનો પંથ તો આ છે : ખુશામતને વિષ ગણો, દીકાને અમૃત !
- ❖ પ્રજાને જો રથ ગણીએ, તો લોકસેવક એ સારથી છે.

❧ પ્રાગૃહીય ઉત્કર્ષમાં તહેવારોનો ફાળો નાનોસનો નથી. એક-
ધારા જીવનમાં વૈવિધ્ય આણુતા, ધાર્મિક ભાવનાને બલવત્તર
બનાવતા, સમાજમાં ઐક્ય પ્રસારતા, રાષ્ટ્રપ્રેમનો વિકાસ
સાધતા, પ્રજાજીવનમાં ચેતનોલ્લાસનો પ્રાણ પૂરતા, વિશ્વમાં
માનવતા ને માંગણીને મહોરાવતા તહેવારોને, પ્રજાએ જીવવું
હશે તો, જિવાડવા જ પડશે.

❧ પ્રજાલિક્ષાભંગ નહિ, નવસર્જનનો રાજમાર્ગ તો આ છે :
પ્રેમપૂર્વકનો હૃદયપલટો !

❧ પ્રતિકળ પરિસ્થિતિ સર્મી ઠોઈ પનોતી નથી !

❧ પ્રતિષ્ઠાના બોગેય પવિત્રતા જળાવતી હોય, ત્યારે પવિત્રતા
એ જાળવવા જેવી અને પ્રતિષ્ઠા એ જવા દેવા જેવી વસ્તુ છે—
કારણ કે પવિત્રતા જાતે જ મોટી પ્રતિષ્ઠા છે.

❧ પ્રત્યેક માતા એટલું ન બૂલે કે આજનો બાળક એ આવતી
કાલનો નાગરિક છે; અને રાષ્ટ્રનું ભાવિ, અત્યારે જે રીતે એ
બાળકને ઘડશે એ ઉપરથી જ ઘડાવાનું છે.

❧ પ્રફુલ્લતા છે, માનસિક આરોગ્યની દુહિતા.

❧ પ્રમાદનું પરિણામ પતન સિવાય અન્ય શું હોઈ શકે ?

❧ પ્રયોગો કરતા જ રહો, એની સફળતા-નિષ્ફળતાની પરવા ન
કરો; કારણ કે પ્રત્યેક પ્રકારની સિદ્ધિના મૂળમાં આવી પ્રયોગ-
પરંપરા જ પડેલી હોય છે. પ્રયોગો તો પ્રગતિમંદિરના
પાયાના—નામી અનામી પથ્થરો છે અને એમની મહત્તા પણ
આમાં જ છે, એમની તત્કાલીન સફળતા-નિષ્ફળતામાં નહીં.
પડતાં-આખડતાં જ અંતે ટોચે પહોંચાય !

❧ પ્રલોભન એ પિંજર છે—પ્રગતિવાંછુ માનવજાતી માટે.

૪૪૪ પ્રલોભન એ સદ્વૃત્તિરૂપી સ્ત્રીતાને વિચલિત કરવા આવેલ આસુરી સુવર્ણમૃગ છે.

૪૪૫ પ્રવૃત્તિ, પછી ભલે એ નાનામાં નાની ને નજીવી હોય, પણ એની સાથે સમરસ થયા ત્રિવાય એમાં સફળતાનો રંગ આવવાનો જ નહિ.

૪૪૬ પ્રશંસાથી ચગે નહિ, નિંદાથી ડગે નહિ—એ જ જીવનવીર, નહિ ?

૪૪૭ પ્રશંસાપ્રાપ્તિ માટે પ્રશંસન-વૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ એ આજનો ચોપી રોગ છે !

૪૪૮ પ્રસિદ્ધિનો મોહ વિકસે એટલે સિદ્ધિનો સ્નેહ વિસય પામે !

૪૪૯ પ્રસ્વેદ એ શ્રમદેવતાનો પવિત્ર પ્રસાદ છે, શ્રમ-યતનું પંચા-મૃત છે.

૪૫૦ પૃથ્વી—પટે ખારું પાણી જ સવિશેષ છે, મીઠું પાણી અદ્ધ : એમ જ, સંસારમાં જ્યાં ને ત્યાં સ્વાર્થનો સાગર જ મૂઘવતો હોય છે, સાચા સ્નેહની અમૃતવીરહી તો વિરલ જ હોય છે.

૪૫૧ પ્રેમ એ તો અંતર-પુષ્પનું અત્તર છે.

૪૫૨ પ્રેમ એ સ્ત્રીને મન જીવનસર્વસ્વ છે—ત્યારે પુરુષની ધ્યાસ દેવળ પ્રેમથી જ પરિતૃપ્ત થતી નથી; એને પ્રેમ ઉપરાંત પ્રતિ-ષ્ઠા, મહત્વાકાંક્ષા ને મહત્તા—કીર્તિ, કંચન ને કારકિર્દી પણ જોઈએ જ જોઈએ !

૪૫૩ પ્રેમ ને પ્રકાશનો હું સદા પિયાત્રી ને પૂત્રરી રહ્યો છું; અને પ્રભુ ! મારા, એ પ્રેમ પણ તું છે ને એ પ્રકાશ પણ તું જ છે ?

૪૫૪ પ્રેમનાં આંસુમાંથી ફૂલ જન્યાં, વેરની આગમાંથી શૂલ !

૪૪૪ પ્રેમનું પટોથું ત્યાગની ભાત વડે જ દીપે છે.

૪૪૫ પ્રેમને નાત કે બાત સાથે, લક્ષ્મી કે ચત્તા સાથે સંબંધ નથી. પ્રેમ એ સર્વથી પર, અલિપ્ત એવું કોઈ અપૂર્વ તત્ત્વ છે; કોઈ દિવ્ય ગ્રેરણાનો મંગલ આવિષ્કાર છે. પ્રેમ એક સ્વયંભૂ, સ્વ-ચંદુરિત લાગણી છે, લાવના છે, સંવેદના છે—જેનું પ્રગટી-કરણ હૃદયમાંથી થાય છે. પ્રેમ એ હૈયાધીપનું મોંઘેલું મોતી છે, હૃદય-વીણાનો મધુરમંગલ જંકાર છે, મન-મુરલીનું મીઠું ભિમંગીત છે, સૌન્દર્યનું કાવ્ય છે ને કાવ્યનું સૌન્દર્ય છે—જીવનની કવિતા છે ને કવિતાનું જીવન છે; લક્ષ્મીદેવિનો એ પવિત્ર ખાચો છે, હૈયાવાદીનું મધમધનું પુષ્પ છે અને જીવન-મંદિરનો સુવર્ણકલશ છે. પ્રેમનો ખ્યાલો જોજો પી જાવો છે, એને પછી સર્વત્ર ‘પરમ પ્રેમ પરબ્રહ્મ’ના જ દર્શન થવાનાં, એનું આપું જીવન જ પછી પ્રેમરંગે રંગાર્જનવાનું—પ્રેમ-નો એવો રંગ લાગેલો મનની પ્રેમવેદી એપિકાઓને અને પ્રેમનો એ ખ્યાલો પી જાણેલો પ્રેમદીવ્યની મીરાંએ !

૪૪૬ પ્રેમને વધુ મળજી જાનાવવા માટે, એની પરીક્ષા કરવા માટે તો વિરહની રચના નહિ કરવામાં આવી હોય ને ?

૪૪૭ પ્રેમમાં પણ જીવનની પેઠે મિલનની માધુરી અને વિરહની વેદનારૂપી તેજછાયા હોય છે.

૪૪૮ પ્રેમ ! સાચો પ્રેમ કેવો હોય ?

અંદન-શી શીતલ આંદનીની અમીવર્ષા વડે યુગ્મેથી માનવ બાતને નવટાવતો અંદ્ર અને અંધકારને વિદારી સદીઓથી પ્રકાશ ને ચેતન પ્રગટાવતો સૂર્ય—માનવજાત પાસે જાહેરો માગતા નથી, બળજબળ તાપમાં વટેમાર્ગને વિમાનો બનતું નૃસ કંઈ એની પાસેથી પાણીની અપેક્ષા રાખતું નથી, ચિત્ત

અને ચતુને ઠાગી મુન્દરતા ને હૈયાને હેલે ચડાવતી ફાગમ
લહુની પૂરી પાડતા ફૂલો, આપણે એમને તોડીને એમની મુ-
ન્દરતા ને મુરલિ નાદબ્રહ્મ ન કરીએ એવું કો' વચન આપણી
પામે કદી માગતાં નથી, ધનધાન્યના ભંડારો લગી દેતી વધાં
આપણી પામેથી બદલાની આશા એવતી નથી - 'ખાશે' કદી
જેને આપણે નિંદીએ છીએ એ દિલેગ માગગ્રાણો બદલામા
આપણને તો મોતી જ આપે છે, દીપક જાલે જલીને ય જગત
ને તો પ્રકાશ જ આપે છે, દુપસળી મળગીને પણ ચુગ્ગિને તો
મુગંધ જ આપે છે અને એના હૈયા પર નિત્ય પગ ચાપનાર
માનવજાતને નણુણી ગણી કંઈ મૈયા ધરિત્રી મૂળે મારતી નથી !

❧ કનાગીરીને સ્વેચ્છાએ વરેલા ફકીરને લાથેલા પગમ સ્તથના
તારક તરણા આગળ અમીરોના અમીરની અવળાક મ પત્તિનો
ડુંગર કંઈ વિમાતમા નથી.

❧ ફૂલો ઓગતો કગ્તા હતા !—રે, અમને એ મૌલાન્ય મળે, જે
ઠાલે અમમાથી અમુક મુલાગીને ગાપડયુ હાતુ જાતની—જ-
ન્મમૂમિની મુક્તિ કાળે સહર્ષ સર્વસ્વ મમપી દેના મગ્દરો
ગ શહીદવીરની પેલી પુનિત સમાધિ પર પરિમલની કસુ બલ
અપવાનુ !

❧ ફૂલની ફોરમ ફોયાં વગર રહેતી નથી, એમ માનવીની માનવ
તા પણ મહેકયા વગર ગહેતી નથી

❧ ફૂલની ફોરમ માણવી હોય તો ક ટકના ક ખ પણ સહેવા પડે.

❧ બળતામા ધી હોમાય ને બડકો યયા વગર રહે, તો પ્રીતિમા
ઈપાં લાજે ને અનર્થ થયા વગર ગહે.

❧ બહુ જ જાણતો હોવાનુ ગુમાન કરનાર કંઈ જ જાણતો નથી !

- જાંધન, પછી એ ગમે તે પ્રકારનું હોય, પણ એનો અતિરેક થતાં એ આપમેળે તૂટવાનું ને તૂટવાનું જ. જાંધનનો અતિરેક જ નથી શું જાંડનો જનક ?
- જાંધનમાંથી મુક્તિ મેળવવા મથનાર, મુક્તિના જાંધનમાં જાંધાવા નથી મથતો શું ?
- ભાણ સૌન્દર્ય તો બ્રામક મૃગજલ છે; કર્તુરી તો છે ભીતર મધમધતી ગુણિયલ સુન્દરતા !
- બુદ્ધિ એ લાગણીની નૈયાનું સુકાન છે.
- બુદ્ધિ બહુ બહુ તો સન્માન અપાવે, રનેક તો લાગણી વડે જ પામી શકાય.
- બુલબુલે પૂછ્યું : ‘ફૂલ, તું ગીત કેમ નથી ગાતું ?’
‘ગાઉં છું ને !’ ફૂલે સસ્મિત કહ્યું, ‘મારી સુગંધ જ છે મારું ગીત !’
- જે વસ્તુઓ માનવી પાસેથી ખૂંચવી લેવામાં આવે, તો જીવનમાં રસ જેવી કોઈ ચીજ ન રહે—આશા અને કલ્પના.
- ભક્તિ, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પરંતુ ભક્ત પાસે લોગ માગે જ માગે !
- ભક્તિ એ લગનીલરી પ્રેમ-શ્રદ્ધાની પાંખડીઓથી હીપતા ભક્તહૃદયરૂપી કમલની વિમલ-મંગલ ફોરમ છે, જે લગવાન-રૂપી ભ્રમરને આકર્ષ્યા વગર રહેતી નથી !
- ભાવ વિના ઉચ્ચારેલ શબ્દો ફોરમ વગરનાં ફૂલ જેવા હોય છે. એમાં નથી હોતી સામર્થ્યની કે અસરકારકતાની ઝલક. એને શક્તિનો નિરર્થક ને નિરુપયોગી વ્યય જ કહી શકાય, જીલને કરવી પડતી વ્યર્થ વેક !

❧ મનદ્વંષી તિજેરીની ગ્રેમ એ ફૂંચી છે.

❧ મનુષ્ય જ્યારે સંકુચિતતામાંથી વિધાનતામાં પ્રવેશે છે ત્યારે જ એના નવજીવનની ઉપા જાગે છે.

❧ મનુષ્યની પ્રાકૃતતા સંસ્કારિતાનો પારસ-રૂપણી પામી સામાન્ય જીવનમાંથી અત્યામાન્યતામાં પ્રવેશે છે—પરિવર્તન પામે છે ત્યારે, ખી-જમાંથી વૃદ્ધ પ્રગટે તેમ, કલાનો આવિર્ભાવ થાય છે.

❧ મનુષ્યને કેટલીક વાર પોતાના પરાજય કરતાં પારકાનો વિગ્ધ વધુ ખૂંચે છે.

❧ આશા એના લલાટે કુમકુમ-તિલક કરે છે, જે નિરાશાના લાલે ઠાજળ લી પે છે!

❧ મનુષ્યને મન જેટલો દુર્જલનો મહિમા છે, તેટલો મુલ્લનો નથી.

❧ મનુષ્ય સદાય મુજસગવડને જ શોધનો હોય છે અને શોધ તો રહેવાનો—તાપમાં ઊભેલ પશુ છાંયડો શોધે છે, તેમ.

❧ મહત્તા તો કલગી છે, નમ્રતાના ગુગટની

❧ મહત્તા તો નમ્રતામાં છે—ઘણતામાં નહિ, ગુરુતામાં ય નહિ.

❧ મહત્તાનું માથેક નમ્રતાની વી ટીમાં જ દીપે.

❧ મહત્તાનો મિનારો નહિ, મત્તાનો સાગર પણ નહિ—વાંછથી તો હુતો સમતાનો કિનારો.

❧ મહત્તા મેનકા છે, મમતા સધા છે, અને માનવતા મીરાં !

❧ મહત્ત્વાર્થાદ્યાવિહીન માનવ એટલે પરિમલવિહીન પુષ્પ !

❧ મહાન જનવા સહે મધો, પણ મોટાઈના મોહ તથા ગર્વના શુભામ ન જનતા !

- ❑ માણસ અન્યને એના પોતાના પૂર્વગ્રહ અને રાગદ્રવથી અકિત ગજથી જ માપે છે, સત્યના નહિ
- ❑ માણસ એની પ્રશ્ન સા કરનારને વીસરી જશે, નિંદા કરનારને કદી નહિ
- ❑ માણસ ડેવી રીતે મર્યો એ મને ડહો, અને એ ડેવી રીતે જીવ્યો એ હું તમને ડહી દઈશ
- ❑ માણસને જ્યારે પ્યારને ગદલે ધિક્કાર સાપડે છે, ત્યારે પછી એ ખુદ પ્યારનેય ધિક્કારવા લાગે છે અને અન્ય સહુનેય ધિક્કારથી નવાજવા લાગે છે !
- ❑ માણસને પોતાની તસવીર તેમજ આરસી ખૂણ ગમે છે, કારણ કે તે એને હોય એના કરતા કંઈક વધારે રૂપાળો બતાવે છે
- ❑ માણસ પોતાના અભિમાનને સ્વમાન માને છે, અન્યના સ્વમાનને અભિમાન !
- ❑ માણસ પોતાના દોષો પ્રત્યે આખમિન્દામણા રે છે, પારકાના દોષો પ્રત્યે વક્ર દષ્ટિ !
- ❑ માણસ પોતાની સફળતાનો યશ-કલશ પોતાની બાત પર ઢાળે છે, ત્યારે પોતાની નિષ્ફળતાનો દોષ ટોપલો પાગલા પર અથવા પ્રતિકૂળ સંજોગો પર !
- ❑ માણસ સ્વભાવે દુષ્ટ નથી—વાર્ધનો શેતાન એને દુષ્ટ બનાવે છે
- ❑ માત્ર ધ્યેય ઉચ્ચ હોય એટલું જ બમ નથી, ધ્યેયસિદ્ધિનો માર્ગ પણ એટલો જ ઉચ્ચ હોવો જોઈએ મગલ ધ્યેય મગલ માર્ગે જ સિદ્ધિ વધુ જોઈએ

- ❑ મનરૂપી તિજેરીની પ્રેમ એ ફૂંચી છે.
- ❑ મનુષ્ય જ્યારે સંકુચિતતામાંથી વિગ્રાજનામાં પ્રવેશે છે ત્યારે જ એના નવજીવનની હાલ જિજ્ઞે છે.
- ❑ મનુષ્યની પ્રાકૃતતા સંસ્કારિતાનો પારસ્પરિક-અર્થ પામી સામાન્ય જીવનમાંથી અસામાન્યતામાં પ્રવેશે છે—પરિવર્તન પામે છે ત્યારે, ખીજમાંથી વૃક્ષ પ્રગટે તેમ, કલ્પનો આવિર્ભાવ થાય છે.
- ❑ મનુષ્યને કેટલીક વાર પોતાના પરાજય કરતાં પારકાનો વિજય વધુ ખૂંચે છે.
- ❑ આશા એના લક્ષ્યે કુમકુમ-તિલક કરે છે, જે નિરાશાના લાલ્લે કાજળ લીંપે છે !
- ❑ મનુષ્યને મન જેટલો હૃલ્લભનો મહિમા છે, તેટલો સુલભનો નથી.
- ❑ મનુષ્ય સદાય સુખસંગવકને જ શોધતો હોય છે અને શોધતો રહેવાનો—તાપમાં હિલેલ પશુ હાંચમે શોધે છે, તેમ.
- ❑ મહત્તા તો કલગી છે, નમ્રતાના સુગટની.
- ❑ મહત્તા તો નમ્રતામાં છે—લઘુતામાં નહિ, સુગુતામાં ય નહિ.
- ❑ મહત્તાનું માલેક નમ્રતાની વીંટીમાં જ દીરે.
- ❑ મહત્તાનો મિનારો નહિ, મત્તાનો સાગર પણ નહિ—વાંછથી તો હોનો સમતાનો કિનારો.
- ❑ મહત્તા મેનકા છે; મમતા રાધા છે, અને માનવતા મીરાં !
- ❑ મહત્ત્વાકાંક્ષાવિહીન માનવ એટલે પરિમલ્લવિહીન પુષ્પ !
- ❑ મહાન જનવા જલે ગમે, પણ એટાઈના મોહ તથા ગર્વના સુલ્ભ ન જનતા !

માનવી એક વસ્તુ મેળવવા મથે છે એ માને છે કે એ વસ્તુની પ્રાપ્તિ એને મુખ ને ગાન્તિ આપશે પરંતુ એ વસ્તુ જ્યારે એને મળે છે ત્યારે એનો ઉપલોગ કરવાની એનામા શક્તિ હોતી નથી વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયાસોમા જ એની સર્વ શક્તિ વેડકાર્થ ગઈ હોય છે એટલે આખરે એને ઇચ્છિત વસ્તુ તો પ્રાપ્ત થાય છે, પણ એ વસ્તુની પ્રાપ્તિથી એને મુખ ને શાન્તિ મળતા નથી અને પાછી માયાવી લાલસાની મોહિની તો એને લલચાવતી, એના મોહને આકર્ષતી, એની અતૃપ્તિને આમ ત્રતી મોહક રૂપ ધારી સામે ઊભી જ હોય છે અને પાછી મૃગજળ પાછળ ભટકતા મૃગ જેમ મોહાધ માનવની એની એ જ દોડધામ અને પરિણામે પાછુ એનું એ જ મુખ પરંતુ હી પણ, એની એ જ અમ તોપની-અતૃપ્તિની આગ ને મુખશાન્તિ કે સ તોપને બદલે મ તાપના આસુ !

માનવી ક્યારે સમજશે કે મુખનું મોતી તો સ તોપની છીપમા જ પાકે છે? અને સાચી શાન્તિ, રાગના ત્યાગમા— તૃપ્તિના ત્યાગમાથી જ જન્મે છે ?

માનવી ઠોઈ સારી વસ્તુ જુએ છે, જોઈને આનંદ છે, પણ એટલેથી જ એ અટકતો નથી 'એ સારી વસ્તુ મારી બનવી જોઈએ' એવી કામના એનામા જાગે છે અને સઘળાની એવી સઘળી કામનાઓ અહીં તૃપ્ત થતી નથી પરિણામે એવી જાગેલી છતાં અતૃપ્ત રહેલી કામનાઓ છ છેડાયેલી નાગવો બની ઠેરઠેર વિષ વેરે છે અને સ સારમા મ ઘરો ને મ તાપોની ગીમા નથી રહેતી

માનવી જ્યારે લગનીબરી વ્રદ્ધાથી પ્રયત્નો કરે છે, ત્યારે એનો પ્રત્યેક પ્રયત્ન સિદ્ધિની સીડીનું નોપાન બની રહે છે !

- ❑ માતાનાં વાત્સલ્યવારિ વિના અને પિતાની શીતળ છત્રછાય વગર કેટકેટલાં બાળ-કૂલો અકષણે કરમાઈ જતાં હશે ?
- ❑ માનવજીવનમાં મહત્ત્વની વસ્તુ કાળ નહીં, પણ કર્મ છે —અને એમાંય ‘કેટલું’ નહીં, પણ ‘કેવું’ એ જ મહત્ત્વનું છે.
- ❑ માનવતા તો છે માંગડ્યની મુઠા-ઝરિતા !
- ❑ માનવતા મનમાં દેવ પણ વસે છે, દાનવ પણ, આ દેવ જ્યારે પેલા દાનવ પર સંપૂર્ણ વિજય મેળવે છે—માનવ ત્યારે મોક્ષ મેળવે છે.
- ❑ માનવને બહેકાવી મૂકે તો એ મુખ પણ શાપરૂપ જ નથી ?
- ❑ માનવ પોતાના એકના જીવનને મીઠું બનાવવા ખાતર, કેટ-કેટલાં જીવનની મીઠાશ હણતો હશે ?
- ❑ માનવ ફાટો પડાવવા બેસે છે ત્યારે કેવો બનીકનીને બેસે છે ? પણ નિત્યજીવનમાં, રોજિંદા વ્યવહારમાં એ કેવી રીતે વર્તે છે ? એ કેમ ભૂલી જાય છે કે એના સંપર્કમાં આવતી એકે-એક વ્યક્તિએના દિલદર્પણમાં એની રહેણીકરણીની છબિઓ રોજબરોજ પડયે જ જતી હોય છે ? આ દાંભિક વૃત્તિએ જ દુનિયામાં અનેકવિધ દુઃખદર્દો જન્મ્યાં છે. આપણે ક્યારે સમજીશું કે નૈસર્ગિકતા એ જ મોટી ને સાચી સુંદરતા છે, અને પતનને નોતરવાની સહેલામાં સહેલો ઉપાય દર્શ જ છે !
- ❑ માનવ માનવ વચ્ચે મતલબ સંઘર્ષ સર્જે છે, ત્યારે મમતા સમન્વય માધે છે. સંઘર્ષમાં સંતાપ છે, સમન્વયમાં મુખ.
- ❑ માનવહૃદયનો તાગ મેળવવો એ શું મહાસાગરના તળિયેથી મોતી મેળવવા જેવું જ કઠિન કાર્ય નથી ?
- ❑ માનવીએ સિદ્ધિને ઝંખી, સિદ્ધિએ સાધનાને ઝંખી,

❧ માનવીનું 'અહમ્' ધવાય અને જે કોધ પ્રગટે, એ કોધ છ'છે-
ડાયેલા કલિનાગ જેવો જ ઝનૂની હોય છે !

❧ માનવીનું અંતર પણ એક સમરાંગણુ જ છે. પરસ્પરવિરોધી
વિચારો ને વૃત્તિઓનું તુમુલ્ય યુદ્ધ આ સમરાંગણે સદાય
ખેલાતું જ હોય છે. માનવ-મનમાં વસતી દેવી અને આસુરી
સંપત્તિ વચ્ચેના સતત ખેલાતા આ સંઘાતમાં દેવી સંપત્તિ
વિજયી થાય છે ત્યારે માનવીનું ઊધ્વીકરણ થાય છે અને
આસુરી સંપત્તિ વિજયી થાય છે ત્યારે માનવીનો વિનિપાત
થાય છે.

❧ માનવીને આંખની શરમ ભલે હોય, પણ સત્યને તો ન જ
હોવી જોઈએ.

❧ માનવી ખીજાને સલાહ આપવામાં કણું દાનેશ્વરી ણની જાય
છે; પરંતુ સહાય આપવામાં સાવ કંજૂસ !

❧ માનવી સામાજિક પ્રાણી ભલે હોય; અહવાસપ્રિય પણ ભલે
હોય; પરંતુ કેટલીક વાર એને એકાન્તપ્રિય લાગે છે—ચાર
પાંચ દિવસ મિથાન ગાપટયા પછી સાદું ભોજન પ્રિય લાગે
છે, એમ.

❧ માનવી સ્વપ્નો સેવવામાં રાગે છે, વક્ર વિધિ એના ચૂરેચૂરા
કરવામાં !

❧ માનવે વિચાર્યું, 'દુઃખના કાંટા ન હોત, તો સુખનાં ફૂલની
મુગંધ માણવાની કેવી મજા આવત !'
મુખે વિચાર્યું : 'દુઃખ ન હોત, તો મારી કિંમત કોણ આંકત !'

❧ માનસો ? કંટકોના ડંખ મેં સ્નેહથી મઘ્યા, ને મને લાધી
કુસુમોની સૌરભ !

✠ માનવી જ્યાં કેવળ નાજીવના જ ન હોય અને માકડા
 મીઠામાં જ ધાયેલો રહે છે ત્યાં, નથી તો એ પોતાના ન
 જીવો ઉદ્ધાર કરી શકતો કે નથી તો વિશ્વનો લલે એ પોતા
 ના રાષ્ટ્ર પ્રત્યે પ્રેમ ને શક્તિ દાખવે, પણ એનું સાધ્ય માન
 નરાષ્ટ્રનો જ વિશ્વાસ ન હોયું તો એ મનુષ્ય પોતાના નાજી
 ની ઉન્નતિમાં લલે રાજે, પણ એનું ધ્યેય તો નમસ્ત વિશ્વનો
 ઉદ્ધાર જ હોય રાષ્ટ્રપ્રેમ કરતા વિશ્વપ્રેમ ઉચ્ચતર છે અને વિ
 શ્વોદ્ધારમાં, રાષ્ટ્ર વિશ્વનું એક અંગ હોવાથી, રાષ્ટ્રોદ્ધાર ન
 માર્ગ વ્યથે એટલે પ્રત્યેક રાષ્ટ્રના નાગરિકે પોતાના રાષ્ટ્રના
 જ ઉદયમાં નહિ, પણ અખિલ વિશ્વના કલ્યાણ કાળે મધ્યક
 તો એ—વિશ્વબંધુત્વનો માર્ગ તો જ નથી રહે, વિશ્વરાતિનું
 સ્વપ્ન તો મિલ્લ ધાય !

✠ માનવીના જીવનમાં એક પણ એવી આવે છે, કે જે અખિલ
 જીવનવહેણ બદલી નાખે છે રત્નાના જીવનમાં એવી પણ
 આવી ને એ વાતમીકિ બન્યા, સિદ્ધાર્થના જીવનમાં એવી પણ
 આવી ને એ જુદા બન્યા, ગાંધીજીના જીવનમાં પણ એવી જ
 પણ આવી ને જોસ્તિટરને મહાત્મા બનાવી ગઈ પારસમણિ
 સમી આવી તાગક પણ માનવજીવનમાં માત્ર એક જ વાર
 આવે છે અને ઝંઘેરી જાની જે એ પળને પારખી લે છે, એનો
 પૂરેપૂરો ઉપલોગ કરે છે, એ તો જીવનમાંથી ટોચે જઈ પડે છે
 —જીવન એનું લોક મટી કયન જાની વ્યથ છે !

- ✠ માનવીની અશક્તિ ઢાકવાની વૃત્તિ જ સજોગને 'અતિક્રમ'નું
 લેગત લગાવે છે !

✠ માનવીની ત્યાગ કરવાની શક્તિ જ એની મહત્તાની પારા
 શીશી નથી ?

- મંગલ કાર્યમાં ક્યારેય મોડું થતું નથી !
- મેઘધનુષ્ય અને માનવજીવન ! મેઘધનુષ્યના રંગો ક્ષણિક છતાં મોડુક ! માનવજીવનના રંગોની ક્ષણભંગુરતા તો સર્વ-વિદિત છે, અને છતાં એની માહિનીથી કોણ મુક્ત છે ? આકાશને સુંદર-સુહાગી બનાવતા મેઘધનુષ્યના એ વિવિધ-રંગી રંગતોરણની ગૂંથણીનું પૃથક્કરણ કરવું સર્વદા મુશ્કેલ નથી. તો માનવના બહુરંગી જીવનતોરણના રંગો-શા વિચારે, ભાવનાઓ, સ્વપ્નો, સંવેદનોની ગૂંથણી વળી ક્યાં એાછી અટપટી છે ?
- મેઘમહ્દારના બાગને પામતાં પહેલાં દીપક રાગની આગમાં જલવું પડે !
- મેઘ માત્ર ગરજ્યા જ કરે ને વરસે જ નહિ, એમ માનવી પણ ઝડે ઘણું ને કરે નહિ કંઈ, તો એ શું કામનું ?
- મોટા ભાગના મનુષ્યોને ખરેખર તો પાપ ક્યાંના નહિ, પણ પાપ પ્રગટ થઈ જાય એનો જ ભય હોય છે. પાપ કરતાં તેઓ ડરતા નથી, ડરે છે માત્ર પાપ પ્રગટ થતાં, એમની પ્રતિષ્ઠા ધૂળમાં મળી જાય એથી.
- મોત એ કંઈ જીવનનો અંત નથી, પણ છે નવજીવનનું પ્રભાત !
- મોહ અને પ્રેમ, અનુક્રમે, કાગળનાં અને કુદરતી કૂલ જેવાં છે.
- મોહની નિંદા કરવાનો મોહ, નિર્મેહી પણ છોડી શકતા નથી !
- યુદ્ધ એટલે માનવીની કળર પર હિંસાનું પાશવી તાંડવ !
- યુવાનીની નાવડીના ચઢ અને સુકાન આ છે - શિસ્ત અને સંયમ !

❧ માનશે ?—તમારી વેદના જ તો છે તમારા વિકાસની શુરુ-
આવી !

❧ માનશે ?—સંતોષ છે કુબેર-કોપ !

❧ મારી મન-મુરલીએ મુસારિ, તવ પ્રેમ-લક્ષિનાં ગીત શું બે
—સદા શું બે !

❧ મા વિનાતું બાળક એટલે ફારમ વગરનું ફૂલ—ઝંકાર વગર-
નો તાર !

❧ મુગટ મસ્તક માટે છે, મસ્તક મુગટ માટે નથી.

❧ મુગ્ધ બલે ઘાઓ, કિન્તુ લુપ્ધ ન થતા.

❧ મુત્સદ્દીઓ માત્ર કોકડું ઉકેલતા જ નથી, રૂંચવે પણ છે !

❧ મુશ્કેલીઓના સાગરનું ઘેરું થી મંથન કરે, આનંદનાં અમી
એને લાધે !

❧ મુશ્કેલીઓના મહાસાગરમાંથી પણ મરજીવાઓએ તો મહા-
સુખનાં મંગલ મોતી જ મેળવ્યાં છે.

❧ મીઠાશ મેં માગી નથી, મેં તો જીવનમાં સદા ખાટાશ જ
વાંછી છે—મનના કાટનો નાશ કરતી ખાટાશ !

❧ મેઘધનુષ્ય અને માનવજીવન : કોણ ઉકેલશે એના રંગો ?
વર્ષાનું પ્રતીક એ મેઘધનુષ્ય ! વર્ષા રમ્ય રૂપ ધારી વિશ્વની
અન્નપૂર્ણા ય બની શકે, અને રુદ્ર રૂપ ધારે તો માનવજીવન
કલ્યાણકારી ય બની શકે, અને ધારે તો વિનાશકારી પણ
—વર્ષાના રમ્ય પ્રતીક મેઘધનુષ્યનો એ સંદેશ અને એ જ
એના રંગોનું રહસ્ય ! એ સંદેશને જે ઝીલે, એ રહસ્યને જે
તાણે, એ મર્મને જે ઝાઝે—માનવજીવન અને મેઘધનુષ્યના
રંગો એ ઉકેલી શકે !

- રાત્રિ આવે છે અને ચાલી બય છે એ માનવી હંમેશાં બુએ છે, છતાં, સમજાતું નથી, શા માટે આપત્તિ આવે છે અને એ આટલો બધો ત્રાસી બય છે ?
- રાહુ અને શનિને પાતુ ટપી બય એવો કોઈ ગ્રહ હોય તો એ છે—‘પૂર્વગ્રહ’ !
- રૂઢિ માટે માનવ નથી, માનવ માટે રૂઢિ છે—જ્ઞાનપાન માટે જિંદગી નથી, જિંદગી માટે જ્ઞાનપાન છે, તેમ.
- રૂપ જ્યારે કુરૂપને ધિઝારે છે, ત્યારે એ વીસરી બય છે કે કુરૂપને ધિઝારવા જેવું એકે કુરૂપ નથી !
- રૂપ એ પુષ્પ છે, પણ ગુણ તો પરિભવ છે
- રે મુસાફિર ! વીતી રાત ને જિગ્યું પ્રભાત—હવે તો જાગ !
- રે, સફલતા ! તું કયા વને છે ?’ મેં પૂછ્યું.
ને ઉત્તર મળ્યો મને—
‘હુ તો, ભાઈ, પુરુષાર્થના પુષ્પમા વમતી મુગ ધ હુ !’
- રોગીનું દૃઢ મનોબળ એ કોઈ પણ રોગનું ઉત્તમ ઔષધ છે
- લગન અગન બનીને ભમૂકી બિઠે, પછી સિદ્ધિરૂપી ઘી પીગળ્યા વગર કયા મુખી રહી શકે ?
- લગ્ન એક એવો કામણુગારો ટ્વો છે કે એની અંદર પડેલા બહાર આવવા મથે છે અને બહાર રહેલા અંદર પડવા તલસે છે !
- લગ્નજીવનને મુખી અને સફળ બનાવવાની ચરમ આવી બે :
સ્નેહ અને સહનશીલતા !
- લગ્ન એ લાવણ્યના મોતીની જ્યોતિ છે !

□ યુવાની એ જીવનની વમત છે વમતના આગમને જેમ મગધિમા નવચેતનનો માગર હેસવા લાગે છે, તેમ જીવનમા પણ યૌવનના આગમને પ્રફુલ્લતા ને પવનવિતાનો, C લાન ને યનનનાટનો ઉદ્ધિ ઊછળી રહે છે મયમની ખરી જડ આ કાળમા પડે છે જીછળતા, યનનતા અથવા યૌવન માટે તે લગામની ગજા મારે છે, એને જોડખૂળનતા વારે છે, અને યૌવનની તરવળી ઉત્માહુધેની રાક્ષિતને સુમાર્ગે વાળે છે આ કાળમા જે રહેય ને મયમ દાખવે છે તે જ વામતી ગોકિલા શ્રી યૌવનરગી ચેતનાના પચમ સૂરનો દિ થો વાસ સાચી રીતે માણી રાકે છે

□ વ્યક્તિ કરતા સમાજ મહાન છે, સમાજ કરતા રાષ્ટ્ર મહાન છે, રાષ્ટ્ર કરતા વિશ્વ મહાન છે, પરંતુ સત્ય તો સર્વોચ્ચ છે

□ વ્યક્તિમા ૪ રાવા ૩ છે, જે ત દુરમ્તીની મીતાતુ હરણ કરે છે

□ રસની ગાગર માગી હૂતી, તકનો નાગર નહિ

□ રવિ રાશીની રોગનીના રગરમિએ તો સુટી રીઝે, મારે તો મીજીખત્તીના ત્યાગતેલે ન્હાવું—ત્યાગતેલે ન્હાવું !

□ રામજી નામ લઈ પોતાના રાવણી કામ પર રૂપેરી ચાદર એ ઢાકનારાને તમે ધર્મિષ્ઠ માનો છો ? બલે માનો ! પરંતુ એટલું પણ સાથેસાથ નહીં માનજો કે ધર્મને રસાતળ પડો ચાડવાનો રાજમાર્ગ પણ એ જ છે

□ રાષ્ટ્રને અત્યારે જેટલી જરૂર કુશાચ નેતૃત્વની છે, એટલી જ જરૂર બાગૃત નાગરિકતાની છે

□ રાજી બહુ બહુ તો થોડા સમય માટે ચંદ્રને અસરે, કિન્તુ રાશીની ચંદન-સુધાને નષ્ટ નહિ કરી શકે !

૪૪૪ વાત્સલ્ય એ માતાની હૈયા-છીપમાં પાકતું મહામૂલું મંગલ મોતી છે.

૪૪૫ વાત્સલ્ય અને પ્રીતિ એ સ્ત્રીના જીવનવર્તુલનાં કેન્દ્ર અને ધરી છે.

૪૪૬ વિજ્ઞાન જીવનને સરળ, સુખી ને સમૃદ્ધ બનાવવા માટે છે; જીવનમાં રહેલા સારવત્ત્વને, રસાનંદને, ચેતનોદ્ધાસને હણવા માટે નહિ. જીવનને નીરસ ને નિરાનંદ, યાંત્રિક ને ભારરૂપ બનાવે તો વિજ્ઞાનનો ખપ શો? વિજ્ઞાનનું કર્તવ્ય કદી વિનાશ ન હોઈ શકે—ન હોવું જોઈએ; માનવજાતનું માંગલ્ય, વિશ્વનું કલ્યાણ—એ જ વિજ્ઞાનનું એકમાત્ર ધ્યેય હોઈ શકે—હોવું જોઈએ. સંહાર નહિ, પણ સર્જન જ વિજ્ઞાનનો સાચો ધર્મ હોઈ શકે અને એ ધર્મની બબવાણીમાં જ વિજ્ઞાનનું શ્રેય છે, ને અખિલ વિશ્વનું પણ. વિજ્ઞાનનો વિનાશાત્મક નહિ, પણ વિકાસાત્મક ઉપયોગ જ વિશ્વશાન્તિની પતિતપાવન ગંગાનું પૃથ્વીને પાટલે અવતરણ કરી શકશે.

૪૪૭ વિચાર, વાણી અને વર્તન એ માનવકુદયની અલિબ્યક્તિ-ત્રિવેણી છે. વાણીમાં ન પરિણમતો વિચાર વ્યર્થ, વર્તનમાં ન પરિણમતી વાણી પણ વ્યર્થ. માનવ પ્રથમ વિચારે, પછી એ વિચારને વાગોળે—આમ ધૂંટાઈ ધૂંટાઈ ને એ વિચાર વાણીના વાહન દ્વારા વ્યક્ત થાય અને વાણી દ્વારા વ્યક્ત થતો એ વિચાર આખરે વર્તનના ત્રીજા તળકામાં પ્રવેશે તો જ વાગોળાતો એ વિચાર ને વ્યક્ત થતી એ વાણી સાર્થક બને. આ ત્રણે તળકાનું—આ ત્રિવેણીનું સ્વરૂપ સુવિચાર, સત્યવાણી ને સદ્રવર્તન હોય તો માનવના જીવનવિકાસનાયે એ ત્રણ તળકા જ બની રહે—માનવજીવન પણ મંગલ પ્રયાગ બની રહે !

- વિધના લયથી કાર્યનો આજ્ઞા ન કરનાર લીટુ છે, કાર્ય નો આજ્ઞા કરી વિધિ આવતા અટકી જઈ નિષ્ફળતાથી ચોધ નાર વ્યવહાર હશે, પાપ વીર તો એ જ છે, કે જે વારંવાર આવતા વિધોને દુઃખી આજ્ઞા નો આજ્ઞા મુખી વગી રહે છે, અને એ તે કાર્યસિદ્ધિને વગીને જ નથી છે
- વિજય તમારામા ગર્વ ગ્રેરે તો એ તમારો પરાજય જ છે ને પરાજય પાપ તમારામા નિરાશા ન જન્માવે તો એ તમારો વિજય જ છે
- વિજયની બીજી જગ્યાને મનતકે ધારતા પહેલાં કઈક વાગ પરાજયની ભરમને શરીરે ચોળવી પડે છે
- વિજયની અભિમાનના અજનરહિત આજ્ઞા અને પગલિતની પગલિતના પગલિત આજ્ઞા બેઉ જુ, અને આજ્ઞાથી મારી અશ્વ લે છેલમઈ જીકે છે—આજ્ઞાના અશ્વ લે !
- વીજી પ્રમાણ પાપ માટે અને દુઃખાટો જાગી, પાપી નિવાડે ને દુઃખાટો જાગ, પગલિતનો આજ્ઞા એનો ઉપયોગ કરવા ની રીત પર છે
- વીતેલા દુઃખની વાત કરતા માણસ એક પ્રમાણ મુખ અનુભવે છે
- વિદ્યા એ વીડી છે, જે વિનયના ન જ વડે જ દીપે છે
- વિનયતા એ વિકાસની પગલિ છે
- વિમલ આજ્ઞા એ જીવનનો મગજ પ્રાણનાથ છે
- વિદ્યા અને વિકાસને સર્વ જાણીએ અજ્ઞા હોય છે
- વિદ્યુત દુઃખન આજ્ઞા આજ્ઞાઓના નર્વભરી કાલિનાગને નાથી શકે એવા આજ્ઞાના કૌશલને અજ્ઞા રહ્યું છે

- વૃક્ષનું મૂળ એ મૂંગી અને નિષ્કામ સેવાનું દૂષણ પ્રતીક છે.
- વેર બાંધવું જ હોય તમારે, તો ભલે, બાંધો !—પણ સ્વયં વેર સાથે જ, હો !
- વેરના વિપનો સાચો ઉતાર પ્રેમનું અમી જ છે.
- વેરનો વડવાનલ વિવેકના વનને ભસ્મીભૂત કર્યા વગર કેમ રહે !
- વ્યક્તિએ વિકાસ સાધવો હોય તો એણે એક વસ્તુને તો નિમૂળ કરવી જ રહી, અને એ છે એના હૈયામાં ઘર ઘાલી ખેડેલી લઘુતા !
- વ્યક્તિઓને કુસુમકલિઓ ગણીએ તો સમાજ એ કુસુમ-કલિઓને સંકલિત રાખતો દોરો છે અને ઉભયના એકત્વમાં, અવિભાજ્યપણામાં, મિલનમાં જ ફૂલમાળાની શોભા સમા-યેલી છે.
- શક્તિની વીણાનો ઉપયોગ તો સેવાના સૂર છેડવા માટે જ થવો જોઈએ.
- અંતરે બધારે અહંકારનાં અંધારાં છાઈ રહે છે ત્યારે અધા-પાતને આકર્ષક આમંત્રણ મળી રહે છે.
- શંકા અને ઈર્ષ્યા ! સ્નેહની સૂરીલી બંસરીને બસૂરી બનાવવા માટે આ જોડીએ નામ કાઢ્યું છે !
- શંકાની વળમાં બુદ્ધિ ફસાય છે, શ્રદ્ધા નહિ.
- શાન્તિને પણ પોતાની વિજયગાથા હોય છે, અને યુદ્ધની વિજયગાથા કરતાં એ ગૌરવભરી ને કટ્યાણુભરી હોય છે.
- શાન્તિમય સહઅસ્તિત્વ એટલે દૂધમાં સાકર !
- શીલ વગરનું સૌંદર્ય એટલે પરિમલ વગરનું પુષ્પ !

▣ વિદગ્ધી બુદ્ધિની મેલી બાળમા લાગી ની બેળી પાંખો
પાણી વાગે ફલાઈ જાય છે

▣ શરદ પૂનમની રહિયાળી રાત હોય, નટખટ કનૈયા પેડે બંધમા
રૂપલા આકાશમાલી દૂધની મટકીઓ પૃથ્વી પર ટોળી રહ્યા
હોય, સનાતન સ્નેહના ન ગેમરમરમા કડારાયેલ કલાત્મક
શિલ્પ-કાવ્ય સમોવશે 'તાજ' બાંધ્ય પ્રેમની અમર ગાથા
કહેતો હોય, જમુનાની કાગીભમ્મર કામલુનારી જલગોપિ
દાઓ રાસે રમતી હોય, વાતાવરણ શાન્ત છતાયે રત્નમસ્ત
હોય અને એવે પવનપાવડીએ ચડી, રાતનાત્મીની મત્ત પામ
રતી સુરજિના ન ગાયમા કયાકથી સુરસીધરની સુરસીની થાક
આપતો-ગાતાવરણને વૃદ્ધાવન બનાવી મૂકતો-આધુરીની મટ
કીઓ રેલાવતો બ સરીનો સૂર-મયૂર વહી આવે અને મન-
મયૂર તમારો ધનગની બેઠે-સૂર-અમાધિમા લયલીન બની
જાય-અનુભવનો આવો ગ્લાદીપ અ તર-કોઠિયે તમારે કદી
પ્રકાશ્યો છે ? તમારા જીવનાકાશે આવી શરદપૂર્ણિમા કદી
માણી છે ? ? નિ દગી એની અભાવમ્યા છે, જેના જીવન
આલે આવા અપૂર્વ અનુભવનો પૂનમચાક કદી બીજો નથી !

▣ શૈશવ, યૌવન અને વૃદ્ધત્વ જીવનનાટકના ત્રણ અંકો બાજે !

▣ શોધના બ કાર જરૂરિયાતના તારમાથી જન્મે છે

▣ શોધકો અને શોધિતો અસમાનતાએ સજેલા એ વગેરે ! એક
છપ્પન ભોગ આરોગે, બીજો રોટી માટે કાચનવળી કાચાને
કળની ધડીમા પીસે, છતાયે રોજ લોટ ન પામે, —એક
મખમલ-રેશમના જરિયાન વસોવી દેહ દીપાવે, બીજાને દેહ
ઢાકવા પૂરતું પલ્લુ નીથડું ન મળે, —એક જમનનુ બી રીસા
મહેલોમા મોજ માણે, બીજાને રૂપડીનો આશરો પલ્લુ ન

મળે;—એક હળવોફૂલ જની નિતનવી મોટરમાં મહાલે, બીજે અસહ્ય બોલે બિચકી પરસેવો પાડે;—એક બેઠો બેઠો, બસ લોગવ્યા કરે, બીજે લોહીનું પાણી કરી પેદા કરે !—અસમાનતાની આગે જલાવેલી કોટિ કાંચનવર્ણી કાયાને કોલસા કરી લરખી જતી શોપણની આ શિકારી લકીએ જગતને બાણે કતલખાનું બનાવી મૂક્યું છે. બીજાનો જીવ લઈને જીવવાની આ ઘાતકી વિપવૃત્તિએ—પારકાની કબર પર પોતાના શીશ-મહેલો રચવાની આ દાનવી બુલુદ્ધાએ ત્રાસી બિઠેલા શોપિત વર્ગે પોતાના રુધિરની રૂસનાઈથી લખેલી આમંત્રણ-પત્રિકા કાન્તિને પાડવી દીધી છે અને કાન્તિએ પરમેવાના કાગળ પર, અશ્રુની ઠલમે ને લોહીના અક્ષરે લખાયેલ પીડિતોની એ પત્રિકાને સ્વીકારી છે ને એ વીજળી વેગે આવી રહી છે. આવનારી એ કાન્તિને આવકારવા બે બળો મથી રહ્યાં છે. એક બળ એ કાન્તિ રુધિરકુવારા વેરતી આવે એ માટે લોહીનું પાણી કરેલ છે; બીજું બળ એ શાન્તિને સર્વમંગલા ગંગા-ધારા રેલતી આવે એ માટે ભગીરથ સાધના કરી રહેલ છે અને આ ભગીરથ સાધનાના તારક વિજયમાં જ વિશ્વ-માંગલ્ય સમાયું છે.

- ૧ શૌર્યનો શિરપેચ ધૈર્યના મયૂરપિચ્છ વડે જ શાંતે.
- ૨ શ્યામ વાદળને ય રૂપેરી કોર હોય છે, ને એ છે જીવન-સંજીવની આશા !
- ૩ શ્રદ્ધા અને પુરુષાર્થની પાંખો સાખૂત હોય, સાક્ષ્યના ગગન-માં તો બેઠી ચકાય !
- ૪ શ્રદ્ધા ક્યયા વગર રહેતી નથી એ ખરું, પણ શસ્ત્ર એટલી કે એ શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ સમજપૂર્વકની, સાચી અને અખંડ.

- ❑ શ્રદ્ધાની કળકૃપા ધરતી પર વ્યારે મોકળે મને સાધતા
ધાવણ-ભાદરવો વર્ષ છે, ત્યારે ત્રિદિની દુરિયાત્રી લોકે
લોકે છે.
- ❑ શ્રી અને સુરવતીને બનતું નથી એ માન્યતા આપણી
એમની નહિ !
- ❑ સંજન, સ્વાર્ણ અને સેવાના આનંદ સમાન સંસારમાં એ
આનંદ નથી.
- ❑ સર્વ દુર્ગુણોનો સ્વામી કોણ ?—તો કે : હંભ !
સર્વ સદ્ગુણોનો સ્વામી કોણ ?—તો કે : ચાલય !
- ❑ સરની પ્રસિદ્ધિ નહિ, મને તો અંધર્ પછીની સિદ્ધિ મળે.
- ❑ સહનશીલતાની સરિતાને પણ કિનારાની સીમા હોય છે !
- ❑ સહનશીલતા સંયમની દુલારી છે, નિર્બલતાની સહચરી નહિ.
- ❑ સહુ કોઈને સુંદર દેખાડતો આરસો : કેટલો મોહક ને છા
કેટલો બ્રામક ? પણ આરસઘેલો માનવ ક્યારે સમજશે,
એતું સાચું પ્રતિબિંબ એના આચારવિચારરૂપી આરસમાં
પડે છે ? અને એને મોહક બનાવવું કે હાહક, એ પણ એ
ઉપર જ અવલંબે છે ?
- ❑ સઘળાં ગામડાં 'ગોકુલ' બને—ભારત તો 'દેવગ' બને !
- ❑ સમયની સમજપૂર્વક કરકસર કરતાં શીખો, અને પછી
જિન્દગી તમને ચાર દિનની ચાંદની નહિ લાગે.
- ❑ સત્તા જ્યારે સેવાને ભૂલી જાય છે ને સ્ત્રીતમને યાદ કરે
ત્યારે કાન્તિ જનતાને યાદ દે છે !
- ❑ સત્તાના સાક્ષતું છેલ્લું શુભાનુકૂળ હોય છે !

સર્જનકાળથી આપણા ઉપર છત્રછાયા પેડે ઝળુંબી રહેલો વિશાળ ગગન—ચંદ્રવો અને સદીઓથી આપણે આંગણે અવિરામ ગાન ગાતો ગંભીર સાગર આપણને શું શું શીખવી રહ્યાં છે, એનો આપણે સ્થિરતાથી, ગંભીરતાથી કદી વિચાર કર્યો છે ખરો? માંગલ્ય અને ઔદાયથી લરીલરી, તેજઅમી વર્ષતી તારાટીપકીની ભાતવાળી એ આકાશી અનંત છત્રછાયા અને ગાંભીર્યભર્યું ને સંયમશોભન એ ગ્રેરક સાગરગાન સંકુચિતતાનો, છીછરાપણાનો પરિત્યાગ કરી, માનવહૃદયને આકાશ સમું વિશાળ અને સાગર સમું ગંભીર બનવાનો ગ્રેરક-મંગલ સંદેશ શું નથી આપી રહ્યાં?

માનવજાતનું કલ્યાણ, એ તારક સંદેશને હૃદયપૂર્વક ઝીલી જીવનમાં ઉતારવામાં જ સમાયેલું છે.

સત્તા મીનપિયાત્રી છે, જનતા જલ—સરિતા !

સત્તા અને મત્તા ચાર દિનની આંદની છે, સેવા અને માનવતા માંગલ્યની ધ્રુવતારલી !

સત્ય એક એવો સૈનિક છે, જે કોઈ પણ સંઘ્રામમાં કદી હારતો નથી.

સત્તાના રાજમહેલ કરતાં સેવાની મઢલી સારી.

સત્તા થોડી તેમ રૂપાળ વધુ !

સત્યમાં તથ્ય હોય છે જ; પરન્તુ તથ્યમાં સત્ય હોય જ એમ દાવા સાથે કદી ન થકાય.

સત્ય નથી તો કદી છાનું રહેતું, કે નથી તો કદી જાનું બનતું —જેમ સૂર્ય નથી ઢંગતો, કે નથી તેજ એનું લોપાતું.

□ સહુ પોતપોતાની નવં ઝાઝિ મતિ પ્રમાણે નાન્યા દિલથી ૫
પૂર્વક નમણિના નામુશયિક દ્રેય ગતે નાથં મૂલી શ્રમ
અને મોહ તવા લોભ ત્યાગી પોતાની ખરેખરી છુનનગઃ
યાત પ્રમાણે જ ફળ મેળવે—સ સારના નઘળા વાદો, ના
ને મતાપોને નિગલવાનો આ જ એકમાત્ર રાજમાર્ગ
તજોપાય છે

□ ન યમ મુખકર છે, વિવાન દુ ખડર છે, પણ ન યમનો દ ભ
વિનાશકર છે

□ મ વર્ધનના ભ ડારની ગુરુચાવી તો છે સમર્પણ, સ ચય તા

□ સ નારના નઘળા સતાપો શમાવે એવું એક મ્થળ ન નાર
છે ખરૂં અને તે છે માના જોળો !

□ મ સારને દુ ખનુ ઘર ગણનારા પણ એને મુખેથી છોડી શક
નથી !

□ મ સારમા જેટલા માણુનો છે એટલા પ્રમાણુમા માણુના
નથી, અને માણુનાઈની આ અછતને આ જે જ સ સાર
ન તાપોની છત છે

□ ન સારનાં સૌથી મોટો શ્રીમત કોણ ?—‘મર્વશ્ર્મ્ભ ત્યાગી

□ સ મારમા સહુને યમ મહત્તા જ મેળવવી છે, પણ પાત
કેળવવી નથી, અને સ વર્ધની સુર ગને આમાથી ચિનગાર
સાપડી રહે છે

□ સ હાર કરતા પહેલા, એનાથી સરન સર્જન કરવાનું તમારા
મા સામર્થ્ય છે કે નહિ એ વિચારી લેજો !

□ સ કટ પછી મુખ સાપડે છે, એ સિદ્ધાંતમા નથી માનતા,
રજની પછી ઉપા જીએ જ છે, એ સત્યમા તો માનો છો ને ?

- ૬૬૬ સંકટોના ચાળાના માનવીની સુપુત્ર શક્તિઓને જાગૃત કરે છે.
- ૬૬૭ સંકટપની સાર્થકતા એને સક્રિય સ્વરૂપ આપવામાં જ સમાયેલી છે.
- ૬૬૮ સંઘર્ષ એ લોહચુંબક છે, જે લૂંટરૂપી લોહને આકર્ષે છે.
- ૬૬૯ સંપત્તિરૂપી માતા આવે છે ત્યારે સાથે સાથે સંતાપરૂપી સંતાનો પણ લાવે છે.
- ૬૭૦ સાગરને મળવા વેગે વહેતી સરિતાને કાંઠાની પાપાણુશિલાએ કટાક્ષ કરતાં પૂછ્યું : ‘સાગર-મિત્રન કષ્ટે આટલી ઉતાવળ શાને ? સાગર-સંગમની આટલી ઝંખના શા માટે ?’
ગતિના રૂમઝુમતા નૂપુરઝંકાર-શો સરિતાએ પ્રયુક્તર આપ્યો : ‘સમર્પણમાં જ જીવનસાર્થક છે, બેની !....ને કા’નાની વાંસળી વાગે—એનાં સૂરનોતરાં આવે, પછી લલા રાધા પગ વાળીને પગલર પણ બેસી રહી શકે ખરી ?....અનુરાગની—આત્મવિલોપનની અભિસારિકા માત્રનું તેવું જ છે !....’
- ૬૭૧ સાચા સૌન્દર્યનું કર્તવ્ય છે સર્વત્ર સૌન્દર્યનાં શુભાળ વેરવા-નું—કુરૂપના કાજલને ય એણે રૂપના કુમકુમમાં પલટાવવું રહ્યું, અને એય પાહું પ્રેમથી !
- ૬૭૨ સર્વસ્વ સમર્પણ કરતાંય રે, કેવળ આટલી કૃપા કરે—નયનમાં મારા નંદલાલ નિવાસ કરે !
- ૬૭૩ સાચી મુન્દરતા નૈસર્ગિકતાની આરસીમાં વસે છે—‘મૈક-અપ’ના ‘શો-કેઈસ’માં નહિ !
- ૬૭૪ સાચો કવિ તો એ જ છે, જેનું જીવન જ એક અખંડ કાવ્ય હોય.
- ૬૭૫ સાચો પ્રેમ એ ત્યાગના માનસરોવરે વિહરતો રાજહંસ છે.

જૂઝૂ નાધના નગી અદ્ભુત મ ની તમોને નગી છે, છતા તમે મુક
છો, ને પેલી નિદ્રિની રાધા ગિધ્યાગી તમાન ગૂ-નોતગની
પ્રતીક્ષા કરી રહી છે !

જૂઝૂ સમૃદ્ધિના કુમેર-ન ડાન કરના ન તોપતુ મ જલ-મદિગ શ્રેષ્ઠ
જૂઝૂ ની-નર્થદર્શને સદુ મુખ વાય છે, કલાદર્શને જ્ઞાન ઠ અતુ
લવે છે, પણ ની-નર્થ ને કલાને મુકપ આપવા પાછળ કન્યા
મા આવેલી કપરી નાધનાનો ડોર્ડ એ કદી વિચાર સખો ય
કયો ? એમના વિકાસ માટે ડોર્ડ એ સ્ત્રી પ્રયત્ન કર્યો છે ?
કેવળ શબ્દોમા સમાર્થ નગી પ્રશ્ન ના નિર્થક અને ગિનપ
થોગી જ છે એ ત્યારે કાર્યમા પગિત્રમે છે ત્યારે જ એની
આધકતા ને ઉપયોગિતા ગિદ્ધ થાય છે મી-નર્થ અને કલાના
સવાળી વિકાસ માટે આવી મમ-પૂર્વકની, સહાનુમ્તિભરી
અને સક્રિય પ્રશ્ન સા-મહાય જ પ્રેરક, પ્રે માહક અને પોષક
નીવડે

જૂઝૂ લાવજનિક શ્રેયની વેદી પર વૈયક્તિક મુખસોજની આકૃતિ
આપવામા વ્યક્તિગત વીરતા તો છે જ, પણ માથેસાથે
સમૂહગત પ્રગતિ પણ છે

જૂઝૂ સાહમના જ્ઞાન હનિ ધુને શુભાવીને નલામતીના ગિ ડુને કોપ
વાદે ?

જૂઝૂ સાહિત્ય અને જીવન પરસ્પરગલબી અને પરસ્પરોપકારી છે
સાહિત્ય જીવનગાવી પ્રેરણા ળીવે છે, જીવન સાહિત્યમારી
ઉભય પરસ્પરની પ્રગતિ માટે પ્રયત્નશીલ બને તો બન્નેનો
વિકાસ સધાય અને પૃથ્વી પર સ્વર્ગ બિતરે સાહિત્ય જીવન
ને ન ભૂવે, જીવન સાહિત્યને ન વીસરે

સાહિત્યને શરી સર્વદા જીવનસુખમાંથી રોશનીની લાલી અને પ્રેરણાની ગુલાબી મેળવે છે.

સાંભળનારના હૈયાને અપૂર્વ રસોભિંથી ઘસાવી પોતાનું કરી લે, વાણીની એવી ચુંગક-શક્તિ, વાણીનું એવું વશીકરણ સમું માધુર્ય, વાણીની એવી મુરલીનાદ સમી કામણગારી મોહિની મેં તો માગી હતી. તેં એ ન આપી, ને મેં મૌન માગી લીધું. લુખ્યાદ્રીક્ષા શબ્દોના અથંહીન ક્યાને હોઠ ને જીભના યંત્રમાં કચડવાની નિરર્થક શુષ્ક ક્રિયાને તો હું શું કરું ?

સીતાહરણ થાય નહિ, ને રાવણ મરે નહિ, દ્રૌપદીનાં ચીર સાથે ચેડાં થાય નહિ, ને કૌરવોનો હથથ થાય નહિ. ઈશ્વરી સંકેત અનુસાર અમંગલના ગર્ભમાં જે માંગલ્યરૂપી શિશુ રહેલા જ હોય છે, કુરુક્ષેત્રનાં કાળાં વાદળો પાછળ રહેલી 'ગીતા'ની મંગલ બીજ રેખા પેઠે !

સિદ્ધિની વર્ષા રીઝશે તો, રીઝશે સાધનાના મદ્દહાર-સૂરે; કામનાના મયૂર-ટહુકારે નહિ !

સિદ્ધિ, પાત્રી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ જો એ માનવતાનો હોગ ભાગે તો બહેતર છે કે, એ સિદ્ધિનો જ હોગ આપ-વો ! કારણકે માનવતા પાતે જ મોટામાં મોટી સિદ્ધિ છે.

સિંધુ સમાન નિષ્ક્રિય સિદ્ધાંત કરતાં, બિંદુ સમાન સક્રિયતા સારી.

સેવાના એકમાત્ર ઉદ્દેશથી જ જે જન્મે, જેનું જીવનસમસ્ત જ એક અખંડ સેવાયત્ર સમાન હોય અને જેનું મૃત્યુ ય જીવનભરના સેવાયત્રની વેદી પરની આજરો આહુતિ સમાન જ હોય—એને જગત કેમ ન પૂરે ? કેમ ન વંદે ?

❧ મર્થ પ્રમત્ત આપે છે, ચંદ્ર નાદની રેલે છે, જ્યોત્તીનક
 હાયા ને મીઠા ફળો આપે છે, ફળો ફેરમ આપે છે, પક્ષીઓ
 ગાય છે, વા-મા વર્ષે ૮, ધનની ધાન્ય પકારે છે જન પત્ત
 માર્ય નિશાય ઉપાગની બાવનાને રજમાન પત્ત નેચા
 મિના, બ-હાની તલપૂર પત્ત અપેક્ષા રાખ્યા વા-આ બધા
 પોતપોતાનો ધર્મ અનુકરણે બ-તવ્યે લાય છે ત્યારે આ
 બધાની દેષ હોવાનો દાવો કરતો માનવી કમ આદઆટલો
 મ્યાર્થો હો ? વગી, આ બધુ જોયા-તલુવા છતા, કુદગતની
 શક્તિના હુની અગે માનવી આદ્ય જ લેવે છે, એ શુ અન
 યબીનીયે અત્યબી નવી ?

❧ મુલાબપ પ્રગળાવતુ મુખ એ હુ બ છે નહનશક્તિને ધરતુ
 હુ બ એ મુખ છે

❧ નેનુ-સાચો નેહ એક એવી અનોખી લક્ષી છે, જેમા પ્રિય
 જતના મધાગા દોર પીનગી લાય છે

❧ નેહનુ મુમન નમર્પણના યનિચિ અન વગર પાગરતુ નથી

❧ નેહનો મુખારન પીના-પાચતુ ઊડીને મૂર્ખ માનવી દંપના
 વિપ નાને ઘોળનો હો ?

❧ શીને કોઈએ 'નૌન્દયમૂર્તિ' કહી છે, તો કોઈએ 'પ્રેરણા
 મૂર્તિ', પ-તુ મૌથી વિશે તો માધરિત્રી સમોવડી સહનશીલ
 તાની નજીવસાક્ષાત મગવમૂર્તિ છે—એ જોઓ લલણતા નથી
 જોઓ, મને કહેવા દો કે, એના વિષે કઈ જ લલણતા નથી !

❧ શીનમુદાયના વિમસ આડે દીવાલ બની અત્યાર મુખી
 ગમારે પાપ કચું, હવે પૂવ બનીને પાપનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કરે !

❧ શી જોડે સારે સદ્ય નેહમુધા વાંલી મુદર વાદગી તો
 નહિ ?

- ❖ સ્ત્રી એ લગ્નદીપની મંગલ જ્યોતિ છે, પ્રેમ-છીપનું મોતી છે, છયનસુમનની મુરલિ છે, મમાજ્ઞપી આંખની કીકી છે, રાષ્ટ્રજ્ઞપી પાંખની ગતિ છે, વિશ્વની અધિષ્ઠાત્રી ને પ્રગતિની જન્મદાત્રી છે !
- ❖ સ્ત્રી એ જો માત્ર સ્ત્રી જ રહે (પુરુષ ન બને) તો એ સામામાં માનવતા પ્રેરવાની જ—પછી એ પથરહૃદયી હોય કે પશુ !
- ❖ સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચે જરૂર છે સહકારની, સ્પર્ધાની નહિ.
- ❖ સ્વર્ગનાં બ્યથા સ્વપ્નો સેવીને નહિ, લગીરથ સાધના દ્વારા પૃથ્વીને જ સ્વર્ગ બનાવીને માનવ સુખ-શાન્તિની સ્વર્ગ-ગંગામાં સ્નાન કરી શકશે.
- ❖ સ્વતંત્રતાને સ્વચ્છંદતામાં સરકી પડતી અટકાવવી હોય તો સંયમનો ટેકો લેવો જ રહ્યો.
- ❖ સ્વપ્ન જો ફૂલ હોય, તો સાધના એ ખુશ્મૂ છે.
- ❖ સ્વમાન અને અભિમાન માળ પાડેશી છે.
- ❖ સ્વમાનવિહીન નમ્રતા એ નિતાંત નબળાઈ છે.
- ❖ સ્વાર્થ, ઘણી વાર, આ દંલી દુનિયામાં પરમાર્થના છદ્મ વેશેય વિરહીતો હોય છે !
- ❖ સ્વાર્થલરી માગણી એ કંઈ પ્રાર્થના નથી—પછી ભલે એને ગમે તેવું રૂપાણું નામ આપીએ !
- ❖ હકીકત એ ક્ષિતિજ છે, જ્યાં કલ્પના અને વાસ્તવિકતાનો સુલગ સંગમ થાય છે.
- ❖ હુકો ભોગવવાનો આગ્રહ સેવતાં પહેલાં ફરજો બાળવતાં શીખજો !

- હા, અમૃતને યાજુ ક્યારેક વિપની ઈર્ષા આવે છે—જ્યારે કે' શંકર એને કંઈ ધારી, પોતાને 'નીલકંઠ' કહેવડાવી એનું બહુમાન કરે છે ત્યારે !
- હું આજે જે કંઈ છું એમાં મહત્ત્વનો ફાળો મૂખાંઓનો છે— મેં હુંમેશાં એમની મૂખાંઈઓ મારામાં ન પ્રવેશે એ માટે ખંતપૂર્વક જહેમત લીધી છે !
- હિંમત હોય જો, આફત જ્યાફત બને તો !
- હિંનાશી મેળવેલો વિજય લાખુણવી અને નાશવંત હોય છે, ત્યારે અહિ સાથી પ્રાપ્ત કરેલો વિજય ગિરંજીવી અને શાશ્વત હોય છે. એટલું જ નહિ કષ્ટાણુકારી પણ હોય છે.
- હૈયા—નારે મારા, શુંજો તારક જંજર તારા !
- અભાવ અને અતિરેક - બન્ને મારે !—અન્નવૃષ્ટિ અને અતિ-વૃષ્ટિ પેઠે.
- આપણા જ્ઞાન કરતા આપણું અજ્ઞાન અધિકતર હોય છે અને રહેવાનું !
- ગંદકી માંદગીની માતા છે.
- ગણીએ તો, લમ એ સાગર—સરિતાનો ગુહાગી રનેહસંગમ છે.
- ગુણનો ગર્વ એ અવગુણ છે, રૂપનું અભિમાન એ અરૂપ છે.
- ગુણ વગરનું રૂપ, ધન વગરની તિજોરી જેવું નથી ?
- ગુનાને ઢાંકવા પ્રયત્ન કરવો એટલે એક અધિક ગુનો કરવો.
- ગુનો, ચોરી કે લૂંટ એ અન્ય કંઈ નહિ; કેવળ અતૃપ્ત ને તીવ્ર જરૂરિયાતની છ'છેડાયેલી નાગણે માનવીને લીધેલ દંડ છે !

▣ ગુલાબની પેડે શૂલ સમું હૈયું રાખી શકે, જીવન-ગુલાબની ગુલાબી સૌરભગ્રી એ પામે !

▣ ગુલાબ એમ ને એમ મળી બચ એ એક વસ્તુ છે, અને કાંટા વાગ્યા પછી મળે એ બીજી વસ્તુ છે. વસ્તુ, પછી એ ગમે તે પ્રકારની હોય, પણ એ રહેજે સાંપડે અને ભગીરથ પ્રયાસે સાંપડે, એમાં આલજીમીનનું અંતર છે. આનંદ જેટલો દુર્લભ વસ્તુની પ્રાપ્તિમાં છે એટલો સુલભમાં નથી.

▣ ગુલામીના ગુલામ બનવું એમાં તો કાયરતા છે, વીરતા તો છે ગુલામીને ગુલામ બનાવવામાં.

▣ ગૌરી આમડી ગોરા દિલની નિશાની નથી ! કાળી આમડી કાળા દિલનું પ્રતીક નથી.

▣ ગૌરીશિખર માનવે લલે સર કયું, પણ જ્યાંમુઘી એ ગર્વનું ગૌરીશિખર સર ન કરે ત્યાંમુઘી ઉદ્ધતિની અપસરા શાશ્વત જયશ્રીની કૂલમાળ એના કંઠે આરોપવાની નથી !

▣ ગૃહઉદ્યોગનું ગરુડાસ જ બેકારીના નાગપાથમાંથી સુક્તિ અપાવી શકશે.

▣ ગૃહિણી વગરનું ગૃહ એટલે ફેરમ વગરનું ફૂલ.

▣ શામોદ્ધારનો નૂતન ઓરો આજયત્ય હુક્કા નહિ, સમૂહ-શ્રમના કોદાળી-પાવડા ભાગે છે !

▣ જ્ઞાન એ તો મન-વેઠિયાને વહેવો પડતો ભારમાત્ર છે, ત્યારે સંસ્કારિતા તો છે હૈયા-સુમને વસતી સૌરભ !

▣ જ્ઞાન નયન છે, વિજ્ઞાન અંજન !

▣ જ્ઞાનના સંચય સાથે એનો સતત વિનિમય પણ થતો રહેવો ભેધ એ.

- ✽ જાનરૂપી રંગ, કર્મરૂપી રૂપ અને લક્ષ્મીરૂપી મુગંધનો તારક ત્રિવેણીમુગમ જે ભકતહૃદયરૂપી કૂલમાં ઘયો છે, એ ભગવાન-રૂપી ભ્રમરને આકર્ષે જ રહે છે.
- ✽ ધણીની ખુલ્લીને તો ઔ ગિરદાવશે, મારે તો એરણીની સહન-શીલતાની આરતી ગાવી !
- ✽ ધણા યાદ રાખવાનું જૂઠ્ઠી બય છે ને જૂઠ્ઠી જવાનું યાદ રાખે છે !
- ✽ અંદન બહારથી ઢહણુ દેખાય છે, છતાં બીતરમાં તો શીતલ ને મુગંધભયું હોય છે. જગતમાં દેટલાક મનુષ્યો પણ આવા જ હોય છે—દેખાવે વજા સમા કઠોર, પણ હૈયે કુસુમ સમા દોભજા.
- ✽ ચારિત્ર્ય, માનો પ્રેમ, પત્નીનો વિશ્વાસ અને માનવતા જે શુભાવે છે, એ સર્વસ્વ શુભાવે છે.
- ✽ શ્રીમ્મ ન હોત તો વધો ય નહોત.
- ✽ સંયોગ ફૂલ છે, વિયોગ ફોરમ !
- ✽ ત્યારે દુઃખ મને નિયોપ ભાગવાનો પ્રવલ કરે છે ત્યારે સુખ શેષ રહી તેને વિકળ બનાવે છે.
- ✽ બિન્દગીનાં ગણિતમાં છેક-મૂંઝને સ્થાન નથી.
- ✽ છલોછલ હૃદય ન હોય તો આંખોની ધારા ન હોય.
- ✽ ત્યાં સુધી મીન તમારા ભોમિયો ન બને ત્યાં સુધી તમે શબ્દને ચોખી નહિ શકો.
- ✽ સૌન્દર્ય એ સત્ય છે, અને સત્ય એ સૌન્દર્ય છે, પણ યિત તો બને છે.

- ▣ મૌન એ પ્રભુનો ઉદ્ગાર છે.
- ▣ તમે મુંઢરતાને શોધતા હો છો ને મુંઢરતા તમારી પાછળ પાછળ, તમારે પગલે પગલે મુવલું રેલું પાથરતી ચાલી આવતી હોય છે.
- ▣ રાત્રિના શ્યામ જલમાં રોજ સૂર્યભ્રમર પુરાઈ જાય છે.
- ▣ તારા સ્મિતમાંથી પ્રકટે છે પ્રભાત, તારી વેદનામાંથી રાત !
- ▣ ત્યાગ એ પ્રેમ-નયનનું નૂર છે.
- ▣ રાતભર આ આકાશ અંધારના વલોણાંથી વલોવાતું રહે છે— પ્રભાતનું ધવલ નવનીત ત્યારે પ્રકટ થાય છે !
- ▣ સૂરજ પોતાના ચહેરા ઉપર અંધારનું શ્યામ રેશમ ઓઢી લે એ રાત !
- ▣ પૂર્ણરૂપ કરતાં ક્યારેક રૂપની આંચ વધુ ખ્યારી લાગે છે.
- ▣ પગને ખ્યાર કરો, હાણના ઓઠને ચૂમી લો !
- ▣ તારી આંખોના હોરાતા સ્વચ્છ જલમાં મારા ખ્યારતાં મીન તરે છે, પ્રિય !
- ▣ આ બીનો શ્યામ અંધાર ક્યારેક મને હોરાતાં કાળાં કાલિંદી-નીર જેવો લાગે છે, તો ક્યારેક તારાં રૂપની આંચને વિસ્તાર લાગે છે, શ્યામ !
- ▣ દિવસ પૂરો થયે રોજ એક સૂરજ અંધારના કૂવામાં પડીને આપઘાત કરે છે !
- ▣ અંધકારને પણ પોતાનું તેજ હોય છે, તમે કદી જોયું છે ?
- ▣ અંધારના જલમાં નાહીને ઉપાની કચા કેશરબીની બની જાય છે.

- રમ એક જ છે જે મૂળના જિડામા જિડા લાગમા છે, બિના
મા જિઆ દહેરાતા પાનની કિનારીમા પણ તે જ છે, જે તીવ્ર
વેદનાની સ્તબ્ધ લાણીમા છે, તે જ દહેરાતા આનંદના રૂપેની
પ્રવાહમા છે
- અસીમ વેદનાના અગાધ વારિ ઉપર પરમ આનંદનો મૂલ
તપે, એવી વાદળા જ ધાય, મુખદુ ખની વર્ષા થાય !
- આ આખીયે વચાનુ કોણ ચોધાર આમુએ આલશી રહ્યા
કરે છે, રે ?
- વર્ષાનુ બિંદુ + રૂળનો કણ + પ્રવેદનુ ટીપુ = રાણી વસુન્ધરાના
મણિમુકુટની એક રત્નચ્ઙિત સોલાન્યકલગી = દહેરાતા
ખેતરમા ખીચીખીચ દાણાવી લચી પડતુ ફૂંડ !
- દહેરાતા લચી પડતા ખેતરો, સાજની ધૂમરવેળાએ ઘટ્ટી
રણુકવતા ગોધણ, પરાંઢે દળાતી ઘટ્ટીનો અવાજ, ધમ્મર વઢો
ણાનો ઘેરો સૂર, ધમનુ શરીર અને પ્રેમનુ હૈયુ — આ છે
સાચી સ્વાધીનતા અને મુક્તિના મગલર પ્રતીકો !
- નીતરી વર્ષાના નીલા ઉઘાડમા જે કવિતા છે, તે જ પનધોર
મેઘના ક્યામ ઘટાગેપમા પણ છે
- જે જ મી પ્રેમને ગાય છે તે વેદનાને પાપ વહન કરે છે
- આનંદની આખમા મે વેદનાનુ અશ્રુ જોયુ !
- જે અદરને સિદ્ધ કરી શકે તે અમર જની શકે
- પથ્થર ફાટીને ફૂંટી , પગ, કુદરતની કવિતાની ગાયોમાય
કુદરતના કોવતને પણ ગાય છે
- કેવલમા રહેકે એવરણાગી ફૂલ, ઈશને વરણ પડે પૈરાગી ફૂલ !

હૃદયની હિના રંગ લાવી રહી છે
ને લોકો કહે છે : કવિતા થઈ છે !

▮ ▮

ઝૂમી ઊઠે ના કેમ મારા ગીતથી જગની બુવાની ?
સૌન્દર્યના મુળથી વહે છે પ્રેમની સુંદર કહાની !

▮ ▮

એ મળ્યાં—મલકી ગયાં નયણાં,
—ખીલી ઊઠ્યાં આંદનીમાં પોયણાં !

▮ ▮

હૃદય, પ્રીત આવે ભલે છાની—છપની,
નગરનાં નૂપુર તો ઝણકતાં જવાનાં !

▮ ▮

માન્યું અમે, કંઈયે નથી નિસ્ખલ અમારી આપને,
અમને નિહાળી આંખડી આ કેમ મૂકી બાય છે !

▮ ▮

વાત છાની શે' રહે આ પહેલી પહેલી પ્રીતની ?
અધર છે બોલે નહિ, બે આંખડી બોલી ઊઠે !

▮ ▮

આ નયન છે એમનાં કે પૂણિ'માનો ચંદ્રમા ?
તેતાં જ એને કાં ખીલે મારું હૃદયસરોજ આ ?

▮ ▮

પીવો હોય એ પી લે સરે આમ,
આ રહ્યો જિ'દગીનો છલકતો બમ.

।

અમથું અમથું મેં ચૂમ્યું નરગીસના આ ફૂલને,
તેમાં અવરને અધર કાં મુરખી ઢળી પડી ?

▮ ▮

તું જ નલમાં વિસ્તરીને વેરી રહી છે હાસ,
નહિ તો કદી ચે આટલું પૂનમ નથી હસતી !

▮ ▮

ચંદ્રમુખ રૂપાળું ચમકે આંખોને આકાશ,
આલ ભલેને ફૂળી રહ્યો પૂનમનો ઉબાસ !

▮ ▮

પ્રેમ તણું સાંભળતાં વેણ
રૂપનાં શ્રૂતી રહ્યાં છે નેણ !

▮ ▮

મુળારક આસમાં તુજને ચમકતા ચાંદ-તારાઓ,
અમે મુસ્તાક છીએ ચંદ્રમુખીના ઇશારા પર.

▮ ▮

પ્રેમ તો પામી શકે છે સર્વને
પ્રેમ કેવળ ભેદીએ જાય, પામવાને પ્રેમને !

▮ ▮

માગનારા માગતા છે ને વસંતી ખ્યાર,
મારું દિલ તો માગતું ખ્યારની ખ્યારી જહ્નુર !

▮ ▮

હોય છે ને દ્વેષ-ઇપાં આસપાસ,
કંટકો વચ્ચે ખીલે એ ફૂલ છું !

હારમાં પણ છાનીછપની કેવી મલકે છત !
દિલ દર્દને પામવું દિલને, અજળ એ રીત !

▮ ▮

પ્રાણ બાણે કે કળાયલ મોરલો,
ધડકનો દિલની ઢળકતી ઢલ છે !

▮ ▮

આ કોનું પાયલ રુમરુમતું
છે ગીત ગતિનું નિર્ઝરતું !

▮ ▮

પીવાની ખવાહેશ ઊલરતી મોસમ આજ શરાબી,
કાશ, મળે જો એમાં તારા રૂપ તણી ગુલાબી !

▮ ▮

હૈયે મને તો એમના હેરાય છે હકાર,
હોઠે હઝરવાર ભલે આવતો નકાર !

▮ ▮

અમે પાગલ, હૃદય જેવું હૃદય પણ સાવ દર્દ બેઠા,
રહાપણ આપતું, નવ પ્રેમનો અણસાર પણ હેતાં !

▮ ▮

ઘનઘોર આ અંધારની ચિંતા નથી,
વિન્યાસ છે—હૈયે પ્રભુ તુજ, ખ્યાર છે !

▮ ▮

કોણ બાણે કેમ રહે છે એ નયનથી દ્રર,
જેના નયનમાં ધન્તેઝાર છે સદા લરપૂર !

અમથું અમથું મેં ચૂમ્યું નરંગીસના આ ફૂલને,
તેમાં અવરને અધર કાં મુરખી દળી પડી ?

▮ ▮

તું જ નભમાં વિસ્તરીને વેરી રહી છે હાથ,
નહિ તો કદી ચે આટલું પૂનમ નધી હસતી !

▮ ▮

ચંદ્રમુખ રૂપાળું ચમકે આંખોને આકાશ,
આભ ભલેને રૂળી રહી પૂનમનો ઉલ્લાસ !

▮ ▮

પ્રેમ તણું સાબળતાં વેળુ
રૂપના ફૂકી રહ્યાં છે નેણુ !

▮ ▮

મુગારક આસમાં તુલને ચમકતા ચાંદ-તારાઓ,
અમે મુસ્તાક હીએ ચંદ્રમુખીના ઇશારા પર.

▮ ▮

પ્રેમ તો પામી શકે છે સર્વને
પ્રેમ કેવળ ભેઈએ ઘમ, પામવાને પ્રેમને !

▮ ▮

માગનારા માગતા છે ને વસંતી ખ્યાર,
મારું દિલ તો માગતું ખ્યારની ખ્યારી બહાર !

▮ ▮

હોય છે ને દ્વેષ ઇર્ષ્યા આગપાસ,
પડે વચ્ચે ખીલે એ ફૂલ છું !

હારમાં પણ છાનીછપની કેવી મલકે છત!
દિલ દઈને પામવું દિલને, અજબ એ રીત!

▣ ▣

પ્રાણ બાણે કે કળાયલ મોરલો,
ધડકનો દિલની ઢળકતી ઢલ છે!

▣ ▣

આ કોનું પાયલ રુમરુમતું
છે ગીત ગતિનું નિર્જરતું!

▣ ▣

પીવાની ખવાડેશ ઊભરતી મોસમ આજ શરૂ થી,
કાશ, મળે જો એમાં તારા રૂપ તણી ગુલાબી!

▣ ▣

હૈયે મને તો એમના હેરાય છે હકાર,
હોઠે હઝરવાર ભલે આવતો નકાર!

▣ ▣

અમે પાગલ, હૃદય જેવું હૃદય પણ સાવ દઈ બેઠા,
હહાપણ આપનું, નવ પ્રેમનો અણસાર પણ દેતાં!

▣ ▣

ધનધોર આ અંધારની ચિંતા નથી,
વિશ્વાસ છે—હૈયે પ્રભુ તુજ, ખ્યાર છે!

▣ ▣

કોણ બાણે કેમ રહે છે એ નયનથી દૂર,
જેના નયનમાં ધન્ટોઝાર છે સદા ભરપૂર!

મિલનનો રંગભર કાગળ, વળી વિયોગનો શ્રવણ,
સીંપક અને મહારત્ન કેવું મધુમિશ્રણ !

લ લ

— વૈશાખી આજ મમું હૈયું તુજ વરસે
દિયાં જમારાં તને ચાતક જ્યમ તરસે !

લ લ

તું પણ વિયોગી આજ છે કું આસમાં ?
તારી ગેદિલમાં ય આજે આંદ દેખાતો નથી !

લ લ

ખાલ છે ભરપૂર પણ રે, તું નથી સાદી !
મયખ્વારની ગેદિલ મહીં એક તું જ છે બાદી !

લ લ

તમારાં જતા બાળે સૂરજ ગયો,
સૂર્યમુખી હૃદયનો સહારો ગયો !

લ લ

— રાતભર ઝળકી રહ્યાં તારલા,
ઠોની આવી ચાદ કે ફૂળી ગયા !

લ લ

— કેમે વિરહની રાત આ ખૂટતી નથી પ્રલંબ,
ઠોની, પ્રભાત ! વાર છે, શાનો હલ્લુ વિલંબ ?

લ લ

— દિલની વેરાની તણી તે વાત શી કરીએ ભલા !
કેંક અંતર રાખવું તું દિલ અને સહરા વિશે !

વહાયો આંસુ નહીં તો હસો—આ શ્રદ્ધા પર !
તમે હસો છો તો કે' છે કે—ફૂલ ખીલે છે !

▮ ▮

જિન્દગીમાં જિન્દગી જેવું નથી,
કોઈને હસવા સમુ' દેખાયું શું ?

▮ ▮

વિરહ—રાતે જુદાઈને હું, તારી જીવંત લેતે,
કરું શું, આંખને તારો વિરહ મંજૂર ન'તો !

▮ ▮

આદત મુજબ બોલી દીધું : 'અમને હવે ભૂલી જાઓ !'
ને અમે આદત મુજબ, રે, ભૂલવું ભૂલી ગયા !

▮ ▮

મિલનમાં સ્વયં છો, વિરહમાં સ્મરણ !
ખાતે તરફ છે આપનું અમને શરણ !

▮ ▮

મારી વિરહ-રજની ભલા ઘનશ્યામ ક્યાંથી હોય ?
રાધિકા-શી યાદ તારી ગૌર રેલે ચાંદની !

▮ ▮

આપનો અનુરાગ છે,
આગ પણ ખુદ બાગ છે !
રાત ક્યાં છે એકલી ?
પ્રેમનું ચે ખ્યાલ છે !

જનારા ગયા પવ્વ રોકાઈ યાદો
હજુ ખંડેરોમાં ઘૂમે આ નિનાદો !

▣ ▣

સ્વયં ના આવી શક્યાં તો મોકલ્યાં શમળાં,
રેશમી ઓઝલ ધરીને એ જ આખર આવિયાં !

▣ ▣

શમળાં, અહો મોહામળાં, નમળાં !
નીંદમાં ખીલી લક્યાં આ પોયળાં !

▣ ▣

તમારી શોધમાં એવા ગયા જોવાઈ કે
શોધવા અમને તમારે સ્વયં જોવાયું પડે !

▣ ▣

તમારા રૂપનો ના ગર્વ કર્યો, ગર્વિતા,
અમારા પ્રેમને પણ એક નિશ્ચ રૂપ છે !

▣ ▣

ફૂલ થઈને આંખમાં ખટક્યા અમે,
આ કંટકો શૂલી રહ્યા છે પાલવે !

▣ ▣

આવે અહીં વસંત અગર પાનખર લલે !
સૌને જ કાળ મારાં ખુલ્લાં કમાડ છે !

▣ ▣

જન્મ્યું અહો ઉપાકિરણ !
અંધારની આ કૃપાથી !

ભેઈ લીધાં છે રાતનાં કાજલ
હું ઉપાનાં ગુલાબ માણું છું !

▮ ▮

અમથું અમથું હૈયું પુલકી જાય છે,
અણુસાર આ કેના મધુર મલકાય છે !

▮ ▮

દ્વરથી ઋતુરાજની લાગે સવારી આવતી,
વળગી હવાને કંક આ ફેરમ કરું ગૂંછ જતી !

▮ ▮

આનન્દની એકાદ અમથી લહેરને માટે
સાગર પીધા છે લાખકંઈ ગમના ગુરીથી !

▮ ▮

ત્યાં તેજ ને તિમિરમાં કયો લેહલાવ છે ?
આખું જીવન અમારું એક પૂપછાંવ છે !

▮ ▮

સુરાહી જિંદગાનીની મને પાતી રહી—
સુખના અમી ક્યારેક, તો ક્યારેક વિપના જામ !

▮ ▮

રાત અહો રી મલકી !
રહી ચાંદની છલકી !
વખ ઘોળાતાં હૈયે બાણે
અમી—સરવાળી છલકી !

વીજ વાદળદળ ચીરી ઝળદી જાયે—
ખીજ બંદી ઝિગયે, ઘેરાઈ છે આજે અમાસ!

▣ ▣

રાત ભલે ઘેરાઈ—
ભોર રેલશે કંચન જેવાં સૂર્યકિરણ !

▣ ▣

જાત જે બાળી નથી ચકતો લલા,
અન્યને કેવી રીતે ઉજમાણયે ?

▣ ▣

નિજ સાટે ચાંદ રાખે સ્યામ સ્યામ દાગ,
અન્યને ખાતર જલાવે ચાંદની કેરા ચિરાગ !

▣ ▣

તારલા તો લાખ છે આ આભમાં,
લાખમાં એક જ નિહાળું ચંદ્રમા !

▣ ▣

શ્યામ આ કાજળ બધાં અંગાંગનાં નિજ લોપચ,
રાત્રિએ ત્રોફાવિયાં ઝળકળધવલ લખાશુંદણાં !

▣ ▣

જાદુ અજબ છે આલતારાં આંમુમાં,
તારા રુદનથી આ ધરા છે ખુશનુમા !

▣ ▣

આલ તણાં લખ લોચનિયે તું રોજ રૂવે છે,
રોજ રોજ આ વસુન્ધરાનાં વિપ ખુએ છે !

ઝેણુ આ છેડી ગયુ રજની વીણના તાર ?
ગુણ લેઠ્યા આલખા લખ તાવલા જ ઝગ !

❖ ❖

શી મધુર, ઘનશ્યામ ગગને બીજ આ સોહે,
રાધિકાના ઔષ્ઠની સ્મિત-બ કિમા નહોયે !

❖ ❖

ઢપાકિરણની કાધ પર નીકળ્યો જનાજો રાતનો !

❖ ❖

અધાર તાઝે થાવુ હો તો થા ભલે ઘનઘોર,
રાત લાળી વહી જશે, નિદ્રે વધાની ભોર !

❖ ❖

હોય પૂનમ-ચાંદની કે હો અમાગી અધકાર,
ધ્રુવ એના સ્થાન પર નિશ્ચલ અને છે નિર્વિકાર !

❖ ❖

અમારા ગગનમા ભલે રાત હોયે,
અમકશુ ને અમકાવશું—ચાંદ છીએ !

❖ ❖

આ નિન્દગાની રાત છે—

માવરી, ગોગી વળી, એવી અજબ કઈ ભાત છે !

❖ ❖

લાગે છે પીસ્યો તમે મસ્ત થૈને કસૂ બીનો રગ,
નહિ તો ન આવે કદી યે આ હૈયે આવો ઉમગ !

તું નથી તો ચંદ્ર પણ દીપ્તતો નથી આભે,
હૃદયને લાગી રહ્યું છે—ખરેખર સત વાદી છે!

✽ ✽

કેં કેટલીયે ઝંખનાઓ હૃદયની
જિન્દગી આખી કુંવારી રહી અને
આખર ઘડી મજબૂર ઘઈને મોતને પરાણી ગઈ!

✽ ✽

અંધારથી તેજે જલુ'તું એટલે
જ્યોતને ભેટી પડ્યો હોંશે પતંજ!

✽ ✽

અગનની લગન તે અવર ગું પિછાળે?
દીપકમાં બળતા પતંગો જ બાળે!

✽ ✽

દિલની સાથોસાથ સાજન દહ' તો દીધાં,
પરંતુ ચેન રહેશે ક્યાં જઈ? અણુઆર નવ દીધાં!

✽ ✽

છલબલ થતાં છલકાય જ્યાં આનંદ ને વિષાદ,
ત્યાં ગીત દૂર-સુદૂરથી કે છે મધુર સાદ!

✽ ✽

મિત્રો જ જ્યારે મિત્ર થઈને બાદ કરે છે,
દુઝુ' દિલેર દુશ્મનોને યાદ કરે છે!

✽ ✽

પંથ મારો, સ્વયં મારે શોધવો,
જાય છે દોરી, મને મન રક્ષાય ત્યાં!

— પચ્ચરે ય હું યહં હોંચથી—
પ્રશ્ન આટલો છે: શિષ્યી જનીશ તું?

❖ ❖

ત્યાગ કેરી પર્ણકુટિ જેમણે માગી હતી,
તૃષ્ણા તણા ગ્રાસાદમાં જીવ તેનો શેં ઠરે?

❖ ❖

પુરુષાર્થ પૃથ્વીરાજ શો તારો હશે,
સિદ્ધિ સંયુક્તા રૂપ લે આરોપશે વરમાળ !

❖ ❖

હારીને જીતી જવાતું પ્રેમમાં
પામવું ત્યાગી જાણું પરમાર્થમાં !

❖ ❖

તારે પૂજાવું એટલે પચ્ચર થયો,
અર્થ થાવું એટલે હું ફૂલ થયો !

❖ ❖

એક નીલકંઠ તો સરજ પહેલાં,
ઝેરનાં પારખાં પછી કરજે !

❖ ❖

પ્રલયનું આ તાંડવ, નથી કેં વિસજન,
નવસજન તણું છે સમુદ્રમંથન !

❖ ❖

હોય છેને કલંકિત પોતે મયંક,
ચાંદની રેલી રૂપાળી નિષ્કલંક !

મઝધારમા ય નાવિક કચ્ચે કહી કિનારે,
અ ધાન્મા ઝમ્મકચ્ચે હમણા કોઈ નિતારા ।

❖ ❖

તારી ને ખારી વચ્ચે, રે, કેટલા અતર હતા ?
તોડી અતર મૃત્યુએ લેડી દીધા જે ઉરને ।

❖ ❖

આ રાત અને આ બિન !
આકાશી મન્વરમા તરતા કાળાધોળા મીન ।

❖ ❖

નાગરની મુવાળી બીની બીની રેત,
દહેરાતા દીને ત્યા આકાશની ખેત
પ્રિયોના રંગમોલ હિલોળા લેત,
વાયુ ગૂણે છ એમા વાદળ સમેત ।
માગરને ફૂંચે સમાય નહિ હેત
આનંદની ભરતીધી બીનીશીની રેત ।

❖ ❖

ફૂલને આવી પાળ
રૂપેરી નીલી નીલી આખ ।
ફૂલ તો ભિડે, મસ્ત હવામા તરતુ ગાતુ
પરી તણા કો' દેશ જ્યા એ ભિમટે ।
નભમા લીલા નવી નવી
ફે નવા નવા રોમાચ—
રેશમ રેશમ વાદળ-દગ-ની
હવા મુલાયમ પગલી પગલી

ફૂલ તો ઝૂમે
 ધુમ્મસ-જળમાં ધુએ મુખ
 ને ઓઢી તારક તેજ ધૂમે
 ઉમંગ એનો રાત રૂપેરી પરખે,
 મધુર મધુર મલકાતી ગાતી હરખે!
 ફૂલને આવી પાંખ
 રૂપેરી નીલી નીલી આંખ !

શ્વાસની શરણાઈનું શું જન છે જીવતની બરાત,
 જિંદગી, જનાઝો કયાં ? મોતનું ચ માતમ કયાં ?

વાહ આદત અમારી ધરતીની
 આભ રોયા વિના નથી હસતી !

એ હસે છે તો ફૂલ ખીલે છે—
 દિલની વેરાની પર ભલે હસતાં !

હોઢી પીધું છે તમે કો' કોડલરપૂર પ્રીતનું
 નહિતર તમારા હોઠ પર તે રંગ આવો હોયશું ?

ફેલાસમાં અમારા, લાખે વસે છે શંકર,
 જીવતરનાં ઝેર પીને જીરવે પ્રહર-પ્રહર !

જે-ચાર ક્ષણ મોડાં પડ્યાં ઝાકળ-કંકન
 ઓઢી ફારમ ફૂલ આ પોઢી ગયાં !

- ✽ ઝાકળનું મલમલ ઓઢીને આવેલી સવાર તારાં લીનાં રૂપને
લહેરાવતી ચાલી બાય છે, પ્રિય !
- ✽ ધુમ્મસમાં નાહીને સ્મરણે લીનાં બને છે.
- ✽ જ્યારે કે.....ઈ નથી હોતું ત્યારે તું હો છો, પ્રિય !
- ✽ ખીણની હુસિયાળી ઉપર જીકતા ધુમ્મસને જોઈ મને કોઈ
અભિસારિકાનું લહેરાતું ગુલાબી ગવન યાદ આવી ગયું.
- ✽ છેક સવારે તુપારજિંદુઓએ એ રહસ્ય જોલ્યું કે દિવસભર જે
મસ્તીમાં મદહોશ યેલતાં હતાં તે કૂલો રાતભર રહી રહ્યાં હતાં !
- ✽ તમારું પગલે પગલું કેડી બની રહ્યો—તમારું પ્રસ્થાન એવું
હો !
- ✽ ભારી એકલતાનો દીપ પ્રગટે છે ત્યારે તેના ઉબસરૂપે આવી-
ને તું પથરાઈ બાય છે, પ્રિય !
- ✽ દીપ દીપને પ્રગટાવે તેમ પગલું પગલાંને દોરે—પગદંડી
આમ બને—કેડી આમ અંકાય !
- ✽ અંધાર એ અંધજો છે રાત્રિચયાંએ નીકળેલા વિક્રમ જેવા
સૂર્યનો !
- ✽ નવી શિતિજ ત્યાં જીધડે છે—જ્યાં પૂજનો કષ્ટ ને વર્ષોનું ગિન્દુ
મળે છે !
- ✽ આપણે પૂજ મગ્યાં, મારે હવે જવાનો સમય થયો, વિદાય
વેળાએ લાવ જિન્દગી, તારા મહેકતા સ્યામ કેશની રેશમી
ઘટામાં મારા હૈયાનું ગુલાબ લગાવી દઉં !

- ❖ જીડીને આકાશમાં આંસુનું એક જિન્દુ રોપાયું, ત્યારથી આ આખું ચે આકાશ અથુથી છલોછલ છે—આ તારાઓ નથી !
- ❖ આંખોથી તારી યાદ પીગળે છે ને ધીમેધીમે ટપકે છે....કોઈ એને 'આંસુ' કહે છે !
- ❖ મારા હૈયાના સહુરાને તારાં સ્મરણોની સરવણી ભીનું રાખે છે—હરિયાળું રાખે છે. ✓
- ❖ મીનનો બરફ ઓગળે છે ત્યારે શબ્દની સરિતા વહેતી થાય છે.
- ❖ ચાંદ શમ્યા છે—તારાઓ પરવાના !
- ❖ ઉગ્મશની આબરૂ ઓલવાય નહિ એટલા ખાતર મેં આ દીપને તુફાન સામે ધરી દીધો છે !
- ❖ તારા હ્રદયમાં છે તે નહિ, આપવો હોય તો આપ સાફી, તારા હોઠનો શરાબ : તારા હૈયાનો જામ !
- ❖ મારી આંખોના આ જોજન વિસ્તરતા સહુરામાં ફર-સુફર તારાં સ્મરણોની કારવાં જઈ રહી છે....
- ❖ આ કેવી મહેક છે મિત્ર તારાં સ્મરણોમાં પણ, કે તને યાદ કરતાં કરતાં મારી આ કવિતા ય મહેકી જીડી !
- ❖ મોત નથી આવ્યું—લાંબી સફરમાં જરા નીંદ આવી ગઈ !
- ❖ તને મળીને હૈયે આજે વસંત લહેરાય છે, પણ આજની આ ફૂલવર્ષા નીચે આવતી કાલની પાનખરના સૂકાં પર્ણોનો ઢગ પણ પાડકાયો છે.
- ❖ લાખ બુલાવો પણ યાદ આવ્યે જ રહે, હૈયાના ગગને ચાંદ છવાયે જ રહે. જાંસી ભલેને ખામોશ રહે, ફરથી સૂર આવીને એને શણગાર્યો જ રહે !

૪૪૪ લાખલાખ વાર લખતૂટ લહર એને શ્રી બય છે—છત
ઝિનારાનો તપોભંગ થતો નથી !

૪૪૫ હુએહુયાં મળે એ દિતિજ કેવી ખ્યારી હોય છે ?

૪૪૬ મારી સારીય રાત તારા ખ્યારનાં ગુલાબોધી મહેકતી રહે
પ્રિય !

૪૪૭ અ ધકાર એ આકાશેની ચૂતું શ્યામ તેજ છે.

૪૪૮ કાઠામા છવી જવું—ફલોનો આ ફોરમ સ દેશ.

૪૪૯ નિન્દગી પોતે જ એક સજીવ કવિતા છે.

૪૫૦ કોઈ પીને બેહોશ થાય છે, કોઈ પીનાપીતાં ગુમાવેલા છે
પાછા મેળવે છે !

૪૫૧ મોજ રાત્રે પાપણના આ પડદા પાછળ એક નહું આલ ઊંડ
લહેરાઈ ઊઠે છે, નવાનવા તારાઓ—ચાદ—ચાંદની—અ
રોશનીની એક અનોખી દુનિયા શ્રી ઊઠે છે અને સપનાં
ફેરી પગદ ડી ઉપર થઈને એક સુવાસિત વાતાવરણની જે
તુ આ બધા ઉગર છાઈ બય છે, પ્રિય ! રોજરોજ રા
પાપણના આ પડદા પાછળ.

૪૫૨ ખ્યાસ ખ્યાસને પી બય છે ને તૃપ્ત થાય છે

૪૫૩ લૂટાવો એટલુ લેજે લાગે છે

૪૫૪ એક જાડ—એક શાખ—એક જ મૂળ બન્નેમા રસસિંચ
કરે, છતા ફૂલ ગાય, કાઠા ભોક્ષય !

૪૫૫ સ્વપ્ન એ ગાદ બાગૃતિ છે.

૪૫૬ છેહ દેવી તે નેહ દેવા મમાન છે.

૪૫૭ જમરનુ ગુંજન મૃતિ તાલજે ફૂલોનુ ગુંજન હૃદય !

૨૨ જેને જલ્લુ' છે તે આગ વિના પણ જલી બાણે છે.

૨૨ આ વેરાનતા સાથે હું એટલો એકરૂપ થઈ ગયો છું કે વસંત-
ના અણસાર પણ વીસરી ગયો છું !

૨૨ રમશાનની ખામોશી કહે છે : 'અહીં' આવતું' શબ્દ એક જ છે,
માત્ર કદન બદલાયા કરે છે !

૨૨ આધાર બનો, અંતરાય નહિ !

૨૨ મોતની મુંઢરી પોતાના ઠંડા મુકુમાર હોઠથી મારું શિર
ચૂમી રહી છે ને મારી આંખો ઘડીસર મીડી નીંદના ઘેનમાં
ઢળી ગઈ છે—હું મરી નથી ગયો !

૨૨ જિન્દગીના ખોળામાં મોત આજોટે છે.

૨૨ આજે કોણ બણે કેમ મને એ સૂણ યાદ આવે છે—આકાશથી
સ્વપ્નની જેમ જૂલતી જૂમતી રૂમઝૂમ સાવનની ઝરમર ઝરતી
હતી ને આપણા બેયના હોઠે પ્યારનું એક જ ગીત હતું....
આજે શુભરાહ જમાનાની કારવામાં લાગીને હું એ ગીત
ભૂલી ગયો છું. રે, એ ગીત મને પાછું જડે !....

૨૨ આંખ સુકાય અને આંસુના ફૂલ મુરઝાય એવી પાનખર ન
આપજે, પ્રભુ !

૨૨ બંસીના લહેરાતા સૂર સ્વયં બંસીને લહેરાવી ગયા ત્યારે
લયનો જન્મ થયો.

૨૨ આસથી બિતરે એ મેહ, નયણાંથી નીતરે એ નેહ.

૨૨ તારી પાયલના પોટલિયે ખૂંચે છે ગીત—પહેલી પહેલી
પ્રીતનું પહેલું મંગીત !

૨૨ દીપ અધારને ડહરાવે છે !

- ૨. [] તાજમહેલ સૌ જાણે છે—કોઈ આરસના, કોઈ આંમુના !
- [] કંઈ કેટલી ? આંખોના જમુનાકિનારે આંમુના તાજમહેલ જાંધાતા હશે—તૂટતા હશે !
- [] વરમની ઘનધોર રાને પાવનમાં પ્યારનો દીપ છુપાવી જિન્દગી મોતના અભિચારે નીકળી છે !
- [] જેની આંખોની સમુદ્રવશ્મી સમૃદ્ધ હશે તે ક્યારેય અકિચન નહિ હોય.
- [] તારી યાદના લુગ્નુઓ મારા ખાલી હૈયાગ્રથને પોતાના ઝખઝરથી ભરી રહ્યા છે, પ્રિય !
- [] ધાય છે, તારી આંખોની શુભ્રાજાઈ પ્યારી પગાંડી ઉપર થઈને તારા હૈયાના રૂપેરી જલમાં ડૂબી જઈ—સકાને માટે, જન્મોજન્મને માટે !
- [] તું કેશ પાથરે છે ને રાત પ્રગટે છે, સમેટે છે ને સવાર !
- [] હૈયાનો હિમાલય આંખોની કંઈ કેટકેટલીપે ગંગા—યમુનાનો જનક હશે !
- [] આંમુના ફૂલને પારદર્શક પાંખડીઓ હોય છે.
- [] પ્રીત અને પરિમત્ત છુપ્યાં છુપાય નહિ.
- [] જેને તું જોડે તેને કોણ તોડે, પ્રભુ !
- [] આપ તો મૌનનું એક બિન્દુ આપજો—જે તરણના સહારે હું સ્વરનો સાગર તરી શકું !
- [] પળની પ્યાલીમાંથી પ્યારનો શરાબ પી બજે તે સારો મરન મયખવાર !
- [] પીનાં ન આવડે તેમા કોઈ શું કરે ?—ખાલી સહિ આખીય શરાબ શરાબ છે !

- [] અરૂપના ગાઢ વનની કેડીએ રૂપની મુંઢરી ચાલી નય છે...
 [] અરૂપ પોતે જ રૂપરૂપનો અંગાર છે.
 [] સમય ફૂલ છે, પણ પાંખડી.
 [] ક્ષણમાં છુપે એ માનવી : ક્ષણને છાપડે એ કવિ !
 [] જલની ગતિ એટલે અરણ્ય.
 [] ફૂલની ગુલાબી પાંખડીનું રૂપ અને ગીતની લહર જેવી ક્ષણનું
 રૂપ—બન્ને તારાં જ રૂપનાં રૂપક છે, પ્રિય !
 [] ગુલાબી બનાવે એ ગીત : પાગલ બનાવે એ પ્રીત.
 [] આમ તો વેદનાની એ રાત ખૂબ જ પ્રવંચ હતી—તારાં
 સ્મરણના શરણની ખ્યાલીએ એને ટંકવી લીધી મેં !
 [] આકાશને પોતામાં સમાવના હંસોની આ રૂપેરી હાર ઊડે છે
 —તારા ભણી ! કશ, મારા શબ્દોને એવી પાંખ મળે !
 [] એ આકળની જેમ આવે છે, અણુએ છે, પણ આપણે તગીએ-
 ન-તગીએ ત્યાં ધૂપ બની ઊડી નય છે
 [] પ્રેમ એક એવું પીણું છે—જેમ પિવડાવો તેમ ખ્યાસ વધે.
 [] મળે તે માણતાં શીખો.
 [] ધ્વનિની એક ફૂંપળને પ્રગટ થવા માટે મૌનનાં કેટકેટલાં
 પડ વીંધવા પડે છે !
 [] જિન્દગી એક લાંબી સફર છે : મોત વિસામો.
 [] ફૂલના શબ ઉપર આકળનું કંકન ફરફરતું હતું :
 મળે તો આવું મોત મળે !
 [] મુકામ છે : મોત મંજિલ નથી !

- કોઈની આંખોને અધુલીની કરીને આવેલું હાસ્ય આખું હોઠને કરમાવી નાંખે છે.
- ઢોડતા સમયની એકદમ મુગ્ધ દાણુને ફૂલ ઉપર જૂલતા તુપાર બિન્દુમાં પ્રવેશીને તેની રૂપેરી મુગ્ધાગ્રિત શીનળ પારદર્શક તામાં વિસામો ખાતી ભેઈ છે કોઈ વેળા ?
- શુભરાહ કરી મૂકે એ ગમ.
- કોણ કહે છે કે મોત આનું ?—મહેદિલનો એક દોર પૂરો થયો !
- ભેયા મેં—તણુખામાં આગના ભંડારો, આકળના જલબિન્દુમાં જળધોધ !
- ઘણી વાર પિછારનો છુરખો ઓઢીને પ્યાર આવે છે—ટેખાવની દુશ્મની લઈને દિલે દિલદાર આવે છે !
- ✓ □ કિનારા માટે ઠરગરો નહિ—મઝધારને મહાત કરો, તૂફાન સાથે ટક્કર લો !
- અંધારનાં કાળાં પડ આસ્તે આસ્તે ઊખડી રહ્યાં છે.... હવે થોડી જ વારમાં ઉગ્મસ આવશે, જેને સૌ પ્રજ્ઞાત કહે છે તે પ્રકટશે !
- આ સૂરજ હવે જરી પુરાણો થયો—એની આંખોમાં કરોળિયા-ઓએ બાળાં બાંધ્યા છે, એનાં અંગો ઉપર આમાચિડિયાં ઊંધાં લટકે છે..... હવે આલો કોઈ નવો સૂરજ ટાંગો !
- જે તમે છો તે તમે નથી : તમે તો—વર્ષાતું બિન્દુ, જૂમતું વાદળ, હસતું ફૂલ, ગાતું ગરણ, ઉતુંગ પહાડ, વનની પગદંડી, લહેરાતું ખેતર—છો !

▣ રાત લગતી રહી—તેના ખોળામાં તારાઓને નીંદ આવી ગઈ.

▣ સુખ આરોહ છે : દુઃખ અવરોહ.

▣ તમારી આસપાસનું વાતાવરણ તમારી કળર છે—પણ તમે જ તમારું વાતાવરણ છો, તમે જ તમારી કળર !

▣ મારો મોહ ત્યારે ખ્યારની પરમ વેદના સાથે ટકરાયો ત્યારે મારાં સપનાંના એકેએક તાજમહેલ તૂટીને લગલો થઈ ગયા અને મારી આગળ આંખોની જમનાના અશ્રુજલ સિવાય કશું જ ન રહ્યું.....

▣ જોગિયા ક્યારેક બહારના સૂરોનો સેહરા પહેરીને સૂરમંડપમાં આવે છે !

▣ ણિડકી ખખડી તો ભણકાર વાગ્યા—કોઈ આવ્યું !—પણ જોયું તો તારા હોઠની બીની ગુલાબી લઈને, તારા કેશની મુલાયમ મહેક લઈને લહેરાતી તારી યાદની એક લહર જ આવી—જેને મેં હોઠે લગાવી લીધી, હૈયે આંખી લીધી....

▣ રંગરૂપની તારી આ રેશમી મહેકિલ મને ક્યાંક ગૂમરાહ ન કરી મૂકે, સાકી !

▣ જામમાંથી નથી જોઈ તો, આજ તો આંખોથી પાઈ દે, સાકી !

▣ મેં જામ ઉઠાવ્યો ને ફૂલો જીવાન બની ગયાં.....કોઈ ગાન બની ગયાં—કોઈ તાન !

▣ આકાશની સુરાહીમાંથી લિપા—સંધ્યાનો લાલચોળ શરાબ ટાળાય છે—જામ ન હોય તો જોબો માંડ, પ્રાણ !

▣ મેં ક્યાં પ્રભુને યાદ કર્યા છે, તને જોઈને પ્રભુ યાદ આવી ગયા, પ્રિય !

▣ મારી બમીમાથી નૂના કૂલ ઝરે છે—તારી પૂત માટે,
પ્રિય !

▣ આસુના યુદ્ધજ્વલા તો યુ આળ વણી ચાલી !

▣ તારા હેથાની કુજનીમા ધઈને આતી લાગે છે—નહિતર
હવા આગવી મધુર, આગવી ગંહેડતી ન હોય !

▣ રાખો તો જ રાખો !

▣ સૂતી બપોરના મૌનમા, હે પ્રભુ, તુ ક્યારેક રૂમલુમતો રૂપા
જો તકકો ધઈને ઉઘાડે દિવે અને ઉઘાડે દિલે રમ્તા ઉપર
રમી રહ્યા હોય છે

▣ મૌનના સાગરમાથી મને વાણીના મગવળ રત્નો મૂગ્યા છે

▣ સાળ ઉપર અનાગતના કૂલ ઝૂલે છે, સામ્રત ઝરમર કૂલ
વરાંડપે ઝરી રહ્યા છે, તો ધરતી અલીતના કૂલોની બિછાતથી
બિભરાઈ ગઈ છે કોણ છે આ કૂલોનો બાગબાન ?

▣ મારા દીવામા જ્યોત તો તારી જ જલે છે, દેવ !

▣ તારી કેડીના કણકણમા કુમકુમ વેરાયા છે તારી પ્રતીક્ષાની
લણલણમા અત્તરના દીપ પ્રગટયા છે, તારી અખતામા
ઝૂરતા ઝૂરતા આ રાત પ્રભાત ધઈ ગઈ છે—હવે તો આવ પ્રિય !

▣ મારી નીંદની ઝીંદના સ્થામ જન ઉપર તારા સ્વપ્નના સ્થા
કમન રોજ હોરાય છે, રોજ હોરાય છે !

▣ જળમા બગેચો તરંગ કિનારા તરફ વિસ્તરે છે, પણ તેને
ખબર નથી કે જેને તે ઝળે છે તે કિનારામા નહિ પણ
કેન્દ્રમા છે !

▣ વિન્દગી એક વતુંલ છે—ગેની પરિધિને કો ધંબલ નથી

- ❑ ભંડાર નહિ, આપ તો ધાન્યનો એક કણ આપ — એક કણ, જે ખીચ કરો એ કણને જન્મ આપી શકે !
- ❑ શ્રદ્ધા હશે તો મંજિત સામી આવશે.
- ❑ વિશેષ પ્રેમનાં ભંડારોને માપે છે, તીવ્રતાને છતી કરે છે.
- ❑ કાશ, શબ્દના મૌનને હું પામી શકું !
- ❑ કૂલ ખીડ્યાની કંઈ ખતર ન રહી, પણ કયી કેશરભીની કુંજમાં હવાના હોઠ ભીન્ન થયા હતા તેની કવિતા તો ફેરમ બધે જ ગાઈ વળી !
- ❑ રે, કોનાં આંસુઓનો ઉલ્લસ છે આ પ્રભાત !
- ❑ જિન્દગીને જીવંત કોણે બનાવી—તો કે' મોતે !
- ❑ આ ચંદ્રની આંખેથી આંસુની ચાંદની બિલસાય છે ને તમને તેમાં તમારા આનન્દનાં શ્વેત કમલ લહેરાતાં દેખાય છે !
- ❑ જેને તું જાણે છે, તે તને જાણે છે—પહાડના પડધાએ મને આમ કહ્યું !
- ❑ વસંતથી ઠરમાઈ ગએલાં હૈયાં ક્યારેક પાનખરથી પડલવિત થાય છે !
- ❑ જિન્દગી અને મોતના ચાર હોઠ ક્યારેક તો મળે જ છે.
- ❑ ઘણા અંધારથી એવા દેવાઈ જાય છે કે પછી રોશનીને ઓળખી શકતા નથી.
- ❑ તારી કરુણાની જડાપોમાંથી પમાર થઈને દુ ખરાં આ તીવ્ર-તમ દાહક કિરણો ઈન્દ્રધનુષના શીતલસૌમ્ય સપ્તરંગમાં પલ-ટાઈને મારા અંતરના આસમાનને રંગીન બનાવતાં વેરાઈ જાય છે.. પ્રભુ !

- ▣ જે વાસ જીવનની જ સરીને જન્મ આપે છે તે જ વાસ છે—
સફરનો આધાર પણ બને છે
- ▣ આ તારાઓ તારાઓ નહીં—આકાશના અધાર પદ પ્રભુની
પગનીઓ છે
- ▣ નિ સીમતાને પણ એક મીમા જરૂર ટોચ છે
- ▣ પથ કઠિન છે તો પગલા પણ કૃતનિશ્ચયી છે !
- ▣ પોતાની નમતમા પાનખર પૂરગદાર હોય છે
- ▣ ધ્રુવડ રાત છે ઝકડો પ્રજાત !
- ▣ જિન્દગી શ્યામ છે મોત નિ શ્યામ
- ▣ લય એ લાવણ્ય છે—ગીતરાણીનું !
- ▣ મૌન એક ચકરાવો લેતું વમન છે—જે સ્વરમા ને પોતાના
કેન્દ્રમા લીન કરીને આહોલનરૂપે ફરી વિમ્તારે છે
- ▣ ધી મે, જુ બ ધીમે, ચૂપચાપ ચાલો—અરવ પગલે શ્વાસ
રોકીને ચાલો હા અહીં—અહીં જ—આ ઉપાના કિરણ
ફૂલના ઢગ નીચે હજી હમણા જ પોઢ્યા છે—સવારની સફેદીનું
શ્વેત કક્ષન ઓઢીને નીલગગનના નમણા તારાઓ હજી હમણા
જ પોઢ્યા છે ! ધીમે, જુ બ ધીમે, ચૂપચાપ ચાલો !
- ▣ રાજ મૌનશીની મધુર રાતે પાપણના પડના પાઝળની દુનિ
યામા હું ચાલ્યો જઉં છું—એ દુનિયા—જ્યાં નવી ધરતી છે,
નવું આકાશ છે, તું છે અને તારા ચ્યારથી મહેકતી નવી નવી
મધુર મોસમ છે !
- ▣ રાત ખૂટી ગઈ છે તો તારા શ્યામ કેશનો મહેકતો રેશમી
અધાર પાથરી દે, સાકી !

- ▣ હે પ્રાણ, તારી શહનાઈમાં સ્વાગતમ્ હોરાવ ! પવનની પાલ-
ખીમાં બેસીને આજે મારા સુરોની સામ્રાજી આવી રહી છે !
- ▣ મારા માથા ઉપર કોઈનો પ્રેમબીનો હાથ ફરો ને સફરનો
આ તાતો તારા શીતળ ગાંઠનીની હોરાતી હોર બની ગયો !
- ▣ કાશ, તારાં આંચુઓની ઘોળ લેડે !
કાશ, મારા દિલના દાગ ધોવાય !
- ▣ તારી આંખોના આકાશમાંથી જીતીને આવી લાગે છે, નહિતર
આ વાદળી આટલી છલકતી ન હોય !
- ▣ ફેરમ ઓઢીને ફૂલ જપી ગયાં છે ને પવન પડી ગયો છે ત્યારે
શાને મારી ખિડકીનાં દાર આપમેળે ખૂલી રહ્યાં છે ? મુક્ષાં
પણો આ કોની પગલીથી ખખડી રહ્યાં છે ? અજ'પાનું ચ'ખા-
ફૂલ કેશમાં ભેરવીને આ કોણ આવી રહ્યું છે, ભલા ?....
- ▣ આજ તો આંચુના આ બહેલમાં આંખોને વહી જવા દો, કારણ
કે બહેનનો આ વગાંક તારા તરફ વંકરેલો છે, પ્રિય !
- ▣ રાત્રિના સ્વામ જલમાં તેજની આ અસંખ્ય નૌકાઓ લઈને
કોણ વિદ્યારે નીકળ્યું છે રે ?
- ▣ મારા એકાંતની હરેક પગદંડી ઉપર તારાં પગલાંનાં નિશાન
છે, પ્રિય !
- ▣ તારા રૂખી ગયા....ચંદ્રની પાંખડીઓ ઝરી ગઈ...અંજલિનાં
રૂપેરી ફૂલ મુરઝાઈ ગયાં....તારી પ્રતીક્ષામાં પેટચા હતા તે
આંખોના દીપ પણ ઓલવાવા આવ્યા....હવે તો આવ પ્રિય !
- ▣ સંયોગની ક્ષણ ચાર : વિયોગના યુગ અપાર !
- ▣ એક નવું પ્રભાત પ્રગટાવો—જે કોઈના લોહીથી લાલ ન હોય !

- ૪૪૪ પીવડાવ તો એવો પીવડાવ કે ભારી મસ્તી બેઈ ને પુણ્ય-
શાળીઓની આ દુનિયા પણ પીવાનું પાપ કરી લે !
- ૪૪૫ તને ચા- કરતા કરતા વિતાવે શી ક્ષણેક્ષણ આજ દુલ બની ગઈ
છે—તુ આવ ને તારા ઠંઠ એની ફૂલમાળ ટહેરાવ, પ્રિય !
- ૪૪૬ તારાઓમાવી રાત પપકે છે—એ ટપકી ગયે હ તસ દેવાથે—
લોકો જેને સવાર કહે છે તે થશે
- ૪૪૭ એક રાતે—સુવાસિત મુન્દર રાતે—કોઈએ હૈયાનું દ્વાર કોકથું
—ખોલ્યું તો આવીને કોઈમારા રામરામમા રાખાઈ ગયું
હોઠેથી હસી ગયું આખોથી જીભરાઈ ગયું પછી રાત
આખી સૂરના સાગરમા ડૂબી હૃદય ગાતું રહ્યું—ગાતું રહ્યું !
- ૪૪૮ એક તરફ મોતનું મખમની મુલાયમ અધારું છવાઈ રહ્યું છે
ને બીજી તરફ જિન્દગીનું રૂપેરી પ્રભાત પ્રગટી રહ્યું છે તારું
મિલન થયું છે, પણ રે, સફરના આ મોડ પર થયું છે !
- ૪૪૯ આવવું હોય તો નકાબ ઉતારીને આવ, આખોમા અતરના
મોતી લઈને આવ, કેશમા ઝહેકતી રાત લઈને આવ, કપતા
હોઠ પર ખ્યારનું ગીત લઈને આવ !—બાકી પથ્થરની રૂપ-
આપ મૂર્તિના ઠંડા થબને હું શું કરું ?
- ૪૫૦ રાતભર ભારી અશ્રુથી છવોછલ આખોમા કોઈ ટહેરાતું રહ્યું
શ્વાસની આવનજાવન જેમ કોઈ આવતું રહ્યું—કોઈ જતું
રહ્યું કપતા હોઠ પર તારા ગીતનું પખી જૂવતું ગયું—
જીતતું ગયું અને એમ જ મચાર પટ્ટી નર્તિતારે બગીચે મે
લેયું તો, હું બસ બેઠો હતો તે પારિખના દુન નીચે
આકાશના બધા જ તારાઓ એકીસાથે તૂટીને એક ફૂલોની
જેમ પથરાઈ ગયા હતા

૫૫ આમુના ભીનાભીના પડદા પાછળ જુગતી આખો જોઈને મને
આકળના પારદર્શક પાલવમા લપેગએલા ફૂલ યાદ આવી
ગયા

૫૬ હૃદયનુ રેગમ લઈને આ પો છુ પ્રિય, તુ તારુ ગુલાબી
ગરન મૂવી લે !

૫૭ આ કેનો અજનબી અણમાર ફરતી જાય છે—દૂલોના કલ
રવમા આ કેની ચચાં છે—ફારમના હોઠ ઉપર આ કેના
ગીતનુ કપન છે ? કોઈ જવાબ નથી આપતુ આ પ્રશ્નોનો
ત્યારે મહેત્વી હતા હી જાય છે વગન !

૫૮ મુઠ્ઠી એક જ છે અધારનો શ્યામ સાગુ ટહેરાવતી જાય છે
તે જ ઉત્તમની શ્વેત એઢણી એઢીને આવે છે

૫૯ હૃદયમા રાત હોય તો આખોના હી રમા ઉત્તમ ઝચાથી આવે ?

૬૦ પ્રભુ તારા પગવાને સવામન રાખે—એ પગના, જેના પર
ન્યોમ્હાવર થતા ભુગમ્ભુગવી મારા હૈયાના ફૂલ જૂરે છે !

૬૧ પોતાની ક્ષિતિજ સાકડી પડે છે ત્યારે હેયાનુ પ ખી સાથીની
ક્ષિતિજ ચોધે છે

૬૨ હૃદય માળો છે પ્યાર પ ખી

૬૩ તમે તરણાને ડુગર તોળતા જોયા છે ?

૬૪ આકાશના કેન્દ્રનાક તારવાઓને પ્રજ્વાલિતભગ્ન કરવાનુ સૂઝુ
ને તે બધા ઉઘોડા શરીરે આકાશ એડી ધરતી ઉપર બિતરી
આવ્યા—ફૂલ બનીને

૬૫ હુ તમને કોઈ કહાની સંભળાવવામા રજો ને મારા શ્વાસની
કારવા દૂર નીકળી ગઈ—હુ એકલો પડી ગયો—અને મારા
આ એક કીપણાને તમે મૃત્યુ માન્યુ !

- ▣ તારું આગમન નહિ થાય તો અમે તારા અનાગમનનો ઉત્સવ મનાવીશું !
- ▣ ઉજમાળી આશાને અંધારનો સાથ પહેરાવી દો, તમને એ નિરાશાની રાત લાગશે !
- ▣ નીલગગનમાં રોજ રાત આવે છે—જાય છે, તારાઓ ઊગે છે—આથમે છે; પણ મારી વિરહરાતના આ અધ્રુવીય એવા ને એવા જ અખંડ જલે છે.
- ▣ હૈયાની હેલી તે આંસુ.
- ▣ અગાધતા એ સપાટી ઉપર તરતી માસૂમ જલકન્યા છે.
- ▣ દિલ છે તો દુનિયા છે.
- ▣ મૌન પોતે જ પોતામાંથી પ્રગટ થાય છે ને પોતે જ પોતામાં સમાઈ જાય છે.
- ▣ મરી તે જાણે છે, જે જીવી જાણે છે !
- ▣ રૂપગવિંતા આયના સામે અનિમેષ લિપી હતી ત્યાં પાછળ કોઈ ફરકી ગયું—પીડ દેરવીને જોયું તો દૂર સુંદરતા સરી જતી હતી...
- ▣ તારો વ્યાપ છે મારા એકાંતના અણુઅણુમાં.
- ▣ દિવસના લોહીનીગળતા શબને જડખાંમાં દળાવીને ક્ષિતિજની ઊંડી ખીણમાં બિતરી ગયો છે સૂરજ—સંધ્યાનું આકાશ કંઈ અમથું લોહીલુહાણુ નથી !
- ▣ અચાનક તારું ધ્યાન ધરાઈ ગયું ને આવતાં આવતાં અટકી ગઈ એકલતા !
- ▣ મારી સાવધાન આંખો ચારે તરફ ભમે છે—કોણ જાણે કયા વેશમાં તું મળે, બહુરૂપી !

▣ આ રાત જ્યા ખૂટતી નથી ગિન્દગી, રે, ત્યા મારી ગિન્દગી કેમ ખૂટશે ?

▣ મને પોતાને જ મારી ખમગ નથી ત્યા તારી બેખમરતુ શું ખયાન કરુ ?

▣ આટલી પાગલ તો ક્યારેય નહોતી—૪૩૨ પીને આવી લાગે છે આ હવા !

▣ હૈયે તારે શરાબના સાગર ઢહેરાય છે હવા, આજ તો તારા હૃદયમા ફૂળી જ્યા દિલ રક્ષાય છે !

▣ હે સવાર, તારા એક સ્મિત માટે કેટકેટલા તારલા કુરબાન થઈ જાય છે !

▣ તમારા હૈયાના એકને એનો તો રાગ છ રાઓ કે પ્રભુને એમા રમવા બિતરવાનુ મન થાય !

▣ તુ ક્યારેક ફૂલપાદગ્રીથી ચે મુકુમાર બની નય છે અને તારા ઉપર બ્રહ્મતા આકાશગિન્દુનો તો ઠીક, પણ તારી દોરમનો ભાર પણ તને અસહ્ય લાગે છે, તો ક્યારેક તુ તજની બની જાય છે—એ તજની જે પર્વતોના પર્વતને પણ એના વજ દેરવે તોળી લે છે !

▣ ફૂલની ફેરમનો જશ છે જેને, તે જવાબદાર છે કટકોના હાથ માટે પણ !

▣ મારા એક એ-આસુ મારી એક એક આહુની મજાર છે

▣ જેને ગિન્દગી જોડે છે તેને મોત તોડે છે, પણ જેને મોત જોડે છે તેને જોઈતોડી શકતુ નથી

▣ રાજની એકધારી ગિન્દગી કિનારાની રેતી છે, ક્યારેક તો વૃક્ષાંશને યાદ કર, દિવ !

▣ રાતના અંધારમાં લપેટાઈને મચ્છર આવે છે, ધિક્કારનો વેગ લઈને કદીક પ્યાર આવે છે

▣ જગત સૂઈ જાય છે ત્યારે આલની ગોરી ચાંદની હવામાં ઢેરાતી ઢેરાતી નીચે જતરે છે ને ખગખળ વહેતા ઝરવામાં પગ ઝળોળે છે ઝઢીઝ માગર ઢેરામાં આજોટે છે ને ઘાટી જાય છે ત્યારે વૃક્ષોના ગાઢ માસવ પહોળો ઉપર લેટી જાય છે! જોઈ છે તમે ?

▣ દિવસભર સંગમતા રહેવ રેતીના અક્ષાટ રણને આલિંગીને ઠંડી માતૃમ રાત રોજ સૂઈ જાય છે

▣ હુ પોતે એક બિન્દુ—સમયની અનંત દાણ ઉપર અવતુ બિન્દુ—હુ, જેની અદર નિઃશીમ મહાસાગરો મૂધવે છે !

▣ એક મુદત પછી આ હોઠ ઉપર હાથની હેત્રી વરસી છે—દાણુભર તો લી જવા દે—વપોથી જે વેરાન છે તે આ હોઠના ઉપવનને એકાદ પળ તો ખીની લેવા દે !

▣ એવા કેટલાયે હોઠ છે—જેને હાથ મળતુ નથી, એવી કેટલીયે આજો છે—જેને આમુ સિવાય કોઈ જોપ જ નથી

▣ સારુ થયુ પાગલ થઈ ગઈ આ વાદળી, નહિતર આમુનો આત્મો બોજ કેમ વહી શકત ?

▣ અમહા રક્તદાળ—

ફાટી ગયેલી રક્તશિરાઓ—

ધોધમાર રક્તગાવ—

વેગ—વેગ—વેગ લાલ જગનો એક જળરજ્જ સપાહ

અને પછી મધુ સ્પર્શ—ગાન—સ્થિર એક લાલ સંધ્યાના

ખોળામાં એક પ્રિક્ષા દિવસનું મૃત્યુ !—

☞ મોત તોડતું નથી, જોડે છે—તને અને મને !

☞ સમયનો સર્પ તો સર્પે જ જાય છે—જિતે છે માત્ર રાત-દિવસરૂપ કાંચળી !

☞ આપણાં હૈયાંને કોઈ અગોચર ખૂણે એક નંદનવન છે—
...ળાંસીનાં ગાન છે—હસતાં ફૂલ છે—લહેરાતાં દુકલ છે—પ્રભતાં
મસ્ત આસમાન છે, તો ગોરી ગોરી ગોપીઓ સાથે કાળા કાળા
કહાન છે ! પણ—પણ પાસે જ એક ભયાનક જવાળામુખી
છે—એના જિંડા પેટાળમાં ગરમ ગરમ લાવારસની જવાળા-
ઓ ધખધખે છે ને એનાં જિંઘેરા શિખરની પાસે એક ખીણ
રચાઈ ગઈ છે—એક જિં....ડી ખીણ જેમાં નજર નાખો તો
તમ્મર આવે અને જેના જિંડાણોમાં ભયાનક જંગલી હિંસ
પશુઓ રાત્રિદિન શિકારની શોધમાં વિહળ રણડયા કરે છે!....
આપણાં હૈયાંને કોઈ અગોચર ખૂણે એક નંદનવન છે....

☞ એક અનંત પરિધિની વિરાટ વતુંલ લીટીમાં અનંત ઘટક-
ખિન્દુઓ છે—જેમાંનું એક ખિન્દુ તે હું ! સમયની કોઈ એક
દાણુ મને મારા સ્થાનેથી ખેસવે છે, હું ખસું છું—જન્મ પામું
છું—મારી પાછળ ખીજાં ખિન્દુઓ પણ ખસે છે ને એક
ગતિ રચાય છે, એક લય આકાર લે છે. એ ગતિના ટેકે હું આ
વતુંલનાં આસમાનોમાં જીડું છું—એના પહાડોમાં ધૂસું છું
—ફૂલોથી છવાયેલી એની પગદંડીઓ ઉપર પ્યારનું ગીત
ગૂંજતો ફરું છું અને છેવટે ફરીફરીને પરિધિનું એક ચક્કર
પૂરું કરીને મારા મૂળ (!) સ્થાને આવીને સ્થિર થઈ જઉં
છું—મરી જઉં છું !—અને ફરીને સમયની કોઈ એક દાણુ
મને ખેસવે છે....ફરીને....ફરીને....આ પરિધિ અનંત છે....
આ સફર શાશ્વત છે !

✽ સિ હ જેના સૂર્યનો પલે પડ્યો ને તેના તીજા લાખા ન્હોરથી
 આકળનુ રેશમી ઘરીર ચીસઈ ગયુ, માત્રમ ફૂલો ઉતરગઈ
 ગયા ને એના લાલ લોહીની લાલ આભા આભમા ઝડુ બી
 રહી કોઈ દે એને ઉપા કહી !

✽ હુ એક આજન્મ કેદી છુ એક નિજન સૂમસામ મરી ગએલા
 ટાપુ ઉપર મને એકલો રાખવામા આવ્યો છે એની ઠડી થીજી
 ગએથી ગૂન્યતાથી હુ જ્યારે જહાવરો જાની ત્રાસી ઊઠુ છુ
 ત્યારે (તરખ્યા મામે પાણીનો ખ્યાલો ધરવામા આવે તેમ)
 મારી ચોતરફ જખરજસ્ત આયનાઓ ગોઠવી દેવામા આવે
 છે—અને મારી ચોતરફ માણસો ઊભરાઈ ઊઠે છે—મારા જ
 આકારો મારામાધી ખહાર નીકળીને મને ઘેરી વળે છે—
 ધળકતા આકારો, જીવતા આકારો, શ્વાસ લેતા આકારો !
 અને હુ જોરથી, ખૂબ જોરથી જોશમ હસી લઉ છુ મારા એ
 નિજન અદૃશ્યને આન દનો—તુસિનો ઉદ્ધાર સમજી તુરત
 જ આયનાઓ ખેંચવી લેવામા આવે છે ને હુ ફરીને એકલો
 ધઈ જઉ છુ —સૂમસામ ધઈ જઉ છુ હુ એક આજન્મ
 કેદી છુ !

✽ ધોળા ધોળા કેસૂકા ઉપર લાલચોળ અધીર વસત લેટી હતી
 અને ધીમે ધીમે એની નસોમા પોતાનુ લાલ લાલ લોહી રેડી
 રહી હતી

✽ ગીતની કોઈ અણબળુ આકાશ કેડીએ ઊડીને આવતો આ
 જુલજુલજોત મને તારો સાદ લાગે છે—વિગ્ન પડી ગએલા
 સાથીનો આદ—તેની વેદના મારા હૈયાને વનોવવી નાળે છે !

✽ રાત ખૂબી ગઈ છે તો તારા શ્યામ કેશની ઘગનો રેશમી
 અધાગ પાથરી દે, સાગી !

આ તે કેવી જાદુઈ સફર છે : એક મંજિલમાંથી સો સો મંજિલો ફરી નીકળી છે, રસ્તાઓ ઊડતા જાય છે, દિવસ-રાત ઉપરતળે ઘઈ ગયાં છે ને કારવાં આખી ચે ગૂમરાહ ઘઈ ગઈ છે ! છેલ્લી નાંખ આ છલના, સંકેલી લે આ બિછાત, ઉઠાવી લે આ જાળ, જાદુગર !

આંસુના દીપનો ઉજાસ કેવો અનોખો હોય છે !

તારો એક જ સ્પર્શ ને સહુરાની આ રેતી ફૂલરેણુ બની ગઈ !

પતંજરના પાનની જેમ ટુંચાડાળેથી એકએક અરમાન ઝરી ગયાં છે, સૂકા વૃક્ષનાં ફૂંદાને તારા સિવાય કોઈ તમન્ના નથી —તું આવ, ફંપગની કવિતા ઘઈ ને આવ, પ્રિય !

જાંસી હોઠે ચંપાય, સૂર હૈયે.

લોચનના આ અનરાધાર મેઘ ક્યારેક આંખ તરફ વળવાને બદલે અંતરમાં ઊતરી જાય છે—આ બારે મેઘને ચૂપચાપ પી જાણે તે નીલકંઠનોય નીલકંઠ !

ઠહેવાથી હજવું થાય—પણ સહેવાથી તો ઓગળી જાય છે આ દુઃખ.

લીંજવીને ભરતી ભવ્ય બને છે, ઓસરીને ઓટ ક્ષીણ થાય છે.

છલકાવે એ છોળ !

મારા રોમાંચની હરેક ક્ષણે મારા રોમરોમને જૂલે તું જ જૂલે છે પ્રિય !

સમયના અનંત પથ ઉપર એક જ પગલી—એક અમીટ પગલી—આપ તો આટલું આપ !

ક્યારેક આંખ વરસે છે, ક્યારેક અંતર !

▣ કિરણની કેડી ઉપર યદ્દ ને સૂરજ રોજ ધરતી ઉપર કિતરે !
—કેાણે કહ્યું ધરતી-સૂરજ વચ્ચે અનંત અંતર છે !

▣ જે અંતયાંત્રી છે તે જ ગણિયાંત્રી છે.

▣ જે પહેલાં નાચીત્ર હતાં તે તરણાં હવે એકમેકથી ભેદાઈ
કેાઈ પંખીનાં મુખકુખની દુનિયા બની ગયાં છે !

▣ છેક સવારનું તારા હૃદયનો માળો છેડી મારા આ પ્રાણ
પંખી બિડયું છે—હવે સાંજ પડશે એ પાછું ફરશે તારા
હૃયાનીડે પ્રિય !

▣ સવારે બિડેલું પંખી સાંજે પાછું ન ફરે ત્યાં સુધી માળાત્ર
હૃદય ત્રૂયાં કરે છે—તરફડચા કરે છે.

▣ બેઘડી આકાશી છીપ—અજડળ મોતીના અગણિત દીપધ
જેનાં જીતર આકાશમાળ છે,—હૃયાની છીપમાં હો તો આવ
મોતી હો !

▣ અંધાર પડછાયાને પી જાય છે.

▣ ચંચલતાનો વિસ્તાર બે નિશ્ચલતાઓ વચ્ચે હોય છે—
નિશ્ચલતાનો બે ચંચલતા વચ્ચે !

▣ જંત્રીમાં સૂર કિતરે છે, પુરાઈ જવા માટે નહિ પણ મુક્ત થવા
માટે—નવો વિસ્તાર પામવા માટે !

▣ કેાઈએ કહ્યું : પ્રભુ અદૃશ્ય છે.

મેં કહ્યું : પદાર્થમાત્રનો સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મમાં.....
સૂક્ષ્મ અણુ તે વિશુ—જે દૃશ્ય છે—અદૃશ્ય પણ !

▣ તારાઓને પગલે પગલે હું તારા સુધી પહોંચી જઈશ, કારણ
કે આ તારાઓ તારાઓ નથી, તારાં પગલાં છે, પ્રભુ !

✽ આપનારને અભિમાની અને લેનારને ઓશિયાળો ન બનાવે
એવું દાન કોઈ હોય તો એ છે નિષ્કામ પ્રેમનું દાન !

✽ શક્તિએ જનતાને કહ્યું, 'હું તમારા પર શાસન ચલાવવા
માગું છું.' અને જનતાએ એને સત્તાનું સિંહાસન સોંપ્યું.
સ્નેહે જનતાને કહ્યું, 'હું તમારી સેવા કરવા આહું છું.'
અને જનતાએ એને પોતાના મન-મયૂરાસને સ્થાન સમર્પ્યું.

✽ સિદ્ધિની સ્તીયાને આરાધનાની અશોકવાટિકામાં પહોંચીને
મળી શકે કેવળ અખંડ પુરુષાર્થરૂપી રામના હનુમાન સમાન
પરમ ભક્ત જ.

✽ રૂપાળાં જંગલી ગુલાબોથી છચ્છોલી પડાડી પગડંડી
....લીની રાતોમાં ફેલાતી રાતરાણીની બેચેન રેશમી મુલાસ
....તેના ઉપર ધુમ્મસની જેમ અગુંળી રહેતું એક મુલાસિત
મુમધુર મીન....એનો મ્હેકતો વ્યાપ....લાવણ્યમય લય જેમ
લહેરાતી મોહક હવા....એનો મુકુમાર કુસુમમય કંપ....મોસ-
મના મધુર સ્મિત જેવી મામુમ મુલાયમ વર્ષા....તારાઓમાંથી
ટપકતું ભીનું લીરું કંડું પૂમિલ તેજ....એક સંગીતમય સ્વ-
પ્નિલ કેદ....એક બેહોશી....એક મહોશ થેન....એક ઝિલ-
મિલાહટ....દ્રુત અંકારની એક દોડતી સેર....અને—એક
પુરુષોદાર પુરુષાનુમા રંગીન મૌત !—હું તૂટીને વેરાતો જાઉં
છું—આ બધામાં—આ લહેરાતી દિલેર જિન્દગીમાં, આ
મુસ્કુરાતા હસીન મૌતમાં !

પુનિત પ્રકાશન મંદિરનાં ૧૭ પ્રકાશનો

વડલાનો વિસામો

'પુનિત' મહાસાગર

૧૯ આખામિક દર્શનોનો સંગ્રહ.

૫૭ ૧૨૮ : રૂ. ૧ ટ.ખ. ૨૦ પૈ.

છવનનું ભાતું

'પુનિત' મહાસાગર

૪૪ પ્રેક્ષ પ્રતિજ્ઞાનું પુસ્તક.

પૃ. ૧૨૮ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૭૦ પૈ.

પ્રેરણાની પરબ

'પુનિત' મહાસાગર

૪૫ પ્રેક્ષ પ્રતિજ્ઞાનું પુસ્તક.

પૃથ ૧૨૮ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

પ્રભુના પ્યારા ૧-૨

જગદીશ પરમાત્મ

૨૭ ભક્તોનાં ચોટદાર જીવનચરિત્રો.

પૃ૦ ૩૪૦ : ટ. ખ. સહિત રૂ. ૨-૪૦

અધ્યાત્મ-માર્ગદર્શન

સ્વદામી ચિદાનંદ સરસ્વતી

વેદાંતના સરળ નિબંધોનો સંગ્રહ.

આજ પૃથ ૮. ખ. સહિત મૂલ્ય

૧ ૧૨૮ " ૧-૨૦

૨ ૧૪૬ " ૧-૨૦

૩ ૧૪૮ " ૧-૨૦

૪ ૧૩૨ " ૧-૨૦

કલ્યાણ-કુંજ ૧-૨

'શિવ' અનુક 'પુનિત' મહાસાગર

સદ્વિચાર પ્રેરતાં પ્રેક્ષ પુસ્તકો.

ભાગ પૃથ ૮. ખ. સહિત મૂલ્ય

૧ ૧૨૮ " ૧-૨૦

૨ ૧૪૦

૧-૨૦

દક્ષિણનાં તીર્થો

તાત્પર્ય રો. અંદાજબદ્ધ

૬૪ પિત્રો ને દગલામંથ દતિ-

બલ્લકચ્છો સાથેનું વિગતપૂર્ણ પુસ્તક

પૃથ ૨૦૦ : ટ.ખ. સાથે રૂ. ૨-૦૦

હરિના લાડીલા

વિવિધ લેખકો

૩૦ ભક્તોનાં જીવનચરિત્રોનું પુસ્તક.

પૃથ ૨૩૨ : ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૮૦

ઈતિહાસનાં અજવાળાં

કાલિદાસ મહાસાગર

૨૦ પ્રેક્ષ ઈતિહાસકથાઓ

પૃ. ૧૬૦ ટ.ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

પદ્મપરાગ

નાથાલાલ દત્તાત્રી

૨૦૦૦ દુર્લભ ચિંતનકલ્પિતો

પૃ. ૨૦૦ ટ.ખ. સાથે રૂ. ૨

પ્રકાશની કેડી

સુનિશ્ચિત અનંદપ્રભસાગર

જીવનચરિત્રના પાંચામી પુરવણી

કરે એવા ચિંતનલેખો ને પ્રતિજ્ઞા.

પૃ૦ ૧૬૮ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦

રોગ અને આરોગ્ય

ડૉ. પદ્મવિજયભટ્ટ મોહી

નિવૃત્તિપર્યંત દ્વારા રોગોને જીતી જીવવા

નામુદ કરવાની સાચી બતાવતું પુસ્તક.

પૃથ ૧૩૨ ટ. ખ. સાથે રૂ. ૧-૨૦